

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

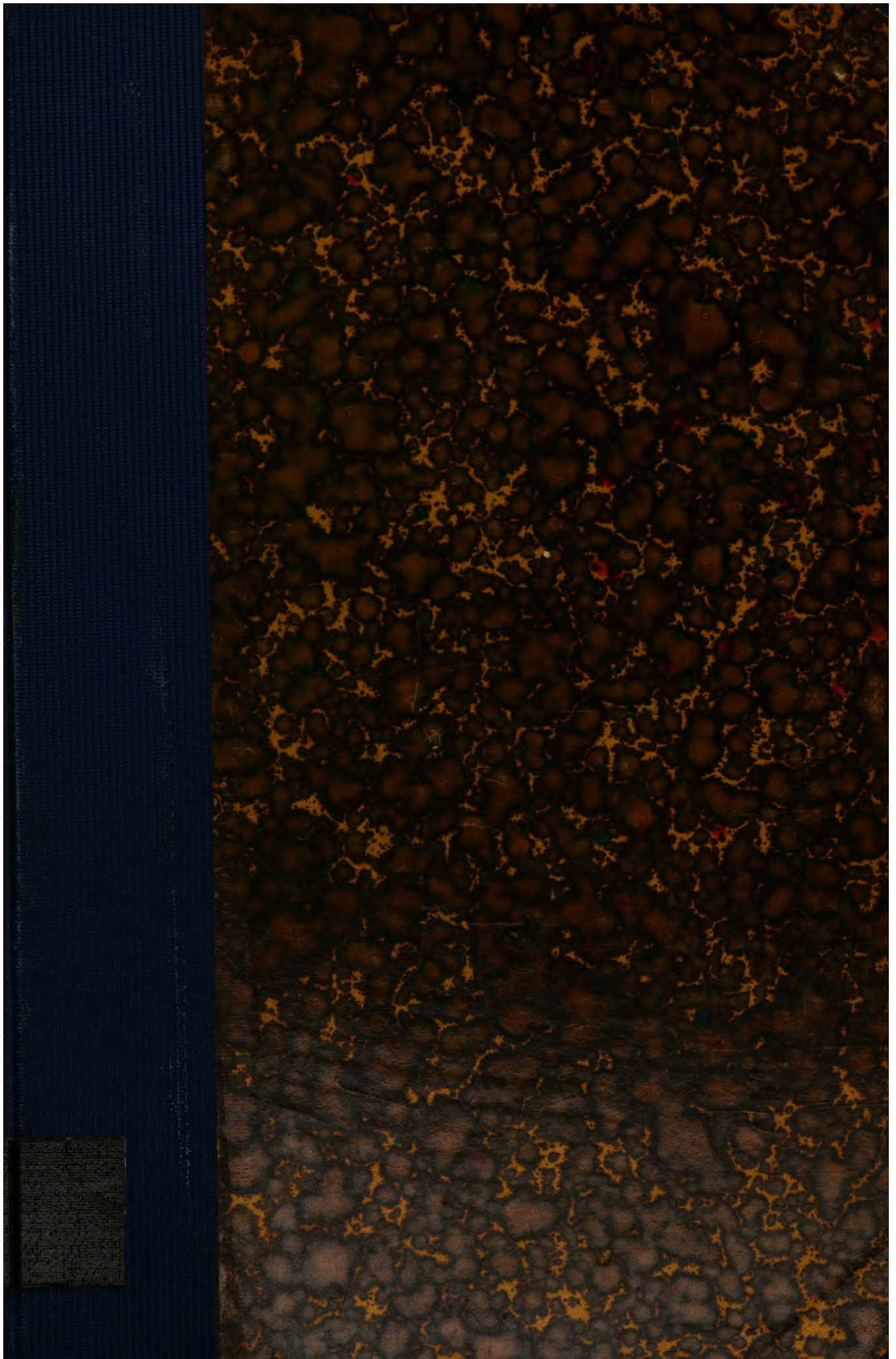
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

~~WF 4916~~

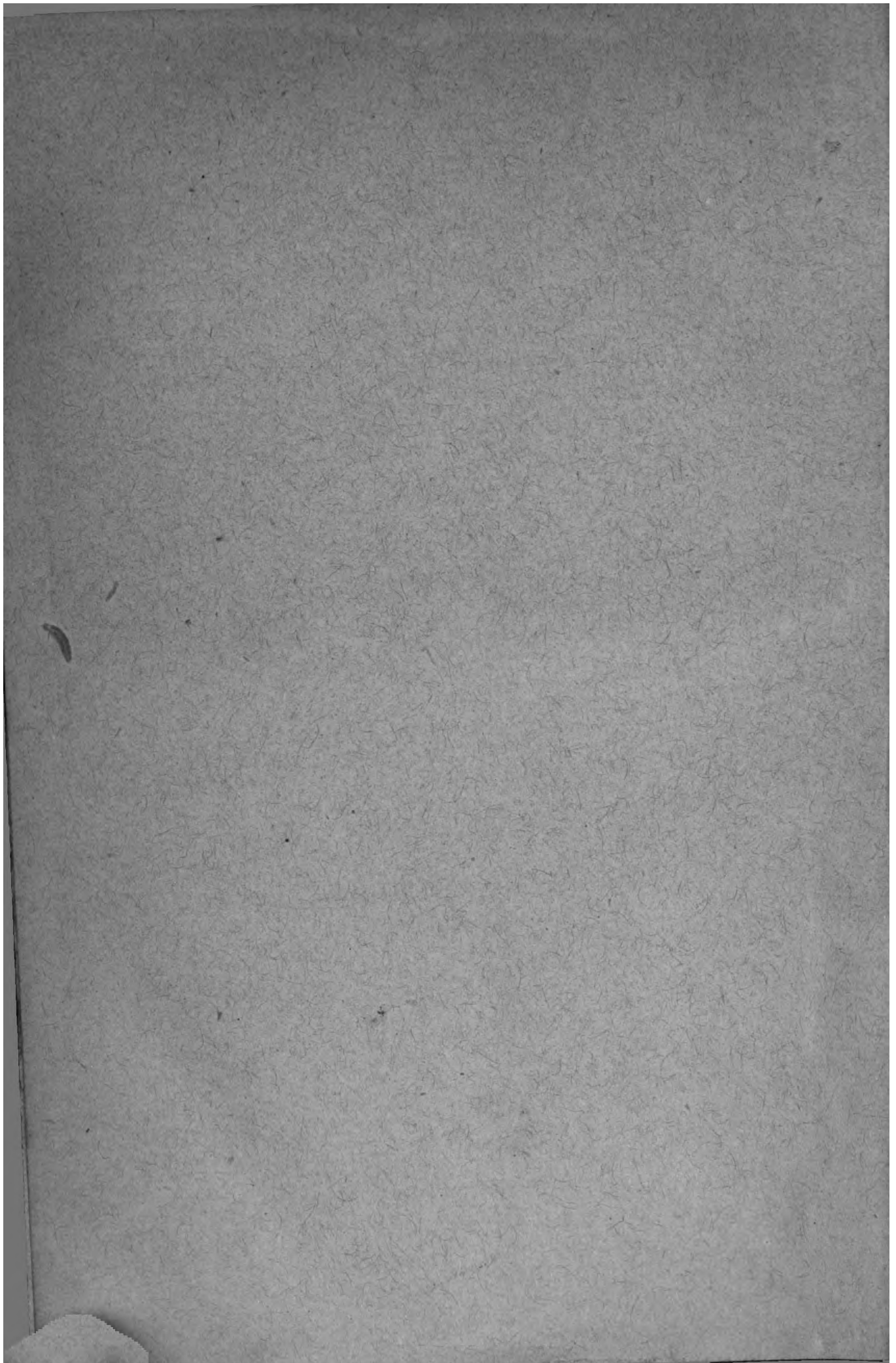

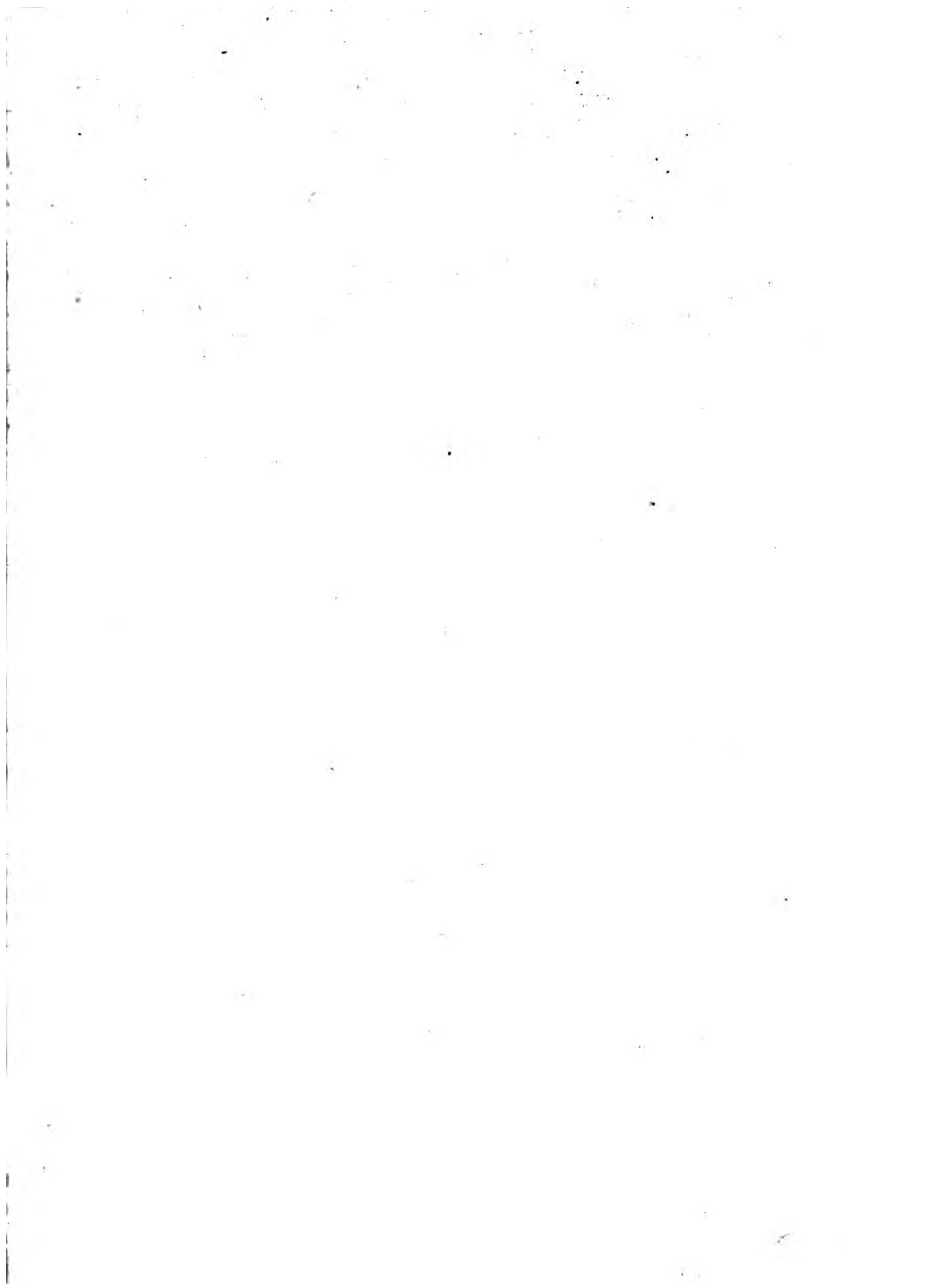
NF. DK70 A3. A1. 1860

~~A1 4 16~~

22

vij kl: XX a. s. C-Metala.

CHRONICA
NESTORIS

TEXTUM RUSSICO-SLOVENICUM VERSIONEM LATINAM
GLOSSARIUM

EDIDIT

FR. MIKLOSICH

VOLUMEN PRIMUM

TEXTUM CONTINENS

VINDOBONA
GUILIELMUS BRAUMÜLLER
1860.

CHRONICA

N E S T O R I S

TEXTUM RUSSICO-SLOVENICUM

EDIDIT

FR. MIKLOSICH

Jos. Vajs.

Nos autem tacitis tenerimus annis

VINDOBONA
GUILIELMUS BRAUMÜLLER
1860.

Si je prends quelquefois le ton affirmatif, ce n'est point pour en imposer au lecteur; c'est pour lui parler comme je pense.

Rousseau

Eine neue Vorstellungsart, wie sehr sie auch der Wahrheit sich nähern möchte, erhält nicht eher Zustimmung und Dank, als nachdem die Gelehrten in deren Anwendung sich geübt und die Entbehrlichkeit der alten Meinung stark genug empfunden haben

Herbart

PROLEGOMENA.

Nestor, monachus kioviensis, qui secundo saeculi duodecimi decennio vita decessisse fertur, chronica urbis Kioviae reliquit, in quibus cum historia huius urbis coniunxit historiam Russiae ab antiquissimis temporibus usque ad suam aetatem. traditiones populares, quarum plurimae scandicae originis; litterarum monumenta breuiuscula, quorum antiquissima ultimis annis saeculi decimi orta putari possunt (cuius generis videntur esse ea, quae leguntur in Полное собраніе русскихъ лѣтописей III. 1: въ лѣто . *сфке. Ярославъ иде къ Берестію, и заложена бысть Святая София, Кыевѣ. въ лѣто . *сфкс. въ лѣто . *сфкз. въ лѣто . *сфки. роди ся Володимиръ сынъ оу Ярослава. въ лѣто . *сфкд. побѣди Ярославъ Брячислава cf. huius editionis 78. 10—21. 174. 12—16.); testimonia hominum natu maiorum (memento Ieremiae: Иеремія, иже помънише крещенію земля роусьскыи 118. 25, et Ioannis, qui 1106 nonaginta annos natus diem obiit supremum: отъ негоже и азъ многа словеса слышахъ, иже и въписахъ въ лѣтописани семь 179. 34); narrationes piratarum vel mercatorum scandicorum¹⁾, et quae ipse experiendo didicit, haec omnia Nestor in corpus redegit, intextis locis qui-

1) Nestor, en écrivant sa chronique au commencement du douzième siècle, la fit précéder d'une table ethnographique. Il m'est devenu possible de constater que les renseignements de ce genre qu'il donne sur le nord, l'ouest et le sud de l'Europe d'alors, sont dus aux pirates ou marchands normands, ou à leurs descendants. C'est ainsi que l'homme qui écrit son histoire dans le couvent célèbre des catacombes de Kiev passe pour un connaisseur exact de la situation de plusieurs pays éloignés. E. Kunik, Bulletin hist.-philol. de l'Académie de Saint-Petersbourg. VII. 71.

busdam sumptis e Georgio Hamartolo ¹⁾ (recte hamartolo i. e. peccatore v. Komnenen und Normannen von G. L. F. Tafel III. nota 2.) et e Methodio Patarensi.

Quamquam verum sit, argumenta, Nestorem, quem vitam S. Theodosii et SS. Boris et Gléb scripsisse constat, esse auctorem horum chronicorum, non ita esse comparata, ut omne dubium tollatur, tamen affirmari potest, chronica haec, quae non post initium saeculi duodecimi scripta esse omnia clamant, habitura esse auctoritatem et fidem, etsi demonstraretur, ea non scripta esse a Nestore, cui iam initio saeculi decimi tertii tribuebantur, uti patet e chronicis Perejaslavlii Suzdaliensis, in quibus ad locum *къ немоу же и азъ придохъ* 99.27. in margine scriptum est nomen *Нестеръ*: certum est, ea in posterum quoque eo pluris aestimatum iri, quo accuratius noscantur.

Antiquissimus horum chronicorum codex, quo praecipue usi sumus ad nostram editionem concinnandam, et qui nunc servatur in bibliotheca publica Petropolitana, scriptus est post medium saeculum decimum quartum: codex enim laurentianus a monacho Laurentio anno 1377 exaratus est pro Magno Duce Demetrio, Constantini filio. Полное собрание русских летописей I. 209. initium huius codicis a fol. 1 usque ad 40 antiquius

¹⁾ Chronicon (Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφορῶν χρονογράφων τε καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ) scripsit ab exordio mundi ad Michaëlem, Theophili filium, qui imperio praefuit ab anno Christi 841 ad 867, quando ipse vitam agebat, ex variis et diversis chronographis et interpretibus sacris contextum, historia quidem non admodum opulentum, sed ad firmanda fidei capita dissertationibus et sanctorum patrum auctoritatibus longiusculum. pleraque sunt in eo, quae in Cedreno, Theophane, Glyca aliisque, iisdem paene verbis ac sententiis, paucissimis tamen exceptis, descripta: ex hoc autem illos veluti e fonte suo, cum posteriores sint, hausisse nemo ambiget. historiam ad aliorum scriptorum loca obscura et ardua explananda apprime necessariam nos e graeca lingua multis abhinc annis vertimus in latinam, quae utinam aliquando bono reipublicae litterariae lucem videant. L. Allatius, Diatriba de tribus Georgiis. 329. neque versio L. Allatii, neque Caroli B. Hase, qui iam anno 1819 eam cum textu graeco prelo paratam habuit (cf. praefationem in Leonem diac. XIX.) publici iuris facta est. tandem Eduardus de Muralt textum graecum hoc anno Petropoli edidit, qui liber his diebus Viennam est allatus.

esse videtur foliis reliquis. Laurentium prae oculis habuisse codicem sat antiquum patet e sequentibus eius verbis: **книгы вѣтшаны, а оумъ молодъ не дошелъ.** vide A. Vostokovii descriptionem codicis in editione Timkovskii V—VII vel in **Ученыя записки II. 2. 94—96.** cum spatio ducentorum quinquaginta annorum lingua, qua Russi utebantur in scribendis libris, magna facta esset mutatio, ante omnia id erat exquirendum, qua lingua Nestor usus sit. quaestionem hanc ipsi instituimus, in auxilium vocatis litterarum monumentis in ipsa Russia aut aetate Nestoris aut paullo post natis (Sitzungsberichte der philos.-histor. Classe der Kais. Academie der Wissenschaften vol. XIV). summa quaestionis nostrae haec est: 1. Nestor certas grammaticae regulas observavit: hoc ideo erat demonstrandum, quod in editionibus nulla lex apparet. 2. lingua, qua Nestor scripsit, ei a palaeo-slovenica non videtur differre: **словѣньскъ языкъ и роусскый ѣдинъ языкъ с. XX,** unde colligimus, Nestorem in animo habuisse, scribere lingua sibi e libris liturgicis nota: confer v. c. **лакѣтъ, нбо лакѣтемъ смѣжнь зовоуть 54. 4,** aperte Sloveni, apud quos lingua liturgica sermo erat natus; supervacaneum est demonstrare, Nestorem necessario saepissime a proposito suo aberrasse. 3. lingua, qua haec chronica scripta sunt, russico-slovenica nominari potest. 4. in Nestoris chronicis eae discrepantiae a vera lingua palaeo-slovenica servandae sunt, quae non solum in his chronicis, verum etiam in aliis eiusdem loci et eiusdem aetatis monumentis reperiuntur. si qui putant, Nestorem usum esse lingua Russorum vulgari, obliti sunt, linguam, quae in Russorum libris adhibeatur, ne nunc quidem omnino liberam esse a lingua palaeo-slovenica; obliti, etiam alios populos slavicos, in quorum libris ecclesiasticis lingua palaeo-slovenica in usu sit, ad nostra usque tempora linguam Slavorum ecclesiasticam, id est palaeo-slovenicam, adhibuisse etiam in libris alienis a rebus divinis; obliti, etiam romanicos populos et germanicos sero se abdicasse usu linguae ecclesiasticae, id est latinae, et coepisse uti linguis vulgaribus. in edendo igitur Nestore primo id agitur, codicum linguam,

tire notum est: pag. 53. 11. alii codices habent и вѣ Каннѣ; 19. и вѣзьмѣ; 36. и живѣхуѣ; 36. и вѣ Ной; 54. 7. и ѿгда; 11. и наведе; 11. и потопе; 13. и отъ снхѣ; 15. и на-чаша; 26. и кладѣземѣ; 33. и кланѣхуѣ сѣ etc., neque ignotum est, librarios, vim participiorum non sentientes, saepissime post ea inepte adiecisse coniunctionem и, ac si verbum finitum praecederet, auctorem ipsum hoc fecisse credi nequit: nos igitur pro и умножившимся брати въ пещерѣ, и помыслиша поставити внѣ пещеры монастырь E. 68. 19. scribendum putavimus: и оумноживъшемъ сѣ брати въ пещерѣ помыслиша etc. 98. 6, neque enim latine dici potest: et aucto monachorum numero in specu et consilium ceperunt etc.; pro Изяславъ же слышавъ и радъ бысть E. 68. 29. scripsimus: Изяславъ же слышавъ радъ бысть 98. 24; pro и обрѣтъ у него и съписа E. 69. 13. posuimus: и обрѣтъ оу него съписа 99. 17. etc. idem valet de particula же: новоградѣцю же сѣдѣцю на празѣ, коудесьникъ же лежаше оцѣпѣвъ E. 77. 3, ubi же ante лежаше eiecimus 111. 17.

Quae Laurentianus codex continet, ea omnia edenda putavimus, quamquam manifestum sit, totum caput LXXX Basilio (Vladiméro) Monomacho et narrationem de legato misso a Davide ad Vasilconem tribuendam esse ipsi legato, presbytero vel monacho cuidam Basilio, incolae regionis červenicae vel volynicae (Karamz. 2. nota 184), et quamquam probe sciamus, viros doctos contendere, etiam alia quaedam a Nestore aliena esse. uti enim Dobrovio, ita nobis quoque videtur, monachum kioviensem saeculi duodecimi plurima potuisse scribere, quae hominibus saeculi decimi noni displiceant. ex aliis codicibus recepta uncis inclusimus, aliquoties idem fecimus in iis, quae addi debuerunt 60. 4; 60. 6.

De foederibus factis cum Graecis confitemur, nos non intelligere, quomodo haec foedera, paucissimis exceptis continentia nonnisi nomina scandica, fingi potuerint post Nestoris aetatem, Russis tam brevi tempore oblitis haec nomina. affirmanti vero, ficta esse aut a Nestore aut saltem aetate Nestoris, respon-

X

debimus, fictionum aetatem in Russia longe esse recentiorem saeculo duodecimo. addemus, foedera haec, si quidem ficta sint, ficta esse lingua graeca: patet hoc, ne ab aliis dicta repetamus, e sequentibus: **ВЪ ПΡΟΧΗΝΗΧЪ И ВЪСΕΓΔΑ Λ'ΚΤ'ΚΧЪ** с. XXII, quod ad verbum versum videtur e graeco: ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς καὶ ἀεὶ χρόνοις; **ИСКΟΥСЪ ТВОРИТИ** с. XXII. praedari, quod nobis vitiosam videtur continere versionem vocabuli graeci πείρα· ἐπὶ πείρα, ἐπὶ ληστεία καὶ πειρατικῇ βλάβῃ apud Hesychium, unde πειράτης; **ОТЪ ΜΝΟΓЪ Λ'ΚΤ' ΟΥΤΒΕΡΔΗΤΗ ΛΥΕΤΒΚ** с. XXVII, quod respondet graeco: τὴν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν βεβαιῶσαι ἀγάπην; **ДА НЕ ИМАТЪ ВЛАСТИ КНЯЗЬ РОУСЬСКЫЙ ДА ВОЮЕТЪ НА Т'КХЪ СТРАНАХЪ** с. XXVII, quod is tantum explicare poterit, qui meminert, recentiores graecos dicere solitos esse: μὴ ἔχῃ ἐξουσίαν ὁ ἄρχων τῶν Ῥῶς ἵνα στρατεύηται ἐν ταῖσδε ταῖς χώραις.

Quaerenti e nobis, utrum Nestorem restituisse nobis videamur, responderemus, nos hoc nobis minime arrogare, probe scientes, ne eorum quidem scriptorum textum omnibus numeris esse absolutum, ad quos emendandos meliora exstent subsidia, quorum lingua minus habeat difficultatis et qui per saecula multorum virorum sagacitatem exercuerint. Si l'on comprend, doctus et intelligens talium rerum existimator dicit, combien il est peu facile d'obtenir un bon texte de Montaigne, de Corneille, de Molière, peut-on apprécier l'immense difficulté qui se produit pour les écrivains de l'antiquité. Quamquam confiteamur, editionem nostram non ita esse comparatam, ut amplius emendari nequeat, tamen persuasum habemus, textum nostrum non solum, utpote innumeris librariorum et editorum mendis purgatum, intellectu esse faciliorem, verum etiam, quod caput rei est, ad genuinum Nestoris textum propius accedere quam priores editiones; et si qui rationem, quam nos ineundam putavimus, vituperabunt, hoc minime aegre feremus, scientes, neminem rei peritum inventum iri, qui priorum editorum rationem laudet. putamus enim, nullam editionum Nestoris hucusque factarum praestare id, quod iure poscatur, ne recentissima quidem excepta, editione Commissionis Archae-

ographicae. hoc ante nos vidit N. Lambin, qui in **Журналъ** **Министерства народнаго просвѣщенія** vol. 98. II. 68. scribit: Покойный издатель Полнаго собранія русскихъ лѣтописей, среди многообразныхъ ученыхъ занятій и обязанностей по службѣ, не имѣлъ времени самъ съ надлежащимъ вниманіемъ просматривать свое изданіе, и потому слишкомъ полагался на своихъ помощниковъ. Этой же причинѣ, вѣроятно, приписать должно и недостатокъ системы, и невѣрность въ передачѣ текстовъ, и всѣ тѣ противорѣчія и несообразности въ объясненіяхъ, которыя, къ сожалѣнію, нерѣдко встрѣчаются въ этомъ столь важномъ трудѣ, требовавшемъ величайшей точности. Schlözeri editionem, praestantissimis commentariis historicis insignitam, textum, si linguam spectes, praebere minus laudabilem iam Dobrovius dixit; neque hoc mirum, usus enim est vir clarissimus codicibus mediocribus, et linguae antiquae ea aetate ne ipsi quidem Russi satis periti erant.

Iis, qui in textu, quem librariis saeculi decimi quarti debemus, nihil mutandum esse putant, libellus noster scriptus non est; hi enim inter legendum malunt textum emendare quam emendatum legere: qui enim verba се, градъ нашъ, мѣ приахомъ ꙗко intelligere vult, ultimum vocabulum mutare debet in и; idem in иде Ольгѣ на Гѣвѣрианѣ, и побѣди Гѣвѣрианы, и възложи на нь дань pro Гѣвѣрианѣ et нь necessario leget Гѣвѣрианы et на. editor chronici latini sine dubio codicem corrigeret, qui similia praeberet: ecce urbs nostra est, nos expugnavimus id; profectus est Oleg contra Sêveriani, et vicit Sêverianos, et tributum imposuit ei. qui hucusque chronica russica ediderunt, talia facere non sunt ausi.

Ut etiam ii, qui editionem Commissionis Archaeographicae prae manu non habent, videant, quomodo differat textus noster a textu illius editionis, liceat nobis hic conferre duos locos: priorem habes apud nos c. VIII. pag. 5, in editione Petropolitana pag. 5; posteriorem apud nos c. XIV. pag. 21, in editione Petropolitana pag. 16.

- I. *a.* Словѣньскоу же языкоу, якоже рекохомъ, жи-
b. Словѣньску же языку, якоже рекохомъ, жи-
- a.* воуцю на Доунаи, придоша отъ Скоудъ, рекъше
b. вуцю на Дунаи, придоша отъ Скуоъ, рекше
- a.* отъ Козаръ, рекомни Болгаре, и сѣдоша по Доу-
b. отъ Козаръ, рекомии Болгаре, сѣдоша по Ду-
- a.* наеви, и насильници Словѣномъ быша. а по
b. наеви, населници Словѣномъ быша. по
- a.* семь придоша Оугре Бѣлини, и наслѣдиша землю
b. семь придоша Угри Бѣли наслѣдиша землю
- a.* словѣньскоу. си оубо Оугри почаша быти при И-
b. словѣньску; си бо Угри почаша быти при И-
- a.* раклии цѣсаря, иже находиша на Хоздрота, цѣ-
b. раклии цари, иже находиша на Хоздроя ца-
- a.* саря перьскаго. въ си же врѣмена быша и Обре,
b. ря перьскаго. въ си же времена быша и Обри,
- a.* иже и ходиша на Ираклиа цѣсаря, и мало его
b. ходиша на Ираклиа царя, и мало его
- a.* не яша. си же Обре воюваху на Словѣны, и
b. не яша; си же Обрѣ воюваху на Словѣнѣхъ и
- a.* примочушиша Доулѣбты, соуща Словѣны, и наси-
b. примочушиша Дулѣбы, сущая Словѣны, и наси-
- a.* лию творяху женамъ доулѣбскимъ. аще по-
b. лье творяху женамъ дулѣбскимъ: аще по-
- a.* хати будыше Обриноу, не дадыше въпряци коня
b. хати будыше Обрину, не дадыше въпрячи коня,
- a.* ни вола, нъ велыше въпряци три ли четыри
b. ни вола, но велыше въпрячи три ли четыри
- a.* ли пять женъ въ телѣгоу и повести Обрина.
b. пять ли женъ въ телѣгу и повести Обръна.

- II. *a.* Се же дивно єсть, яко отъ волхвованнѣ съ-
b. Се же дивно єсть, яко отъ волхвованія с-
- a.* бѣваетъ ся чародѣйство, якоже бѣсть въ цѣ-
b. бѣваетъ ся чародѣйствомъ. якоже бѣсть во цар-
- a.* сарьство Деметіаново: нѣкый волхвъ, именемъ
b. ство Деметіаново, нѣкый волхвъ, именемъ
- a.* Аполоний, Тишианинъ, знаємъ бѣаше шѣствоуа
b. Аполонитянинъ, знаємъ бѣаше, шѣствуа
- a.* и творѣ въсюдоу въ градѣхъ и въ селѣхъ бѣ-
b. и творѣ всюду въ городѣхъ и въ селѣхъ бѣ-
- a.* совьска чюдеса: отъ Рима бо пришѣдъ въ Ви-
b. совьская чюдеса. отъ Рима бо пришѣдъ въ Ви-
- a.* зантію, оумоленъ бѣвъ отъ живоуцихъ тоу,
b. зантію, умоленъ бѣвъ отъ живущихъ ту
- a.* сътвори снѣ: отъгнавъ множество змій и
b. створити сѣя, отгна множество змій и
- a.* скорѣпий изъ града, яко не вѣрѣждати сѣ чловѣ-
b. скорѣпий изъ града, яко не вѣрѣждати сѣ чловѣ-
- a.* комъ отъ нихъ; ярость коньскоую обоуздавъ,
b. комъ отъ нихъ; ярость коньскую обуздавъ,
- a.* егда съхождахоу сѣ болгарѣ.
b. егда схожаху сѣ бояре.

Quam difficilis sit emendatio textus Nestoriani, vel ex eo colligi potest, quod ab antiquissimis inde temporibus librarii russici soliti erant vocabulis vetustioribus subdere recentiora et ad intelligendum faciliora: прѣмѣноу сътворити рѣчи, ина-ко навѣдаште тождество разоумъ єго е Sborniko anni 1073. Kopitar, Glagolita Clozianus IX. XI.

Cum textus Nestoris ita sit comparatus, mirandum non est, inveniri non paucos locos, qui explicari nequeant, nihil enim, ut C. G. Cobeti verbis utamur, esse arbitror, quod sit verius et evi-

dentius, quam Quintiliani praeceptum: interpretationem praecedere debet emendata lectio, nam nemo potest et ipse intelligere et alteri interpretari id, quod non est sanum et integrum. textum vero Nestoris ne in recentissima quidem editione a mendis liberam esse, iam supra diximus, clare hoc intelligitur e sequentibus locis, quos e magno numero locorum mendosorum selegimus, non ut editorem, cui nos plurimum debere confitemur, vituperemus, sed ut manifestum fiat, operam, quae a nobis in Nestore emendando ponatur, minime esse supervacaneam: scriptorem vero diligentia hac non esse indignum, facile concedent omnes rei periti, sine Nestore enim de rebus a populis partes septentrionales incolentibus gestis ante saeculum duodecimum parum, ne dicamus nihil sciremus. про оуже намъ нѣ камо ся дѣти lege оуже намъ нѣ (i. e. не ю, не юсть) камо ся дѣти; про възимаа изло на лѣпокъ lege възимаа изъ лона лѣпкъкъ sumens e sinu viscum, inepte enim in notis изло per узло, узель explicatur; аще ли кто дѣеть, выскъчець искъче, quem locum editor ita se dicit emendasse, corrige, legens: аще ли кто дѣють вы: скъчъць искъче, et verte: si vero quis dixerit vobis: homicidas occidit; ita enim dativum non raro usurpari videmus: се, и деть въ Святославъ въ Роушь; не могуу въ и ити; Владимѣръ ти и деть на ти; пристранѣ, quod iam N. habet, mutabis in притранѣю, quod vocabulum, in lingua palaeo-slovenica usitatissimum, in codice laurentiano non solum hoc loco legitur, sed etiam alio: Полное собраніе I. 166. 13.

Liber hic praeter textum continet additamenta tria. I. Locos chronicorum Nestoris depromptos e scriptoribus graecis. II. Nomina propria scandicae originis in chronicis Russorum passim obvia. maximi momenti haec nomina esse ad diiudicandam controversiam de origine Varjagorum — quae tamen nobis quidem post Schlözerum, Krugium, Karamzinum, Pogodinum, Kunikium controversia non est — in vulgus notum est. nos igitur multis abhinc annis, cum primum coepissemus Nestoris chronicis operam dare, nomina et propria et appella-

tiva, quae nobis scandica viderentur, sedulo collegimus, et nondum explicata pro viribus explicavimus, non ut alios doceremus — est enim res perdifficilis — sed ut nobis ipsis aliqua ex parte manifestum fieret, quid nomina propria conferant ad demonstrandam originem scandicam Varjagorum. quae collegeramus, anno 1858 communicavimus cum Petro Munchio, eo tempore Vindobonae moranti, viro clarissimo, auctore historiae populi norvegici: *Det Norske Folks Historie*, qui, ut nobis quidem videtur, plurima egregie explicavit, quique sine dubio et reliqua explicasset, nisi pars haec Nestoris librariorum scateret mendis insanabilibus. habes igitur, benevole lector, opus et nostrum et viri linguae antiquioris populorum scandicorum non minus quam historiae peritissimi: huic meliorem partem acceptam merito referes. in re tam impedita etiam post Kunikium et Munchium non pauca posteriorum sagacitati relinquere, non miraberis. III. *Notas criticas et exegeticas. Corrigenda. Addenda.*

Hunc textum slavicum sequetur versio latina Nestoris, scripta a Michaële Osadca, quem olim inter discipulos optimae spei numerabamus, nunc in amicos dilectissimos reponimus. operi finis imponetur glossario, quo difficiliora vocabula explicare conabimur: hanc ultimam operis partem minime esse supervacaneam, facile demonstrari potest. 160. 32; 160. 33. in omnibus codicibus legitur idem vocabulum *соуноклитъ*, *соуноклитовъ*, aperte respondens graeco *σύγκλητος* senatus, quod igitur hoc loco stare nequit: qui textum graecum cum versione slavica contulerit, facile videbit, scribendum esse *асоунхитъ*, *асоунхитовъ* vel *соунхитъ*, *соунхитовъ*, respondens graeco *ἀσύχρον*, materiam aliquam unguento similem indicanti. — in propositione *ти аще ключить ся близъ земли русьскыи* quidam pro *ти* legendum putarunt *ци*, *ли* aut *или* (*Истор. Чтенія. 1852 — 3. 25*), quod non fecissent, si perpendissent, coniunctionem palaeo-slovenicam *ти* significare et: et si (navis) fuerit (*καὶ ἐὰν τούχη*) prope terram russicam; habere vero particulam *ти* in lingua pa-

laeo-slovenica et in russico-slovenica vim coniunctionis et, manifestum fit sequentibus locis: E. 15. 5, ubi **ти** e textu nostro eiectum est; 27. 16. E. 21. 16; 28. 36. E. 22. 18; 45. 10. E. 33. 7; 80. 26. E. 56. 27, ubi **I. ти** habet; 80. 28. E. 56. 28; 153. 13. E. 103. 35. eandem vim habere videtur 10. 13: et sunt homines novogradiensis oriundi e gente Varjagorum. — **чинъ**, quod in lingua palaeo-slovenica *τάξις* ordo significat, russice olim etiam tempus, temporis momentum significabat, quod e sequentibus locis apparebit: **и азъ въ тѣ чинъ прокопахъ** E. 90. 13, ubi **L.** habet **о съ чинъ**, quod etiam latet in lectione codd. **R.** et **T.**, pro quo **I.** et **Ch.** praebent **въ тѣ часъ; съпаннiе iестъ отъ Бога присоуждено полуу днiе, о тѣ чинъ бо почивають и звѣрь и пѣтица и чловѣци** E. 103. 3: a deo iudicatum est dormire tempore meridiano, hoc enim tempore requiescunt et ferae et aves et homines: lectio editionis **отъ чина** non quadrat; **Давыдъ же въ тѣ чинъ пришѣдъ изъ Ляховъ** David vero eo tempore veniens e Ljachia, in hoc libro 172. 15. E. 115. 7, ubi **Ch.** habet **въ тѣи часъ**. cf. quae N. Lambin notavit: Полное собранiе I. 215. 13. **о тѣ чинъ** pro **отъ чинъ** editionis; I. 141. 33; 253. 7; 254. 6. **о то** (i. e. **тѣ**) **чинъ**. cf. **P.** 63. 17. **II.** 60. 20. **отъ Торчина**, ubi codices habent **оточинъ** et **о то** (i. e. **тѣ**) **чинъ**. — **юдинъць** 105. 33. editionis nostrae Karamzino **II.** nota 133. videtur significare monacham, cui explicationi adversatur genus substantivi: nobis **юдинъць** aper significare videtur, quae fera, adulta, solitaria pascitur, unde nomen nacta est: confer vocabulum mediae latinitatis singularis, unde franco-gallicum sanglier et italicum cinghiale pro singhiale orta sunt, et graecum *μόνιος, μονιάς*, quod peculiariter accipitur pro porco agresti: Photio et Suidae enim *μονιάς* est *ἄγριος ὄς μεμονωμένος* et Hesychio *ὄς ἄγριος ὁ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγελαζόμενος*: sic accipitur in fabulis Aesopi 54: vide Thesaurum graecae linguae ed. a C. B. Hase; adde e Caesario *τὰς ἐνδρόμους κάττας καὶ μονιούς ἐσθιόντας* in Spicilegio Syriaco ed. a Guil. Cureton 39,

et nota, nomen proprium **ОДИНЕЦЪ** sof.-vrem. idem significare cf. nomina *κάπρος*, aper, ebur, eöfurr et **ВЕРЬ** sof.-vrem.; locus igitur ita vertendus est: etenim si quis obviam fit monacho, revertitur, vel apro vel sui (vel equo albam habenti in capite maculam; quidam enim codices addunt **или конь лысь** Karamz. II. nota 113.) — **миръ** 12. 4, quod Schlözerus 2. 67. vertit per pacem, nobis tutelam videtur significare: Oleg constituit a Novogradio trecentas grivnas annuas esse pendendas Varjagis pro tutela: eandem vim habuisse videntur voces scand. fridhr (tuta mansio, рах) et slav. **рой**, ita ut scand. fridhlos (Dahmann Gesch. von Dänemark 2. 232—234.) ad amussim respondeat russ. **изгой**, quod, si compositionem respicias, simile est latino exlex. — **ютеръ**, quod palaeo-slovenice respondet graeco *τις* quidam, apud Nestorem eandem vim habet 80. 13. (56. 20. Ed. Comm. Archaeogr.); 103. 5. (71. 28.); 117. 34. (81. 8.); 117. 37. (81. 10.); 126. 29. (87. 8.): duobus tamen locis 7. 28. (6. 23.) et 22. 18. (17. 25.) respondet graeco *ἕτερος* alter, alius, e qua versione conici potest, locos hos si non ab ipso Nestore, saltem in Russia e graeco esse versos, Slovenus enim graecum *ἕτερος* slovenico **ютеръ** non reddidisset. — animadvertite, apud Nestorem negationem **не** post **аще ли** aliquoties omitti: **крести мѧ самъ: аще ли, то не крещю сѧ** 34. 24; **въ скорѣ крести сѧ: аще ли, то не имашн избыти сего** 67. 31, ubi I. et Ch. addunt **ни**, et Strojev aliquid omissum putat 80. 1; **въдай моужа снѧ: аще ли, то отворимъ врата градоу** 170. 25; **въдай, кого ти хотѣть: аще ли, то прѣдаемъ сѧ** 170. 31, ubi N. 2. 27, 28. addit **ни**; **да аще вама любо, да сѣдита; аще ли ни, да поустн Басилька сѣмо** 175. 8, ubi I. Ch. R. T. **аще ли, аче ли** habent. idem valet de **а любо: да аще хочете за снхъ бити сѧ, да се мѧ готовн; а любо, въдайте врагы наша** 170. 22, ubi N. habet **аще ли ни**. nota, in menaeo Antonii de Mihanović serbico-slovenico saeculi XV haec legi: **ноуждоу полагаю, да се комькакаютъ отъ Ятьдика; аще ли, то казнь да подиметь.**

XVIII

talia e graecis fontibus videntur fluxisse, in quibus post εἰ δέ non raro particula negativa omittitur, quae post particulas adversativas ΛΗ, α, δέ suppleri posse putanda est: εἰ μὲν ποιήσουσι κατὰ τὴν ἔγγραφον τούτων ὑπόσχεσιν, εἰ ἂν καὶ καλῶς ἔχει· εἰ δ' οὖν, τοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν ἐπισχημένους ἔχει τοῦ ἱερουργεῖν ἢ μετριότης ἡμῶν etc. Acta et diplomata graeca, edita ab I. Müller et a nobis. I. 107. 13. adde II. 15. 31; 16. 1; ὑπόσχομαι ἀπέχειν καπηλίων καὶ μέθης καὶ ἐτέρων καταστασιῶν· εἰ δ' οὖν, ἵνα καθαιρουῦμαι MS. saec. XIV. etiam apud auctores classicos μή post εἰ δέ et εἰ δ' οὖν non raro omitti docemur a doctissimo amico nostro, H. Bonitz, qui nobiscum sequentia communicavit: Plato Symp. 212. c. τοῦτον οὖν τὸν λόγον, ὦ Φαῖδρε, εἰ μὲν βούλει, ὡς ἐγκώμιον εἰς Ἔρωτα γόμισον εἰρησθαι, εἰ δέ, ὅ τι καὶ ὄπη χαίρεις ὀνομάζων, τοῦτο ὀνόμαζε, ad quem locum Stallbaum sequentes locos memorat: Euthyd. 285 c., Rep. IV. 432. a., Alcib. I. 114. b. — Soph. Ant. 720. φήμ' ἔγωγε πρεσβεύειν πολὺ, φῶναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης πλέω. εἰ δ' οὖν, φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταῦτη ῥέπειν, καὶ τῶν λεγόντων εἰ καλὸν τὸ μανθάνειν. Eur. Hippol. 509. εἴ τοι δοκεῖ σοι, χρῆν μὲν οὐ σ' ἀμαρτάνειν· εἰ δ' οὖν, πιθοῦ μοι· δευτέρα γὰρ ἢ χάρις. cf. Herm. ad Vig. nro 308. Matthiae, Gramm. §. 617, 6. Krüger, Gramm. §. 65, 5. 12. Hartung, Partikellehre II. p. 213.

Libri, quibus in hoc opere usi sumus, sunt sequentes:

Русская лѣтопись по Никонову списку. С. Петербургъ. 1767. 4. 2 voll.

Krug, Ph., Zur Münzkunde Russlands. S. Petersburg. 1805. 8.

Schlözer, A., Несторъ. Russische Annalen. Göttingen. 1802—8. 8. 5 voll. Finitur anno 6485 ni jedinogo editionis nostrae 46. 24.

Krug, Ph., Kritischer Versuch zur Aufklärung der byzantinischen Chronologie. S. Petersburg. 1810. 8.

Müller, J., Altrussische Geschichte nach Nestor. Berlin. 1812. 8. Usque ad C. XLIII. pag. 72. editionis nostrae, omis-
sis plurimis.

Dobrovský, J., Vorrede zu Jos. Müllers altrussischer Geschichte. Berlin. 1812. 8.

Dobrovský, J., Recension über Schlözers Nestor. Wiener Allg. Litteraturzeitung. 1814. 4. 396—408.

Карамзинъ, Н., Исторія государства російскаго. Изд. II. С. Петербургъ. 1818. 8. I. II.

Софійскій времянникъ или русская лѣтопись съ 862 по 1534 годъ. Издалъ П. Строевъ. Москва. 1820—21. 2 voll. 4.

Dobrovský, J., Recension über Karamzins Geschichte. Wiener Jahrbücher. 1822. 8. 214—258.

Лѣтопись Несторова. Изданіе Тимковскаго. Москва. 1824. 4. Continet textum usque ad annum 6528. pag. 90. huius editionis.

Pogodin, M., Nestor. Eine historisch-kritische Untersuchung über den Anfang der russischen Chroniken, übersetzt von F. Löwe. S. Petersburg. 1844. 8.

Kunik, E., Die Berufung der schwedischen Rodsen durch die Finnen und Slaven. S. Petersburg. 1844—45. 8. 2 voll.

Tobbien, E. S., Sammlung kritisch bearbeiteter Quellen der Geschichte des russischen Rechtes. Dorpat und Leipzig. 1845. 4. I.

Полное собраніе русскихъ лѣтописей, изданное Археогрѣической Коммиссіею. С. Петербургъ. 1846. 4. I.

Krug, Ph., Forschungen in der älteren Geschichte Russlands. S. Petersburg. 1848. 8. 2 voll.

Лѣтописецъ Переяслава Суздальскаго, составленный въ началѣ XIII вѣка, изданъ К. М. Оболенскимъ. Москва. 1851. 8.

Зубрицкій, Д., Исторія древняго галичско-русскаго княжества. Львовъ. 1852. 8. I. II.

Соловьевъ, С., Исторія Россіи. Москва. I. 1857. Tertia editio; II. 1856. Secunda editio.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

1000
1000
1000
1000

Се повѣсть вѣременныхъ лѣтъ, отъ коудоу єсть пошла роусьская земля, кѣто въ Кѣевѣ нача первое княжити, и отъ коудоу роусьская земля стала єсть.

Се начнѣмъ повѣсть сию.

I. По потопѣ триє сынове Ноєви раздѣлиша землю, Симъ, Хамъ, Афетъ. и ѿ сѧ вѣстокъ Симови: Персида, Бактръ даже и до Индикии въ долготѣ, и въ ширинѣ и до Ринокоуроуръ, ѿкоже рещи отъ вѣстока и до полоудьниѧ, и Соурниѧ и Мидииѧ и Ефратъ рѣка, Бавилонъ, Корѣдоуна, Ясоурниѧ, Месопотамниѧ, Яравни Старѣйшаѧ, Слоумансѣ, Индия, Яравни Сильнаѧ, Коулансоурниѧ, Комагѣни, Финикиѧ всѧ. Хамови же ѿ сѧ полоудьньнаѧ страна: Сюпѣтъ, Единопиѧ прилежащиѧ къ Индомъ, другаѧ же Единопиѧ, изъ неѧже исходитъ рѣка еднопьская Чермьна, текоущиѧ на вѣстокъ, Оива, Ливоуѧ прилежащиѧ до Коурниѧ, Марѣмарниѧ, Соурѣти, Ливоуѧ другаѧ, Ноумидиѧ, Месоурниѧ, Мавританиѧ противоусоущиѧ Гадирѣ; въ соущихъ же къ вѣстокомъ имать Киликию, Памѣфилю, Писидию, Моусию, Лоукаонию, Фроугию, Камалию, Ликию, Карию, Лоудию, Моусию другоую, Троадоу, Солидоу, Бидоунию, Староую Фроугию; и островы пакы имать: Сарѣдани, Критъ, Коупрѣ и рѣкоу Гионоу, зовомоую Нилъ. Афетоу же ѿша сѧ полоунощньныѧ страны и западньныѧ: Мидииѧ, Яльваниѧ, Ярѣмениѧ Малаѧ и Беликаѧ, Кападоккиѧ, Пафлагониѧ, Галатиѧ, Колѣхисѣ, Веспори, Меоти, Дерѣви, Сарѣмати, Тавриѧни, Скоудниѧ, Ораки, Македонниѧ, Далматниѧ, Молоси, Тесалиѧ, Локриѧ, Пеллиѧни, ѿже и Пелопонисѣ наричетъ сѧ, Аркадиѧ, Ипиротиѧ, Илюрикѣ, Словѣкне, Лоухнитниѧ, Анѣдриѧкиѧ, отъ неѧже анѣдриѧтиньская поущина; имать же и островы: Бретанию, Сикелию, Свию, Родона, Хиона, Лезѣвона, Коудирана, Закоуньда, Кефалинию, Идакиноу, Керькоуроу, и часть асийскыѧ страны, нарицаемоую Ионию, и рѣкоу Тигроу, текоущоую между Мидѣ и Бавилономъ; до понѣтскаго моря, на полоунощньныѧ страны, Доунай, Дѣнѣстръ и кавька-

сийскыя горы, рекъше оугорскы, и отъ тоудѣ доже и до Днѣпра, и прочая рѣкы: Десна, Припеть, Двина, Болховъ, Болга, иже идеть на вѣстокъ, въ часть Симовоу. въ Афетовѣ же части сѣдять Роусь, Чюдь и си изыци: Меря, Моурома, Бесъ, Морѣдва, Заволочьская Чюдь, Пермь, Печера, Имь, Оугра, Литва, Зимѣгола, Корсь, Лѣтъгола, Либь, Ляхове же и Проусь! Чюдь присѣдять къ морю варяжьскомоу; по семоужде морю сѣдять Барязи сѣмо къ вѣстокоу до прѣдѣла Симова, по томоужде морю сѣдять къ западоу до земли агланьскы и до влашьскы. Афетово бо и то колѣно: Барязи, Свиню, Ноурѣмане, Готе, Роусь, Аглане, Галичане, Блахове, Римляне, Нѣмьци, Корлязи, Бенедици. Фригове и прочии присѣдять отъ запада къ полоуднию, и съсѣдять съ племенемъ Хамовомъ.

II. Симъ же и Хамъ и Афеть, раздѣливъше землю жрѣвий метавъше, оурокъ положиша не прѣстоупати никомоуже въ жрѣвий братьнъ, и живяхоу кѣждо въ своѣй части. и бѣсть изыкъ юдинъ. и оумноживъшемъ ся чловѣкомъ на земли, помыслиша създати столпъ до небесе, въ дъни Иектана и Фалека. и събраша ся на мѣстѣ Сенаръ поли, здати столпъ до небесе и градъ около него Бавилонъ. и създаша столпъ тѣ за четьри десяти лѣтъ, и несѣвершенъ бѣсть. и съниде господь Богъ видѣти града и столпа, и рече господь: се, родъ юдинъ и изыкъ юдинъ. и съмѣси Богъ изыкы, и раздѣли на седмь десяти и два изыка, и расѣи я по вьсей земли. по размѣшени же изыкъ Богъ вѣтромъ великомъ разроуши столпъ, и есть останъкъ его промеждоу Асиора и Бавилона, и есть въ вьсотоу и въ широтоу лакътъ пяти тьсоуць и четьрь сътъ и трий десяти и трий, и въ лѣта многа бѣсть хранимъ останъкъ тѣ. по разроушени же столпа и по раздѣлени изыкъ приша сынове Симови вѣсточьныя страны, а Хамови сынове полоудньныя страны, Афетови же приша западъ и полоунощьныя страны. отъ сихъ же седми десяти и двою изыкоу бѣсть изыкъ словѣнскъ, отъ племени Афетова, Норци, иже соуть Словѣне.

III. По мнозкѣхъ же врѣменехъ сѣли соуть Словѣне по Доунаюви, кѣде есть нынѣ оугорьска земля и колгарьска.

и отъ тѣхъ Словѣнъ разидоша ся по земли, и прозваша ся имены своими, вѣде сѣдѣше на которѣмъ мѣстѣ, яко пришедѣше сѣдоша на рѣцѣ именовъ Морава, и прозваша ся Морава, а дружини Чеси нарекоша ся, а се ти же Словѣни: Хорватѣ Бѣли и Сервь и Хороутанѣ. Блахомъ во нашѣдѣшемъ на Словѣны на доунайскыя, и сѣдѣшемъ въ нихъ и насилующемъ имъ, Словѣни же ови пришедѣше сѣдоша на Бислѣ, и прозваша ся Ляхове, а ини отъ тѣхъ Ляховъ прозваша ся Поляне, а Ляхове дружини Лоутичи, ини Мазовшанѣ, ини Поморанѣ. тако же и ти Словѣне пришедѣше сѣдоша по Днѣпру, и нарекоша ся Поляне, а дружини Дрѣкляне, за не сѣдоша въ лѣскѣхъ; а дружини сѣдоша между Припятию и Двиною, и нарекоша ся Дреговичи. ини сѣдоша на Двинѣ, и нарекоша ся Полочанѣ, рѣчкы ради, яже течеть въ Двиноу, именовъ Полота, отъ сея прозваша ся Полочанѣ. Словѣни же сѣдоша около іезера Ильмеря, и прозваша ся своимъ именовъ, и сѣдѣлаша градъ, и нарекоша и Новъ Градъ. а дружини сѣдоша по Деснѣ и по Семи и по Соулѣ, и нарекоша ся Сѣверъ. и тако разиде ся словѣнскыи языкъ. тѣмъже и грамата прозва ся словѣнскана.

IV. Поляномъ же живущемъ осовъ по горамъ симъ въ путь изъ Барягъ въ Греки и изъ Грекъ по Днѣпру, и верхъ Днѣпра волокъ до Ловоти, и по Ловоти въннати въ Ильмерь іезеро великоіе, изъ негоже іезера течеть Болховъ, и течеть въ іезеро великоіе Нево, и того іезера течеть оустіе въ море варяжскоіе, и по томоу морю ити до Рима, а отъ Рима прити по томоужде морю къ Цѣсарю Градоу, и отъ Цѣсаря Града прити въ Поньтъ море, въ неже течеть Днѣпръ рѣка. Днѣпръ во течеть изъ оковьскаго лѣса, и течеть на полъ дъне, а Двина изъ тогожде лѣса течеть, и идеть на полоуношию, и вънндетъ въ море варяжскоіе. изъ тогожде лѣса течеть Болга на вѣстокъ, и вѣтечетъ седмию десятъ жрѣлъ въ море хвалинскоіе. тѣмъже изъ Роуси можетъ ити по Болзѣ въ Болгары и въ Хвалисы, и на вѣстокъ донти въ жрѣвий Симовъ, а по Двинѣ въ Барягы, изъ Барягъ до Рима, а отъ Рима до племени Халмова. а Днѣпръ течеть въ поньтскоіе море тремъ жрѣлы,

іеже море словеть роусьско, по немоуже оучилъ святый Андрѣй, братъ Петровъ, іакоже рѣша.

V. Андрѣю оучацію въ Синопии и пришдѣшю іемоу въ Корѣсоунъ, оувѣдѣ, іако изъ Корѣсоуни влизъ оустіе днѣпрьскоіе, и възсхотѣ понти въ Римъ, и приде въ оустіе днѣпрьскоіе, и отъ толѣ поиде по Днѣпроу горѣ, и по приключаю приде и ста подъ горами на брѣзѣ. и за оутра вѣставъ рече къ соущимъ съ нимъ оученикомъ: видите ли горы сиа? іако на сихъ горахъ вѣснѣють благодать божиа, и имать градъ великъ вѣти, и церкви многы имать Богъ въздвигнути. и вѣшдѣ на горы сиа благослови ѿ, и постави крестъ, и помоливъ сѧ Богоу и сълѣзъ съ горы сиа, идеже послѣжде вѣсть Кыевъ, поиде по Днѣпроу горѣ. и приде въ Словѣны, идеже нынѣ Новъ Градъ, и видѣ люди тоу соущаа, какъ іестъ обѣчай имъ, и како сѧ мѣють и хвоцють, и оудиви сѧ имъ. и иде въ Барягы, и приде въ Римъ, и исповѣда, іелико наоучи и іелико видѣ, и рече имъ: дивно видѣхъ въ словѣнскѣй земли ідоущю ми сѣмо; видѣхъ баня дрѣвяны, и прѣжъгоуть ѿ рамяно, и съвлѣкоуть сѧ, и боудоуть нази, и облѣють сѧ квасомъ оуснианомъ, и възьмоуть на сѧ проутіе младо, и бнють сѧ сами, и того сѧ добнють, іедва вѣлѣзоуть живи, и облѣють сѧ водою стоуденою, и тако оживоуть. и то творѣть по вѣси дѣни, не моучими никымъже, нѣ сами сѧ моучать, и то творѣть мѣвение сѣбѣ, а не моучение. и се слышавъше дивляхоу сѧ. Андрѣй же вѣвѣ въ Римѣ приде въ Синопію.

VI. Полѣамъ же живоущемъ особъ и владоущемъ роды своимъ, иже и до сѧ братиѧ вѣхоу полѣане, живѣхоу къждо съ своимъ родомъ и на своихъ мѣстѣхъ, владѣюще къждо родомъ своимъ. и вѣша .г. братиѧ, іединномуу имя Кый, а дроугоמוу Шекъ, а третіеіемоу Хоривъ, и сестра ихъ Лыведь. и сѣдѣше Кый на горѣ, идеже нынѣ оувозъ Боричевъ, а Шекъ сѣдѣше на горѣ, идеже нынѣ зоветъ сѧ Шековица, а Хоривъ на третни горѣ, отъ негоже прозва сѧ Хоривица. и сътвориша градъ въ имя брата своего старѣйшаго, и нарекоша имя іемоу Кыевъ. и вѣше около града лѣсъ и боръ великъ, и вѣхоу ловѣще звѣрь,

бяхоу моужи моудри и съмъслъни, и нарицахоу сѧ Полѧне, отъ нихъже соуть Полѧне въ Къевѣ и до сего дѧне. ини же, не съвѣдоуше, рекоша, яко Кый єсть прѣвозникъ былъ, оу Къева бо быше прѣвозъ тѣгда съ онои страны Днѣпра, тѣмъ глаголахоу: на прѣвозъ на Къевъ: аще бо бы былъ прѣвозникъ Кый, то не бы ходилъ Цѣсарю Градоу, нъ съ Кый княжаше въ родѣ своемъ. и приходивъшю ємоу къ цѣсарю, якоже съказаютъ, великоу чѣсть приѧлъ отъ цѣсари, при которѣмъ приходивъ цѣсари. идоушю же ємоу опѧтъ приде къ Доунаєви, и възлюбѧ мѣсто, и съроубѧ градъкъ малъ, и хотѧше сѣсти съ родомъ своимъ, и не даша ємоу тоу близъ живоуци, єже и до нынѣ наричють Доунайци градище Къевецъ. Къевѧ же пришѣдъшю въ свой градъ Къевъ, тоу живогъ свой съконьча. и брата єго Щекъ и Хоривъ и сестра ихъ Лыбедь тоу съконьчаша сѧ.

VII. И по сихъ братѧ держати почаша родъ ихъ княженѧе въ Полѧхъ, а въ Дрѣвляхъ свое, а Дреговичѧ свое, а Словѣне въ Новѣ Градѣ свое, а другоє на Полотѣ, иже соуть Полочане: отъ нихъже Кривичѧ, иже сѣдѧтъ на верхъ Болгъ и на верхъ Двинъ и на верхъ Днѣпра, ихъже градъ єсть Смольнскъ, тоудѣ бо сѣдѧтъ Кривичѧ, таже сѣверъ отъ нихъ на Бѣлѣ Юзерѣ сѣдѧтъ Бєсь, а на Ростовьстѣмъ юзерѣ Мерѧ, а на Кѣщинѣ юзерѣ Мерѧ же. а по Оцѣ рѣцѣ, идеже вѣтечетъ въ Болгоу, сѣдѧтъ Моурома, изыкъ свой, и Черемиса, свой изыкъ, Морѣдва, свой изыкъ. се бо тѣкъмо словѣнскъ изыкъ въ Роусѧ: Полѧне, Дрѣвляне, Новоградѧци, Полочане, Дреговичѧ, Сѣверъ, Боужане, за не сѣдоша по Боугоу, послѣжде же Болыняне. а се соуть ини изыци, иже дань дають Роусѧ: Чюдъ, Мерѧ, Бєсь, Моурома, Черемиса, Морѣдва, Пермь, Печера, Имь, Литва, Зимѣгола, Корсь, Норѣва, Либь. си соуть свой изыкъ имоуше, отъ колѣна Яфетова, иже живоуть въ странахъ полоунощъныхъ.

VIII. Словѣнскоу же изыкоу, якоже рекохомъ, живоушю на Доунаѧ, придоша отъ Скоудъ, рекъше отъ Козаръ, рекомѧ Болгаре, и сѣдоша по Доунаєви, и насильници Словѣномъ быша. а по семь придоша Оугре Бѣли, и наслѣдиша землю словѣнскоу. си оубо Оугри почаша быти

при Ираклиа цѣсари, иже находитиша на Хоздрои, цѣсари перьскаго. въ си же врѣмена быша и Обре, иже и ходиша на Ираклиа цѣсари, и мало него не яша. си же Обре воюваху на Словѣны, и примочушиша Доулѣбты, соуца Словѣны, и насиліе творяху женамъ доулѣбскымъ. аще поухати боудаше Обриноу, не дадыше въпрѣщи коня ни вола, нѣ велаше въпрѣщи три ли четыри ли пять женъ въ телѣгоу и повести Обрина, и тако моучаху Доулѣбты: вяху бо Обре тѣломъ велици и оумомъ горди, и Богъ потрѣби я, и помроша вси, и не оста сѧ ни іединъ Обринъ. и іестъ притѣча въ Роуси и до сего дѣне: погывоша акы Обре; ихъже нѣсть племени ни наслѣдѣка. по сихъ же придоша Печенѣзи, и пакы идоша Оугри Чернии мимо Кыевъ, послѣжде при Ользѣ.

IX. Поланомъ же живоущемъ осовъ, іакоже рекохомъ, соушемъ отъ рода словѣньска, нарекоша сѧ Полане, а Дрѣвлане отъ Словѣнъ же, и нарекоша сѧ Дрѣвлане. Радимичи же и Бятичи отъ Ляховъ: быста бо два брата въ Ласѣхъ, Радимъ, а дроугый Бятко, и пришѣдъша сѣдоста Радимъ на Сожю, и прозваша сѧ Радимичи, а Бятко сѣде съ родомъ своимъ по Оцѣ, отъ негоже прозваша сѧ Бятичи. и живяху въ мирѣ Полане и Дрѣвлане и Сѣверъ и Радимичи и Бятичи и Хорвате. Доулѣби же живяху по Боугу, кѣде нынѣ Волыняне, а Оугличи и Тиверьци сѣдаху по Дѣнѣстроу, присѣдаху къ Доунаієви, и бѣ множество ихъ, сѣдаху бо по Дѣнѣстроу и до моря, и соуть гради ихъ и до сего дѣне, да то сѧ зовяху отъ Грекъ Великаа Скоудь.

X. Имаху оубо обычаи свои и законъ отьць своихъ и прѣданиа, кѣждо свой нравъ. Полане бо своихъ отьць обычаи имоуть кроткъ и тихъ и стѣдѣнне къ снѣхамъ своимъ и къ сестрамъ, къ матеремъ и къ родителемъ своимъ, къ свекровемъ и къ дѣверемъ велико стѣдѣнне имяху, брачный обычай имяху: не хождаше зять по невѣстоу, нѣ привождяху вечеръ, а за оутра приносаху по ней чѣто въдадоуще. а Дрѣвлане живяху звѣриньскомъ образомъ, живоуще скотьскы: оубиваху дроугъ дроуга, и падаху все нечисто, и брака оу нихъ не бываше, нѣ оумыка-

хоу оуводы дѣвица. и Радимичи и Бятичи и Сѣверъ ѱдинъ
 обычай имахоу: живяхоу въ лѣсѣхъ ꙗкоже и въскъ звѣрь,
 ꙗдоуше въсе нечисто, и срамословіе въ нихъ прѣдъ отци
 и прѣдъ снѣхами, и браци не бѣвахоу въ нихъ, нѣ игрища
 междуу селы, и съхождахоу ся на игрища и на плясание и
 на всѣа бѣсовьская игрища, и тоу оумыклахоу жены себѣ,
 съ неюже кѣто съвѣщаваше ся; имахоу же по двѣ и по
 три жены. и аще кѣто оумрише, творяхоу тризноу надъ
 нимъ, и по семь творяхоу крадоу великоу, и възложашоутъ
 на крадоу мертвѣца, и съжъжахоу, и по семь събравъше ко-
 сти възложашоу въ соудиноу малоу, и поставляхоу на столпѣ
 на поутѣхъ, ꙗже творять Бятичи и нынѣ. снѣжде обычаи
 творяхоу Кривичи и прочии погани, не вѣдоуше закона бо-
 жия, нѣ творяше сами себѣ законъ.

ХІ. Глаголетъ Георгій въ лѣтописани: небо коюмоу-
 ждо ꙗзыкоу овѣмъ исписанъ законъ ꙗсть, друугымъ же
 обычай, за не законъ безаконьникомъ отъчьствіе мьнить
 ся. отъ нихъже первии Сири живоушей на коньць земли
 законъ имоутъ отъць своихъ обычай: не любодѣяти и прѣ-
 любодѣяти, ни красти, ни клеветати, ни оубити, ни зѣло-
 дѣяти въсьма. законъ же оу Бактрианъ, глаголемыхъ
 Брахманъ, и оу Островьникъ ꙗже отъ прадѣдъ наказаніе
 и благочьстніе, мѣсъ не ꙗдоуше, ни вина пиюше, ни блон-
 да творяше, никакомъже зѣловы творяше, страха ради
 многа божия, небо таче прилежащемъ къ нимъ Индомъ
 оубийстводѣицамъ и сквернотворящемъ гнѣливо и паче
 ꙗстьства, въ вѣноутреннейшии странѣ чловѣкы ꙗдоуше и
 страньствоующихъ оубивахоу, паче же ꙗдахоу ꙗко пьси. ꙗ-
 теръ же законъ Халдѣемъ и Вавилонямъ: матери поимати,
 съ братьни чады блондѣ дѣяти, и оубивати, въсьма бо стоу-
 дьноу дѣянніе ꙗко добродѣтѣль мьнить ся дѣюше, любо
 далече страны своѣа боудоутъ. инъ же законъ Гилѣомъ:
 жены оу нихъ орють, зиждоутъ храмы, и моужьская дѣ-
 ла творять, нѣ и любы творять, ꙗлико хотять, не въз-
 держаемъ отъ моужий своихъ въсьма, ни зазрять, въ
 нихъже соутъ храбры жены, ловять звѣрь крѣпѣкый, вла-
 дѣютъ же моужи своими и довлаютъ ими. въ Брета-
 нии же мнози моужи съ ѱдиною женою съпять, и многы

жены съ єдинѣмъ моужемъ похотѣствоуютъ: безаконныя акты законъ отъць творять независтьно ни въздержаньно. Амазоня же моужа не имоуть, нѣ акты скотъ бесловесный єдиною лѣтомъ къ весньнымъ дньемъ оземьствены боудуть, и съчѣтають ся съ окрестьными имъ моужи, яко нѣ-которою имъ торжество и велико праздньство врѣмя то мѣнять: отъ нихъ зачньше въ чрѣвѣ, пакы разбѣгнууть ся отъ судоу всьа. въ врѣмя же, хотышамъ родити, аще родить ся моужьскъ полъ, погоубятъ; аще ли дѣвичьскъ полъ, то въздомятъ, и прилежнѣ възпитають. якоже се и при насъ нынѣ Половци законъ держать отъць своихъ: кровь проливати, а хвалыше ся о сихъ, падоуше мертвьчиноу и всю нечистотоу, хомыкы и соусьлы, и поймають мащехы своя и ятрови, и ны обычаи отъць своихъ творять. мы же хрестіане и єлико земля, яже вѣроуютъ въ свѣтоую Троицю и въ єдино крещеніе и въ єдиною вѣроу, законъ имамы єдинъ, єлико въ Христа крестихомъ ся и въ Христа облѣкохомъ ся.

ХІІ. По сихъ же лѣтѣхъ, по смьрти братія сея быша обидими Дрѣвлями и инѣми окольними, и нандоша я Козаре сѣдѣша на горахъ сихъ въ лѣсѣхъ, и рѣша Козари: платите намъ дань. сѣдоумавъше же Полѣне вѣдѣша отъ дьма мьчь, и несоша Козаре къ князю своему и къ старѣйшинамъ, и рѣша имъ: се, налѣзохомъ дань новоу. они же рѣша имъ: отъ коудоу? си же рѣша: въ лѣсѣхъ на горахъ надъ рѣкою днѣпрьскою. они же рѣша: чьто соуть вѣдали? си же показаша мьчь. и рѣша старьци козарьстни: нѣ добра дань, княже, мы ся донскахомъ нхъ ороужиемъ єдиною страною остроу, рекъше саблями, а сихъ ороужіе обоудоу остро, рекъше мьчи: си имоуть имати дань на насъ и на инѣхъ странахъ. се же събысть ся всье, не отъ своего бо воля рекоша, нѣ отъ божия повелѣнїа, яко и при Фараонѣ цѣсаря єюптьстѣмъ, ягда привѣдоша Мойсія прѣдъ Фараона, рѣша старѣйшины Фараона: съ хочеть съмѣрити область єюптьскоую, якоже и бысть: погыбоша бо Єюптяне отъ Мойсія, а первое рѣша работающе имъ. тако и си владѣша, а послѣжде самѣми владѣють. якоже и бысть, владѣють бо Козары роусьстни князи и до дньшняго днье.

XIII. Въ лѣто .✥стѣ., индикта .ѿ., начьнѣшю Михаилоу цѣсарьствовати, нача сѧ прозывать роуьська земля. о семь во оувѣдахомъ, яко при семь цѣсари приходиша Роуьсь на Цѣсарь градъ, якоже пишеть сѧ въ лѣтописании гречьстѣмь. тѣмъже отъ селѣ почьнемъ и числа положимъ. яко отъ Ядама до потопа лѣтъ. ✥всмв., а отъ потопа до Яврама лѣтъ .✥д. и .пв., а отъ Яврама до исхожденна Мойсиѣва лѣтъ .ул., а отъ исхожденна Мойсиѣва до Давыда лѣтъ .х. и .а., а отъ Давыда и отъ начала цѣсарьства Соломона до плѣнениа иероусалима лѣтъ .уми., а отъ плѣнениа до Ялексанъдра лѣтъ .тнi., а отъ Ялексанъдра до рождьства Христова .таг., а отъ Христова рождьства до Костянтина лѣтъ .тнi., отъ Костянтина же до Михаила сего лѣтъ .фмв., а отъ перваго лѣта Михаила до перваго лѣта Ольгова, роуьскаго князя, лѣтъ .кд., а отъ перваго лѣта Ольгова, по неже сѣде въ Кыевѣ, до перваго лѣта Игорева лѣтъ .ла., а отъ перваго лѣта Игорева до перваго лѣта Святослава лѣтъ .лг., а отъ перваго лѣта Святослава до перваго лѣта Ярополча лѣтъ .ки., а Ярополкъ княжи лѣтъ .и., а Владимѣръ лѣтъ .лз., а Ярославъ княжи лѣтъ .м. тѣмъже отъ сѣмерти Святослава до сѣмерти Ярослава лѣтъ .пе., а отъ сѣмерти Ярослава до сѣмерти Ярополча лѣтъ .ѣ. нъ мы на прѣждьнею възвратимъ сѧ, и сѣкажемъ, чьто сѧ оудѣи въ лѣта сѧ, якоже прѣжде почали вѣхомъ первое лѣто Михаиломъ, и по рядуу положимъ числа.

XIV. Въ лѣто .✥стѣа. въ лѣто .✥стѣв. въ лѣто .✥стѣг. въ лѣто .✥стѣд. въ лѣто .✥стѣе. въ лѣто .✥стѣз. Михаилъ цѣсарь изиде съ вонь брѣгомъ и моремъ на Болгары. Болгаре же оувидѣвъше, яко не могоша стати противоу, крестити сѧ просиша, и покориша сѧ Грекомъ. цѣсарь же крести князя ихъ и боляры всѧ, и миръ сѣтвори съ Болгары.

Въ лѣто .✥стѣз. имахоу дань Барязи, приходяще изъ замориа, на Чюди и на Словѣнехъ, на Мери и на Беси и Кривичихъ; а Козари имахоу на Полахъ и на Сѣверѣ и на Бѣтичихъ, имахоу по вѣлкѣ вѣверици отъ дѣма.

XV. Въ лѣто .✥стѣи. въ лѣто .✥стѣд. въ лѣто .✥сто. изгнаша Барягы за море, и не даша имъ дани, и почаша сами въ сѣбѣ владѣти, и не бѣ въ нихъ правды, и вѣста

родъ на родъ, и вѣша въ нухъ оусовица, и воювати почаша сами на ся. и рѣша сами въ себѣ: понцимъ себѣ князя, иже вѣ владѣлъ нами и соудилъ по правоу. и идоша за море къ Варягомъ, къ Роуси, сице бо ся зваху ти Варязи, Роусь, яко се друзину зовоуть ся Свию, друзину же Ноурьмане, Яглане, друзину Готе, тако и си. рѣша Роуси Чюдь, Словѣни и Кривичи и Беск: земля наша велика и обильна, а наряда въ ней нѣсть; да поидѣте княжитъ и владѣтъ нами. и избраша ся .г. братия съ роды своими, и поидша по себѣ всю Роусь, и придоша. и старѣйший, Рюрикъ, сѣде въ Новѣ Градѣ, а другый, Синеусъ, на Бѣлѣ Юзерѣ, а третии Изборьскъ, Троуборъ. и отъ тѣхъ Варягъ прозва ся роусьская земля, Новоградъци, ти соуть людие Новоградъци отъ рода варяжска, прѣжде вѣша Словѣни. по двою же лѣтоу Синеусъ оумре и братъ его Троуборъ. и приа власть Рюрикъ, и раздая моужемъ своимъ грады, овомоу Полотьскъ, овомоу Ростовъ, другому Бѣло Юзеро. и по тѣмъ градомъ соуть находьници Варязи, а первии насельници въ Новѣ Градѣ Словѣне, въ Полотьскѣ Кривичи, въ Ростовѣ Мери, въ Бѣлѣ Юзерѣ Беск, въ Моуромѣ Моурома. и тѣми вѣскми овладаше Рюрикъ. и вѣста оу него два моужа, не племени его, нѣ боларина, и та испросиста ся къ Цѣсарю Градоу съ родомъ своимъ. и поидоста по Днѣпроу, и идоуша мимо оузрѣста на горѣ градъкъ, и оупрашаста и рѣста: чий съ градъкъ? они же рѣша: вѣла соуть .г. братия, Кый, Щекъ, Хоривъ, иже сѣдѣлаша градъкъ съ, и изгыбоша, и мы сѣдимъ, родъ нухъ, сѣде, платише дань Козаромъ. Осколдъ же и Диръ сѣдоста въ градъ семь, и многы Варягы съвѣкоуписта, и начаста владѣти польскою землею, Рюрикоу же княжащоу въ Новѣ Градѣ.

XVI. Въ лѣто .x.стоа. въ лѣто .x.стов. въ лѣто .x.стог. въ лѣто .x.стод. иде Осколдъ и Диръ на Греки, и придоша въ .дѣ. лѣто Миханла цѣсаря. цѣсарю же отъшѣдъшю на Ягаряны, и дошѣдъшю кюмоу Чернтыя Рѣкы, вѣсть епархъ посла къ нему, яко Роусь на Цѣсарь Градъ идеть, и врати ся цѣсарь. Си же въ ноутрь Соудоу вѣшѣдъше, много оувийство хрестияномъ сътвориша, и въ двою сътоу корабль остоупиша Цѣсарь Градъ. цѣсарь же кѣдва въ градъ вѣниде,

и съ патриархомъ съ Фотиємъ приде къ соущи церкѣви святѣй богородици въ Блахернѣ, и всюю ноць молитвою сътвориша, таже божьствуюю ризоу святыи богородица съ пѣсньми изнесъше въ рѣкоу омочиша, тишинѣ соущи, морю оукротивъшую ся. и авиѣ боуря вѣста съ вѣтромъ, и волнамъ великамъ вѣставъшамъ засобъ, безбожныухъ Роуси корабли съмiate, и къ брѣгоу приверже, и избеи я, яко малонухъ отъ таковыи бѣды избежноти. и въ свои си въвратиша ся.

XVII. Въ лѣто .x.стое. въ лѣто .x.стос. поча цѣсарьствовати Василій.

Въ лѣто .x.стоз. крещена бысть вся земля болгарская.

Въ лѣто .x.стон. въ лѣто .x.стод. въ лѣто .x.стп. въ лѣто .x.стпа. въ лѣто .x.стпв. въ лѣто .x.стпг. въ лѣто .x.стпд. въ лѣто .x.стпе. въ лѣто .x.стпс. въ лѣто .x.стпз. оумершю Рюрикови прѣдасть княженіе свое Ольгови, отъ рода ѣмоу соущоу, въдавъ ѣмоу сынъ свой на роуцѣ, Игоря, въ бо дѣтскѣ вельми.

XVIII. Въ лѣто .x.стпи. въ лѣто .x.стпд. въ лѣто .x.стч. поиде Ольгъ, поимъ вои многы, Барягы, Чюдь, Гловѣны, Мерю, Бєсь, Кривича, и приде къ Смольнскоу въ Кривича, и приа градъ, и посади моужь свой. и отъ тоудоу поиде въ низъ, и възь Любьчъ, и посади моужь свой. и приде къ горамъ къ кыевьскымъ, и оувѣдѣ Ольгъ, яко Осколдъ и Диръ княжита, и похранн вои въ ладияхъ, а друггыи назади остави, а самъ приде, нося Игоря дѣтска. и приплоу подъ Оугорьскою, похранивъ вои свои, и посла къ Осколдоу и Дирови, глагола: яко гость ѣсмь, и идемъ въ Грекы отъ Ольга и отъ Игоря княжица: да придѣта къ намъ, къ родоу своему. Осколдъ же и Диръ придоста. и въскакаша вси прочии изъ ладия, и рече Ольгъ Осколдоу и Дирови: вы нѣста князя, ни рода княжа, нъ азъ ѣсмь родоу княжа, и вънесоша Игоря, и съ ѣсть сынъ Рюриковъ. и оубиша Осколда и Дири, и несоша на гороу, и погребоша я на горѣ, яже ся нынѣ зоветь Оугорьскою, идеже нынѣ Ольминъ дворъ: на той могылѣ поставилъ Ольма церкѣвь, Святаго Николоу; а Дирова могыла за Святою Ириною. и сѣде Ольгъ княжа въ Кыевѣ. и рече Ольгъ: се, боуди мати градомъ роусьскымъ.

и бѣша оу него Барязи и Словѣни, и проче прозваша сѧ Роусню. съ же Ольгъ нача градъ ставити, и оустави дани Словѣномъ, Кривичемъ и Мери. и оустави Барягомъ дань давати отъ Нова Града гривень ³⁰⁰ .т. на лѣто, мира дѣла, ѡже до съмерти Ирослава даноу Барягомъ.

333 XIX. Бѣ лѣто . *стча. поча Ольгъ воєвати Дрѣвланьны, и примочивъ ѡ имаше на нухъ дань по чернѣ коунѣ.

334 Бѣ лѣто . *стчв. иде Ольгъ на Сѣверяны, и повѣди Сѣверяны, и възложи на нѧ дань льгъкоу, и не дастъ имъ Козаромъ дани платити, рекы: азъ имъ противьнъ, а вамъ нѣ чемоу.

335 Бѣ лѣто . *стчг. посла Ольгъ къ Радимичемъ, рекы: комоу дань даєте? они же рѣша: Козаромъ. и рече имъ Ольгъ: не дайте Козаромъ, нѣ мѣнѣ дайте. и въздаша Ольгови по шльагоу, такоже и Козаромъ даноу. и бѣ облада Ольгъ Поланьны и Дрѣвланьны и Сѣверяны и Радимичи, а съ Оугличи и Тиверьци имаше рать.

336 Бѣ лѣто . *стчд. въ лѣто . *стче. Леонъ цѣсарьствова, сынъ Василиевъ, иже Львъ прозва сѧ, и братъ ѡго Александръ, иже цѣсарьствова лѣтъ к. и. 5.

Бѣ лѣто . *стчс. въ лѣто . *стчз. въ лѣто . *стчи. въ лѣт . *стчд. въ лѣто . *сү. въ лѣто . *сүа. въ лѣто . *сүв. въ лѣто . *сүг. въ лѣто . *сүд. въ лѣто . *сүе. въ лѣто . *сүз. идоша Оугри мимо Кыевъ горою, иже сѧ зоветъ нынѣ Оугорское, и пришѣдъше къ Днѣпроу сташа вѣжами, бѣша бо ходѣше акы се Половци. и пришѣдъше отъ вѣстока оустремиша сѧ чрѣзъ горы великыи, и почаша воєвати на живоущаи тоу Блахы и Словѣны. сѣдѣхоу бо тоу прѣжде Словѣни, и Блахове приша землю словѣнскоу. по семь же Оугри прогнаша Блахы, и наслѣдиша землю, и сѣдоша съ Словѣны, покоривъше ѡ подъ сѧ, и отъ толѣ прозва сѧ земля оугорска. и начаша воєвати Оугри на Грекы, и поплѣниша землю драчьскоу и македонскоу доже и до Белоуны; и начаша воєвати на Моравоу и на Чехы. бѣ ѡдинъ языкъ словѣнскъ, Словѣни, иже сѣдѣхоу по Доунаеву, и хъже приша Оугри, и Моравы и Чеси и Лахове и Полане, иже нынѣ зовомаи Роусь. симъ бо первое положенъ книгы, Моравѣ, иже прозва сѧ грамата словѣн-

ската, иже грамата юсть въ Роуси и въ Болгарѣхъ доунай-скыхъ.

XX. Словѣномъ живоущемъ крещеномъ, князи ихъ, Растиславъ и Святполкъ и Коцелъ, послаша къ цѣсарю Михаилоу, глаголюще: земля наша крещена, а нѣсть оу насъ оучители, иже бы ны наказалъ и поучилъ насъ и протолковалъ святыхъ книгъ, не разоумѣемъ бо ни гречьскоу языкоу ни латиньскоу, они бо ны инако оучать, а дроузни инако, тѣмъже не разоумѣемъ книжьнаго образа ни силы ихъ: да послаѣте ны оучители, иже ны могоуть съказати книжьнаи словеса и разоумъ ихъ. се слышавъ цѣсарь Михаилъ съзва философы вси, и съказа имъ рѣчи вси словѣньскыхъ князь. и рѣша философи: юсть моужь въ Белоуни, именемъ Львъ, и соуть оу него сынове разоумиви языкоу словѣньскоу, хытра два сына оу него и философа. се слышавъ цѣсарь посла по ны въ Белоунь къ Львови, глагола: посланъ къ намъ въ скорѣ сына свои, Методий и Костянтина. се слышавъ Львъ въ скорѣ посла ихъ, и придоста къ цѣсареви, и рече има: се, прислала сѧ къ мѣнѣ словѣньската земля, просиши оучители себѣ, иже бы моголи имъ протолковати святыхъ книгъ, сего бо желаютъ. и оумолена быста цѣсаремъ. и посла ихъ въ словѣньскоую землю къ Растиславоу и Святполкоу и Коцелови. сима же пришьдѣшема начаста съставляти приемна азъбоуковьнаи словѣньскы, и прѣложиста апостоль и ювангелие. и ради быша Словѣни, яко слышаша величия божии своимъ языкомъ. по семь же прѣложиста псалтырь и охтонкъ и прочаи книгы. иѣци же начаша хоулити словѣньскыи книгы, глаголюще: яко не достонть некотороумоуже языкоу имѣти боукъвъ своихъ развѣ Юврѣй и Грекъ и Латинъ, по Пилатовоу писанию, юже на крестѣ господни написа. се же слышавъ папезь римьскый похоули тѣхъ, иже рѣпѣщють на книгы словѣньскыи, рекы: да сѧ исполнить книжьноие слово, яко въсхвалять Бога вси языци; дроугоие же: вси възглаголють языкы различьными величия божиа, якоже дастъ имъ Святый Доухъ отвѣщавати. да аще кѣто хоулитъ словѣньскоую грамату, да боудеть отълоученъ отъ церкве, донде сѧ исправитъ; ти бо соуть волци, а не овца, иже достонть отъ плода знати, хра-

нити си ихъ. въ же, чада вожиа, послоушайте оучениа, и не отринѣте наказанія церкѣвнаго, ꙗкоже въ наказалъ Медодий, оучитель вашъ. Костянтинъ же възвративъ си възспати иде оучитъ болгарьскаго ꙗзыка, а Медодий оста въ Моравѣ. по семь же Коцель князь постави Медодия епискоупа въ Панонии на столѣ святаго Индроника апостола, единого отъ .о., оученика святаго апостола Павла. Медодий же посади два попа скорописьца зѣло, и прѣложи всѣ книги исполнь отъ гречьска ꙗзыка въ словѣньскъ шестию мѣсяць, начьнъ отъ марта мѣсяца, до двою десѣтоу и шести днь октябри мѣсяца. оконьчавъ же достойноу хвалоу и славоу Богуу въздасть, дающеу такоу благодать епискоупоу Медодию, настольникоу Индрониковоу. тѣмъже словѣньскоу ꙗзыкоу оучитель ꙗсть Индроникъ апостолъ, Моравы бо доходилъ: и апостолъ Павль оучилъ тоу, тоу бо ꙗсть Илюрикъ, ꙗгоже доходилъ апостолъ Павль, тоу бо вѣша Словѣни первѣе. тѣмъже словѣньскоу ꙗзыкоу оучитель ꙗсть Павль, отъ негоже ꙗзыка и мѣ ꙗсме, Роусь, тѣмъже и намъ Роуси оучитель ꙗсть Павль апостолъ, по неже оучилъ ꙗсть ꙗзыкъ словѣньскъ, и поставилъ ꙗсть епискоупа и намѣстника по севѣ Индроника словѣньскоу ꙗзыкоу. а словѣньскъ ꙗзыкъ и роусьскый единъ, отъ Варягъ бо прозваша си Роусию, а первѣе вѣша Словѣне; аще и Поляне звахоу си, нъ словѣньска рѣчь вѣ: Полями же прозваша си, за неже въ поли сѣдахоу, а ꙗзыкъ словѣньскый имъ единъ.

XXI. Въ лѣто .x.сѣз. въ лѣто .x.сѣи. въ лѣто .x.сѣд. въ лѣто .x.сѣи. Леонъ цѣсарь наш Оугры на Болгары, Оугре же нашѣдъше всю землю болгарьскоюу плѣновахоу: Семьонъ же оубѣдѣвъ на Оугры възврати си, и Оугри противоу пондоша, и повѣдиша Болгары; ꙗко ꙗдва Семьонъ въ Дерстръ оубѣжа.

Въ лѣто .x.сѣаі. Игорьви възрастьшоу хождаше по Ользѣ, и слоушаше ꙗго. и приведоша ꙗмоу женоу отъ Плескова, именемъ Ольгоу.

Въ лѣто .x.сѣви. въ лѣто .x.сѣги. въ лѣто .x.сѣді. въ лѣто .x.сѣеи. иде Ольгъ на Греки, Игоря оставивъ Кыевѣ. поа же множество Варягъ и Словѣнъ и Чюди и Кривича и Мерю

и Поланты и Сѣверъ и Дрѣвланты и Радимича и Хорваты и Доулѣты и Тиверьца, иже соуть толковинты: си вси звахууть ся Великая Сѣудь. и съ сими вѣсѣми поиде Ольгъ на конихъ и въ кораблихъ, и вѣ числомъ кораблей .xv., и приде къ Цѣсарю Градоу. и Греци замъкоша Сѣудь, и градъ затвориша. и вѣлѣзе Ольгъ на брѣгъ, и повелѣ воємъ извлачити корабли на брѣгъ, и повоюва около града, и много оубийство сътвори Грекомъ, и полаты многы разбиша, и церквы пожгоша, а иже имахоу плѣнники, овѣхъ посккахоу, другыи же моучахоу, ины же растрѣляхоу, а другыи въ море вѣмѣтахоу, и ина многа зѣла творяхоу Роусь Грекомъ, ѡликоже ратьни творять. и повелѣ Ольгъ воємъ своимъ колеса издѣлати и вѣставити корабли на колеса: и бывъшю покосьноу вѣтроу вѣспыша пра, и съ поланидахоу къ градоу. видѣвъше же Греци оубоаша ся, и рекоша вѣславъше къ Ольгови: не погоубай града, имемъ ся по дань, ѡкоже хоцеша. и оустави Ольгъ вою. и вѣнесоша ѡмоу брашна и вино, и не приа ѡго, вѣ бо оустроено съ отравою. и оубоаша ся Греци, и рекоша: нѣкетъ се Ольгъ, нѣ святый Дѣмитрий, посланъ на ны отъ Бога. и заповѣда Ольгъ дань дати на .xv. корабль по ¹² .vi. гривнѣ на чловѣка, а въ корабли по ⁴⁰ .m. моужь. и иаша ся Греци по се, и почаша Греци мира просити, да бы не воювалъ гречьскыи земля. Ольгъ же мало отъстоупивъ отъ града нача миръ творити съ цѣсарема гречьскыма, съ Леономъ и съ Александромъ, посла къ нима въ градъ Карла, Фарлофа, Кермоуда, Роулава и Стемида, глагола: имѣте ми ся по дань. и рекоша Греци: чего хоцеша, дамы ти. и заповѣда имъ Ольгъ дати воємъ на .xv. корабль по двѣ на десѣте гривнѣ на ключь и по томъ дати оуклады на роусьскыи грады, первое на Кыевъ, таже на Черниговъ и на Переяславъ и на Полотъскъ и на Ростовъ и на Любѣчь и на прочаи грады, по тѣмъ бо градомъ скдахоу князи подъ Ольгомъ соущи. да приходять Роусь, сѣльбн^ою ѡмлють, ѡлико хотять, и иже придоуть гостинѣ, да ѡмлють мѣстачиноу на .s. мѣстѣ, хлѣбъ и вино и мясо и рыбы и овоць; и да творять имъ мовь, ѡлико хотять; поидоуще же Роусь домови да ѡмлють оу цѣсаря нашего

на поутѣ брашно и макорѣ и оужа и прѣа, ѣлико на добѣ. и
 ѣша сѣ Греци. и рѣста цѣсарѣа и болгарство всѣе: аще при-
 доутѣ Роусь безѣ коупла, да не възимають мѣсячины;
 да запрѣтитѣ князь съломѣ своимѣ приходѣщимѣ Роуси
 съде, да не творѣть пакости въ селѣхѣ въ странѣ нашей;
 приходѣщии Роусь да витають оу свѣтаго Мамы, и послетѣ
 цѣсарство наше, да испишють имена ихѣ, и тѣгда възь-
 муть мѣсячное свое гостинѣ, первое отѣ града Кынева и
 пакы отѣ Чернигова и Переяслава, и прочии гради; и да
 възходѣть въ градѣ ѣдинѣми враты съ цѣсаревомѣ моу-
 жемѣ, безѣ ороужия, моужкѣ .н.; и да творѣть коупла, яко-
 же имѣ на добѣ, не платѣще мѣта ни въ чемѣже. цѣсарь
 же Леонѣ съ Александромѣ мирѣ сътворѣста съ Ольгомѣ,
 имѣше сѣ по данѣ и ротѣ заходивѣше междуо собою, цѣ-
 ловавѣше сами крестѣ, а Ольга водивѣше и моужа ѣго на
 ротоу по роусьскомѣу законуу. и клѣша сѣ ороужиемѣ сво-
 нимѣ и Пероуномѣ, богомѣ своимѣ, и Болосомѣ, скотнимѣ бо-
 гомѣ, и оутвердиша мирѣ. и рече Ольгѣ: съшийте прѣ паво-
 лочиты Роуси, а Словѣномѣ коприньны. и бысть тако. и
 повѣси щитѣ свой въ вратѣхѣ, показоуѣ повѣдоу. и поиде
 отѣ Цѣсарѣа Града. и възспѣша Роусь прѣ паволочиты, а
 Словѣне коприньны, и раздраѣа вѣтрѣ, и рекоша Словѣне:
 имѣмѣ сѣ своимѣ толстинамѣ, не даны соутѣ Словѣномѣ
 прѣ коприньны. и приде Ольгѣ къ Кыневоу, несѣ злато и
 паволокы и оwoцѣ и вино и всѣако оузорочнѣ. и прозваша
 Ольга вѣщий, възхоу бо людинѣ погани и невѣгласи.

Бѣ лѣто . *сѣзі. въ лѣто . *сѣзі. въ лѣто . *сѣні.
 въ лѣто . *сѣді. ѣви сѣ звѣзда велика на западѣ, копий-
 номѣ образомѣ.

XXII. Бѣ лѣто . *сѣк. посла Ольгѣ моужа своимѣ постро-
 итѣ мира и положитѣ рѣдѣ междуо Грекы и Роусню, и по-
 сла глагола равѣно дроугаго съвѣщаннѣ, възвѣшаго при-
 тѣхѣжде цѣсарихѣ, Львѣкѣ и Александрѣ. мѣ отѣ рода роусь-
 ска, Карлы, Инѣгелѣдѣ, Фарлофѣ, Беремоудѣ, Роулавѣ, Гоу-
 ды, Роуалдѣ, Карнѣ, Фреллѣ, Роуарѣ, Яктевоу, Троу-
 анѣ, Лидоуль, Фостѣ, Стемидѣ, иже послани отѣ Ольга,
 князи роусьскаго, и отѣ възсѣхѣ, иже соутѣ подѣ роукою
 ѣго, свѣтлыхѣ болгарѣ, къ камѣ, Львови и Александроу

и Костянтиноу, великимъ о Бозѣ самодержцемъ, цѣсаремъ гречьскимъ, на оудержаніе и на извѣщеніе отъ многыхъ лѣтъ между хрестіанъ и Роусію бывъшую любѣвь, по хотѣнію нашихъ князь и по повелѣнію, и отъ всѣхъ иже подъ роукою его соущихъ Роуси. наша свѣтлость боле инѣхъ, хотѣвшихъ же о Бозѣ оудержати и извѣстити такоюю любѣвь, бывъшую между хрестіанъ и Роусію, многажды право соудихомъ, не тѣчию просто словесемъ, нѣ и писаниемъ и клятвою твердою кленѣшеся ороужіемъ своимъ, такоюю любѣвь извѣстити и оутвердити по вѣрѣ и по закону нашему. соуть, яко по неже мы ся имали по божи миръ и любѣвь, главы таковы: по первому оубо словоу да оумиримъ ся съ вами Греки, да любимъ другъ друга отъ всея доуша и изволения, и не вѣдамъ, яко наше изволение, быти отъ соущихъ подъ роукою нашихъ князь свѣтлыхъ никакому же съблазною или винѣ, нѣ потѣшимъ ся, яко по силѣ, на съхраненіе прочнихъ и всегда лѣтъ съ вами Греки исповѣданіемъ и написаниемъ и съ клятвою извѣщаемою любѣвь непрѣвратною и неподвижною. такожде и вы, Греци, да храните такожде любѣвь къ княземъ свѣтлымъ нашимъ роусьскимъ и къ всѣмъ, иже соуть подъ роукою свѣтлаго князя нашего, несъблазною и непрѣложною всегда и въ всея лѣта. а о главахъ, аще ся ключитъ проказа, оурядимъ ся сице: да яко ивѣ боудеть показани явлеными, да имѣемъ вѣрно о тацѣхъ явленіи; а якоже начьнутъ не яти вѣры, да кленеть ся часть та, яже ищеть не яти вѣры: да яко да кленеть ся по вѣрѣ своей, боудеть казнь, якоже явить ся съгрѣшеніе о семъ. аще кто оубиеть хрестіанина Роусинъ или хрестіанинъ Роусина, да оумреть, идеже аще сътворитъ оубийство: аще ли оубѣжитъ сътворивый оубийство, аще есть и мовитъ, да часть его, сирѣчь еже его боудеть, по закону да възьметъ ближній оубиенаго; а иже оубившаго иметь, толицѣмъ же прибоудеть по закону; аще ли есть немовитъ сътворивый оубийство и оубѣжавъ, да держитъ ся тяжа, дондеже оберщеть ся, яко да оумреть. аще ли оударитъ мечь, или биеть кацѣмъ люко съсоудомъ, за то оудареніе или

внѣніе да вѣдасть литръ пять сребра по поконоу роусьско-
моу; аще ли боудеть немовитъ тако сътворившій, да
вѣдасть, ѡлико можетъ, и да сънѣметъ съ себе и ты самыи
порты свои, въ нихъже ходитъ, а о процѣ да рогѣ ходитъ
своею вѣроу, ѡко никакоже иномоу помощи ѡмоу, да прѣ-
бываетъ тѣжа отъ толѣ невѣзискаѣма о семь. аще оукра-
деть Роусинъ чѣто любо оу хрестіанина или пакы хрестіа-
нинъ оу Роусина, и штъ боудеть въ томъ часѣ татъ, ѡгда
татъбоу сътворитъ, отъ погоубивѣшаго чѣто любо, аще
противитъ ся татъбоу творий, и оубиенъ боудеть, да не
възицетъ ся съмерть ѡго ни отъ хрестіанъ ни отъ Роуси;
нѣ паче оубо да вѣзметъ свою, иже боудеть погоубилъ.
аще вѣдасть роуцѣ оукрадшій, да штъ боудеть тѣмъжде,
оу негоже боудеть оукрадено, и съвѣзанъ боудеть, и отъ-
дасть то, ѡже смѣ сътрорити, и сътворитъ трижды о
семь. аще ли кѣто или Роусинъ хрестіаниноу или хрестіа-
нинъ Роусиноу моученна образомъ искоусъ творитъ, и наси-
ліемъ швѣ вѣзметъ чѣто любо дружьне, да въспититъ
трижды. аще извержена ладия боудеть вѣтромъ великомъ
на землю чюждоу, и обрѣщоуть ся тамо иже отъ насъ Роу-
си, да аще кѣто идеть сънавѣдѣти ладню съ роухломъ
своимъ и отъслати пакы на землю хрестіаньскоу, да прово-
димъ ю сквозѣ всѣяко страшнѣ мѣсто, донѣдеже придетъ
въ бѣстрашнѣ мѣсто: аще ли такова ладия или отъ боури
или браненна земнаго бранима не можетъ възвратити ся
въ свои си мѣста, съпотроуждаѣмъ ся гребьцемъ тоа ла-
дия мы Роусь, и допроводимъ ихъ съ коуплею ихъ по здра-
воу, аще ключитъ ся близъ земля гречьскыи: аще ли клю-
читъ ся такожде проказа ладни (близъ земля) роусьскыи, да
проводимъ ю въ роусьскою землю, и да продають роухло
тоа ладия, аще чѣто можетъ продати ся отъ ладия, и ла-
дию вѣвлачимъ имъ мы Роусь; да ѡгда ходимъ въ Греку
или съ коуплею или въ солъбоу къ цѣсареву вашемоу, да
поустимъ съ чѣстною проданою роухло ладия ихъ. аще ли
ключитъ ся комоу отъ тоа ладия въ ней оубиеноу бѣти или
внѣноу бѣти отъ насъ Роуси или вѣзитоу бѣти чемоу лю-
бо, да повинни боудоуть то сътворшши прѣжде реченоу
епитимнію о тѣхъ. аще пакыникъ обою страноу держимъ

ієсть или отъ Роуси или отъ Грекъ, проданъ въ иноу
 страну, аще обрѣщеть ся или Роусинъ или Гречинъ, да
 искоупать и възвратитъ искоупленое лице въ свою страну,
 и възьмоутъ цѣноу ѣго коупашии, или възмѣнитъ ся въ
 коуплю на днь челядиньнаа цѣна. такожде аще отъ рати
 ятъ боудеть отъ тѣхъ Грекъ, такожде да възвратитъ ся
 въ свою страну, и отъдана боудеть цѣна ѣго, іакоже речено
 ієсть, іакоже ієсть коупла. іегда же боудеть на войноу ити,
 іегда потрѣбоу творити, и си хотятъ почести цѣсаря ваше-
 го, да аще въ коіе врѣмя ієлико ихъ придетъ, и хотятъ
 остати ся оу цѣсаря вашего своією волею, да боудоутъ.
 о Роуси о плѣнени: многажды отъ коіеа любо страны
 пришѣдъшимъ въ Роусь и продаємымъ въ хрестіанъ,
 ієше же и о хрестіанѣхъ плѣнныхъхъ многажды отъ коіеа
 любо страны приходѣшимъ въ Роусь, се продаєми бѣвають
 по .к. злата, и да придоутъ въ Грекъ. о томъ аще оукра-
 денъ боудеть челядинъ роусьскый, или оускочитъ, или по
 ноужди проданъ боудеть, и жаловати начьноутъ Роусь, да
 покажетъ ся таковоіе о челядинѣ, да имоутъ и въ Роусь.
 нъ и гостіе аще погоубиша челядинъ, и жалоуютъ, да
 ищють и, и обрѣтаємое да имоутъ іє: аще ли кѣто искоу-
 шеніа сего не дастъ сѣтворити мьстьникоу, да погоубитъ
 доушоу свою. отъ работающихъ въ Грецѣхъ Роуси оу хре-
 стіаньскаго цѣсаря аще кѣто оумреть, не оурядивъ своіего
 имѣніа, любо и своихъ не имать, да възвратитъ ся имѣ-
 ніе къ милымъ ближикамъ въ Роусь: аще ли сѣтворитъ
 обрѣждение таковоу, възьметъ оуряжденое ѣго, комоу
 боудеть писаль наслѣдити имѣніе, да наслѣдитъ іє отъ
 възимающихъ коуплю Роуси и отъ различныхъ ходѣщихъ
 въ Грекъ и оудолжающихъ. аще злодѣй възвратитъ ся въ
 (Грекъ изъ) Роуси, да жалоуютъ Роусь хрестіаньскомоу
 цѣсарьствоу, и ятъ боудеть таковоу, и възвращенъ боу-
 деть, и не хотѣа, въ Роусь. си же всѣа да творятъ Роусь
 Грекомъ, идеже аще ключитъ ся таково. оутвержденіе же
 неподвижнѣіе бѣти между вами хрестіанъ и Роусію,
 бѣвъшій миръ сѣтворихомъ ивановомъ написаніемъ на
 двою харѣтню, цѣсаря вашего и своією роукою, прѣдъле-
 жашимъ чьстѣнымъ крестомъ и святою ієдиносочьною

тронцею единого истиннаго Бога вашего извѣсти и дать нашимъ съломъ: мы же кляхомъ ся къ цѣсарю вашему иже отъ Бога соуще яко вожиє зданіє по законуу и по поконоу языка нашего, не прѣстоупати ни намъ ни иномоу отъ страны нашей отъ оуставленыхъ главъ мира и любѣве. и таково написаніє дахомъ цѣсарьства нашего на оутвержденіє обоємоу прѣбывати таковомоу съвѣщанію, на оутвержденіє и извѣщеніє междуу нами бывающаго мира. мѣсяца септября въ .в., а въ недѣлю .еі., въ лѣто създанна мироу .жсук.

XXIII. Цѣсарь же Леонъ сълы роусьскыи почытивъ дарьми, златомъ и паволоками и ѳоудинами пристави къ нимъ моужа свои показати имъ церквьноую красотоу и полаты златыи и въ нихъ соущаи богатства, злато много и паволокы и каменіє драгоє и страсти господня, вѣнцы и гвоздиє и хламидоу багряноую и мощи святыхъ, оучаще я вѣркъ своеїи и показающе имъ истинноую вѣроу, и тако отъпусти я въ свою землю съ чьстїю великою. послании же Ольгомъ съли придоша къ Ольгови, и повѣдаша всѣя рѣчи обою цѣсарю, како сътвориша миръ и оурядъ положиша междуу гречьскою землею и роусьскою и клятвы, не прѣстоупати ни Грекомъ ни Роуси. и живыше Ольгъ миръ имѣи къ всѣмъ странамъ, княжа въ Кыївѣ. и приспѣ ѳесень, и поманоу Ольгъ конь свой, иже бѣ поставилъ кормити, не въсады на нь, бѣ бо прѣжде въпрашалъ волхвовъ и коудесьникъ: отъ чего ми ѳсть оумрѣти? и рече ѳемоу ѳединъ коудесьникъ: княже, конь, ѳгоже любиши и кздиши на немъ, отъ того ти оумрѣти. Ольгъ же примъ въ оумѣ си рече: николиже въсадоу на нь, ни виждоу ѳго боле того. и повелѣ кормити и не водити ѳго къ немоу, и прѣбывъ нѣколко лѣтъ не дѣи ѳго, дондеже и на Грекы иде. и пришьдъшоу ѳемоу къ Кыїевоу прѣбывсть четыри лѣта, на пятоє лѣто поманоу конь свой, отъ негоже вѣхоу рекли волсви оумрѣти Ольгови, и призва старѣйшиноу конюхомъ, рекы: кѣде ѳсть конь мой, ѳгоже вѣхъ поставилъ кормити и блюсти ѳго? онъ же рече: оумерлъ ѳсть. Ольгъ же посмиа ся, и оукори коудесьника, рекы: то ть неправо молвятъ волсви, и все то лѣжа ѳсть, конь

оумерлъ, а изъ живъ. и повелѣ оседлати конь: да тѣ виждоу кости его. и приѣха на мѣсто, идеже быхоу лежаще кости его голы и лѣвъ голъ, и сълѣзъ съ коня, посмиа сѧ, рекы: отъ сего ли лѣва съмерть мѣнѣ възяти? и вѣстоупи ногою на лѣвъ, и вѣыникнуоуши змиа оуклюноу и въ ногоу, и съ того разболѣвъ сѧ оумре. и плакаша сѧ по немь вси людиѣ плачемь великомь, и несоша и погребовша и на горѣ, иже глаголетъ сѧ Щековица: юсть же могъла его до сего дни, и словеть могъла Ольгова. и вѣысть вѣсѣхъ лѣтъ его княженниа три десѧте и три.

XXIV. Се же дивьно юсть, яко отъ волхвованиа събывають сѧ чародѣйство, якоже вѣысть въ цѣсарьство Деметрианово: иѣкыи волхвъ, именовъ Яполоний, Тицианинъ, знаемъ вѣлаше шѣствоути и творити въсюдоу въ градѣхъ и въ селѣхъ вѣсовьска чюдеса: отъ Рима бо пришѣдъ въ Бизантию, оумоленъ бывъ отъ живоущихъ тоу, сътвори снѧ: отъгнавъ множество змий и скорѣпий изъ града, яко не вѣрѣждати сѧ чловѣкомъ отъ нихъ; ирость коньскою овоздавъ, югда съхождахоу сѧ воляре. такожде и въ Антиохию пришѣдъ и оумоленъ бывъ отъ нихъ, томимомъ бо антиохианомъ отъ скорѣпий и отъ комаровъ, сътвори скорѣпий мѣданъ, и погребе и въ земли, и малъ столпъ мраморанъ постави надъ нимь, и повелѣ трости держати чловѣкомъ и ходити по градуу и звати, тростемъ трясомомъ: безъ комара градъ. и тако ищезоша изъ града комари и скорѣпниа. просиша же и пакы о лежащимь на градѣ троусѣхъ, и въздѣхноувъ съписа на дѣщници снѧ: оувѣы тебѣ, окаманъи граде, яко потрясеши сѧ много, и одержимъ боудеши огнемь, оплачетъ же ты и при вѣрѣзѣ сый Ориентий. о немьже и великый Анастасий Божия Града рече: Яполонию же доже и до нынѣ на иѣцѣхъ мѣстѣхъ събывають сѧ сътворениа стоѧща, ова на отъвращеннѣ животномъ четвероногымъ и пѣтицамъ могоущимъ вѣрѣдити чловѣкы, другаѧ же на въздержаннѣ строуямъ рѣчнымъ несъдержано текоущимъ, и ина иѣкаѧ на тлѣннѣ и вѣрѣдъ чловѣкомъ соуща на повѣжденнѣ стоѧть. не тѣчию бо за живота его та и такоѧ сътвориша вѣсове его ради, нѣ и по съмерти его прѣбывающе оу гроба его

знамениа творяху въ имя его на прѣльщеніе окаманымъ
 чловѣкомъ, больша крадомымъ на таковаа отъ дивола.
 что оубо кѣто рече о творящихъ ся отъ Манедона
 волшѣбныхъ дѣлѣхъ? яко таковый гораздъ бысть
 волшѣбнымъ прѣльщеніемъ, яко въ иноу зазрѣше видъ
 Яполонію, яко не истовоу на нѣ философьскою хытростъ
 имоушоу. подобашеть бо юмоу, рече, якоже и азъ словомъ
 тѣчню творити, нхъже хотѣше, а не съвершеніемъ твори-
 ти повелѣваемъ отъ него. та же всѣа ослабленіемъ бо-
 жиемъ и твореніемъ бѣсовьскымъ бывають, таковыми
 вещьми искоушати ся нашей православнѣй вѣрѣ, аще
 тверда юсть и крѣпѣка, прѣбывающа господевн и не вѣ-
 кома врагомъ мѣчѣтнхъ ради чюдесъ и сотонинъ дѣлѣ,
 творимыхъ отъ рабѣ и слоугъ зѣлобъ юго. и юще именовъ
 господнемъ пророчествоваша нѣци, яко Балаамъ и Саулъ
 и Каифа, и бѣсѣ пакы изгнаша, яко Юда и сынове
 Скевови. оубо и на недостойны благодать дѣйствоуютъ
 многажды, да ютеръ благодатьствоуютъ, иво Балаамъ
 чюждѣ бѣ обонхъ, житиѣ изыщѣна и вѣрѣ, нѣ обаче
 съдѣйствова въ немъ благодать инѣхъ ради съмотренія. и
 Фараонъ таковъ бѣ, нѣ и томоу боудуща прѣдъпоказа.
 и Навоуходонсоръ законопрѣстоупнѣ, нѣ и семоу пакы
 по мнозѣхъ соущаа послѣжде родѣхъ отъкры, тѣмъ явля-
 я, яко мнози, прѣкостни имоуше оумъ, прѣдобразомъ
 христовомъ знамениа творятъ иною кѣзнию на прѣльсть
 чловѣкомъ не разоумѣющимъ добраго, якоже бысть Си-
 монъ волхвѣ и Менандръ и нни. таковыхъ ради по истинѣ
 рече: не чоудесы прѣльщати ся.

XXV. Въ лѣто .жсѹка. поча княжити Игорь по Ользѣ.
 въ сежде врѣмѣ поча цѣсарьствовати Костянтинъ, сынъ
 Леонтовъ, зять Романовъ. и Дрѣвлѣане заратиша ся отъ
 Игорѣ по Ольговѣ смѣрти.

Въ лѣто .жсѹкв. иде Игорь на Дрѣвлѣанты, и побѣдивъ
 възложи на нѣ дань большю Ольгову. въ тожде лѣто при-
 де Семеонъ болгарьскый на Цѣсарь Градъ, и сътворивъ
 миръ иде въ свои си.

Въ лѣто .жсѹкг. придоша Печенѣзи первое на роу-
 сьскою землю, и сътворивъше миръ съ Игоремъ идеша къ

Доунаю. въ сижде врѣмена приде Семеонъ плѣнныи Оракию, Греци же послаша по Печенѣгы, Печенѣгомъ же пришьдѣшемъ и хотѣшемъ на Семеона, расвариша сѧ гречьскыи воєводы. видѣвъше Печенѣзи, яко сами на сѧ реть нмоутъ, отидоша въ свои си, а Болгаре съ Грекы състоупиша сѧ, и посѣчени быша Греци. Семеонъ же прии градъ Онѣдрианъ, иже первое Орестовъ градъ нарицаше сѧ, сына Ягамемнона, иже первое въ трехъ рѣкахъ коупавъ сѧ недоуга избы, тоу сего ради градъ въ свое имя нарече, послѣдѣ же Онѣдрианъ кесарь обновивъи и въ свое имя нарече Онѣдрианъ, мы же зовемъ Одрѣнемъ Градомъ.

Въ лѣто . *сукд. въ лѣто . *суке. въ лѣто . *сукс. 916 -
въ лѣто . *сукз. въ лѣто . *суки. поставленъ Романъ цѣсаремъ въ Грецкхъ. Игорь же воєваше на Печенѣгы. 920

Въ лѣто . *сукд. въ лѣто . *сул. въ лѣто . *сула. въ лѣто . *сулв. въ лѣто . *сулг. въ лѣто . *сулд. въ лѣто . *суле. въ лѣто . *сулз. приде Семеонъ на Цѣсарь Градъ, и поплѣни Оракию и Македонню, и приде къ Цѣсарю Градоу въ силѣ въ велицѣ, въ гордости, и сътвори миръ съ Романомъ цѣсаремъ, и възврати сѧ въ свои си. 921-929

Въ лѣто *сули. въ лѣто . *сулд. въ лѣто . *сум. въ лѣто . *сума. въ лѣто . *сумв. первое придоша Оугри на Цѣсарь Градъ, и плѣнахоу всю Оракию, Романъ же сътвори миръ съ Оугры. 930-934

XXVI. Въ лѣто . *сумг. въ лѣто . *сумд. въ лѣто . *суме. въ лѣто . *сумс. въ лѣто . *сумз. въ лѣто . *суми. въ лѣто . *сумд. иде Игорь на Грекы, яко послаша Болгаре вѣсть къ цѣсарю, яко идоутъ Роусь на Цѣсарь Градъ, скедий десять тысоушь. иже поидоша, и приплочуша, и почаша воєвати видиньскыи страны, и воєваху по Понѣтоу до Ираклиа и до пафлагоньскы земли, и всю страну никомидийскоую поплѣнивше соудъ въсь пожгоша; нхъже ѣмъше, овѣхъ растинахоу, дроуггы аскы страны поставляюще стрѣлахоу въ ны, и изламахоу, опакы роуцѣ связывахоутъ, гвозди желѣзны по срѣдѣ главы вѣбивахоутъ имъ, много же святыхъ церквий огневи прѣдаша, монастыри и села пожгоша, и имѣния не ма-

ло на обою страну възвѣша. по томъ же пришѣдъшемъ воюемъ отъ възтока, Памѣфилъ деместикъ съ четьрьми десѣтѣ тысоушь, Фока же патрикѣи съ Македонѣ, Ѳеодоръ же стратилатъ съ Ѳрактѣ, съ ними же и сановѣнници болгарьстѣи, окидоша Роуць около. съвѣщаша Роуць, и изидоша, възроуживъше сѣ, на Гректѣ, и брани междуу ими бывъши зълѣкъ едва одолѣша Греци, Роуць же възвратиша сѣ къ дружинѣ своѣи къ вечероу, и на ноцѣ възлѣзъше въ ладѣи отъвѣгоша. Ѳеофанъ же оустрѣте ѣ въ оладѣхъ съ огнемъ, и поущати нача троубами огнь на ладѣи роуцьскѣи, и бысть видѣти страшно чюдо. Роуць же видѣше пламень въмѣтахоу сѣ въ водоу морьскоую, хотѣше оубрести, и тако прочѣи възвратиша сѣ въ свои си. тѣмъ же пришѣдъшемъ въ землю свою, повѣдахоу къждо своимъ о бывъшимъ и о оладѣнѣмъ огни. якоже молниѣ, рече, ѣже на небесехъ, Греци имоутъ оу себе, и снѣи поущающе жежахоу насъ, сего ради не одолѣхомъ имъ. Игорьъ же пришѣдъ нача съвѣкоуплати воѣи многѣ, и посла по Барягѣ за море, ваба ѣ на Гректѣ, пакѣ хотѣи понти на нѣ.

Въ лѣто .x.сѣн. Семеонъ иде на Хрватѣ, и повѣжденъ бысть Хрватѣ, и оумре, оставивъ Петра князи, сына своего, Болгаромъ княжити.

Въ сежде лѣто роди сѣ Святославъ оу Игорѣ.

XXVII. Въ лѣто .x.сѣна. пакѣ придоша Оугри на Цѣсарь Градъ, и миръ сътворивъше съ Романомъ възвратиша сѣ въ свои си.

Въ лѣто .x.сѣнв. Игорьъ съвѣкоупивъ воѣи многѣ, Барягѣ, Роуць и Поланѣ, Словѣнѣ и Кривичѣ и Тиверьца, Печенѣгѣ наѣтъ, тали оу нихъ поѣемъ, и понде на Гректѣ въ ладѣихъ и на конихъ, хотѣи мьстити себе. се слышавъше Корьсоуьнѣи послаша къ Романоу, глаголюще: се, идоутъ Роуць, вѣнѣсла корабль, покрыли соутъ море корабли. такожде и Болгарѣ послаша вѣтѣ, глаголюще: идоутъ Роуць, и наѣли соутъ къ себѣ Печенѣгѣ. се слышавъ цѣсарь посла къ Игорю лоучьшаи болгарѣ, моли и глаголи: не ходи, нѣ възьми дань, юже ималъ Ольгъ, придамъ и ѣще къ той дани. такожде и къ Печенѣгомъ посла паволокѣи и злато

много. Игорь же дошъдъ Доунаѣ съзва дружиноу, и нача доумати, и повѣда имъ рѣчь цѣсареву. рѣша же дружина Игорева: да аще сице глаголетъ цѣсарь, то чьто хошемъ боле того, не вивъше си имати злато и сребро и паволокы? юда кѣто вѣсть, кѣто одолѣеть, мы ли, они ли? ли съ моремъ кѣто съвѣтънъ? се бо не по земли ходимъ, нъ по глѣбинѣ морьстѣй, обьща съмерть вьскъмъ. послуша ихъ Игорь, и повелѣ Печенѣгомъ воювати болгарьскоу землю, а самъ вьзьмъ оу Грекъ злато и паволокы на вьсѣхъ вѣхъ вьзврати си вьспѣть, и приде къ Къиѣвоу въ своѣ си.

Въ лѣто .ж.сѣмь. присла Романъ и Костянтинъ и Стефанъ сълы къ Игореву построиѣ мира перваго. Игорь же глагола съ ними о мирѣ. посла Игорь моужа своѣа къ Роману, Романъ же съзва болгары и сановьникы. приведоша роусьскыя сълы, и велѣша глаголати и пьсати обоихъ рѣчи на харѣтѣи, равьно друугаго съвѣщаниѣ, бѣвѣшаго при цѣсари Романѣ и Костянтинѣ и Стефанѣ, христороубивьныхъ владѣкахъ: мы отъ рода роусьскаго съли и гостнѣ, Иворъ, сълъ Игоревъ, великаго князя роусьскаго, и обьщѣи съли: Боуѣфастъ, Святославъ, сына Игорева; Искоусевъ, Ольгы княгынѣ; Слоуды, Игоревъ, нетиѣ Игорева; Оульбъ, Владиславъ; Канимаръ, Прѣдъславинъ; Шихъвернъ, Сфанъды, жены Оульбѣи; Прастѣнъ, Тоурдовъ; Либи Ярѣфастовъ; Гримъ, Сфирьковъ; Прастѣнъ, Якоунъ, нетиѣ Игорева; Кары, Стоудьковъ; Каршевъ, Тоурдовъ; Егри Евлисковъ; Коистъ, Бойковъ; Истръ Ямоунъдовъ; Прастѣнъ, Берновъ; Истиагъ, Гоунаревъ; Шибридъ, Ялданъ; Колъ, Клековъ; Стегги Етоновъ; Сфирька...; Ялвардъ, Гоудовъ; Фроуди, Троудовъ; Моутуръ, Оустинъ; коупьць Ядоунъ, Ядоулькъ, Иггивладъ, Олѣвъ, Фроутанъ, Гомоль, Коуци, Емигъ, Тоурьбидъ, Фоурьстѣнъ, Броунъ, Роалдъ, Гоунастръ, Фрастѣнъ, Игелъдъ, Тоурьвернъ, Монъ, Роуалдъ, Свѣнъ, Стиръ, Ялданъ, Тирей, Яспоубранъ, Коузалѣвъ, Синъ Коробичъ; послани отъ Игорѣа, великаго князя роусьскаго, и отъ вьсѣхъ княжин и отъ вьскѣхъ людѣй роусьскыя землѣи. и отъ тѣхъ заповѣдано обновити ветъхый миръ, ненавидѣщаго добра и враждолюбьца дѣявола разорити, отъ многъ лѣтъ

оутвердити любѣвь междуу Греку и Роусию. и великѣи князь нашъ Игорь и болгаре ѣго и людие вси роусьстии послашаша къ Роману и Костянтину и къ Стефану, къ великѣи цѣсаремъ гречьскѣи, сътворити любѣвь съ самѣи цѣсари, съ всѣи болгарьствомъ и съ всѣи людьми гречьскѣи на вса лѣта, дондеже сияють солныце и вса мирь стонтъ. и иже помыслить отъ страны роусьскѣи разрушити такоу любѣвь, ѣлико ихъ крещеніе пришло ѣсть, да приемоуть мьсть отъ Бога вседержителя, осужденіе на погыбѣль въ сий вѣкъ и въ боудущій; и ѣлико ихъ ѣсть нехрещено, да не имоуть помощи отъ бога ни отъ Пероуна, да не оуцитять са щиты своимъ, и да посѣчени боудоуть мьчи своимъ, отъ стрѣль и отъ иного ороужия своего, и да боудоуть раби въ вса вѣкъ въ боудущій. а великѣи князь роусьскѣи и болгаре ѣго да посылають въ Греку къ великѣи цѣсаремъ гречьскѣи корабли, ѣлико хотять, съ сълы и съ гостями, ѣкоже имъ оуставлено ѣсть. ношахоу съли печати златы а гостие сребрены, нынѣ же оувѣдѣль ѣсть князь вашъ послати граматы къ цѣсарьствоу нашему; иже посылаѣми бѣвають отъ нихъ съли и гостие, да приносятъ граматы, пишюще сице: ѣко послахъ корабль селико; и отъ тѣхъ да оувѣмъ и мы, ѣже съ миромъ приходять: аще ли безъ граматы придоуть, и прѣдани боудоуть намъ, да держимъ и хранимъ, дондеже възвѣстимъ князю вашему; аще ли роукоу не дадыть, и противать са, да оубиѣни боудоуть, да не изищеть са смьртъ ихъ отъ князя вашего; аще ли оубѣжавъше въ Роусь придоуть, мы напишемъ къ князю вашему, ѣко имъ любо, тако сътворять. аще придоуть Роусь безъ коупля, да не възимають мѣсачна. да запрѣтитъ князь съломъ своимъ и приходящимъ Роуси съде, да не творять бѣшинни въ селѣхъ ни въ странѣ нашей. и приходящемъ имъ, да витають оу святаго Мамы, да послеть цѣсарьство наше, да испишеть имена ваша, тѣгда възьмоуть мѣсачноѣ своеѣ, съли съльбьноѣ, а гостие мѣсачноѣ, первое отъ града Кыева, пакы изъ Чернигова и Переяславля. да възходять въ градъ ѣдинѣи враты съ цѣсаревомъ моужемъ безъ ороужия, моужь пять десять, и да творять коуплю, ѣко-

же имъ на добѣ, пакы да исходять; и моужь цѣсарьства нашего да хранить ѿ; да аще кѣто отъ Роуси или отъ Грекъ сътворить криво, да оправлаиеть то. въходящей же Роусь въ градъ да не имѣють власти коупити паволокъ лише по пять десятъ златьникъ, и отъ тѣхъ паволокъ аще кѣто кренеть, да показываиеть цѣсареву моужу, и тѣ ѿ ^{вну} запечатаиеть, и дастъ имъ. и отъходящей Роусь отъ суюду възнимають отъ насъ, ѿеже на добѣ, брашно на поуть, и ѿеже на добѣ ладимъ, ѿкоже оуставлено ѿсть прѣжде, и да възвращають сѧ съ спасениемъ въ страну свою; да не имѣють власти зимовати оу свѣтаго Мамы. аще оускочить челядинъ отъ Роуси, по нь же придоуть въ страну цѣсарьствна нашего, и отъ свѣтаго Мамы аще боудеть, да поимоуть и; аще ли не обращеть сѧ, да на ротоу идоуть наши хрестиане Роусь по вѣрѣ ихъ, а нехрестиане по закону своему, ти тѣгда възнимають отъ насъ цѣкнуу свою, ѿкоже оуставлено ѿсть прѣжде, двѣ паволоцѣ за челядинъ. аще ли кѣто отъ людей цѣсарьства нашего ли отъ града нашего или отъ инѣхъ градъ оускочить челядинъ нашъ къ вамъ, и принесеть чѣто, да въспатиать и опать, и ѿеже принеслъ боудеть, все цѣло, и да възъметъ отъ него златьника два. аще ли кѣто покоусить сѧ отъ Роуси възяти чѣто отъ людей цѣсарьства нашего, иже то сътворить, покажненъ боудеть вельми; аще ли възлѣ боудеть, да заплатитъ соугоубо; и аще сътворить тожде Гречинъ Роусиноу, да приметъ тожде казнь, ѿкоже приалъ ѿсть и онъ; аще ли ключить сѧ оукрасти Роусиноу отъ Грекъ чѣто или Гречиноу отъ Роуси, достойно ѿсть, да възвратитъ ѿ не тѣчию ѿдино, нь и цѣкнуу ѿго; аще оукраденою обращеть сѧ продано, да въдасть цѣкнуу ѿго соугоубо, и тѣ покажненъ боудеть по закону гречьскому и по оустабоу и по закону роусьскому. ѿлико хрестианъ отъ власти нашеи плѣненыхъ приведоуть Роусь, тоу аще боудеть оуноша или дѣвица добра, да въдадять златьникъ десятъ, и поимоуть и; аще ли ѿсть срѣдовѣчь, да въдадять златьникъ осмь, и поимоуть и; аще ли боудеть старъ или дѣтиць, да въдадять златьникъ пять. аще ли обрацоуть сѧ Роусь работающе оу Грекъ, аще соуть плѣнници, да искоупають ѿ Роусь по де-

сять златникъ : аще ли коупилъ и боудеть Гречинъ , подь
 хрестомъ достонть юмоу , да възьметъ цѣноу свою , елико-
 же далъ боудеть на немь . а о коръсоуньстѣй странѣ , елико-
 же есть градовъ на той части , да не имать власти князь
 роусьскый , да воюеть на тѣхъ странахъ , и та страна не по-
 караетъ ся вамъ . и тѣгда , аще просить вой оу насъ князь
 роусьскый , да воюеть , да дамъ юмоу , елико юмоу боудеть
 трѣбѣ . и о томъ , аще обрещоуть Роусь коубароу гречьскоу
 кыверженоу на коюемъ любо мѣстѣ , да не прѣобидать юа :
 аще ли отъ нея възьметъ кѣто чѣто , ли чловѣка порабо-
 тить , или оубиеть , да боудеть повинньнъ законоу роусьскоу
 и гречьскоу . аще обрещоуть въ оустни днѣпрьстѣмь Роусь
 Коръсоуньны рыбы ловища , да не творять имъ зѣла ни-
 какоже , и да не имѣють власти Роусь зимовати въ оустни
 Днѣпра , Бѣлобережни , ни оу святаго Едерна , нѣ югда при-
 деть юсень , да идоуть въ домъ свои въ Роусь . а о сихъ ,
 юже то приходять Чернии Болгаре , и воюють въ странѣ
 коръсоуньстѣй , велимъ князю роусьскомоу , да ихъ не
 поущаетъ пакостить странѣ той . аще ли ключить ся прока-
 за нѣкака отъ Грекъ , соущихъ подь властью цѣсарьства на-
 шего , да не имате власти казнити я , нѣ повелѣниємъ цѣ-
 сарьства нашего да приметъ , якоже боудеть сътворилъ .
 аще оубиеть хрестининъ Роусина или Роусинъ хрестини-
 на , да держимъ боудеть сътворивъи оубийство отъ ближ-
 нихъ оубиенаго , да оубиють и ; аще ли оускочить сътво-
 ривъи оубой , и оубѣжить , аще боудеть имовитъ , да
 възьмоуть имѣниие юго ближнии оубиенаго ; аще ли есть
 неимовитъ , и оускочить же , да ищють юго , дондеже
 обрещеть ся : аще ли обрещеть ся , да оубиенъ боудеть .
 или аще оударить мѣчемъ или копиемъ или кацѣмъ любо
 ороужиемъ Роусинъ Гречина или Гречинъ Роусина , да того
 дѣла грѣха заплатить сребра литръ пять по законоу роу-
 сьскомоу ; аще ли есть неимовитъ , да колико можетъ , въ
 толико же проданъ боудеть , яко да и порты , въ нихъже
 ходить , да и ты съ него сънати , а о процѣ да на ротоу
 ходить по своей вѣрѣ , яко не имѣа ничѣтоже , ти тако
 поущенъ боудеть . аще ли хотѣти начьнетъ наше цѣсарь-
 ство отъ васъ вой на противищамъ ся намъ , да пишемъ къ

великомуу князю вашемуу, и послеть къ намъ, еликоже
 хоцемъ: и отъ толкъ оувѣдаты ины страны, какоу любѣвь
 имѣють Греци съ Роусню. мы же съвѣщаниѣ все написа-
 хомъ на двою харътию, и едина харътиа юсть оу цѣсарь-
 ства нашего, на нейже юсть крестъ и имена наша написана,
 а на друузѣи съли ваши и гостиѣ ваши. а отъходяще съ
 склаомъ цѣсарьства нашего да допроводаты къ великомуу
 князю роусьскомуу Игоревн и къ людемъ его, ти при-
 мающе харътию на ротоу идоутъ, хранити истинуу, яко мы
 съвѣщахомъ, напъсахомъ на харътию сию, на нейже соутъ
 имена наша написана. мы же, елико насъ хрестили сѧ
 юсмъ, кляхомъ сѧ церкѣвию святаго Илии въ съборнѣи
 церкѣви и прѣдълежащимъ чьстнтымъ крестомъ и харъти-
 юю сѧю, хранити все, юже юсть написано на ней, не прѣ-
 стоупити отъ него ничьтоже: а иже прѣстоупить се отъ
 страны нашей, ли князь ли инъ кѣто, ли крещенъ или не-
 крещенъ, да не имать помощи отъ Бога, и да боудеть
 рабъ въ весь вѣкъ въ боудоушии, и да заколенъ боудеть
 своимъ ороужиемъ: а некрещенаи Роусь полагаютъ цитты
 свои и мьча свои нагъ, оброуча свои и прочаи ороужиа, да
 кленоутъ сѧ о вьсѣхъ, иже соутъ написана на харътии сѧи,
 хранити отъ Игоря и отъ вьсѣхъ боляръ и отъ вьсѣхъ лю-
 дий отъ страны роусьскыи въ прочаи лѣта и въ иноу: аще
 ли кѣто отъ князь или отъ людий роусьскыхъ, ли хрести-
 анъ или нехрестианъ, прѣстоупить се, юже юсть писано на
 харътии сѧи, боудеть достоинъ своимъ ороужиемъ оумрѣ-
 ти, и да боудеть клятъ отъ Бога и отъ Пероуна, яко прѣ-
 стоупи свою клятвоу: да аще боудеть добръ, Игорьъ, вели-
 кый князь, да хранитъ сѧ, любѣвь правая да не разроу-
 шить сѧ, дондеже солнце сияеть, и весь миръ стоитъ, въ
 нымѣшина вѣкы и въ боудоуцаи. послании же съли Иго-
 ремъ придоша къ Игоревн съ сълы гречьскыи, и повѣда-
 ша вьса рѣчи цѣсаря Романа. Игорь же призва сълы гре-
 чьскыи, и рече имъ: глаголѣте, чьто вы казалъ цѣсарь. и
 рѣша съли цѣсаревн: се, посла ны цѣсарь, радъ юсть ми-
 роу, хоцеть миръ имѣти съ княземъ роусьскымъ и лю-
 бѣве: твои съли водили соутъ цѣсаря наша ротѣ, и насъ
 послаша ротѣ водить тебе и моужь твоихъ. обѣща сѧ

Князь
 сѧи

ДОБРА

945

Игорь сице сътвориши. за оутра призва Игорь сълмы, и приде на холмъ, къде стояше Пероунъ, и покладоша ороужие свое и щиты и злато, и ходи Игорь ротк и людие его, яко поганыхъ Роуси: а хрестияноую Роусь водиша ротк въ церквы святаго Илии, аже есть надъ роучаемъ коньць пастыныча бесѣды и Козаря, се бо бѣ съборьная церквы, мнози бо бѣша Барызи хрестияни. Игорь же оутвердивъ миръ съ Грекы отъпоусти сълмы, одаривъ скорою и челядию и воскомъ, и отъпоусти я. съли же придоша къ цѣсареву, и повѣдаша вса рѣчи Игоревы и любвь юже къ Грекомъ.

XXVIII. Игорь же нача княжити въ Кыевѣ, миръ имѣа къ всѣмъ странамъ. и приспѣ осень, и нача мьслити на Дрѣвланы, хотя примьслити большоу дань.

945

Въ лѣто . . . сунгъ. въ се же лѣто рекоша дружина Игоревы: отроки Свѣналъжди изодѣли ся соуть ороужиемъ и порты, а мы назви: понди, княже, съ нами въ дань, да и ты довоудеши и мы. и послоуша ихъ Игорь, и иде въ Дрѣва въ дань. и примышляше къ первѣй дани, и насилаше имъ и моужи его. и възвѣмавъ дань понде въ градъ свой. идоурию же яемоу възспать, размьсливъ рече дружинѣ своей: идѣте съ данию домови, а я възвращю ся, и похощю яще. и поусти дружиноу свою домови, съ маломъ же дружины възврати ся, желая больша имѣния. слышавъше же Дрѣвлане, яко опять идетъ, съдоумавъше съ княземъ своимъ Маломъ рекоша: аще ся въвадитъ волкъ въ овца, то выноситъ по единой все стадо, аще не оубиють его: тако и съ, аще не оубиеть его, то вса ны погоубитъ. и послаша къ нему, глаголюще: по чьто идеши опять? поималъ яси все дань. и не послоуша ихъ Игорь. и ишѣдъше изъ града Искорѣтѣни Дрѣвлане оубиша Игоря и дружиноу его, бѣ бо ихъ мало. и погребенъ въсть Игорь, и есть могила его оу Искорѣтѣни града въ Дрѣвѣхъ и до сего дне.

XXIX. Ольга же быше въ Кыевѣ съ сыномъ своимъ съ дѣтскомъ Святославомъ, и кормильць его бѣ Ясмоудъ, и воєвода бѣ Свѣналъдъ, тѣжде отць Мьстишинъ. рѣша же Дрѣвлане: се, князи оубихомъ роусьскаго, пон-

мѣмъ женоу ѿго Ольгоу за князь свой Малъ, и Святослава, и сѣтворимъ ѿмоу, ѿкоже хошемъ. и послаша Дрѣвляне лоучыша мужа, числомъ два десяти, въ ладни къ Ользѣ, и присташа подъ Боричевомъ въ ладни, бѣ бо тѣгда вода текоущи въздолѣ горы кыіевскыи, и на подолни не сѣдяхоу людие, нѣ на горѣ, градъ же бѣ Кыіевъ, идеже іестъ нѣынѣ дворъ Гордѣтинъ и Никифоровъ, а дворъ княжь быше въ градѣ, идеже іестъ нѣынѣ дворъ Братиславль и Чоудинъ, и прѣвѣсице бѣ вънѣ града, и бѣ вънѣ града дворъ дроугый, идеже іестъ дворъ Деместиковъ за святою богородицею; надъ горою дворъ теремный, бѣ бо тоу теремъ камынь. и повѣдаша Ользѣ, ѿко Дрѣвляне придоша, и възва ѿ Ольга къ себѣ: добри гостиіе придоша. и рѣша Дрѣвляне: придохомъ, княгыне. и рече имъ Ольга: да глаголетѣ, чѣсо ради придосте сѣмо. рѣша же Дрѣвляне: посла нѣ дрѣвська земля, рекоущи сице: моужа твоего оубихомъ, быше бо моужь твой ѿкы волкъ въсхыщаша и гравя, а наши князи добри соутъ, иже распасли соутъ дрѣвскоу землю, да понди за князь за Малъ; бѣ бо нима ѿмоу Малъ, князю дрѣвскоу. рече же имъ Ольга: любя ми іестъ рѣчь ваша, оуже мѣнѣ моужа своего не въскрѣсити, нѣ хоцю въ почѣстити за оутра прѣдъ людьми своими, а нѣынѣ идѣте въ ладню свою, и лязѣте въ ладни величающе ся, и азъ оутро послаю по вы, вы же рѣцѣте: не ѣдемъ на конихъ, ни пѣши идемъ, нѣ понесѣте нѣ въ ладни, и възнесоутъ вы въ ладни. и отъпоусти ѿ въ ладню. Ольга же повелѣ ископати ѿмоу великоу и глоубокоу на дворѣ теремьстѣмъ вънѣ града. и за оутра Ольга, сѣдѣши въ теремѣ, посла по гости, и придоша къ нимъ, глаголюще: зоветь вы Ольга на чѣсть великоу. они же рѣша: не ѣдемъ на конихъ, ни на возѣхъ, ни пѣши идемъ, понесѣте нѣ въ ладни. рѣша же Кыіане: намъ неволя, князь нашъ оубиенъ, а княгыни наша хоцеть за вашъ князь. и понесоша ѿ въ ладни. они же сѣдяхоу въ прѣгъвѣхъ въ великыхъ соустоугахъ гордѣше ся. и принесоша ѿ на дворъ къ Ользѣ, и несѣше въриноуша ѿ въ ѿмоу и съ ладнею. и преникъши Ольга рече имъ: добра ли вы чѣсть? они же рѣша: поуще нѣ Игоревы сѣмерти. и повелѣ засыпати ѿ

живъ, и посыпаша ѿ. и пославъши Ольга къ Дрѣвлянѣмъ рече имъ: да аще мѣ просите право, то пришлите моужа нарочиты, да въ велицѣ чѣсти придоу за вашъ князь, еда не поустятъ мене люднѣ кыѣвѣстни. се слышавъше Дрѣвляне избраша лоучьшаго моужа, иже держахоу дрѣвскоу землю, и послаша по ню. Дрѣвлянѣмъ же пришедъшемъ повелѣ Ольга мовь сътворити, рекоуци сице: измѣвѣше сѧ придѣте къ мѣнѣ. они же прѣжъгоша истѣвькоу, и вѣлѣзоша Дрѣвляне, и начаша сѧ мѣти, и запроша о нухъ истѣвькоу, и повелѣ зажещи ѿ отъ двѣри, тоу изгорѣша вси. и посла къ Дрѣвлянѣмъ, рекоуци сице: се, оуже идоу къ вамъ, да пристройте меды многы въ градѣ, идеже оубисте моужа моего, да поплачу сѧ надъ гробомъ его, и сътворю тризноу моужю своему. они же то слышавъше съвезоша меды многы зѣло, и възвариша. Ольга же, помѣши мало дружинны, и лѣгко идоуци приде къ гробу его, и плака сѧ по моужю своему, и повелѣ людемъ своимъ съсоути могылоу великоу, и яко съсъпоша, повелѣ тризноу творити. по семь сѣдоша Дрѣвляне пити, и повелѣ Ольга отрокомъ своимъ слоужити прѣдъ ними. и рѣша Дрѣвляне къ Ользѣ: кѣде соуть дружина наша, нухъже послахомъ по ти? она же рече: идоуть по мѣнѣ съ дружиною моужа моего. и яко оупиша сѧ Дрѣвляне, повелѣ отрокомъ своимъ ити на нѧ, а сама отиде кромѣ, и повелѣ дружинѣ сѣщи Дрѣвлянъ. и исѣкоша нухъ пять тысоуць. а Ольга възврати сѧ кыѣвоу, и пристрои воѧ на прокъ нухъ.

945 XXX. Въ лѣто .ж.сунд. Ольга съ сыномъ своимъ Святославомъ събра воѧ многы и храбры, и иде на дрѣвскоу землю. и изидоша Дрѣвляне противоу, и сънѣмъшема сѧ овѣма полкома на сѣкоупѣ, соуноу копнѣмъ Святославъ на Дрѣвлянъ, и копнѣ летѣ сквозѣ оуши коневн, и оудари въ ногоу коневн, бѣ бо дѣтскѣ. и рече Свѣналъдъ и Ясмоудъ: князь оуже почалъ, потягнѣте, дружина, по князи. и повѣдиша Дрѣвлянъ, Дрѣвляне же повѣгоша, и затвориша сѧ въ градѣхъ своихъ. Ольга же оустреми сѧ съ сыномъ своимъ на Искорѣстѣнъ градъ, яко ти бѣхоу оубили моужа ѧ, и ста около града съ сыномъ своимъ, а Дрѣвляне затвориша сѧ въ градѣ, и боряхоу сѧ крѣпко изъ

града, вѣдѣху бо, яко сами оубили князи, и на чьто ся прѣдати? и стои Ольга лѣто, и не можаше възвати града, и оумысли сице: посла къ градоу, глаголющи: чьто хоцете досѣдѣти? а вси гради ваши прѣдаша ся мѣнѣ, и шли ся по дань, и дѣлають нивы свои и земля свои, а вы хоцете измрѣти гладомъ, не имоуше ся по дань. Дрѣвлане же рекоша: ради ся вѣхомуъ или по дань, нѣ хоцеша мѣщати моужа своего. рече же имъ Ольга: яко азъ мѣстила оуже обидоу моужа своего, ѡгда придоша Кѣневоу, вѣторое и третиею, ѡгда твориху тризноу моужевн своему, а оуже не хоцю мѣщати, нѣ хоцю дань имати по малоу, и съмиривъши ся съ вами, пондоу опять. рекоша же Дрѣвлане: чьто хоцеша оу насъ? ради даемъ медомъ и скорою. она же рече имъ: нѣнѣ оу васъ нѣсть медоу, ни скоры, нѣ мало оу васъ прошую: дадите ми отъ двора по три голоуби да по три врабиа, азъ бо не хоцю тяжкы дани възложити, якоже моужь мой, сего прошую оу васъ мала, вы бо ^{=Therefore} есте изнемогли въ осадѣ, да сего оу васъ прошую мала. Дрѣвлане же ради бѣвѣше събраша отъ двора по три голоуби и по три врабиа, и послаша къ Ользѣ съ поклономъ. Ольга же рече имъ: се, оуже есте покорили ся мѣнѣ и моемоу дѣтати, а идѣте въ градъ, а я за оутра отъстоуплю отъ града, и пондоу въ градъ си. Дрѣвлане же ради бѣвѣше вѣнидоша въ градъ, и повѣдаша людемъ, и обрадоваша ся людине въ градѣ. Ольга же раздала воемъ по голоуби комоуждо, а дроугымъ по врабиеви, и повелѣ къ коюмоуждо голоуби и къ врабиеви привязывати цѣрь, обертывающе платъкы малы, нитъкою поверзывающе къ коюмоуждо нхъ; и повелѣ Ольга, яко съмерче ся, поустити голоуби и врабиа воемъ своимъ. голоубине же и врабиеве полетѣша въ гнѣзда свои, ови въ голоубьники, врабиеве же подѣ стрѣхы, и тако възгараху ся голоубьници, ово клѣти, ово вѣжа, ово ли одринты, и не вѣ ^{chambers} двора, идеже не гораше, и не вѣ лъзѣ гасити, вси бо двори възгорѣша ся. и повѣгоша людине изъ града, и повелѣ Ольга воемъ своимъ имати я, яко възвѣ градъ и пожже и; старѣйшины же града изима, и прочаи люди овыхъ изви, а дроугыи работѣ прѣдасть моужемъ своимъ, а

945 прокъ ихъ остави платити дань. и възложи на ны дань тяжькоу: двѣ части дани идеца Къиевоу, а третията Бышеградоу къ Ользѣ, вѣ во Бышеградѣ градѣ Ольжинѣ. и иде Ольга по дрѣвѣстѣй земли съ сыномъ своимъ и съ дружиною, оуставляющи оуставы и оурокы, и соутъ становища ѿца и ловища. и приде въ градъ свой Къиевъ съ сыномъ своимъ Святославомъ, и прѣбывъши лѣто ѿдино, въ . *сунѣ. иде Ольга Новоу Градоу, и оустави по Мьстѣ погосты и дани и по Лоузѣ оброкы и дани; и ловища ѿца соутъ по всей земли, знаменна и мѣста и погосты, и сани ѿца стоить въ Плесковѣ и до сего днѣ, и по Днѣпроу прѣвѣщица и по Деснѣ, и ѿсть село ѿца Ольжичи и до селѣ. и изрядивъши възврати ся къ сыноу своему Къиевоу, и прѣбываше съ нимъ въ любѣви.

143-155 XXXI. Въ лѣто . *сунс. въ лѣто . *сунз. въ лѣто . *сунн. въ лѣто . *сунд. въ лѣто . *сунѣ. въ лѣто . *сунѣа. въ лѣто . *сунѣв. въ лѣто . *сунѣг. иде Ольга въ Грецы, и приде Цѣсарю Градоу. вѣ тѣгда цѣсарь именовъ Цѣмьскій, и приде къ нему Ольга, и видѣвъ ю доброу соущю зѣло лицемъ и съмыслноу, оудививъ ся цѣсарь разоумоу ѿца бесѣдова къ ней, и рече ѿй: подобна ѿси цѣсарьствовати въ градѣ семь съ нами. она же разоумѣвъши рече къ цѣсарю: азъ погана ѿсьмъ, да аще мѣ хоцеша крестити, то крести мѣ самъ; аще ли, то не крещю ся. и крести ю цѣсарь съ патриархомъ. просвѣщена же бывъши радоваше ся доушею и тѣломъ, и поучи ю патриархъ о вѣрѣ, и рече ѿй: благословена ты въ женахъ роусьскыхъ, яко възлюби свѣтъ, а тѣмоу остави: благословити ты хотять сынове роусьстни и въ послѣдний родъ вноукъ твоихъ. и заповѣда ѿй о церковнѣмъ оуставѣ, о молитвѣ и о постѣ, о милостыни и о въздержани тѣла чиста; она же поклонивъши главоу стоише акы гоуба напамѣма, вѣнимающи оученна, и поклонивъши ся патриархоу глаголаше: молитвама твоими, владыко, да съхранена боудоу отъ сѣти неприязньныхъ. вѣ же речено има ѿй въ крещени Юлена, якоже и дрѣвниа цѣсарица, мати великаго Костянтина. и благослови ю патриархъ, и отъпусти ю. и по крещени възва ю цѣсарь, и рече ѿй: хоцю ты помати сѣвѣ женѣ. она же рече:

како хоцѣши мѧ пояти, крестивѣ мѧ самѣ и нарекъ мѧ дѣщерню? а въ хрестіанехъ того нѣсть закона, ты самѣ вѣси. и рече цѣсарь: прѣключала мѧ іеси, Ольга. и дастъ ей дары многы, злато и сребро, паволокы и съсоуды различны, и отъпоустѣ ю, нарекъ ю дѣщерню севѣ. она же хотѣши домови приде къ патриархоу, благословенна просящи на домѣ, и рече іемоу: люднѣ мои погани и сынъ мой, да бы мѧ богъ съблюлъ отъ всякаго зѣла. и рече патриархъ: чадо вѣрною, въ Креста крестила сѧ іеси, и въ Креста облѣче сѧ, Христосъ имать съхранити тѧ, такоже съхрани Еноха въ первыи роды и по томъ Ноа въ ковчезѣ, Аврама отъ Авимелеха, Лота отъ Содомлянъ, Мойсиа отъ Фараона, Давыда отъ Саула, три отрокы отъ пещи, Данила отъ звѣрий, тако и тебе избавитъ отъ неприязни и отъ сѣтѣи іего. и благослови ю патриархъ, и иде съ миромъ въ свою землю, и приде Кыевоу. се же бысть, такоже при Соломонѣ приде цѣсарѣца едипьская къ Соломоноу, слышати хотѣши прѣмоудрости Соломона, и многоу моудрость видѣ и знаменна: такоже и сѧ блаженна Ольга искаше добрыи моудрости божиа, нѣ она чловѣчьскы, а сѧ божиа; ищющи бо моудрости обрѣщюуть, прѣмоудрость на исходищи хъ поѣтъ сѧ, на поутехъ же дерзновеннѣ водитъ, на краихъ же забральныхъ проповѣдаѣтъ сѧ, въ вратѣхъ же градныхъ дерзающѣ глаголетъ. іелико бо лѣтъ незлобивни держатъ сѧ по правьдоу, не постыждатъ сѧ. сѧ бо отъ вѣзраста блаженна Ольга искаше моудростию, чѣто іестъ лоуче всего въ свѣтѣ семь, и налѣзе бисеръ многоцѣнныи; иже іестъ Христосъ, рече бо Соломонъ: желаниѣ благовѣрныхъ наслаждаѣтъ доушоу, и: приложиши сердце твое въ разоумѣ; азъ любяща мѧ люблю, и ищющи мене обрѣщюуть мѧ. Господь рече: приходѣщаго къ мѣнѣ не ижденоу вѣнѣ. сѧ же Ольга приде Кыевоу, и присла къ ней цѣсарь гречьскый, глагола: яко много дарихъ тѧ, ты бо глаголаше къ мѣнѣ, яко аще възвращю сѧ въ Роусь, многы дары прислю ти, челады, воскъ и скороу и воа въ помощь. и отвѣщавъши Ольга рече къ съломѣ: аще ты, рыци, такоже постоиши оу мене въ Почайнѣ, такоже азъ въ Соудоу, то тѣгда ти дамъ. и

отъпоустѣ сѣла, си рекъши. живѣше же Ольга съ сыномъ своимъ Святославомъ, и оучашеть и мати крестити сѣ, и не вѣрѣваше того ни въ оуши примати, нѣ аще кѣто хотѣше крестити сѣ, не бранѣхоу, нѣ роугахоу сѣ томоу, невѣрныиъ бо вѣра хрестіаньска оуродьство юсть, не съмыслиша бо ни разоумѣша въ тѣмѣ ходѣшии, и не вѣдѣять славѣ господьны, одебелѣша бо сердца ихъ, оушима тяжько слышати а очима видѣти, рече бо Голомонъ: дѣла нечѣстивыхъ далече отъ разоума, по неже звахъ вы, и не послоушасте мене, и прострохъ словеса, и не вѣннимасте, нѣ отъметасте мои съвѣты, моухъ же обличений не вѣннимасте, възненавидѣша бо прѣмоудрость, а страха господьна не изволиша, ни хотѣхоу моухъ вѣннимати съвѣтъ, подражахоу же мои обличения. ѿкоже бо Ольга часто глаголашеть: азъ, сыноу мой, Бога познахъ, и радоую сѣ; аще и ты познаѣши, и радовати сѣ почьнешѣ. онъ же не вѣннимаше того, глагола: како азъ хоцю инъ законъ прияти юдинъ? а дроужина семоу смияти сѣ начьноуть. она же рече юмоу: аще ты крестиши сѣ, вси имоуть тожде сътворити. онъ же не послоуша матере, и творѣше нравы поганьскыи, не вѣды, аще кѣто матере не послоушають, въ вѣдоу вѣпадають, ѿкоже рече: аще кѣто отьца ли матере не послоушають, то съмерть приметъ. съ же къ томоу гнѣваше сѣ на матеръ, Голомонъ бо рече: кажай зѣлы приѣмлетъ себѣ досаждению, обличай нечѣстиваго поречеть себѣ, обличения бо нечѣстивымъ мозолію соуть, не обличай зѣлыхъ, да не възненавидѣять тебе. нѣ обаче любѣаше Ольга сына своего Святослава, рекоуци: воля божна да боудеть, аще Богъ хоцетъ помиловати рода моего и земля роусьскыи, да възложитъ имъ на сердце обратити сѣ къ Богоу, ѿкоже и мѣнѣ Богъ дарова. и се рекъши молаше сѣ за сына и за люди по всѣи ноци и дѣни, кормѣши сына своего до моужьства юго и до възраста юго.

XXXII. Въ лѣто . *сѣѣд. въ лѣто . *сѣѣе. въ лѣто . *сѣѣс. въ лѣто . *сѣѣз. въ лѣто . *сѣѣи. въ лѣто . *сѣѣд. въ лѣто . *сѣо. въ лѣто . *сѣоа. въ лѣто . *сѣов. князю Святославоу възрастьшю и възмоужавѣшю нача вои съвѣкоуплати многы и храбры, и льгъко ходи акы пар-

доусь войны многы твораше, ходи възъ по сѣкѣ не вожа-
ше, ни котъла, ни мѣсъ варѣ, нѣ по тѣнькоу изрѣзавъ
конинноу ли звѣриноу ли или говѣдиноу на оуглихъ испекъ
ѣдѣше, ни шатѣра имаше, нѣ подѣкладъ постлавъ и сѣдло
въ главахъ: такожде и прочии вси ѣго вси вѣхоу. и по-
сылаше къ странамъ, глагола: хоцю на вѣти ити. и иде на
Окоу рѣкоу и на Болгоу, и налѣзе Вѣтича, и рече Вѣти-
чемъ: комоу дань даѣте? они же рѣша: Козаромъ по
щѣлагоу отъ рѣла даѣемъ.

Въ лѣто . *сѹог. иде Святославъ на Козары. слы-
шавъше же Козари изидоша противоу съ княземъ своимъ
Каганомъ, и състоупиша съ бити, и бѣвъши брани одолѣ
Святославъ Козаромъ, и градъ ихъ Бѣлоу Бѣжю вѣзя. и
Иѣсы повѣди и Касогы. 965

Въ лѣто . *сѹод. Вѣтича повѣди Святославъ, и дань
на нихъ вѣзложи. 966

Въ лѣто . *сѹое. иде Святославъ на Доунай на Бол-
гары. и бивъшемъ съ обонмъ одолѣ Святославъ Болга-
ромъ, и вѣзя градъ осмь десѣть по Доунаѣви, и сѣде
княжа тоу въ Переяславци, ѣмля дань на Грецѣхъ. 967

XXXIII. Въ лѣто . *сѹос. придоша Печенѣзи на роусь-
скоу землю первою, а Святославъ бѣше Переяславци, и за-
твори съ Ольга въ градѣ съ вноукы своими, Ярополкомъ и
Ольгомъ и Владимѣромъ, въ градѣ Кѣевѣ. и остоупиша
градъ въ силѣ велицѣ, бѣчисельно множество около града, и
не бѣ лѣзѣ изъ града излѣсти, ни вѣсти послати, изнемога-
хоу же люднѣ голодомъ и водою. събравъше съ люднѣ ономъ
страны Днѣпра въ ладнахъ, обѣ оноу страну стомахоу, и
не бѣ лѣзѣ вѣннѣти въ Кѣевъ ни ѣдиномоу ихъ, ни изъ гра-
да къ онѣмъ. и вѣстоужиша люднѣ въ градѣ, и рѣша: нѣ
ли кого, иже бѣ могъ на оноу страну дойти и рѣчи имъ:
аше не пристоупите съ оутра, прѣдати съ имамы Печенѣ-
гомъ. и рече ѣдинъ отрокъ: азъ прѣидоу. и рѣша: иди.
онъ же изиде изъ града съ оуздою, и ристаше сквозѣ Пече-
нѣгы, глагола: не видѣ ли конѣ никѣтоже? бѣ ко оумѣкѣ
печенѣжьскы, и мѣнахоутъ и своѣго. и тако приближи съ къ
рѣцѣ, съвергъ порты соуноу съ въ Днѣпръ, и повреде;
видѣвъше же Печенѣзи оустрѣмиша съ на нь, стрѣлающе 968

759.
 ѱго, и не могоша ѱмоу ничьтоже сътворити; они же видѣвъше съ оною страню приѣхаша въ ладии противоу ѱмоу, и възвѣша и въ ладю, и привезоша и къ дружинѣ, и рече имъ: аще не подѣстоупите за оутра къ градуу, прѣдати сѧ хотять людие Печенѣгомъ. рече же воєвода ихъ, именемъ Прѣтичь: подѣстоупимъ за оутра въ ладинахъ, и попадѣше книгъню и княжища оумъчимъ на сию страну: аще ли сего не сътворимъ, погоубити ны имать Святославъ. яко бысть за оутра, въскдѣше въ ладии противоу свѣтоу въстроубиша вельми, и людие въ градѣ кликнуоуша, Печенѣзи же мьнѣша князя пришѣдѣша, и повѣгоша разьно отъ града; и изиде Ольга съ вноукы и съ людми къ ладинамъ. видѣвъ же се князь печенѣжскый възврати сѧ ѱдинъ къ воєводѣ Прѣтичу, и рече: кѣто се приде? и рече ѱмоу: людие оною страню. и рече князь печенѣжскый: а ты князь ли ѱси? онъ же рече: азъ ѱсмь моужь ѱго, и пришълъ ѱсмь въ стражихъ, и по мьнѣ идеть полкъ съ княземъ, безъ числа множество. се же рече, грозѧ имъ. рече же князь печенѣжскый къ Прѣтичу: боуди ми другъ. онъ же рече: тако сътворю. и подаста роукоу междуоу собою, и въдасть печенѣжскый князь Прѣтичу конь, саблю, стрѣлы, онъ же дасть ѱмоу броня, щитъ, мьчь. и отѣстоупиша Печенѣзи отъ града, и не быше льзѣ конѧ напоити на Лыбеди Печенѣгомъ. и послаша Кыяне къ Святославоу, глаголюще: ты, княже, чюждея земля ищеша и блюдеши, своєю сѧ оухавивъ, малы бо насъ не възвѣша Печенѣзи и матеръ твою и дѣти твоѧ; аще не придеши, ни обраниши насъ, да пакы ны възьмоутъ, аще ти нѣ жаль отъчинъ своєю, ни матерѣ, стары соущѧ, и дѣтий своихъ. то слышавъ Святославъ въ корзѣ въскде на конѧ съ дружиною своєю, и приде Кыявоу, цѣлова матеръ свою и дѣти своѧ, и съжали сѧ о бывъшимъ отъ Печенѣгъ, и събра воѧ, и прогна Печенѣгы на поле, и бысть миръ.

769.
 XXXIV. Въ лѣто .жсѹоз. рече Святославъ къ матери своєю и къ коларомъ своимъ: нелюбю ми ѱсть въ Кыевѣ быти, хоцю жити въ Перенславци на Доунѧ, яко то ѱсть срѣда земли моеѧ, яко тоу всѧ блага съходять

969

са: отъ Грекъ злато, паволокы, вина, овошewe разнообразны, изъ Чехъ же, изъ Оугръ сребро и комони, изъ Роуси же скоро и воскъ, медъ и челады. рече ѿмоу Ольга: видиши ли больноу соуцю; камо хоцеши отъ мене ити? вѣ бо разболѣла са оуже. рече же ѿмоу: погребѣти ми иди, таможе хоцеши. по трехъ днехъ оумре Ольга. и плака са по ней сынъ ѿа и внуци ѿа и людие вси плачешь великомь. и не соша и погребоша ю на мѣстѣ. и вѣ заповѣдала Ольга не творити тризны надъ собою, вѣ бо имоуци презвоутерь, сий похрани блаженоую Ольгоу. си вѣсть прѣдѣтекоущиа крестинаньстѣи земли акы дньница прѣдѣ солнцемь и акы зора прѣдѣ свѣтомь, си бо снаше акы лоуна въ ноци, тако и си въ невѣрныхъ чловѣцѣхъ свѣташи са акы висерь въ калѣ, кални бо вѣша грѣхомь, неомѣвени крещениемь святымь. си бо омъ са коупѣлию святою, и съвлѣче са грѣховныхъ одежда ветѣхаго чловѣка Ядама, и въ новый Ядамъ облѣче са, ѿже ѿсть Христось. мы же рѣцѣмъ къ ней: радоуи са, роусьстѣи земли познание, къ Богоу начатѣкъ примирению вѣсть. си первое вѣниде въ цѣсарьство небесное отъ Роуси, сию бо хвалитъ роусьстии сынове акы начальницу, ибо по съмерти молише Бога за Роусь, правдѣныхъ бо доуша не оумирають, таможе рече Голомонъ: похвалѣмоу правдѣномуу възвеселитъ са людие, безъ съмерти бо ѿсть память ѿго, тамо отъ Бога познавають са и отъ чловѣкъ. сию бо вси чловѣци прославляють, видяше лежащю въ тѣлѣ на многа лѣта; рече бо пророкъ: прославляющая ми прославлю. о сѣковыхъ бо Давыдъ глаголаше: въ память вѣчноую правдѣникъ боудеть, отъ слоуха зѣла не оубонть са, готово сердце ѿго оуповати на Господа, оутверди са сердце ѿго, и не подвижеть са. Голомонъ бо рече: правдѣници въ вѣкы живоуть, и отъ Господа мьзда имъ ѿсть и строение отъ вышнего, сего ради приемоуть цѣсарьствие красотѣ и вѣнцы добротѣ отъ роукы господни, тамо десницею покрыветь са, и мышцею защититъ са, защитилъ бо ѿсть сию блаженоую Ольгоу отъ противника и соупостата дивола.

970

XXXV. Въ лѣто .жсѣон. Святославъ посади Ярополка въ Кыевѣ а Ольга въ Дрѣвѣхъ. въ се же врѣмя

придоша люднѣ новоградьстни, просише князи себѣ: аще не поидете къ намъ, то налѣземъ князи себѣ. и рече къ нимъ Святославъ: а бы пошлъ кто къ вамъ. и отъпрѣся Ярополкъ и Ольгъ, и рече Добрыня: просите Владимѣра. Владимѣръ бо бѣ отъ Малоуша, ключница Ольжинъ, сестра же бѣ Добрыни, отьць же бѣ има Малъкъ любьчанинъ, и бѣ Добрыня оуи Владимѣроу. и рѣша Новоградьци Святославоу: вѣдай ны Владимѣра. онъ же рече имъ: юто вы юсть. и поаша Новоградьци Владимѣра къ себѣ, и иде Владимѣръ съ Добрынею, оуємъ своимъ, Новоу Градоу, а Святославъ Переяславъцю.

XXXVI. Въ лѣто .x.сѹод. приде Святославъ въ Переяславъць, и затвориша сѧ Болгаре въ градѣ. и излѣзоша Болгаре на сѣчю противоу Святославоу, и бысть сѣча велика, и одолахоу Болгаре, и рече Святославъ воємъ своимъ: оуже намъ съде пасти, потягнѣмъ моужьскы, братнѣ и дружино. и къ вечероу одолѣ Святославъ, и възвѣ градъ кониємъ. и посла къ Грекомъ, глагола: хоцю на вы ити и възвѣти градъ вашъ яко и сий. и рѣша Греци: ми недоужи противоу вамъ стати, нѣ възьми дань на насъ на себе и на дружиноу свою, и повѣдите ны, колико васъ, да вѣдамъ по числоу на главы. се же рѣша Греци, лѣстише подѣ Роусню. и рече имъ Святославъ: юсть насъ два десяти тьсоуць, и прирече десять тьсоуць, бѣ бо Роуси десять тьсоуць толнко. и пристроиша Греци съто тьсоуць на Святослава, и не даша дани. и поиде Святославъ на Грекы, и изидоша противоу Роуси. видѣвъше же Роусь оукоуша сѧ зѣло множества вой, и рече Святославъ: оуже намъ нѣ, камо сѧ дѣти, волею и неволею стати противоу; да не посрамимъ земля роусьскыя, нѣ ляжемъ костью тоу, мертви бо срама не имамъ: аще ли повѣгнемъ, срамъ имамъ; ни имамъ оубѣжати, нѣ станемъ крѣпъко, азъ же прѣдѣ вами поидоу: аще моя глава ляжетъ, то промъслите собою. и рѣша вон: идеже глава твоя, тоу и своя главы сѣложимъ. и исполчиша сѧ Роусь, и бысть сѣча велика, и одолѣ Святославъ, и вѣжаша Греци, и поиде Святославъ къ градоу, воюа и градъ разбиваа, якоже стоять и до днешняго днѣ поустнѣ. и съзва цѣсарь болгаръ своя въ полатоу, и рече имъ:

чьто сътворимъ? яко не можемъ противоу ѿмоу стати. и
 рѣша ѿмоу колѣре: послѣ къ ѿмоу дары, искоусимъ и,
 любезнивъ ли ѿсть златоу ли паволокамъ. и посла къ ѿмоу
 злато и паволокы и моужа моудра, и рѣша ѿмоу: глѣдай
 възора и лица ѿго и съмысла ѿго. онъ же възьмъ дары
 приде къ Святославоу. и повѣдаша Святославоу, яко при-
 доша Греци съ поклономъ. и рече: въведѣте ѿ сѣмо. придо-
 ша, и поклонѣша сѣ ѿмоу, и положиша прѣдъ нимъ злато
 и паволокы, и рече Святославъ, кромѣ зря, отрокомъ ско-
 нимъ: съхраните. они же придоша къ цѣсарю, и съзва
 цѣсарь болгары, рѣша же послании: яко придохомъ къ
 ѿмоу, и въдахомъ дары, и не възрѣ на ны, и повелѣ съ-
 хранити. и рече ѿдинъ: искоуси и ѿще, послѣ ѿмоу ороу-
 жнѣ. они же послоушаша ѿго, и послаша ѿмоу мѣчь и ино
 ороужнѣ, и принесоша къ ѿмоу: онъ же примъ нача
 хвалити и любити, и цѣлова цѣсаря. придоша опѣтъ къ
 цѣсарю, и повѣдаша ѿмоу вѣста вѣвѣшаша, и рѣша колѣре:
 лють съ моужь хоцетъ бѣти, яко имѣниа не крѣжетъ, а
 ороужнѣ ѿмлетъ: ими сѣ по дань. и посла цѣсарь, гла-
 гола сице: не ходи къ градоу, възьми дань, ѿже хоцешѣ.
 за маломъ бо бѣ не дошлѣ Цѣсаря Града. и въдаша ѿмоу
 дань; имашетъ же и за оубиенныа, глагола: яко родъ ѿго
 възьметъ. възѣ же и дары многы, и възврати сѣ въ Пе-
 рѣславьць съ похвалою великою. видѣвъ же мало дроужни-
 ны своѣя рече въ сѣбѣ: ѿда како прѣльстивъше избѣють
 дроужиноу мою и мене. бѣша бо мнози погыбли на полкоу.
 и рече: поидоу въ Роусь, приведуу боле дроужинны. и посла
 сълы къ цѣсаревѣ въ Дерстръ, бѣ бо тоу цѣсарь, рекы си-
 це: хоцю имѣти миръ съ тобою твердъ и любѣвъ. се же
 слышавъ цѣсарь радъ вѣсть, и посла къ ѿмоу дары боль-
 ша первыхъ. Святославъ же приѣ дары, и почѣ доумати
 съ дроужиною своєю, рекы сице: аще не сътворимъ мира
 съ цѣсаремъ, а оувѣсть цѣсарь, яко мало насъ ѿсть,
 пришѣдъше остоупѣтъ ны въ градъ, а роусьска земля дале-
 ча, а Печенѣзи съ нами ратъни, а кѣто ны поможеть? нѣ
 сътворимъ миръ съ цѣсаремъ, се ко ны сѣ по дань ѿли, и
 то боуди доволно намъ: аще ли почьнетъ не оуправляти
 дани, да изъ нова изъ Роусѣ, съвѣкоупивъше коѣ мно-

171 жайша, пондемъ Цѣсарю Градоу. любя вѣсть рѣчь си дру-
жинѣ, и послаша лѣпѣйшаго моужа къ цѣсаревнѣ, и при-
доша въ Дерстрѣ, и повѣдаша цѣсаревнѣ. цѣсарь же на оу-
тринѣ призва ѳа, и рече цѣсарь: да глаголють съли роуць-
стини. они же рѣша: тако глаголетъ князь нашъ: хоцю
имѣти любѣвь съ цѣсаремъ гречьскымъ съвершеноу про-
чаю всѣа лѣта. цѣсарь же радъ вѣсть, и повелѣ писецю
писати всѣа рѣчи Святослава на харѣтню. нача глаго-
лати сълаъ всѣа рѣчи, и нача писецъ писати. глагола сице:
равно другаго съвѣщання, бѣвѣшаго при Святославѣ,
велицѣмъ князи роуцьстѣмъ, и при Свѣналѣдѣ, писано при
Феофилѣ синькелѣ къ Иваноу, нарицаемому Цѣмьскию,
цѣсарю гречьскому, въ Дерстрѣ, мѣстаца июля, инѣди-
кта .ид. въ лѣто .жсѹод. азъ Святославъ, князь роуць-
скый, якоже кляхъ ся, и оутверждаю на съвѣщанни семь
ротоу свою: хоцю имѣти миръ и съвершеноу любѣвь съ
всѣацѣмъ великымъ цѣсаремъ гречьскымъ, съ Василиемъ и
Костянтиномъ, и съ богодѣхновенными цѣсари и съ всѣми
людьми вашими, и иже соуть подъ мѣною Роуць, болгаре
и прочи, до конца вѣка; яко николиже помышлю на
страноу вашу, ни събираю вой, ни изыка иного приведу
на строу вашу, якоже есть подъ властю гречьскою, ни
на власть корѣсоуньскою, якоже есть градовъ ихъ, ни
на строу болгарскоу: да аще инѣ къто помыслить на
строу вашу, да и азъ боуду противнѣ ѣмоу, и борю
ся съ нимъ. якоже кляхъ ся къ цѣсаремъ гречьскымъ и
съ мѣною болгаре и Роуць всѣа, да съхранимъ права съвѣ-
щання: аще ли отъ тѣхъ самѣхъ прѣжде реченыхъ не
съхранимъ азъ же и съ мѣною иже подъ мѣною, да имѣ-
емъ клятву отъ бога, въ негоже вѣроуемъ, въ Пероуна
и въ Волоса, скотниа бога, и да боудемъ клати яко зла-
то, и своимъ ороужиемъ да исѣчени боудемъ. се же имѣй-
те въ истину, якоже сътворихомъ нынѣ къ вамъ, и на-
писахомъ на харѣтнѣ сей, и своимъ печатъми запечата-
хомъ. съторивъ же миръ Святославъ съ Грекомъ понде въ
ладнахъ къ порогомъ. и рече ѣмоу воєвода отънь, Свѣ-
налѣдъ: понди, княже, на конихъ около, стоятъ бо Пече-
нѣзи въ порозѣхъ. и не послуша ѣго, и понде въ ладнахъ,

и послаша Переяславъци къ Печенѣгомъ, глаголюще: се, идеть въ Святославъ въ Роусь, възьмъ имѣниѣ много оу Грекъ и пакнъ вѣчисльнъ, съ маломъ дружинъ. слышавъше же се Печенѣзи застоупиша порогы. и приде Святославъ къ порогомъ, и не вѣкъ лъзкъ прони порогъ. и ста зимовати въ Бѣлобережини, и не вѣкъ оу нихъ брашна оуже, и вѣкъ гладъ великъ, яко по полоугривьнѣ глава конища. и зимова Святославъ тоу. веснѣ же приспѣвъши въ лѣто . *суп. поиде Святославъ въ порогы, и нападе на нь Коури, князь печенѣжскый, и оубиша Святослава, и възьмаша главоу ѣго, и въ лѣбѣ ѣго съдѣлаша чашю, оковавъше лѣбѣ ѣго, и пиахоу изъ него. Свѣналѣдъ же приде Кыѣвоу къ Ярополкоу. и вьсѣхъ лѣтъ княжения Святослава . к . и . н .

XXXVII. Въ лѣто . *супа. нача княжити Ярополкъ. Въ лѣто . *супв. въ лѣто . *супг. ловы дѣлю Свѣналѣдицю, именемъ Лютоу, ншѣдъ во изъ Кыѣва гна по звѣри въ лѣскѣ. и оузрѣ и Ольгъ, и рече: кѣто съ ѣсть? и рѣша ѣмоу: Свѣналѣдищъ. и захавъ оуби и, вѣкъ во ловы дѣлю Ольгъ. и о томъ вѣсть междуу ими ненависть, Ярополкоу на Ольга, и молвляше вьсегда Ярополкоу Свѣналѣдъ: поиди на братъ свой, и прими власть ѣго, хоти отѣмьстити сыноу своѣмоу.

Въ лѣто . *супд. въ лѣто . *супе. поиде Ярополкъ на Ольга, брата своѣго, на дрѣвскоу землю, и изиде противоу ѣго Ольгъ, и вѣполчеста сѧ, и ративъшема сѧ полкома повѣди Ярополкъ Ольга. повѣгъшию же Ольгоу съ вон своими въ градъ, рекомый Броучий, вьше черезъ гроблю мостъ къ вратомъ градънымъ: тѣскыше сѧ, другъ друга пихахоу въ гроблю, и съпхнуша Ольга съ мостоу въ дѣбрь, падахоу люднѣ мнози, и оудавиша кони чловѣкы. и вьшѣдъ Ярополкъ въ градъ Ольговъ прѣмъ власть ѣго. и посла искать брата своѣго, и искавъше ѣго не обрѣктоша: и рече ѣдинъ Дрѣвланинъ: азъ видѣхъ, яко вьчера съпхнуша и съ мостоу. и посла Ярополкъ искать брата, и влачиша троупниѣ изъ гробли отъ оутра и до полу днѣ, и налѣзоша и Ольга вѣисподи троупни, вьнесоша и. и положиша и на ковѣрѣ. и приде Ярополкъ надъ

976-977

нь, и плака сѧ, и рече Свѣнальдѡу: виждь, сего ты еси хотѣлъ. и погребоша Ольга на мѣстѣ оу града Броучаго, и юсть могила юго и до сего днѣ оу Броучаго. и приа власть юго Ярополкѣ. оу Ярополка же жена грекыни вѣк, и вѣше бѣла черницею, вѣк бо привелъ отьць юго Свѣто-славѣ, и вѣда ю за Ярополка красоты ради лица юа. слышавъ же се Владимѣръ въ Новѣ Градѣ, яко Ярополкѣ оуби Ольга, оубоавъ сѧ вѣжа за море, а Ярополкѣ посадникы свои посади въ Новѣ Градѣ, и вѣк владѣи юдинъ въ Роуси.

978-980

XXXVIII. Въ лѣто .✥сѹос. въ лѣто .✥сѹоз. въ лѣто .✥сѹон. приде Владимѣръ съ Барягы Новоу Градоу, и рече посадникомъ Ярополчемъ: идѣте къ братоу моемоу, и рьцѣте юмоу: Владимѣръ ти идеть на ти, пристраивай сѧ противоу бити сѧ. и сѣде въ Новѣ Градѣ. и посла къ Рогъвольдоу Полотъскоу, глагола: хоцю поати дѣщерь твою севѣк женѣ. онъ же рече дѣщери своей: хоцеша ли за Владимѣра? она же рече: не хоцю разоути робичища, нѣ Ярополка хоцю. вѣк бо Рогъвольдѣ пришлъ изъ замориа, и имаше власть свою въ Полотѣстѣ, а Тоурьы Тоуровѣ, отъ негоже и Тоуровци прозваша сѧ. и придоша отроци Владимѣрови, и повѣдаша юмоу вѣсю рѣчь Рогънѣдиноу, дѣщери Рогъвольжда, князи полотъскаго. Владимѣръ же събра вои многы, Барягы и Словѣны, Чюдь и Кривича, и поиде на Рогъвольда. въ се же врѣмя хотяхоу Рогънѣдѣ вѣсти за Ярополка: и приде Владимѣръ на Полотѣскѣ, и оуби Рогъвольда и сына юго два, и дѣщерь юго пои женѣ, и поиде на Ярополка. и приде Владимѣръ Кыяевоу съ вои многы, и не може Ярополкѣ стати противоу, и затвори сѧ Кыяевѣ съ людьми своими и съ Белоудомъ, и стояше Владимѣръ окривъ сѧ на Дорогожичи между Дорогожичемъ и Капичемъ, и юсть ровъ и до сего днѣ. Владимѣръ же посла къ Белоудоу, воюводѣ Ярополчю, съ лѣстнию глагола: поприай ми: аще оубию брата своего, имѣти ти хоцю въ отьца мѣсто, и многоу чѣсть вѣзьмеша отъ мене; не изъво почалъ братию бити, нѣ онъ; азъ же того оубоавъ сѧ придохъ на нь. и рече Белоудъ къ посломъ Владимѣремъ: азъ коудоу текѣ въ сердце и въ признѣство. о зѣлаи

льсть чловѣчьска. якоже Давыдъ глаголетъ: ядъи хлѣбъ мой възвеличилъ юсть на мѧ льсть. съ во лоукавьствоваше на князи своѧго льстню. и пакы: изыкы своими льстихоу съ, соуди имъ, Боже, да отъпадоутъ отъ мысли своихъ, по множеству нечестия ихъ изрини ѧ, яко прогнѣваша ти, Господи. и пакы тѣжде рече Давыдъ: моужь въ крови льстивъ не прѣполовити дѣний своихъ. се юсть съвѣтъ зълъ, иже съвѣщеваютъ на кровопролитнѧ; то соутъ неистовни, иже приѣмъше отъ князи или отъ господина своѧго чьсть ли дары, ти мыслятъ о главѣ князи своѧго на погоублениѧ, горше соутъ вѣсовъ таковни, якоже Блоудъ прѣда князи своѧго, и приимъ отъ него чьсти многы: съ во бѣсть повиннъ крови той, съ во Блоудъ затвори съ съ Ярополкомъ, льсти юмоу, слаше къ Владимѣроу часто, вела юмоу пристрапати къ градоу кранию, а самъ мысла оубити Ярополка, гражданы же не бѣ льзѣ оубити юго. Блоудъ же не възмогъ, како бѣ погоубити и, замысли льстню, вела юмоу не излазити на брань изъ града. и рече Блоудъ Ярополкоу: Къмане сють съ къ Владимѣроу, глаголюще: пристоупай къ градоу, яко прѣдамъ ти Ярополка: побѣгни за градъ. и послоуша юго Ярополкъ, и изгѣгъ прѣдъ нимъ затвори съ въ градѣ Родни на оустии Рѣси, а Владимѣръ вѣниде въ Къиевъ, и оскде Ярополка въ Родни, и бѣ гладъ великъ въ немъ, и юсть притѣча и до сего дѣне: вѣда акы въ Родни. и рече Блоудъ Ярополкоу: видиши, колико вой оу врата твоѧго, нама ихъ нѣ прѣврати: твори миръ съ вратомъ своимъ. льсти подъ нимъ се рече. и рече Ярополкъ: тако боуди. и посла Блоудъ къ Владимѣроу, сице глагола: яко съвѣсть съ мысль твоя, яко приведу къ тебѣ Ярополка, и пристрой оубити и. Владимѣръ же то слышавъ, вѣшьдъ въ дворъ теремный отънь, о немъже прѣжде съказахомъ, скде тоу съ дружиною своєю. и рече Блоудъ Ярополкоу: поиди къ братоу своѧмоу, и рѣци юмоу: чьто ми ни вѣдаси, то изъ приемоу. поиде же Ярополкъ, и рече юмоу Блржжко: не ходи, княже, оубиють ти, побѣгни въ Печенѣгы, и приведеши воѧ. и не послоуша юго. и приде Ярополкъ къ Владимѣроу. яко полкзе въ двѣри, подѣмста

и два варяга мѣчи подѣ пазоусть, Блоудъ же затвори двѣри, и не да по немъ ити своимъ. и тако оубиенъ бысть Иррополкъ. Баряжько же видѣвъ, яко оубиенъ бысть Иррополкъ, вѣжа съ двора въ Печенѣгы, и много воюва съ Печенѣгы на Владимѣра, и ѣдва приваби и, заходивъ къ нему ротѣ. Владимѣръ же залеже женоу братьню грекыню, и вѣк непраздна, отъ неже роди ся Святлополкъ, отъ грѣховнаго бо корени зѣлъ плодъ бѣваетъ: по неже вѣк была мати ѣго черницею, а вѣторою, Владимѣръ залеже ю не по бракоу, прѣлюбодѣчищю бысть оубо; тѣмъ ни отыць ѣго не любаше, вѣк бо отъ двою отыцю, отъ Иррополка и отъ Владимѣра. по семь рѣша варязи Владимѣроу: съ градъ нашъ, мѣ приахомъ и, да хоцѣмъ имати окоупъ на нихъ, по двѣ гривнѣ отъ чловѣка. и рече имъ Владимѣръ: пождѣте, даже въ коунты съвероутъ, за мѣсяць. и жѣдаша за мѣсяць, и не дасть имъ. и рѣша варязи: съльстилъ ѣси нами, да покажи нѣ поутъ въ Грекы. онъ же рече имъ: идѣте. и избра отъ нихъ моужа добры, съмыслны и храбры, и раздаи имъ градъ, прочии же идоша Цѣсарю Градоу въ Грекы. и посла прѣдъ ними сълы, глагола сице цѣсарю: се, идоутъ къ тебѣ варязи, не мози ихъ держати въ градѣ, ѣли, то сътворять ти зѣло, яко и съде, нѣ расточи ѣа разьно, а сѣмо не поущай ниѣдинога. и нача княжити Владимѣръ въ Кыѣвѣ ѣдинъ. и постави коумиръ на холмоу вѣнѣ двора теремнаго: Пероуна дрѣвяна и главоу ѣго сребреноу, а оусъ златъ, и Хоръса, Даждьбога и Стривога и Сѣморьгла и Мокошь. и жрихоу имъ, наричюще ѣа богы, и привождахоу сыны свои и дѣщери, и жрихоу вѣсомъ, и осквернахоу землю трѣвами своими, и оскверни си кровьюми земля роусьска и холмъ тѣ. нѣ прѣвлагый Богъ не хоти съмерти грѣшникомъ, на томъ холмѣ нынѣ церкѣви стоитъ, святаго Василиа ѣсть, якоже послѣди съкажемъ. мѣ же на прѣднѣе възвратимъ ся. Владимѣръ же посади Добрыню, оуца своего, въ Новѣ Градѣ. и пришѣдъ Добрыня Новоу Градоу постави коумира надъ рѣкою Болховомъ, и жрихоу ѣмоу людиѣ новоградьстни акы вооу. вѣ же Владимѣръ побѣжденъ похотию женьскою, и быша ѣмоу водимыи:

Рогънѣдъ же посади на Лѣвѣди, идеже нынѣ стоить сельце Прѣдѣславино, отъ неѣже роди четыри сынны: Изислава, Мьстислава, Ирослава, Бьсевлада, а двѣ дѣщери; отъ грекыни Свѣтополка; отъ чехыни Бьшеслава; а отъ дроугы Свѣтослава и Станислава; а отъ болгарыни Бориса и Глѣба; а наложьницъ вѣ оу него три съта Бьшеградѣ, а три съта въ Бѣлкѣ Градѣ, а двѣ сътѣ на Берестовѣ въ сельци, ѣже зовоуть и нынѣ Берестовою. и вѣ несуть влоуду, приводя къ себѣ моужьскы жены и дѣвица растыла, вѣ во женолюбьць ѣкоже и Соломонъ: вѣ бо, рече, оу Соломона женъ седмь сътъ, а наложьницъ три съта. моудръ же вѣ, а на коньць погыбе: съ же вѣ невѣгласъ, а на коньць обрѣте съпасение. велий Господь и велиа крѣпость ѣго, и разоумоу ѣго нѣсть коньца. зъло бо ѣсть женьская прѣльсть, ѣкоже рече Соломонъ, покажь сѣ, о женахъ: не вѣнмай зѣлкѣ женѣ, медъ бо каплетъ отъ оустьноу жены любодѣница, въ врѣмя наслаждаеть твой гортань, послѣди же горьчае золчи обрѣщеша, прилѣпляющей сѣ ѣй вѣнидоуть съ съмертию въ адъ, на поути во животыныи не находятъ, влоудна же течениа ѣа и не благоразоумна. се же рече Соломонъ о прѣлюбодѣницахъ, о добрыхъ же женахъ рече: дражайши ѣсть камениа многоцѣнна, радоуетъ сѣ о ней моужь ѣа, дѣють бо моужевн своѣмоу благо вьсе житиѣ, обрѣтъши волноу и льнѣ творить благопотрѣбнаа роукама своима. бьсть ѣко корабль коуплю дѣющь, и събираеть себѣ богатство, и вѣстають изъ ноций, и дають брашно домоу и дѣла рабьныамъ. видѣвъши сътыжаниѣ коуповаше, отъ дѣла роукоу своєю насади тыжаниѣ. прѣпопасавъши крѣпъко чрѣсла свои оутверди мышьци свои на дѣло, и вѣкоуси, ѣко добро ѣсть дѣлати, и не оугасають свѣтильникъ ѣа вьсю ноць. роуцѣ свои простирають на пользьнаа, лакъти свои оустремляють на вретено, роуцѣ свои отверзають оубогомоу, плодъ же простре нищемоу; не печеть сѣ моужь ѣа о домоу своѣмъ, ѣгда кѣде моудить, вьси свои ѣа одѣни боудоуть, соугоуба одѣниа сътвори моужевн своѣмоу, очервлена и вагрина себѣ одѣниа, вѣзорьнѣ бьвають къ вратѣхъ моужь ѣа, вѣнегда аще сѣдетъ на съньмищи съ старьци

жители земли, оны сътвори и отдасть въ коуплю, оуста же свои отверзе съмыслно, въ чинъ молвить изыкомъ своимъ, въ крѣпость и въ лѣпотоу овлѣче ся, милостыни же ея въздвигоша чада ея и обогатиша, и моужь ея похвали ю, жена бо разоумьлива благословена есть, боязнь же господню да похвалить, дадите ей отъ плода оустыноу ея, и да хвалить въ вратѣхъ моужа ея.

951 Въ лѣто . *супд. иде Владимѣръ къ Ляхомъ, и заи грады ихъ, Перемышль, Червенъ и ины грады, иже соуть и до сего днѣ подъ Роусию. въ семь же лѣтѣ и Бѣтича повѣди, и възложи на ны дань отъ плоуга, якоже и отъць его имаше.

982 Въ лѣто . *скч. заратиша ся Бѣтичи, и иде на ны Владимѣръ, и повѣди на вѣторою.

983 XXXIX. Въ лѣто . *суча. иде Владимѣръ на Итвигы, и повѣди Итвигы, и възвз землю ихъ. и иде Кыевоу, и творише трѣвоу коумиромъ съ людьми своимъ. и рѣша старьци и воларе: мѣсимъ жрѣвий на отрока и дѣвицю: на негоже падеть, того зарѣжемъ богомъ. быше варягъ єдинъ, и вѣ дворъ его, идеже есть церквы святаи Богородица, юже съдѣла Владимѣръ: вѣ же варягъ тѣ пришль изъ Грекъ, и держаше вѣроу хрестияньскоу, и вѣ оу него сынъ краснь лицемъ и доушею. на сего паде жрѣвий по зависти дивволи, не терпашеть бо дивволъ, власть имъ надъ вѣсѣми, и съ бышетъ ємоу акы тернъ въ сердцеци, и тѣшаше ся потрѣвити окаянъй, и наоусты люди. и рѣша пришдѣше посланин къ ємоу: яко паде жрѣвий на сынъ твой, изволиша бо и вози сѣкѣ: да сътворимъ трѣвоу богомъ. и рече варягъ: не соуть то вози, нѣ дрѣво, дньсь есть, а оутро изгниеть; не їдять бо, ни пють, ни молвятъ, нѣ соуть дѣлани роуками въ дрѣвѣ, а Богъ есть єдинъ, ємоуже слоужать греци и кланяють ся, иже сътворилъ небо и землю, звѣзды и лоуноу и солныце и чловѣка, и далъ есть ємоу жити на земли, а си вози чѣто съдѣлаша? сами дѣлани соуть, не дамъ сына своего вѣсомъ. они же шѣдѣше повѣдаша людемъ. они же възьмѣше ороужие пондоша на нь, и разьгаша дворъ около его: онъ же стоѣше на сѣнехъ съ сыномъ своимъ. рѣша ємоу: вѣдай

сына своего, да въдамъ и богомъ. онъ же рече: аще соуть бози, то единого себе послють бога, да имоуть сынъ мой, а въ чемоу потрѣбоуєте? и кликнуша, и посѣкоша сѣни подъ нима, и тако побнша я. и не съвѣсть никътоже, кѣде положиша я. быхоу бо тѣгда чловѣци невѣгласи и погани. диволъ радоваше ся семоу, не вѣды, яко близъ погывѣль хотыше быти юмоу. тако бо тыраше ся погоубити родъ хрестиянскый, нъ прогонимъ быше хрестомъ чьстаннымъ въ инѣхъ странахъ, съде же мьншше ся окааный: яко съде ми юсть жилище, съде бо не соуть апостоли оучили, ни пророци прорекли, не вѣды пророка глаголюща: и нарекоу не люди мои люди мои; о апостолѣхъ бо рече: въ всю землю изидоша вѣщания ихъ, и въ коньць въселеныи глаголи ихъ. аще и тѣломъ апостоли не соуть съде были, нъ оучении ихъ акы троубы гласять по въселенкѣ въ церкьвахъ, ихъже оучениемъ побѣждаемъ противнаго врага, попирающе подъ нозѣ, якоже попраста и сиа отъчъника, приємъша вѣнць небесный съ свѣтлыми моученикы и правдыникы.

XL. Въ лѣто .x.сѣчв. иде Владимѣръ на Радимича. вѣ оу него воювода Болчий Хвостъ, и посла и Владимѣръ прѣдъ собою, Болчий Хвоста. сѣрѣте я на Рѣцѣ Пѣсчанѣ, и побѣди Радимича Болчий Хвостъ: тѣмъ и Роусь корятъ ся Радимичемъ, глаголюще: Пѣсчаньци волчий хвоста вѣгають. быша же Радимичи отъ рода Лиуховъ, прѣшъдыше тоу ся въселиша, и платятъ дань Роуси, повозъ везоуть и до сего днѣ.

Въ лѣто .x.сѣчг. иде Владимѣръ на Болгары съ Добрынею, съ оуемъ своимъ, въ ладнахъ, а Торъкы брѣгомъ приведе на конихъ, и побѣди Болгары. рече Добрыня Владимѣроу: съгадахъ кладьникъ, и соуть вси въ сапозѣхъ, симъ дани намъ нѣ даати, пондѣвѣ искать лапотъниковъ. и сътвори миръ Владимѣръ съ Болгары, и ротѣ заходиша между собою, и рѣша Болгаре: толи не *them* боудеть между нами мира, юли камень начьнетъ плавати, а хмель почьнетъ тоноути. и приде Владимѣръ Кыювоу.

Въ лѣто .x.сѣчд. придоша Болгари вѣры Боухъми-

ца, глаголюще: яко ты князь еси моудръ и съмъслънъ, не вѣси закона, нъ вѣроуй въ законъ нашъ, и поклони ся Бохъмитоу. и рече Владимѣръ: како естъ вѣра ваша? они же рѣша: вѣроуемъ богу, а Бохъмитъ ны оучитъ, глагола: обрѣзати оуды тайныи и свинины не ясти, вина не пити, а по смърти съ женами похоть творити блондъноу: дастъ Бохъмитъ комоуждо по седми десятъ женъ красьнъ, избереть единою красьноу, и вьскъхъ красотоу възложитъ на единою, та боудеть юмоу жена; съде же, рече, достонть блондъ творити вьсыкъ, на семь свѣтѣ аще боудеть кѣто оубогъ, то и тамо, и ина многа лъсть, юмаже нѣ лъзѣ пьсати срама ради. Владимѣръ же слоушаше ихъ, вѣ бо самъ любя жены и блондъненіе много, послоушаше сладько, нъ се юмоу вѣ нелюбо, обрѣзание оудовъ и о неяденни мьсъ свинъ а о питии отъноудъ, рекы: Роуси естъ веселие питіе, не можемъ безъ того быти. по томъ же придоша Нѣмьци, глаголюще: придохомъ послани отъ папежа. и рѣша юмоу: реклъ ти тако папежь: земля твоя яко и земля наша, а вѣра ваша не яко вѣра наша, вѣра бо наша свѣтѣ естъ, кланяемъ ся Богу, иже сътворилъ небо и землю, звѣзды, мѣсяць и вьсяко дьуханіе, а бози ваши дрѣво соуть. Владимѣръ же рече: кака заповѣдь ваша? они же рѣша: пощеніе по силѣ, аще кѣто пиеть или ясть, то вьсе въ славоу божию, рече оучитель нашъ Павль. рече же Владимѣръ Нѣмьцемъ: идѣте опять, яко отьци наши сего не приняли соуть. се слышавъше Жидове козарьстни придоша, рекоуше: слышахомъ, яко приходиша Болгаре и хрестіане, оучаще ты кѣждо вѣрѣ своей; хрестіане бо вѣроуютъ, югоже мы распахомъ, а мы вѣроуемъ единому Богу Аврамовоу, Исаковоу, Иаковлю. и рече Владимѣръ: чѣто естъ законъ вашъ? они же рѣша: обрѣзати ся, свинины не ясти, ни зачины, соуботоу хранити. онъ же рече: то кѣде естъ земля ваша? они же рѣша: въ Иероусалимѣ. онъ же рече: то тамо ли естъ и нынѣ? они же рѣша: разгнѣва ся Богъ на отьца наша, и расточи ны по странамъ грѣхъ ради нашихъ, и прѣдана бысть земля наша хрестіаномъ. онъ же рече: то како вы нынѣхъ оучите, сами отвержени отъ Бога и расточени? аще вы Богъ лю-

вилъ вась и законъ вашъ, то не бысте расточени по чю-
 ждимъ землямъ; юда намъ тожде мыслите прияти? по
 семь же прислаша Греци къ Владимѣроу философа, глаго-
 люще сице: слышахомъ, яко приходили соуть Болгаре, оу-
 чаще ты прияти вѣроу свою, ихъже вѣра оскверниаетъ не-
 бо и землю, иже соуть прокляти паче всѣхъ чловѣкъ, оупо-
 добльше сѧ Содомоу и Гомороу, на нѧже поустн господь
 каменнѧ гороуще, и потопп ѧ, и погрязоша, яко и сихъ
 ожидають днь погыбѣли ихъ, югда придетъ Богъ соуд-
 нитъ земли, и погоубитъ всѧ творящѧ безаконнѧ и сквер-
 ны дѣющѧ: си бо омывають оуходы свои, въ ротъ вѣли-
 вають, и по брадѣ мажутъ сѧ, поминають Бохъмита, та-
 ко же и жены ихъ творять тоужде скверноу и ино поуще,
 отъ съвѣкоупленнѧ моужьска и женьска вѣкоушають. си слы-
 шавъ Владимѣръ плаюноу на землю, рекъ: нечисто юсть дѣ-
 ло. рече же философъ: слышахомъ же и се, яко приходиша
 отъ Рима поучитъ вась вѣрѣ своею, ихъже вѣра маломъ
 съ нами развращена, слоужать бо опрѣсьнѣкы, рекъше
 оплатѣкы, ихъже Богъ не прѣда, нъ повелѣ хлѣбомъ слоуж-
 жити, и прѣда апостоломъ, приємъ хлѣбъ и рекъ: се юсть
 тѣло мое, ломимое за вы; такожде и чашю приємъ рече:
 се юсть кровь моя новаго завѣта. си же того не творять,
 соуть не исправли вѣрѣ. рече же Владимѣръ: придоша
 къ мнѣ Жидове, глаголюще: яко Нѣмьци и Греци вѣроу-
 ють, югоже мы распыхомъ. философъ же рече: въ истинноу
 въ того вѣроуемъ, тѣхъ бо пророци прорицахоу, яко Богоу
 родити сѧ, а дроузи, распятоу быти и погребеноу а въ
 третни днь въскресноути и на небеса възити: они же ты
 пророкы избивахоу, дроугы прѣтирахоу. югда же събысть *мучени*
 сѧ прореченнѧ сихъ, съниде на землю, и распятнѧ приѧ, и
 въскресъ на небеса възиде. сихъ же ожидаше покашнѧ за
 четыри десѧти и шесть лѣтъ, и не покашаша сѧ, и посла на
 нѧ Римляны, градъ ихъ разбиша, а самы расточиша по
 странамъ, и работають въ странахъ. рече же Владимѣръ:
 то чьсо ради съниде Богъ на землю, и страсть такоу приѧ?
 отъвѣшавъ же философъ рече: аще хошеши послоушати,
 да скажю ти изъ начала, чьсо ради съниде Богъ на землю.
 Владимѣръ же рече: послоушаю радъ. и нача философъ гла-

голати сице: въ начало сътвори Богъ небо и землю въ первый день. и въ другой день сътвори твердь, иже есть по срѣдѣ воды: сего же дне раздѣлиша ся воды, полъ ихъ възиде надъ твердь, а полъ ихъ подъ твердь. а въ третини день сътвори море и рѣкы и источникы и сѣмена. въ четвертый день солныце и луноу и звѣзды, и оукраси Богъ небо. видѣвъ же первый отъ ангелъ, старѣйшина чиноу ангельскоу, помысли въ себѣ, рекы: сънидоу на землю, и прѣкимоу землю, и боудоу подобьнъ Богоу, и поставлю прѣстолъ свой на облацкхъ сѣверьскыхъ. и тоу абию съверже и съ небесе, и по немъ падоша, иже вѣша подъ нимъ, чинъ десятый. вѣ же има противникоу Сотоналъ, въ негоже мѣсто постави старѣйшиноу Михаила: сотона же, грѣшивъ помысла своего и отъпадъ славы первыа, нарече ся противникъ Богоу. по семь же въ пятый день сътвори Богъ киты и рыбы, гады и пѣтица перьнатыа. въ шестый же день сътвори Богъ звѣри и скоты и гады земьныа, сътвори же и чловѣка. въ седмый же день почи Богъ отъ дѣла своихъ, иже есть соубота. и насади Богъ рай на вѣстоцк въ Едемѣ, въведе тоу чловѣка, югоже създа, и заповѣда юмоу отъ дрѣва всякого ясти, отъ дрѣва же единого не ясти, юже есть разоумѣти доброу и зѣлоу. и вѣ Адамъ въ рай, видѣше Бога и славаше, югда ангели славашоу. и възложи Богъ на Адамъ сънъ, и оусѣпе Адамъ, и възвз Богъ едино ребро оу Адама, сътвори юмоу женоу, и въведе ю въ рай къ Адамоу, и рече Адамъ: се, кость отъ кости моея, а плоть отъ плоти моея. си нарече ся жена. и нарече Адамъ скотомъ и пѣтицамъ имена, звѣремъ и гадомъ, а самѣма ангелъ повѣда имена. и покори Богъ Адамоу звѣри и скоты, и обладаше въсѣми, и послоушахоу юго. видѣвъ же диволь, яко почѣте Богъ чловѣка, възавидѣвъ юмоу прѣобрази ся въ змию, и приде къ Ювзк, и рече юй: по чѣто не яста отъ дрѣва, соущаго по срѣдѣ райа? и рече жена къ змию: рече Богъ: не имата ясти, а ли, да оумрета съмертию. и рече [змиа] къ женѣ: съмертию не оумрета, вѣдаше бо Богъ, яко, въ ньже день яста отъ него, отверзета ся очи ваю, и боудета яко и Богъ, разоумѣюща добро и зѣло. и видѣ [жена,

яко добро дрѣво въ яды, и възьмѣши сънѣсть, и въдасть
моужю своему, и уста, и отверзоста ся очи има, и раз-
оумѣста, яко нага уста, и съшнеста листвию смь-
кѣвномь прѣпопсанію. и рече Богъ: проклята земля въ
дѣлѣхъ твоихъ, и въ печали яси всь дни живота свое-
го. и рече господь Богъ: яеда како прострета роукоу, и възь-
мета отъ дрѣва животнаго, и живета въ вѣкы. и изгна
господь Богъ Адама изъ рай. и сѣде прямо рай, плача ся
и дѣлаа землю. и порадова ся сатона о проклятии земли.
се на ны первое падение и горькый отвѣтъ, отъпадение
ангельскаго жития. роди Адамъ Каина и Авеля: бѣ Каинъ
рабай, а Авель пастоухъ. и несе Каинъ отъ плода земли
къ Богоу, и не приа Богъ даровъ яего: Авель же принесе
отъ агньць первенць, и приа Богъ дары Авелевы. со-
тона же вѣлѣзе въ Каина, и пострѣкаше Каина оубити
Авеля. и рече Каинъ: изидѣк на поле, Авеля. яко изи-
доста, вѣста Каинъ, и хотише оубити и, и не оумиаше, ка-
ко оубити и, и рече яемоу сатона: възьми камень, и оу-
дарн и. възьмѣ камень оуби и. и рече Богъ Каиноу: кѣде
ясть братъ твой? онъ же рече: яеда стражъ яесмь братоу
своемоу? и рече Богъ: кровь брата твоего вѣпнеть къ
мнѣ, боудеши стени и трасы ся до живота своего. Адамъ
же и Ева плачюща ся бѣста, и диволь радоваше ся, ре-
кы: се, яегоже Богъ почте, азъ сътворихъ яемоу отъпа-
сти Бога, и се, нынѣ плачь яемоу налѣзоухъ. и плакаста ся
по Авели лѣтъ три десяти, и не съгни тѣло яего. и не оу-
маша яего погрести, и повелѣниемь божиюемь пѣтеньца
два прилетѣста, яединъ яю оумре, яединъ же ископа ямоу,
и вѣложи оумерѣшаго, и погребе и. видѣвъша же се Адамъ
и Ева ископаста ямоу, и вѣложиста Авеля, и погребоста
съ плачемь. бывъ же Адамъ лѣтъ двою сътоу и трий де-
сятъ роди Сида и двѣ дѣщери, и поа яединоу Каинъ, а
дроугоую Сидъ, и отъ тоу чловѣци расплодиша ся, и оу-
множиша ся по земли. и не познаша сътворѣшаго я,
исполниша ся влоуда и всьакоа нечистоты и оубийства и
зависти, живяхоу скотьскы чловѣци. бѣ Ной яединъ пра-
вѣднъ въ родѣ семь, и роди три сынны: Симъ, Хама,
Ифета. и рече Богъ: не имать доухъ мой прѣбывати къ

чловѣцѣхъ. и рече: да потрѣблю, еже сътворихъ, отъ чловѣка до скота. и рече господь Богъ Ноюви: сътвори ковчегъ въ долготу лакътъ трий сътъ, а въ ширинуу пяти десятъ и възвышию трий десятъ лакътъ, ибо лакътемь сяженъ зоветъ. дѣлаемоу же ковчегу за съто лѣтъ повѣдаше Ной, яко быти потопоу, и посмѣхахоу ся юмоу. югда съдѣла ковчегъ, рече господь Ноюви: вѣлѣзи ты и жена твоя и сынове твои и снѣхы твои, и въведи къ себѣ по двоюмоу отъ всѣхъ скотъ и отъ всѣхъ пѣтиць и отъ всѣхъ гадъ. и въведе Ной, яко заповѣда юмоу Богъ. наведе Богъ потопъ на землю, потопа всака плоть, и ковчегъ плаваше на водѣ. югда же посаче вода, излѣзе Ной и сынове юго и жена юго: отъ снхъ расподи ся земля. и быша чловѣци мнози и единогласни, и рѣша друугъ къ друугоу: съзидимъ столпъ до небесе. начаша здати, и рече Богъ: се, оумножиша ся чловѣци, и помысли нхъ соуетьни. и съниде Богъ, и размѣси языкъ на седмь десятъ и два языка. Идамовъ же бысть языкъ не отъятъ оу Ювера: ть бо единъ не приложи ся къ безоумию нхъ, рекы сице: аще бы чловѣкомъ Богъ рекъ на небо столпъ дѣлати, то повелѣлъ бы самъ Богъ словомъ, якоже сътвори небеса, землю, море, вса видима и невидима. сего ради того языкъ не прѣмѣни ся: отъ сего соутъ Юврѣи. на седмь десятъ и единъ языкъ раздѣлиша ся, и разидоша ся по странамъ, и къждо своа нравы приша: по дияволю оучению ови рашениемъ, кладземъ и рѣкамъ жрихоу, и не познаша Бога. отъ Идама же и до потопа лѣтъ двѣ тьсоуци двѣ сътѣ четьри десяти и двѣ, а отъ потопа до раздѣления языкъ лѣтъ пять сътъ два десяти и девятъ. по семь же дияволъ въ больше прѣльщенію въверже чловѣкы, и начаша коумиръ творити, ови дрѣвяны, ови мѣдяны, а друузи мрамораны, а ини златы и срекрены, кланяхоу ся имъ, и привождяхоу сыны своа и дѣщери, и закалахоу прѣдъ ними, и бѣ вса земля осквернена. начальникъ же быше коумиротворению Героухъ, творыше бо коумиръ въ имена мертвѣхъ чловѣкы, овѣмъ бывъшемъ цѣсаремъ, друугомъ храбромъ и волховомъ и женамъ прѣлюбодѣицамъ. съ же Героухъ роди

Сароу, Сарра же роди три сѣны: Аврама и Нахора и
 Арона. Сарра же творѣше коумирѣ, навѣкъ оу отца
 своего. Аврамъ же пришедь въ оумъ възрѣ на него, и
 видѣ звѣзды и небо, и рече: въ истинноу, тѣ юсть Богъ,
 иже сътворилъ небо и землю, а отецъ мой прѣльщаеъ
 чловѣкѣ. и рече Аврамъ: искоушу боги отца своего.
 и рече: отче, чѣто прѣльщаеши чловѣкѣ, твори коуми-
 ры дрѣвяны? тѣ юсть Богъ, иже сътвори небо и землю.
 примъ Аврамъ огнь зажже идолѣ въ храминѣ. видѣвъ
 же Аронъ, братъ Аврамовъ, рѣвноуи по идолѣхъ, хо-
 тѣ оумъчати идолѣ, и самъ съгорѣ тоу Аронъ, и оумре
 прѣдъ отцемъ: прѣдъ симъ бо не бѣ оумиралъ сѣнъ
 прѣдъ отцемъ, нѣ отецъ прѣдъ сѣномъ, отъ сего на-
 чаша оумирати сѣнове прѣдъ отци. възлюби Богъ Авра-
 ма, и рече Богъ Аврамоу: изиди изъ домоу отца сво-
 его въ землю, въ нюже ти покажу, и сътворю ти въ ѣ-
 зыкъ великъ, благословятъ ти колѣна земьная. и сътво-
 ри Аврамъ, ѣкоже заповѣда юмоу Богъ. и пои Аврамъ сѣ-
 новьца своего Лота, (бѣ бо юмоу Лотъ шюринъ и сѣ-
 новьць, бѣ бо Аврамъ поимъ братню дѣщеръ Арону, Са-
 роу), и приде въ землю хананѣйскоу къ доубоу високоу, и
 рече Богъ къ Аврамоу: сѣмени твоемоу дамъ землю сию. и
 поклони сѣ Аврамъ Богоу. Аврамъ же быше лѣтъ седми
 десѣтъ и пяти, ѣгда изиде отъ Хараона: бѣ же Сарра не-
 плодѣ, болящи неплодѣскымъ. рече Сарра Аврамоу: вѣлѣ-
 зи къ рабѣ моей. и поюмъши Сарра Агаръ вѣдасть ю моу-
 жу своему. и вѣлѣзе Аврамъ къ Агари: зачатъ и роди
 сѣна Агаръ, и прозва и Аврамъ Измаиломъ. Аврамъ бѣ
 лѣтъ осми десѣтъ и шести, ѣгда роди сѣ Измаилъ. по
 семь же зачѣнъши Сарра роди сѣна, и нарече имя юмоу
 Исакъ. и повелѣ Богъ Аврамоу обрѣзати отроча, и обрѣза
 и въ осмѣй дѣнь. възлюби Богъ Аврама и племя юго, и
 нарече ѣ въ люди себѣ, и отълоучи ѣ отъ ѣзыкъ, нарекъ
 ѣ люди свои. семоу же Исакоу възмогъшю, Аврамоу же
 живѣшю лѣтъ сѣто и седмъ десѣтъ и пять оумре, и по-
 гробенъ бысть. Исакоу же бывѣшю лѣтъ шести десѣтъ ро-
 ди два сѣна, Исава и Иакова: Исавъ же бысть лоукавъ, а
 Иаковъ правдѣнъ. съ же Иаковъ работа оу оуи своего изъ

дъщере єго изъ мѣньшаа лѣтъ седмь, и не дастъ ємоу єва Лаванъ, оуй єго, рекы: старѣйшую поими. и вѣдасть ємоу Лию, старѣйшую, а изъ дрюгъша рекъ ємоу работати дрюгую седмь лѣтъ. онъ же работа дрюгую седмь лѣтъ изъ Рахили, и поа себѣ двѣ сестреници, отъ неюже роди осмь сыновъ: Роувима, Семеона, Левгию, Иуду, Исахара и Заулона, Иосифа и Вениамина, и отъ рабоу двою: Дана, Нефталима, Гада и Ясира; и отъ сихъ расплодиша ся Жидове. Иаковъ же съниде въ Єюпѣтъ, съ лѣтъ съта и трий десѣтъ, съ родомъ своимъ, числомъ шести десѣтъ и пяти доушь. поживе же въ Єюпѣтъ лѣтъ седмь на десѣте, и оусъпе, и поравотиша племя єго за четыри съта лѣтъ. по сихъ же лѣтѣхъ възмогша людие жидовьстин, и оумножиша ся, и наслахоу имъ Єюпѣтяне работою. въ си же врѣмена роди ся Моисий въ Жидѣхъ, и рѣша волсви єюпѣтьстин цѣсарю, тако родилъ ся єсть дѣтиць въ Жидѣхъ, иже хоцетъ погоубити Єюпѣтъ. тоу авниє повелѣ цѣсарь раждающаяа ся дѣти жидовьскыа вѣмѣтати въ рѣкоу. мати же Мойсиєва, оубоивъши ся сего гоублениа, възъмъши младенць вѣложи и въ кравницю, и несъши постави въ лоузѣ. въ се же врѣмя съниде дъщи Фараонова Ферьмоуфи коупатъ ся, видѣ отроча плачюще ся, възвѣ є, и пощадѣ, и нарече имя ємоу Моисий, и вѣс-корми. бысть отроча красьно, и бысть лѣтъ четырь, и приведе є дъщи Фараона къ отьцоу своємоу. видѣвъ же Моисия Фараонъ нача любити отроча, Моисей же хапая ся за шию сърони вѣнць съ главы цѣсаревы, и попра и. видѣвъ же волхвъ рече цѣсареви: о цѣсарю, погоуби отроча се, аще ли не погоубиши, имать погоубити вьсего Єюпѣта. и не послоуша єго цѣсарь, нѣ паче повелѣ не гоубити дѣтий жидовьскыхъ. Мойсиєви же възмогъшио бысть великъ въ домоу Фараони: бывъшио цѣсареви иномоу възавидѣша ємоу коларе. Моисий же оубивъ єюпѣтянина, обидцаго єврѣянина, бѣжа изъ Єюпѣта, и приде въ землю мадиамьскоу, и ходѣ по поустыни наоучи ся отъ ангела Гаврила о бытти вьсего мира и о первѣмъ чловѣцѣ, аже соутъ была по немъ, по потопѣ и о смѣшении азыкъ, аще кто колико лѣтъ былъ, звѣздною хожденіе и число,

земельноу мѣроу и въсакоу моудрость. по семь же яви ся
 юмоу Богъ въ коупинѣ огнѣмь, и рече юмоу: видѣхъ бѣдоу
 людей твоихъ въ Еюпѣтѣ, и низлѣзохъ изати я отъ
 роукы еюпѣтскы, извести я отъ земли той: ты же
 иди къ Фараоноу, цѣсарю еюпѣтскоу, и речеши юмоу:
 испоусти Израила, да три дни положить трѣбоу Богоу:
 аще не послоушають тебе цѣсарь еюпѣтскый, побюю и
 въскми чюдесы мои. пришедъшю Мойсиеви не послоу-
 ша Фараонъ, и попоусти Богъ десять казний на Фарао-
 на, первая: рѣкы въ кровь; въторая: жабы; третья: мѣ-
 шица; четвертая: пьсиа моухы; пятая: смерть на
 скотъ; шестая: прыщеве гороуши; седмая: градъ; осмая:
 проузи; девятая: тьма три дни; десятая: моръ въ чо-
 вѣцѣхъ. сего же ради десять казний бысть на нихъ, яко
 десять мѣсяць топиша дѣти жидовскы. югда же бысть
 моръ въ Еюпѣтѣ, рече Фараонъ Мойсиеви и братоу юго
 Яроноу: отидѣта въ скорѣ. Мойсий же събравъ люди жи-
 довскыя, поиде отъ земли еюпѣтскы. и ведаше я го-
 сподь поустыни къ чермьномуу морю, и прѣд-
 идѣаше прѣдъ ними ноцию столпъ огньнъ, а въ день
 облачнъ. слышавъ же Фараонъ, яко бѣжати людие, по-
 гна по нихъ, и притисноу я къ морю. видѣвъше же людие
 жидовстин възъпиша на Мойсия, рекоуще: по чьто изведе
 ны на смерть? и възъпи Мойсий къ Богоу, и рече го-
 сподь: чьто възпиеша къ мѣнѣ? оудари жьзломъ въ море.
 сътвори Мойсий тако, и растоупи ся вода на двоие, и
 вънидоша сынове израилеви въ море. видѣвъ же Фараонъ
 погна по нихъ, сынове же израилеви прѣкидоша по соухоу;
 яко излѣзоша на брѣгъ, състоупи ся море о Фараонѣ и о
 воихъ юго. и възлюбил Богъ Израила. и идоша отъ моря
 три дни по поустыни, и придоша въ Меренъ: бѣ тоу вода
 горька, и възропѣташа людие на Бога, и показа имъ го-
 сподь дрѣво, и възложи Мойсий въ водоу, и оусладиша ся
 воды. по семь же пакы възропѣташа на Мойсия и на Ярона,
 рекоуще: лоуче ны быше въ Еюпѣтѣ, идеже ядахомъ мяса,
 лоукъ и хлѣбъ до сыти. и рече господь къ Мойсиеви: слы-
 шахъ гоугнание сыновъ израилевъ. и въдасть имъ манноу
 ясти. по семь же дастъ имъ законъ на горѣ синайстѣй. Мой-

снїєви вѣшьдѣшоу на гороу къ Богоу они сѣливавѣше тельцю главоу поклониша сѣ акты Богоу, нхѣже Мойсїи исѣче три тысоуца. и по семь пакты вѣзропѣташа на Мойсїи и Прона, іеже не бѣсть воды. и рече господь къ Мойсїєви: оудари жѣзломъ вѣ камень, ректы: іеда изѣ сего камени не испоустивѣк воды? и разгнѣва сѣ господь на Мойсїи, іако не вѣзвеличи господа, и не вѣниде вѣ землю обѣтованоую сего ради, ропѣтаниа онѣхѣ ради; нѣ вѣзведе и на гороу вамьскоу, и показа іемоу землю обѣтованоую, и оумре Мойсїи тоу на горѣ. и приа власть Іисоусѣ Навгинѣ: сѣ приде вѣ землю обѣтованоую, и изви хананѣйско племя, и вѣсели вѣ нхѣ мѣсто сыны израилевы. оумерѣшоу же Іисоусоу бѣсть соудни вѣ него мѣсто Іюда. и инѣхѣ соудни бѣсть четыриє на десятиє, при нхѣже. забѣвѣше Бога, изведѣшаго іа изѣ Єюпта, начаша слоужити вѣсомѣ. и разгнѣвавѣ сѣ Богѣ прѣдашеть іа иноплемениникомѣ на расхѣщенїє: іегда сѣ начинахоу каити, помиловашеть нхѣ; іегда избавлшеть нхѣ, пакты оукланихоутѣ сѣ на вѣсослоужениє. по снхѣ же соуждаше Илий жрецѣ, и по семь Самонлѣ пророкѣ. и рѣша людиє Самонлоу: постави намѣ цѣсаря. и разгнѣва сѣ господь на Израили, и постави надѣ нимѣ цѣсаря Саоула. таче Саоулѣ не изволи ходити вѣ законѣ господьни, и избра господь Давыда, и постави цѣсаря надѣ Израилемѣ, и оугоди Давыдѣ Богоу. семоу Давыдоу кли сѣ Богѣ, іако отѣ племени іего родити сѣ Богоу. первое нача пророчествовати о вѣплощении вожи, ректы: ищрѣва прѣжде дньница родихѣ ти. сѣ же пророчествова лѣтѣ четыри десяти, и оумре. и по немѣ цѣсарьствова и пророчествова сынѣ іего, Соломонѣ, иже вѣзгради церкѣвь Богоу, и нарече ю Свѣтаи Свѣтхѣ. и бѣсть моудрѣ, нѣ на коньць поползе сѣ. цѣсарьствовавѣ лѣтѣ четыри десяти оумре. по Соломонѣ же цѣсарьствова сынѣ іего Ровоамѣ: при семь раздѣли сѣ цѣсарьство на двоє, жидовьско вѣ Ієроусалимѣ іедино, а дроугое вѣ Самарини. вѣ Самарини же цѣсарьствова Ієровоамѣ, хлапѣ Соломонѣ, иже сѣтвори двѣ кравѣ златѣ, постави іединоу вѣ Бедилѣ на холмѣ, а дроугоую вѣ Данѣ, ректы: се, бога твоя, Израилю. и кланихоу сѣ людиє, а Бога забѣша. таче и вѣ Ієроусалимѣ начаша

забывати Бога и поклоняти ся Балуу, рекъше ратьноу бо-
 гоу, иже есть Ярий, и забывша Бога отъць своихъ. и нача
 Богъ послати къ нимъ пророкы, пророци же начаша обли-
 чати я о безаконни ихъ и слоуженин коумиромъ: они же
 начаша пророкы избивати, обличаеми отъ нихъ. разгнѣва
 ся Богъ на Израиля, и рече: отриноу отъ себе, призовоу ины
 люди, иже мене послушаютъ; аще съгрѣшати, и не поманоу
 безаконни ихъ. и нача послати пророкы, глагола имъ:
 прорицайте о отверженни жидовьстѣ и о призванни странъ.
 первый же нача пророчествовати Осий, глагола: прѣставляю
 цѣсарство домоу израилева, съкроушу лоукъ израилевъ,
 и не приложю помиловати пакы домоу израилева, нъ отъ-
 мѣтати отвергоу ся ихъ, глаголетъ господь, и боудутъ
 блудяще въ языцѣхъ. Иеремия же рече: аще станеть Са-
 моня и Мойсей, не помилоую ихъ. пакы тѣжде Иеремия
 рече: тако глаголетъ господь: се, класу ся именемъ мо-
 имъ великимъ, аще боудеть имя мое именуемо отъ селѣ
 кѣде въ оустѣхъ нудѣйскыхъ. Иезекииль же рече: та-
 ко глаголетъ господь Ядонай: расѣю вы и вса останѣ-
 кы ваша въ вса вѣтры, за не святаи мои оскверните
 всѣми негодованияи своими, азъ же тя отриноу, и не
 имамъ тя помиловати пакы. Малахия же рече: тако гла-
 голетъ господь: оуже нѣсть ми хотѣнни оу васъ, по неже
 отъ вѣстока и до запада имя мое прослави ся въ язы-
 цѣхъ, на всякомъ мѣстѣ приносятъ ся кадило имени мо-
 емоу и жертва чиста, за не велие имя мое въ языцѣхъ:
 сего ради дамъ васъ на поносъ и на пришьствие въ вса
 языкы. Исания же великый рече: тако глаголетъ господь:
 простроу роукоу свою на тя, истялю тя, и расѣю тя, па-
 кы не приведу ты. и пакы тѣжде рече: възненавидѣхъ
 праздникы ваша и начатѣкы мѣсяць вашихъ, соуботъ
 вашихъ не приемяю. Ямосъ же пророкъ рече: слышите сло-
 во господне: азъ приемяю на вы плачь, домъ израилевъ
 паде ся, и не приложи вѣстати. Малахия же рече: тако
 глаголетъ господь: послю на вы клатвоу, и прокленоу
 благословение ваше, разорю, и не боудеть въ васъ. и много
 пророчествоваша о отверженни ихъ. симъ же пророкомъ
 повелѣ Богъ пророчествовати о призванни инѣхъ странъ

въ нѣхъ мѣсто. нача звати Исаниа, тако глагола: яко законъ отъ мене изидеть, и соудъ мой въ свѣтъ странамъ, приближають ся скоро правда моя, изидеть (яко свѣтъ спасеніе мое), и на мышьцю мою страны оупъвають. Иеремія же рече: тако глаголетъ господь: положю домоу юдиноу завѣтъ новъ, дамъ (дамъ) законы въ разумѣніе ихъ, и на сердца ихъ напишю ѿ, и боудоу имъ въ Богъ, и ти боудоуть мѣнѣ въ люди. Исаниа же рече: ветъхата мимо идоша, а нова, ѿже възвѣщю, и прѣжде възвѣщаниа явлено бысть вамъ, пойте Богоу пѣнь новоу, работающимъ ми прозоветь ся имя ново, еже благословить ся въ всей земли, домъ мой домъ молитвѣ прозоветъ ся всѣмъ языкомъ. тѣжде Исаниа глаголетъ: отъкрыеть господь мышьцю свою святою прѣдъ всѣми языки, и оузритъ вси коньци земли спасеніе отъ Бога нашего. Давыдъ: хвалите господа, вси языци, и похвалите его, вси люди. тако Богоу възлюбивъшю новыа люди рече имъ сънѣти къ нимъ самъ, явити ся чловѣкомъ плотню и пострадади за Ядамово прѣстоупленіе. и начаша прорицати о въплоченни божин, первое Давыдъ, глагола: рече господь господеви моемоу: сяди о десноую мене, дондеже положю врагы твоа подъножню ногама твоима. и пакы: рече господь къ мѣнѣ: сынъ мой ѿси ты, азъ дньсь родихъ ти. Исаниа же рече: ни съль, ни вѣстѣникъ, нъ самъ Богъ пришьдъ съпасеть ны. и пакы: яко дѣтиць родить ся намъ, ѿмоуже бысть начало на рамѣ его, и прозоветъ ся имя его велика съвѣта ангелъ, велика власть его, и мироу его нѣсть конца. и пакы: се, дѣвица въ оутробѣ зачнетъ, и родить сынъ, и прозовоуть имя ѿмоу Емманоуилъ. Михѣя же рече: ты Видлеоме, доме Ефрантовъ, ѿда малъ ѿси быти въ тысоушахъ Июдовахъ. изъ тебе бо мѣнѣ изидеть старѣйшина, быти въ князь въ Израили, и исходъ его отъ днни вѣка. сего ради дастъ ѿ до вѣрмене раждающая, родить, и прочии отъ братиа его обратять ся на сыны израилевы. Иеремія же рече: съ Богъ нашъ, и не вѣмѣнѣти ся инъ къ нему. изобрѣте всякъ поуть хоудожства, и дастъ и Иаковоу отрокоу своемоу; по сиухъ же яви ся на земли, и съ чловѣкы поживе. и пакы: чло-

вѣкъ и естъ, кѣто оувѣстъ, яко Богъ и естъ? яко чловѣкъ оумираесть. Захария же рече: не послоушаша сына моего, и не оуслышю ихъ, глаголетъ господь. Осий рече: тако глаголетъ господь: плоть моя отъ нихъ. прорекоша же и страсти его, рекоуще, якоже рече Исана: оу лютѣ доуши ихъ, по неже съвѣтъ зълъ съвѣщаша, рекоуще: съвѣжимъ правдѣника. и пакы тѣжде рече: тако глаголетъ господь: азъ не соупротивлю ся, ни глаголю противоу, хребтъ мой дахъ на раны а ланитѣ мои на заоушение, и лица своего не отвратихъ отъ стыдѣнниа заплеваниа. Иеремия же рече: придѣте, вѣложимъ дрѣво въ хлѣбъ его, истрѣвимъ отъ земли животъ его. Мойсй же рече о распятнн его: оузрите жизнь вашу вистаю прѣдъ очима вашима. и Давыдъ рече: вѣскоую шаташа ся изыци? Исана же рече: яко овьца на заколение веденъ бысть. Ездра же рече: благословенъ Богъ, роуцѣ распростеръ свои съпасе Иероусалима. и о вѣскресенин рекоша, Давыдъ: вѣстани, Боже, соуди земли, яко ты наследниши въ вѣсѣхъ странахъ. и пакы: вѣста яко съпай, господь. пакы: да вѣскреснетъ Богъ, и да разидоутъ ся врази его. и пакы: вѣскресни, господи Боже мой, да и вѣзнесетъ ся роука твоя. Исана же рече: съходатиен въ страну и сѣнь съмертьноую, свѣтъ вѣснѣетъ на вы. Захария же: и ты въ крови завѣта твоего испоустилъ иеси оужьникы свои отъ рова, не имоуща воды. много пророчествоваша о немъ, иже събысть ся все. рече же Владимѣръ: то въ кою врѣмя събысть ся? и было ли се и естъ? и еда ли топерво хошетъ быти се? онъ же отвѣщавъ рече иемоу: яко оуже прѣжде събысть ся все, игда Богъ въплоти ся: якоже бо прѣжде рекоухъ, Жндомъ пророкы избивающемъ, цѣсаремъ ихъ законы прѣстоупающемъ прѣдасть я въ расхыщениe, и въ плѣнъ ведени быша въ Исоурию грѣхъ ихъ ради, и работаша тамо лѣтъ седмь десятъ. и по семь вѣзвратиша ся въ землю свою, и не вѣ оу нихъ цѣсаря, нѣ архинерѣи обладахоу ими до Ирода иноплеменьника, иже облада ими. въ сего же власть, въ лѣто пять тысоущное и пять сътъное, посланъ бысть Гаврилъ въ Назаредъ къ дѣвици Марии, отъ колѣна Давыдова, рици ей: радоуй ся, обрадованаа, господь

съ тобою. и отъ слова сего зачатъ Слово божие въ оутробѣ, и породѣ сына, нарече имя ѿмоу Исоусъ. и се, волеви придоша отъ вѣстока, глаголюще: кѣде ѿсть рождѣнъ сѣ цѣсарь жидовскъ? видѣхомъ бо звѣздоу ѿго на вѣстоцѣ, и придохомъ поклонити сѣ ѿмоу. оуслышавъ же се цѣсарь Иродъ съмѣтае сѣ и всѣхъ Иероусалимъ съ нимъ: призвавъ книжники и старѣца людскыя вѣпраша ихъ: кѣде Христосъ раждаетъ сѣ? они же рѣша ѿмоу: въ Вифлемѣ жидовѣстѣмъ. Иродъ же се слышавъ посла, рекы: избѣйте младенца соущаго двою лѣтоу. они же шѣдъше избѣша младенца. Марія же оубоимъши сѣ съкры отроча, Иосифъ же съ Марією, понмъ отроча, бѣжа въ Египтъ, и бысть тоу до оумертвѣнѣ Иродова. въ Египтъ же яви сѣ ангелъ Иосифоу, глагола: вѣставъ понми отроча и матеръ ѿго, и иди въ землю израилевоу. пришѣдъшоу же ѿмоу вѣсели сѣ въ Назаретъ. възрастъшоу же ѿмоу и бѣвшю лѣтъ трии десѣтъ нача чюдеса творити и проповѣдати цѣсарство небесное, и избра два на десѣте, яже оученикы сѣмъ нарече, и нача чюдеса велика творити, мертвыя вѣскрѣшати, прокаженыя очншати, хромыя ходити, слѣпымъ прозрѣнне творити, и ина многа чюдеса велика, якоже быша пророци прорекли о немъ, глаголюще: тѣ недоугы наша ицѣли, и колѣзни подѣша. и крести сѣ въ Иерданѣ отъ Иоана, и показа новымъ людемъ обновленне. крестивъшоу же сѣ ѿмоу, се, отверзоша сѣ небеса, и Доухъ съходящъ зракомъ голоубиномъ на нь, и гласъ глагола: сѣ ѿсть сынъ мой вѣзлюбленъ, о немъже благоизволихъ. послаше оученикы свои проповѣдати цѣсарство небесное и покаинне въ оставленне грѣховъ. хотѣ исполнити пророчество нача проповѣдати, яко подобаетъ сыноу чловѣчьскомуу пострадаати, распятоу быти и въ третни дѣнь вѣскресоути. оущю же ѿмоу въ церкѣви архіерѣки и книжници исполниша сѣ зависти, искахоу оубити и, и имъше и ведоша къ гемоноу Пилатоу. Пилатъ же испытавъ, яко безъ вины приведоша и, хотѣ испустити и, они же рѣша ѿмоу: аще сего поустѣши, не имашѣ быти другъ кесаревѣ. Пилатъ же повелѣ, да и распноутъ. они же понмъше Исоуса ведоша и на мѣсто краниево, и распаша и тоу. бысть тѣма по всей

986

ієже оубо и нынѣ креститъ сѧ водою и доухомъ. проображеніе бысть первое водою, такоже Гедеонъ прообрази по семь. ієгда приде къ немуу ангелъ, велѧ іємоу ити на Мадмианъ, онъ искоушаша рече къ Богоу, положивъ роуно на гоумнѣ: аще боудеть по всей земли роса а на роунѣ соуша. и бысть тако. се же прообрази, тако иностраньни вѣша прѣжде соуша, а Жидове роса, послѣ же на странахъ роса, ієже ієсть святоіє крещеніе, а на Жидѣхъ соуша. и пророци проповѣдаша, тако водою обновленіе боудеть. апостоломъ же оучащемъ по вѣселенѣй вѣровати Богоу, ихъже оученіе мѣ Греци прѣяхомъ, вѣселенѧ вѣроуютъ оученію ихъ. поставилъ же ієсть Богъ ієдинъ день, въ ньже хоцетъ соудити, пришьдъ съ небесе, живымъ и мертвымъ и въздати комоуждо по дѣломъ ієго, правьднѣмъ цѣсарьство небесноіє и красотоу неизреченоу, веселіе безъ конца и не оумирати въ вѣкы, грѣшникомъ моукоу огнюю и червь неосуспающъ, и моуцѣ не боудеть конца. сица же боудоутъ моучениа, иже не вѣроуютъ къ Богоу нашему Іисусоу Христу: моучимъ боудеть въ огни, иже сѧ не креститъ. и се рекъ показа Владимѣроу запоноу, на нейже вѣ написано соудище господне, показываше іємоу о десьноією правьднѣмъ въ веселии прѣдидоуца въ рай, а о шюією грѣшникы идоуца въ моукоу. Владимѣръ же въздѣхнуувъ рече: добро симъ о десьноією, горе же симъ о шюією. онъ же рече: аще хоцеша о десьноією съ правьднѣми стати, то крести сѧ. Владимѣръ же положи на сердци своіємъ, рекы: пожьдоу и ієще мало, хотѧ испытати о вьсѣхъ вѣрахъ. Владимѣръ же семоу дары многы вѣдавъ отъпоусты и съ чьстію великою.

987

XLI. Въ лѣто .жсуче. съзва Владимѣръ болгары свои и старьца градьскыа, и рече имъ: се, приходиша къ мѣнѣ Болъгаре, рекоущѣ: прими законъ нашъ. по семь же приходиша Нѣмьци, и ти хвалѧхоу законъ свой. по сиухъ придоша Жидове. се же послѣжде придоша Греци, хоулаще вьса законы, свой же хвалѧше, и много глаголаша съказоущѣ отъ начала мироу, о бытти вьсего мира: соутъ же хытро съказоущѣ, и чюдно слышати ихъ, любо комоуждо слоушати ихъ, и другъый свѣтъ повѣдають быти. да аще

кѣто, дѣють, въ нашу вѣроу стоупить, то пакы, оумеръ, вѣстанеть, и нѣ оумрѣти юмоу въ вѣкы: аще ли въ инъ законъ стоупить, то на ономъ свѣтѣ въ огни горѣти. да чѣто оума придасте? чѣто отвѣщаете? и рѣша болгаре и старьци: вѣси, княже, яко своею никѣтоже не хоулитъ, нѣ хвалитъ; аще хоцеша испытати гораздо, то имаши оу себе моужа: пославъ испытай кождо ихъ слоужьбоу, и како кѣто слоужитъ Богоу. и бысть любя рѣчь князю и вѣсѣмъ людемъ, избраша моужа добры и смѣслыны, числомъ десять, и рѣша имъ: идѣте первое въ Болгары, и испытайте вѣроу ихъ и слоужьбоу. они же идоша, и пришедше видѣша скверныа дѣла и кланіи въ ропати. и идоша въ землю свою. и рече имъ Владимѣръ: идѣте пакы въ Нѣмьца, съгладайте такожде, и отъ тоудѣ идѣте въ Греки. они же идоша въ Нѣмьца, и съгладавше церквьноую слоужьбоу ихъ идоша Цѣсарю Градоу, и вѣидоша къ цѣсарю. цѣсарь же испыта, кою ради вины идоша. они же съповѣдаша юмоу вса бывшаа. се слышавъ цѣсарь, радъ бывъ, чѣсть великоу сътвори имъ въ тѣжде днь. на оутриа посла къ патриархоу, глагола сице: идоша Роушь, пытающе вѣры нашеа, да пристрой церквь и крилосъ, и самъ причини са въ свѣтительскыа ризы, да видятъ славоу Бога нашего. си слышавъ патриархъ повелѣ съзвати крилосъ: по обычаю сътвориша праздыникъ, и кадила вѣжьгоша, пѣнниа и ликы съставиша. и иде съ ними въ церквь, и поставиша са на пространѣ мѣстѣ, показюще красотоу церквьноую, пѣнниа и слоужьбы архіерѣйскы, прѣстоаніе дияконъ, съказующе имъ слоужение Бога своею. они же въ изоумѣнни бывше, оудививше са, похвалиша слоужьбоу ихъ. и призвавша са цѣсаря Басилий и Костянтинъ рѣста имъ: идѣте въ землю вашу. и отъпоустиша са съ дары великы и съ чѣстною. они же идоша въ землю свою. и съзва князь болгары своя и старьца. рече Владимѣръ: се, идоша послании нами моужи, да слышимъ отъ нихъ бывшею. и рече: съкажите прѣдъ дружиною. они же рѣша: яко ходихомъ въ Болгары, съмотрихомъ, како са покланяють въ храмѣ, рекъше въ ропати, стоаще безъ пояса: поклонивъ са сядеть, и зреть сѣмо

и онамо, яко вѣшенъ, и нѣсть веселия въ нихъ, нѣ печали и смрадъ великъ: нѣсть добръ законъ ихъ. и придохомъ въ Нѣмьца, и видѣхомъ въ храмѣхъ многы слоужьбы творяща, а красоты не видѣхомъ никоюже. придохомъ же въ Грецы, и ведоша ны, идеже слоужать Богоу своему, и не съвѣмъ, на небѣ ли юсмъ были ли на земли, нѣсть бо на земли такого вида ли красоты такоу, и не доумѣемъ съказати, тѣкъмо то вѣмъ, яко онъде Богъ съ чловѣкы прѣбываетъ, и юсть слоужьба ихъ паче всѣхъ странъ. мы оубо не можемъ закыти красоты тоу, всѣмъ бо чловѣкы аще въкоуситъ сладъка, послѣди горести не принимаютъ: тако и мы не имамъ съде быти. отвѣщавъше же болшаре рекоша: аще бы лихъ законъ гречьскый, то не бы баба твоа пришла, Ольга, яже вѣ моудрѣйши всѣхъ чловѣкы. отвѣщавъ же Владимѣръ рече: кѣде крещение приемемъ? они же рекоша: кѣде ти люво. и миноувѣшю лѣтоу,

988 XLII. Въ лѣто .xvсучс. иде Владимѣръ съ вои на Корѣсоунъ, градъ гречьскый, и затвориша съ корѣсоуняне въ градѣ, и ста Владимѣръ обѣ онъ полъ града въ лимени, дали града стрѣлице юдино, и боряхоу съ крѣпъко изъ града. Владимѣръ же обѣстои градъ. и изнемогахоу въ градѣ людине. и рече Владимѣръ къ гражданомъ: аще съ не вѣдасте, имамъ стояти и за три лѣта. они же не послоушаша того. Владимѣръ же изряди вои свои, и повелѣ присѣпоу сыпати къ градуу. симъ же съпоушемъ Корѣсоуняне, подѣкопавъше стѣноу градьскоую, крадоуше сыплемоую переть, ношахоу къ севѣ въ градъ, сыплюше по срѣдѣ града; воины же присыпахоу воле, а Владимѣръ стояше. и се, моужь корѣсоунянинъ стрѣли, именовъ Анастасъ, напѣсавъ сице на стрѣлѣ: кладѣзь, иже юсть за тобою отъ вѣстока, изъ того вода идеть по троубѣ: копавъ прѣими. Владимѣръ же се слышавъ, възрѣвъ на небо, рече: аще се съ боудеть, и самъ съ крещю. и тоу авнию повелѣ копати прѣкы троубамъ, и прѣкша водоу. людине изнемогоша водьною жаждю, и прѣдаша съ. въниде Владимѣръ въ градъ и дроужина юго. и посла Владимѣръ къ цѣсарема, Василию и Костянтиноу, глагола сице: се, градъ

влю славный възвѣхъ, слышу же се, яко сестроу имата
 дѣвою, да аще ѿца не въдаста за мя, сътворю градоу ваше-
 моу, якоже и семоу сътворихъ. и слышавъша цѣсаря въ-
 ста печальна, и въздаста вѣсть, сице глаголюща: не досто-
 нтъ хрестияномъ за поганыи посыгати и давати: аще съ
 крестиши, то и се примеша, и цѣсарство небесное по-
 лоучиши, и съ нами единовѣрникъ боудеша: аще ли сего
 не хоуеша сътворити, не може вѣ дати сестры своѣа за тя.
 си слышавъ Владимѣръ рече посланымъ отъ цѣсарю: гла-
 голите цѣсарема тако: яко азъ крещю сѧ, яко испытахъ
 прѣжде сихъ дѣний законъ вашъ, и ѿсть ми любѧ вѣра ва-
 ша и слоужение, еже ми съповѣдаша посланиа нами моужа.
 и си слышавъша цѣсаря рада въста, и оумолиста сестроу
 свою, именемъ Явнѣноу, и посласта къ Владимѣроу, глаго-
 люща: крести сѧ, и тѣгда послевѣ сестроу свою къ тебѣ.
 рече же Владимѣръ: да пришедъшей съ сестроу вашею кре-
 ститъ мя. и послоушавъша цѣсаря посласта сестроу свою,
 сановникы нѣкыи и прозвѣтеры. она же не хотѣше ити,
 яко въ плѣнѣ, рече, идоу, лоуче въ ми съде оумрѣти. и
 рѣста ѿей брата: ѿда како обратитъ Богъ тобою роусьскою
 землю въ покашнѣе, а гречьскою землю избавиши отъ лю-
 тыи рати: видиши ли, колико зѣла сътвориша Роусь Гре-
 комъ. и нынѣ аще не идеши, тожде имоутъ сътворити
 намъ. и ѿдва ю приноудиша. она же сѣдъши въ коубароу,
 цѣловавъши оужикы свои съ плачемъ, поиде чрѣзъ море. и
 приде къ Корьсоунию, и изидоша корьсоуниане съ поклономъ,
 и въведоша ю въ градъ, и посадиша ю въ полатѣ. по во-
 жию же оустрою въ се вѣрѣа разволѣ сѧ Владимѣръ очима,
 и не видѣше ничѣтоже, и тоужаше вельми. и посла къ не-
 моу цѣсарница, рекоущи: аще хоуеши избѣйти волѣзни сѧ,
 то въ скорѣ крести сѧ: аще ли, то не имаша избѣйти
 сего. си слышавъ Владимѣръ рече: да аще истина боудеть,
 то по истинѣ великъ Богъ боудеть хрестиянскъ. и повелѣ
 хрестити сѧ. епискоупъ же корьсоунскыи съ попъ цѣсарни-
 чины огласивъ крести Владимѣра: яко възложи роукоу на
 нь, авнѣе прозрѣ. видѣвъ же се Владимѣръ напрасное
 ицѣление прослави Бога, рекы: то перво оувѣдѣхъ Бога
 истиннаго. се же видѣвъше дружина ѿго мнози крестиша

ся. крести же ся въ церкѣви святаго Василиа, и іестъ церкы
 та стоащи въ Корѣсоуни градѣ на мѣстѣ по срѣдѣ града,
 идеже торгъ дѣють корѣсоуниане, полата же Владимѣриа
 съ краиа церкѣве стоить и до сего дѣне, а цѣсаричина по-
 лата за олѣтаремь. по крещенни же приведе цѣсаричицу на бра-
 ченнѣ. се же, не съвѣдоуше право, глаголють, іако кре-
 стилъ ся іестъ въ Кыіевѣ; ини же рѣша: въ Басилевѣ; дру-
 зи же инако съказаютъ. крещеноу же Владимѣроу, прѣдаша
 іемоу вѣроу крестнианьскоу, рекоуше сице: да не прѣльстиатъ
 тебе нѣци отъ іеретикъ, нѣ вѣроуі, сице глагола: вѣроую
 въ іединого Бога отьца, вседержителя, творьца небоу и
 земли, и до коньца вѣроу сию. и пакы вѣроую въ іединого
 Бога отьца нерождена и въ іединого Сына рождена и въ
 іединъ святый Доухъ исходящъ: три собьства съвершена,
 мысльна, раздѣляема числомъ и собьствомъ, а не божь-
 ствомъ, раздѣляеть бо ся нераздѣльно, и съвѣкоупаіеть
 ся неразмѣсно. Отыць бо присьно съій прѣбываіеть въ оть-
 чьствѣ, нерожденъ, безначальнъ, начало и вина всѣмъ,
 іединъ нерождениемъ старѣй съи Сыноу и Доухови, отъ
 негоже раждають ся Сынъ прѣжде всѣхъ вѣкъ, исходить
 же Доухъ святый безъ врѣмене и безъ тѣла, въ коупѣ
 Отыць, въ коупѣ Сынъ, въ коупѣ Доухъ святый іестъ.
 Сынъ подобосоущънъ отьцю, рождениемъ тѣчню разнь-
 ствоуи Отыцю и Доухоу. Доухъ іестъ прѣсвятъ, Отыцю и
 Сыноу подобосоущънъ и присьносоущънъ. Отыцю бо оть-
 чьство, Сыноу же сыновьство, святотоу же Доухоу ис-
 хождение. ни Отыць бо въ Сынъ ли въ Доухъ прѣстоупаіеть,
 ни Сынъ въ Отыць и въ Доухъ, ни Доухъ въ Сынъ ли въ
 Отыць; неподвижна бо свойства. не триє бози, іединъ
 Богъ, по неже іедино божьство въ трехъ лицихъ. хотѣни-
 емъ же Отыца и Доуха, свою съпасти тварь, отьчьскыхъ
 ядръ, иухъже не отьстоупи, съшѣдъ и въ дѣвичьскоіе ло-
 же прѣчистоіе, акы божіе сѣмя, вѣшѣдъ, плоть съдоу-
 шевьноу, словесьноу же и оумьноу, не прѣжде бѣвѣшю,
 примѣ, изиде Богъ въплоченъ, родивъ ся неизреченъ, и
 дѣвьство мати съхрани нетѣлѣно, не съмѣтениа, ни размѣ-
 шениа, ни измѣнениа пострадавъ, нѣ прѣбывъ, іеже вѣ,
 вѣсть, іеже не вѣ, примѣ равнй зракъ истинною, а не

мъчтаніємъ, всьмачьскы, развѣ грѣха, намъ подобнь
 вьвѣ, волею бо роди сѧ, волею възалка, волею вѣжда, во-
 лею троуди сѧ, волею оустраши сѧ, волею оумре, истинною, а
 не мъчтаніємъ, всьмъ іестьствьнаѧ, неоклеветанъ страсти
 чловѣчьства. распятъ же сѧ, съмерти вѣкоу си безгрѣшнь,
 възкресъ въ своѣй плоти, не видѣвъ истьлѣннѧ на не-
 беса възиде, и сѣде о десьноу ю Отыца, придетъ же пакы съ
 славою соудити живымъ и мертвымъ, шкоже възиде съ
 своєю плотію, тако и сѣидеть. къ симъ іедино крещеніе
 исповѣдаю водою и доухомъ, пристоупаю къ прѣчистымъ
 тайнамъ, вѣроую въ истинно тѣло и кровь, приємляю
 церквьнаѧ прѣданиѧ, и кланяю сѧ чьстньнымъ иконамъ,
 кланяю сѧ дрѣвоу чьстньномуу и всьмакомуу крестоу, свя-
 тымъ моцемъ и святымъ съсоудомъ. вѣроую же и седми
 съборъ святыхъ отьць, ихъже іестъ первый въ Никей трий
 сътъ и осми на десѧте, иже прокленъше Яриа проповѣда-
 ша вѣроу непорочноу и правоу. вѣторый съборъ въ Ко-
 стѧнтини Градѣ святыхъ отьць съта и пяти десѧтъ,
 иже прокленъше Македоннѧ доуховорьца проповѣдаша
 тронцю іединосоуцьноу. третий же съборъ въ Ефесѣ свя-
 тыхъ отьць двою сътоу на Несторнѧ, іегоже прокленъше
 проповѣдаша святоую богородицю. четвѣртый съборъ въ
 Халкидонѣ святыхъ отьць шести сътъ и трий десѧтъ на
 Евтоуха и Дноскора, іеюже проклаша святини отьци, изгла-
 сивъше съвершена Бога и съвершена чловѣка господа нашего
 Іисоуса Христа. пятый съборъ въ Цѣсарн Градѣ святыхъ
 отьць съта и шести десѧтъ и пяти на Оригенова прѣданиѧ
 и на Евагрии, ихъже проклаша святини отьци. шестый съ-
 боръ въ Цѣсарн Градѣ святыхъ отьць съта и седми десѧтъ
 на Сергии и Коура, ихъже проклаша святини отьци. сед-
 мый съборъ въ Никей святыхъ отьць трий сътъ и пяти
 десѧтъ, проклаша, иже сѧ не поклонять иконамъ. не прѣки-
 май же оучениѧ отъ латинъ, ихъже оученіе развращено:
 вѣлѣвъше бо въ церквь не поклонять сѧ иконамъ, нъ стоѧ
 поклонитъ сѧ, и поклонивъ сѧ напишетъ крестъ на земли и
 цѣлоуіеть, вѣставъ простъ станеть на немъ ногами, да
 легъ цѣлоуіеть, а вѣставъ попираіеть. сего бо апостоли не
 прѣдаша, прѣдали бо соутъ апостоли крестъ поставленъ цѣ-

ловати, и иконы прѣдаша цѣловати. Лоука бо евангелистъ первое напѣсавъ посла въ Римъ, такоже глаголетъ Басилій. икона на первѣй образъ прѣходить. пакы же и землю глаголють матерю: да аще имъ есть земля мати, то отъць имъ есть небо, искони бо сътвори Богъ небо, та же землю. тако глаголють: отъче нашъ, иже еси на небеси. аще ли по сихъ разоумоу земля есть мати, то по чѣто плюете на матеръ свою? да сѣмо ю лобзаете, и пакы оскверняете? сего же прѣжде Римляне не творяхоу, нѣ исправляхоу на всѣхъ съборѣхъ, съходяще си отъ Рима и отъ всѣхъ прѣстола: на превѣмъ бо съборѣ иже на Яриа въ Никеи отъ Рима Селивестръ посла епискоупы и презвоутеры, отъ Александриа Яданасий, отъ Цѣсаря Града Митрофанъ посла епискоупы отъ себе: тако исправляхоу вѣроу. на вѣторѣмъ же съборѣ отъ Рима Дамасъ, а отъ Александриа Тимодей, отъ Антиохиа Мелетий, Коурилъ иероусалимскый, Григорий богословъ. на третинѣмъ же съборѣ Келестинъ римскый, Коурилъ александрьскый, Оувеналий иероусалимскый. на четвѣртѣмъ же съборѣ Леонтий римскый, Анатолий Цѣсаря Града, Оувеналий иероусалимскый. на пятѣмъ съборѣ римскый Вигилий, Светоухий Цѣсаря Града, Яполинарий александрьскый, Домънъ антиохийскый. на шестѣмъ съборѣ отъ Рима Ягадонъ, Георгий Цѣсаря Града, Теофанъ антиохийскый, отъ Александриа Петръ мнихъ. на седмѣмъ съборѣ Яндринъ отъ Рима, Тарасий Цѣсаря Града, Политианъ александрьскый, Теодоритъ антиохийскый, Илия иероусалимскый. и си вси съ своимъ епискоупы съходяще си исправляхоу вѣроу. по семь же съборѣ Петръ гоугнивьый съ инѣми шѣдъ въ Римъ и прѣстола въсхвотивъ разврати вѣроу, отвергъ си отъ прѣстола иероусалимска и александрьска и Цѣсаря Града и антиохийска. възмоутиша Италию всю, сѣюще оучение свое разьно: ови бо попове единою женою оженивъше си слоужать, а друзи до седми женъ понимающе слоужать, и хъже влюсти си оучениа. пращаютъ же грѣхы на дароу, еже есть зълѣкѣ всего. Богъ да съхранить тя отъ сего.

XLIII. Владимѣръ же по семь поимъ цѣсарицю и Ана-

стаса и попы коръсоуньскы съ мощьми святаго Климен-
та и Фива, оученика ѿго, понмъ съсоудъмъ церквънныа и
иконы на благословениѣ севѣ. постави же церквъ въ Коръ-
соуни на горѣ, идеже съсыпаша срѣдѣ града, крадоуще, при-
споу, иже церквы стонтъ и до сего дъне. възвз же идъ
мѣдианѣ двѣ капиши и четъри коня мѣдианы, иже и нынѣ
стоить за святою богородицею, иже не вѣдоущей мѣнать
мраморянты соуца. вѣдасть же за вѣно Грекомъ Коръ-
соунь опать цѣсарица дѣла, а самъ приде Кыиевоу. яко
приде, повелѣ коумирны испроврѣши, овъ искѣши, а другы
огневи прѣдати, Пероуна же повелѣ привязати коневы къ
хвостоу и вѣщи съ горы по Боричевоу на Роучай, два на
дѣсате моужа пристави тети жьзлиземъ: се же не, яко
дрѣвоу чююцю, нъ на пороуганиѣ вѣсоу, иже прѣльщаше
симъ образомъ чловѣкы, да възмьздиѣ приметъ отъ чло-
вѣкы велий ѿси, Господи, чюдна дѣла твоя, вѣчера
чѣтомъ отъ чловѣкы, а дънѣсь пороугаемъ. вѣккому же
ѿмоу по Роучаю къ Днѣпроу плакахоу сѣ ѿго невѣрнни лю-
диѣ, ѿще бо не вѣхоу приали святаго крещениа. и при-
вѣккъше вѣриноуша и въ Днѣпрѣ. и пристави Владимѣръ,
рекы: аще кѣде пристанеть, вы отрѣвайте ѿго отъ вѣга,
дондеже порогы проидеть, то тѣгда оуавите сѣ ѿго. они
же повелѣнаи сътвориша. яко поустеиша и, проиде скво-
зѣ порогы, изверже и вѣтрѣ на рѣкы, и отъ толѣ прослоу
Пероуни Рѣкы, иакоже и до сего дъне словеть. по семь же
Владимѣръ посла по вѣсемоу градоу, глаголи: аще не обръ-
щеть сѣ кѣто за оутра на рѣкѣ, богатъ ли, ли оубогъ или
нищъ ли работнѣ, противнѣ мѣнѣ да боудеть. се слы-
шавъше людиѣ съ радостию идяхоу, радоующе сѣ и глаголю-
ще: аще вѣ се не добро было, не вѣ сего князь и болгаре при-
али. на оутриѣ же изиде Владимѣръ съ попы цѣсаричинны
и съ коръсоуньскыми на Днѣпрѣ, и съниде сѣ безъ числа лю-
дий: вѣлѣзоша въ водоу, и стоахоу ови до шиѣ, а друзи
до персий, младеньци же отъ вѣга, друзи же младеньца
держаше, съвершени же врождахоу, попове же стоаще мо-
литвы творяхоу. и быше си видѣти радость на небеси и на
земли, толко доушь съпасаемыхъ, а дияволъ стени глаго-
лаше: оувъ мѣнѣ, яко отъ сюда прогонимъ ѿсмы, съде бо

Жуль

суде

? neglect

мѣнахъ жилище имѣти, яко съде не соуть оучениа апо-
 столска, ни соуть вѣдоуще Бога, нѣ веселяхъ ся о слоужь-
 вѣ ихъ, юже слоужахоу мѣнк. и се, оуже повѣжденъ ѿсмы
 отъ невѣгласъ, а не отъ апостолъ, ни отъ моученикъ, не
 имамъ оуже цѣсарьствовати въ странахъ сихъ. крестивъ-
 шемъ же си людемъ идоша къждо въ домъ своя. Влади-
 мѣръ же радъ бѣвъ, яко позна Бога самъ и людие ѿго,
 възрѣвъ на небо рече: Боже, сътворивъый небо и землю,
 призри на новыя люди сия, и даждь имъ, Господи, оувѣ-
 дѣти тебе, истиннаго Бога, якоже оувѣдѣша страны
 хрестіаньскыя, и оутверди вѣроу въ нихъ правоу и несъ-
 вратноу, и мѣнк помози, Господи, на соупротивнаго вра-
 га, да, надѣя си на ты и на твою державоу, повѣждю
 къзни ѿго. и се рекъ повелѣ роукити церквѣвы и поставля-
 ти по мѣстомъ, идеже стоахоу коумири: и постави
 церквѣвъ святаго Василиа на холмѣ, идеже стоаше коумиръ
 Пероунъ и прочи, идеже творахоу трѣбѣ князь и людие.
 и нача ставити по градомъ церквѣви и попы и люди на кре-
 щение приводити по всѣмъ градомъ и селомъ. пославъ
 нача поимати оу нарочитыя чадѣ дѣти, и даати нача на оу-
 чение книжное, матери же чадѣ сихъ плакахоу ся по нихъ,
 ѿще бо не бѣахоу ся оутвердилы вѣроу, нѣ акты по мертвѣ-
 цихъ плакахоу ся. симъ же раздааномъ на оучение книгамъ
 събѣсть ся пророчество на роусьстѣй земли, глаголюще:
 въ онѣ дѣни оуслышатъ глаоу си словеса книжнаа, и тѣмъ
 коудеть ѿзыкъ гоугнивыхъ. си бо не вѣша прѣжде слы-
 шали словесе книжнаго, нѣ по божию строю и по милости
 своѣй помилова ѿ Богъ, якоже рече пророкъ: помилоую,
 ѿгоже аще хоуо. помилова бо нѣ канею пакыбѣтѣи и
 обновленіемъ доуха, по изволенію божию, а не по нашимъ
 дѣломъ. благословенъ Господь Исоусъ Христосъ, иже въз-
 любѣ новыя люди, роусьскою землю, и просвѣти ю кре-
 щениемъ святымъ. тѣмъже и мы припадаемъ къ нему,
 глаголюще: Господи Исоусе Христе, чѣто ти въздамы о
 всѣхъ, ѿже дасть намъ, грѣшникомъ намъ соущемъ.
 не доумѣнемъ противоу даромъ твоимъ възданіа възда-
 ти, велии бо ѿси и чюдѣна дѣла твоа, величию твоѣмоу
 нѣсть конца, родъ и родъ въсхвалятъ дѣла твоа. рекоу же

съ Давыдомъ: придѣте, възрадоуемъ сѧ Господеви, въскликнемъ Богоу и спасоу нашему, варимъ лице его въ исповѣданни, исповѣдающе сѧ ему, яко благъ, яко въ вѣкы милость его, яко избавилъ ны есть отъ врагъ нашихъ, рекъше отъ идолъ соудетъныхъ. и пакы рѣчьмъ съ Давыдомъ: воспойте Господеви пѣснь новоу, въпойте Господеви, всѧ земля, воспойте Господеви, благословите имя его, благовѣстите днь отъ дне спасеніе его, възвѣстите въ языцѣхъ славоу его, въ всѣхъ людехъ чюдеса его, яко велий Господь и хвальнъ зѣло, и величію его нѣсть конца. колѣка ти радость, не единъ ни два спасаеѧ сѧ: рече бо Господь, яко радость бываеѧ на небеси о единомъ грѣшницѣ кающемъ сѧ, се же, не единъ, ни два, нъ вѣчисельно множество къ Богоу пристоупиша, святымъ крещеніемъ просвѣщени. такоже и пророкъ рече: въскроплю на вы водоу чистоу, и очистите сѧ отъ идолъ вашихъ и отъ грѣхъ вашихъ. пакы другый пророкъ рече: кѣто яко Богъ? отъземля грѣхы и прѣстоупаи неправды, яко хоти милости есть. тѣ обратитъ и оущедритъ ны, и погрузитъ грѣхы наша въ глоубинѣ. ибо Павлъ глаголетъ: братиѧ, яко насъ крести сѧ въ Исоуса Христа, въ смерть его крестихомъ сѧ, и погребохомъ сѧ оубо съ нимъ крещеніемъ въ смерть, да такоже вѣста Христосъ отъ мертвыхъ славою отъчею, такоже и мы въ обновленни житиѧ поидемъ. и пакы: ветъхѧи мимо идоша, и се, быша нова, нынѧ приближи сѧ намъ спасеніе, ношь оусъпе, а днь приближи сѧ, имже приведение обрѣтохомъ въкроу въ благодать сию, имже хвалимъ сѧ и стоимъ. нынѣ же свободивъше сѧ отъ грѣха, поработивъше сѧ Господеви, имате плодъ вашъ въ священіе. тѣмже должни есмъ работати Господеви, радоующе сѧ ему, рече бо Давыдъ: работайте Господеви съ страхомъ, и радоуйте сѧ ему съ трепетомъ. мы же възъпиемъ къ Господоу Богоу нашему, глаголюще: благословенъ Господь, иже не дастъ насъ въ ловитвоу зѣвомъ ихъ, сѣтъ съкроуши сѧ, и мы избавлени быхомъ отъ прѣльсти диволи. и побыве память его съ шумомъ, и Господь въ вѣкы прѣбываеѧ, хвалимъ отъ роусьскыхъ сыновъ, пѣваемъ въ

988
 троици, а дѣмони проклинаеми отъ благовѣрныхъ мужъ
 и отъ говѣиныхъ женъ, иже приаши соуть крещеніе и по-
 каианіе въ отъпоущеніе грѣховъ, нови людиѣ хрести-
 янъсти, избрани Богомъ, Владимѣръ просвѣщенъ самъ
 и сынове ѿго и земля ѿго. вѣ бо оу него сыновъ два на-
 десѣте: Бѣшеславъ, Изяславъ, Иррославъ, Свѣтополкъ,
 Бѣсевладъ, Свѣтославъ, Мѣстиславъ, Борисъ, Глѣбъ,
 Станиславъ, Позвиздъ, Соудиславъ. и посади Бѣшеслава
 въ Новѣ Градѣ, а Изяслава Полотъскѣ, а Свѣтополка
 Тоуровѣ, а Иррослава Ростовѣ: оумеръшию же старѣйшему
 Бѣшеславоу Новѣ Градѣ посади Иррослава Новѣ Градѣ,
 а Бориса Ростовѣ, а Глѣба Моуромѣ, Свѣтослава Дрѣ-
 вѣхъ, Бѣсевлада Владимѣри, Мѣстислава Тмоуторокани.
 и рече Владимѣръ: се нѣ добро, іестъ мало градовъ около
 Кѣіева. и нача ставити грады по Дѣснѣ и по Остри и по
 Троувежеви и по Соулѣ и по Стоугнѣ, и поча нароубати
 мужа лоучышаи отъ Словѣнъ и отъ Кривичъ и отъ Чюди и
 отъ Бѣтичъ, и отъ сиухъ насели грады, вѣ бо рать отъ Пе-
 ченѣгъ, и вѣ воюа сѣ съ ними и одолаа имъ.

989
 XLIV. Въ лѣто .X.SYCH. по семь же Владимѣръ жи-
 више въ законѣ хрестианъскѣ, помысли създати церквѣ
 прѣсвятѣи богородица, и пославъ приведе мастера отъ
 Грекъ. начыньшию же здати. и іако съконьча зижда, оукра-
 ю иконами, и пороучи ю Анастасоу коръсоуниноу, и попъ
 коръсоуньскыи пристави слоужити въ ней, въдавъ тоу все,
 іеже вѣ възимъ въ Коръсоуни, иконы и съсоуды и кресты.
 990-991
 Въ лѣто .X.SYCH. въ лѣто .X.SYCH. Владимѣръ заложил
 градъ Бѣлѣ Градѣ, и нароуби въ нь отъ инѣхъ градовъ,
 и много людий съведе въ нь, вѣ бо любѣи градъ сѣ.

992
 XLV. Въ лѣто .X.SF. иде Владимѣръ на Хрваты.
 пришѣдъшию же іемоу съ войны Хрватъскыи, сѣ, Печенѣ-
 зи придоша по оной странѣ отъ Соулы, Владимѣръ же
 поиде противоу имъ, и сѣрѣте іа на Троувежи на бродѣ,
 кѣде нѣынѣ Перемаславъ. и ста Владимѣръ на сѣй странѣ, а
 Печенѣзи на оной, и не смѣхоу сѣ на оноу страну, ни они
 на сию страну. и приѣха князь печенѣжскыи къ рѣцѣ,
 възва Владимѣра, и рече іемоу: выпоуститы свой мужъ,
 а іа свой, да сѣ борета: да аще твоей мужъ оударитъ монѣ,

да не воюемъ за три лѣта; аще ли нашъ моужь оударитъ вашимъ, да воюемъ за три лѣта. и разидоста ся разьно. Владимѣръ же приде въ товары, и посла кирича по товаромъ, глагола: нѣ тоу ли таково моужа, иже бы сѣ шаль съ печенѣжиномъ? и не обрѣте сѣ никъдеже. за оутра приѣхаша Печенѣзи, и свой моужь приведоша, а оу нашихъ не бысть. и поча тоужити Владимѣръ, сѣ по въскъмъ воюемъ. и приде іединъ старъ моужь къ князю, и рече іемоу: княже, іестъ оу мене іединъ сынъ мьньшии дома, а съ четырьми іесмь въшьль, а онъ дома, отъ дѣтства іего нѣсть къто имь оударилъ: іединою бо ми и сварацию и ономоу мьноуцию оуснию, разгнѣвавъ сѣ на ми прѣторже чрѣвь роукама. князь же се слышавъ радъ бысть, и посла по нь. и приведоша и къ князю, и князь повѣда іемоу въсѣ. съ же рече: княже, не вѣдѣ, могоу ли съ нь, да искоусятъ ми: нѣ тоу ли быка велика и сильна? и налѣзоша быкъ великъ и сильнъ, и повелѣ раздражити быка: възложиша на нь желѣза горяща, и быка поустиша, и повѣже быкъ мимо и, и похвати быка роукою за бокъ, и выниа кожую съ мьсы, іелико іемоу роука зѣла. и рече іемоу Владимѣръ: можеши сѣ съ нимь брати. и на оутриа придоша Печенѣзи, и почаша звати: нѣ ли моужа? се, нашъ доспѣлъ. Владимѣръ же повелѣ той ноши облаци сѣ въ ороужие, и пристоупиша тоу обои. выпоустиша Печенѣзи моужь свой, бѣ же прѣвеликъ зѣло и страшнъ, и въстоупи моужь Владимѣръ, и оузрѣ и печенѣжинъ, и посмиа сѣ, бѣ бо срѣднь тѣломь. и размѣривъше между оу обѣма полкома поустиша ѿ къ себѣ, и ѿста сѣ, и почаста сѣ крѣпъко держати. и оудави печенежина въ роукою до съмерти, и оударилъ имь о землю. и кликнуша, а Печенѣзи повѣгоша, и Роуць погнаша по нихъ сѣкоюу, и прогнаша ѿ. Владимѣръ же радъ бывъ заложилъ градъ на вродѣ томь, и нарече и Переславль, за не прѣмь славою отрокъ тѣ. Владимѣръ же великомь моужемь сътвори того и отьца іего. Владимѣръ же възврати сѣ въ Кыевъ съ повѣдою и съ славою великою.

Въ лѣто . . . *сфв. въ лѣто . . . *сфг. въ лѣто . . . *сфд. Владимѣръ, видѣвъ церквѣ съвершеноу, въшьдъ въ ню помолитъ сѣ Богоу, глагола: Господи Боже, призри съ небесе,

camp

scolding

и виждь, и посѣти винограда своего, и съверши, иже насади десъница твоя, новыи люди си, имъже обратилъ єси сердце въ разоумъ, познати тебе, Бога истиньнаго, и призири на церквѣ твою си, юже създахъ, недостойный рабъ твой, въ имя рождаша ти матере присьнодѣвныи богородица: аще кто помолитъ ся въ церквѣи сей, то оуслыши молитвоу яго молитвы ради прѣчистыи богородица. и помолнѣвшю ся ємоу рече сице: даю церквѣи сей, святѣй богородици, отъ имѣнни моего и отъ градъ моихъ десятиоую часть. и положи написавъ клятвоу въ церквѣи сей, рекы: аще кто сего посоудитъ, да боудеть проклатъ. и въдасть десятиноу Анастасоу корьсоунииноу, и сътвори праздникъ великъ въ тѣ днь боляромъ и старьцемъ людьскымъ, и оубогымъ раздаи имѣнниє много. по сихъ же придоша Печенѣзи къ Басилевоу, и Владимѣръ съ малою дружиною изиде противоу, и състоупнѣвшемъ ся и не могъ сътерпѣти противоу подѣвѣгъ ста подъ мостомъ, єдва оукрѣвъ ся противнѣхъ. и тѣгда обѣща ся Владимѣръ поставити церквѣ Басилевѣ святаго прѣображенни, вѣ бо въ тѣ днь прѣображеннє господьне, єгда си бысть скча. избѣвъ же Владимѣръ сего постави церквѣ, и сътвори праздникъ великъ, вари три съта прѣваръ мѣдоу, и съзываше боляры свои и посадынны, старѣйшины по всѣмъ градомъ и люди многы, и раздаи оубогымъ три съта гривнѣ. праздновавъ князь дньи осмь възвращашеть ся Кыевоу на оусъпenniє свѣтныи богородица, и тоу пакы сътваряше праздникъ великъ, съзываетъ бещисльное множество народа. видя же люди хрестияны соуща радоваше ся доушею и тѣломъ, и тако по всѣмъ лѣта творяше. вѣ бо любя словеса книжнаа, слыша бо єдиною евангелиє чѣтомо: блаженн милостивни, яко ти помиловани боудотъ. и пакы: продайте имѣнни ваша, и дадите ницимъ. и пакы: не съкрывайте себѣ съкровищѣ на земли, идеже тьла тьлитъ и татнє подѣкопывають, нъ съкрывайте себѣ съкровище на небесехъ, идеже ни тьла тьлитъ, ни татнє крадоутъ. и Давыда глаголюща: блаженъ моужь мироуши и даи. Голомона же слыша глаголюща: въдай нищемоу Богоу въ заимъ дають. си слы-

велика безъ прѣстани, въ се врѣмя оувѣдѣша Печенѣзи,
 яко князя нѣ тоу, и придоша и сташа около Бѣла Града.
 и не дадоху выльксти изъ града, и бѣсть гладъ великъ
 въ градѣ, и не бѣ льзѣ Владимѣроу помощи, не бѣ бо вой
 оу него, Печенѣгъ же множество много. и оудолжи сѧ
 остоѧ въ градѣ, и бѣ гладъ великъ, и сътвориша вѣще
 въ градѣ, и рѣша: се, оуже хошемъ помрѣти отъ глада,
 и отъ князя помощи нѣ тоу, да лоуче ли нѣ помрѣти?
 въдадимъ сѧ Печенѣгомъ, да кого живѧтъ, кого ли оу-
 мертвить; оуже помираемъ отъ глада. и тако съвѣтъ
 сътвориша. бѣ же єдинъ старѣць не бѣлъ на вѣщи томъ,
 и въпраша: чѣсо ради вѣще бѣло? и люднє повѣдѣша
 ємоу, яко оутро хотѧтъ сѧ люднє прѣдати Печенѣгомъ.
 се слышавъ посла по старѣйшинѣ градскѣмъ, и рече имъ:
 слышахъ, яко хошете сѧ прѣдати Печенѣгомъ. они же рѣ-
 ша: не сътерпятъ люднє глада. и рече имъ: послоушайте
 мене, не прѣдайте сѧ за три дѣни, и ѧ въ чѣто велю, съ-
 творите. они же ради обѣщаша сѧ послоушати. и рече имъ:
 съберѣте аще и по горсти овьса или пшеница или отроубнѧ.
 они же шѣдѣше ради сънискаша. и повелѣ женамъ сътво-
 рити цѣждь, въ немъже варѧтъ кыскль, и повелѣ ископат-
 ти кладѣзь и въставити тамо кадь и налити цѣжда кадь.
 и повелѣ другѣмъ кладѣзь ископати и въставити тамо
 кадь. и повелѣ искати медоу. они же шѣдѣше възѧша ме-
 доу лоукно, бѣ бо погребено въ княжи медоуши. и повелѣ
 расытити вельми и вѣлитѧ въ кадь въ друзѣмъ кладѣ-
 зи. оутро же повелѣ послати по Печенѣгѣмъ. и граждане рѣ-
 ша, шѣдѣше къ Печенѣгомъ: поимѣте къ сѣкѣ талѣ нашѣ,
 а въ пондѣте до десяти моужь въ градѣ, да видите, чѣто
 сѧ дѣѧтъ въ градѣ нашемъ. Печенѣзи же ради бѣвѣше,
 мѣнѧше, яко прѣдати сѧ хотѧтъ, поѧша оу нѣхъ тали,
 а сами избѣраша лоучышаѧ моужа, и послаша въ градѣ, да
 разгледають въ градѣ, чѣто сѧ дѣѧтъ. и придоша въ
 градѣ, и рекоша имъ люднє: по чѣто гоубите себе? коли
 можете прѣстоѧти насъ? аще стонте за десѧтъ лѣтъ, чѣто
 можете сътворити намъ? имѣемъ бо кормлю отъ земли:
 аще ли не вѣкроуєте, да оузрите своимъ очима. и приведоша
 ѧ къ кладѣзю, идеже цѣждь, и почерпоша вѣдромъ, и лиша

въ латѣкы. и тако съвариша кысѣль, поимъше придоша съ ними къ друугомоу кладязю, и почерпоша съты, и почаша ясти сами первою, по томъ же Печенѣзи. и оудивиша ся, и рекоша: не имоутъ вѣрты наши князи, аще не ядуть сами. людие же наляша корчагоу цѣжда и съты отъ кладязя, и въдаша Печенѣгомъ. они же пришьдъше повѣдаша вса бѣвѣшая. и варивъше яша князи печенѣжестин, и подивиша ся. и поимъше тали своя и онѣхъ поустивъше въсташа отъ града, и въ своя си идоша.

XLVII. Въ лѣто . *сфз. въ лѣто . *сфз. въ лѣто . *сфи. прѣстави ся Малѣфридъ. въ сежде лѣто прѣстави ся и Рогънѣдъ, мати Ярославъ.

Въ лѣто . *сфд. прѣстави ся Изяславъ, отьць Бричиславъ, сынъ Владимѣрь.

Въ лѣто . *сфи. въ лѣто . *сфд. прѣстави ся Бьсславъ, сынъ Изяславъ, вноукъ Владимѣрь.

Въ лѣто . *сфв. въ лѣто . *сфг. въ лѣто . *сфд. въ лѣто . *сфе. прѣнесени святи въ святоу богородицю.

Въ лѣто . *сфз. въ лѣто . *сфз. въ лѣто . *сфи. въ лѣто . *сфд. прѣстави ся цѣсарница Владимѣри Янна.

Въ лѣто . *сфк. въ лѣто . *сфка. въ лѣто . *сфкв. Ярославу соуцю Новѣ Градѣ и оурокомъ даюцю Кыяевоу двѣ тьсоуци гривнѣ отъ года до года, а тьсоуцю Новѣ Градѣ гридемъ раздавахоу, а тако дахоу вси посадници новоградьстни. а Ярославъ сего не даше отьцю своему. и рече Владимѣрь: трѣбите поуть, и мостите мостъ; хотишетъ бо на Ярослава ити, на сына своего, нѣ разболѣ ся.

Въ лѣто . *сфкг. хотицю Владимѣроу ити на Ярослава, Ярославъ посла въ море приведе Барягы, бои ся отьца своего. нѣ Богъ не въдасть дияволоу радости. Владимѣроу бо разболѣвшю ся въ се врѣмя быше оу него Борисъ, Печенѣгомъ же идоушемъ на Русь посла противоу имъ Бориса, самъ бо боляше вельми, въ нейже болести и съконьча ся мѣсяца июля въ пятый на десате днь. оумре же на Берестовѣмъ, и потанша и, бѣ бо Святополкъ Кыяевѣ. ноцию же междуоу клѣтьма проймавъше помостъ,

оберѣвѣше въ коварѣ оужи съвѣсиша на землю, въз-
 ложше и на сани и везше поставиша и въ свѣтѣй бо-
 городици, юже вѣ създаа самъ. се же оувѣдѣвѣше
 люднѣ, безъ числа сънидоша сѧ и плакаша сѧ по немъ,
 боише акы застоупницѣ ихъ земли, оубо зни акы корми-
 тели, и вѣложиша и въ корстоу мраморѧноу, и съхраниша
 тѣло юго съ плачемъ, блаженаго князя. съ юсть новѣй
 Костянтинъ великаго Рима, иже крести сѧ самъ и люди
 свои: тако и съ сътвори, подобно юмоу. аще бо и вѣ
 прѣжде на сквернѣноу похоть желаша, нѣ посѣжде при-
 лежа къ покаишию, якоже апостолъ вѣщаюеть: идеже оу-
 множи сѧ грѣхъ, тоу изобильствоуеть благодать. (аще бо
 прѣжде въ невѣждѣствѣ ютера быша съгрѣшениа, послѣ-
 ди же расыпаша сѧ покаишиемъ и милостыниами. якоже
 глаголетъ: въ немъже ти застану, въ томъ ти и соудю.
 якоже пророкъ глаголетъ: живѣ азъ Идонай Господь, якоже
 не хоцю съмерти грѣшника, нѣ якоже обратити сѧ юмоу
 отъ поути своего и живоу быти. обращениемъ обратите
 сѧ отъ поути своего зѣлаго. мнози бо правдѣни творѣше
 сѧ и по правдѣ живоуше къ съмерти съврацають сѧ пра-
 ваго поути, и погыбають, а дроузи разврацени прѣбыва-
 ють, и къ съмерти въспоманоутъ сѧ, и покаишиемъ до-
 брымъ очиститъ грѣхы, якоже пророкъ глаголетъ: правд-
 дѣный не възможе съпасти сѧ въ дѣнь грѣха юго. югда
 рекоу правдѣномоу: живѣ боудеши, сий оуповають правд-
 доу своєю, ти сътворишь безаконнѣ, всѧ правда юго не
 възспоманеть сѧ, въ неправдѣ юго, юже сътвори, въ ней
 оумреть. и югда рекоу нечѣстивомоу: съмертноу оумреши, ти
 обратитъ сѧ отъ поути своего, и сътворишь соудъ и правд-
 доу, и зямъ отъдасть, и въсхыщение възвратитъ, всѧ
 грѣси юго, иже съгрѣшилъ юсть, не поманоутъ сѧ, яко
 соудъ и правдоу сътворилъ юсть, и живѣ боудеть въ
 нихъ. комоуждо васъ соудю по поути юго, доме израи-
 левъ. сий же оумеръ въ исповѣданнѣ добрымъ покаишиемъ
 расыпа грѣхы свои и милостыниами, юже юсть паче всего
 добрымъ, милостыни бо хоцю, рече, а не жертвѣ. миро-
 стыни бо юсть всего лоуче и вѣше, възводиши до самого
 небеси прѣдъ Богъ, якоже ангелъ Корнилиеви рече: мо-

ЛИТВЫ ТВОИ И МИЛОСТЫНИ ТВОИ ВЪЗНДОША ВЪ ПАМЯТЬ
 ПРѢДЪ БОГОМЪ). ДИВНО ЖЕ ЕСТЬ СЕ, КОЛИКО ДОКРА СЪТВОРИЛЪ
 РОУСТЬСТЪКЪЙ ЗЕМЛИ, КРЕСТИВЪ Ю. МЫ ЖЕ, ХРЕСТИАНЕ СОУЩЕ,
 НЕ ВЪЗДАЕМЪ ПОЧЪСТИИ ПРОТИВОУ ОНОГО ВЪЗДАНИЮ. АЩЕ БО
 ОНЪ НЕ КРЕСТИЛЪ БЫ НАСЪ, ТО НЫНѢ БЫЛИ БЫХОМЪ ВЪ ПРѢ-
 ЛЬСТИ ДИАВОЛИ, ЯКОЖЕ И ПРАРОДИТЕЛИ НАШИ ПОГЫНОУША. ДА
 АЩЕ БЫХОМЪ ИМѢЛИ ПОТЪЩАНІЕ И МОЛЬБЫ ПРИНОСИЛИ
 БОГОУ ЗА НЬ ВЪ ДНЬ ПРѢСТАВЛЕНІЯ ІЕГО, ВИДА БОГЪ
 ТЪЩАНІЕ НАШЕ КЪ НЕМОУ, ПРОСЛАВИЛЪ БЫ И, НАМЪ БО ДО-
 СТОИТЬ ЗА НЬ БОГА МОЛИТИ, ПО НЕЖЕ ТѢМЪ БОГА ПОЗНАХОМЪ.
 НЪ ДАЖДЪ ТИ ГОСПОДЬ ПО СЕРДЬЦЮ ТВОЕМОУ, И ВСЯ ПРОШЕ-
 НИИ ТВОИ ИСПОЛНИ, ІЕГОЖЕ ЖЕЛАШЕ ЦѢСАРЬСТВА НЕБЕСЬНАГО,
 ДАЖДЪ ТИ ГОСПОДЬ ВѢНЬЦЪ СЪ ПРАВЪДНЫМИ, ВЪ ПИЩИ РАЙ-
 СТЪКЪЙ ВЕСЕЛІЕ И ЛІКЪСТВОВАНИЕ СЪ ІВРАМОМЪ И СЪ ПРОЧИ-
 НИМИ ПАТРИАРХЫ, ЯКОЖЕ ГОЛОМОНЪ РЕЧЕ: ОУМЕРЪШЮ МОУЖЮ
 ПРАВЪДНОУ НЕ ПОГЫБАЕТЕ ОУПОВАНИЕ. СЕГО БО ПАМЯТЬ ДЕР-
 ЖАТЬ РОУСТЬСТИ ЛЮДИЕ, ПОМИНАЮЩЕ СВЯТОЕ КРЕЩЕНИЕ, И
 ПРОСЛАВЛЯЮТЪ БОГА ВЪ МОЛИТВАХЪ И ВЪ ПѢСНЕХЪ И ВЪ ПСАЛЪ-
 МЪХЪ, ПОЮЩЕ ГОСПОДЕВИ, НОВИИ ЛЮДИЕ, ПРОСКВѢЩЕНИ СВЯ-
 ТЫМЪ ДОУХОМЪ, ЧАЮЩЕ НАДЕЖДА, ВЕЛИКАГО БОГА И СЪПАСА НА-
 ШЕГО ІЕСОУСА ХРИСТА ВЪЗДАТИ КОМОУЖДО ПРОТИВОУ ТРОУ-
 ДОМЪ НЕИЗРЕЧЕНОЮ РАДОСТЬ, ЮЖЕ БОУДИ ОУЛОУЧИТИ ВЪСКЪМЪ
 ХРЕСТИАНОМЪ. СВЯТОПОЛКЪ ЖЕ СѢДЕ КЫІЕВѢ ПО ОТЬЦИ СВО-
 ІЕМЪ, И СЪЗВА КЫІАНЫ, И НАЧА ДАТИ ИМЪ ИМѢНІЕ, ОНИ ЖЕ
 ПРИМАХОУ. И НЕ БѢ СЕРДЬЦЕ НУХЪ СЪ НИМЪ, ЯКО БРАТІИ НУХЪ
 КЪША СЪ БОРИСОМЪ. БОРИСОУ ЖЕ ВЪЗВРАТИВЪШЮ СЯ СЪ ВОИ,
 НЕ ОБРѢТЪШЮ ПЕЧЕНЪГЪ, ВѢСТЪ ПРИДЕ КЪ НЕМОУ: ОТЬЦЪ ТИ
 ОУМЕРЛЪ. И ПЛАКА СЯ ПО ОТЬЦИ ВЕЛЬМИ, ЛЮБИМЪ БО БѢ ОТЬ-
 ЦЕМЪ СВОИМЪ ПАЧЕ ВЪСКЪХЪ, И СТА НА ЯЛЪТѢ ПРИШЪДЪ. РѢША
 ЖЕ ІЕМОУ ДРОУЖИНА ОТЬНИ: СЕ, ДРОУЖИНА ОУ ТЕБЕ ОТЬНИ И
 ВОИ, ПОНДИ, СЯДИ КЫІЕВѢ НА СТОЛѢ ОТЬНИ. ОНЪ ЖЕ РЕЧЕ: НЕ
 БОУДИ МЪНѢ ВЪЗЯТИ РОУКЫ НА БРАТА СВОЕГО СТАРѢЙШАГО,
 АЩЕ ОТЬЦЪ МИ ОУМРЕ, ТО СЪ МИ БОУДИ ВЪ ОТЬЦА МѢСТО. И СЕ
 СЛЫШАВЪШЕ ВОИ РАЗНДОША СЯ ОТЪ НЕГО, БОРИСЪ ЖЕ СТОЯШЕ
 СЪ ОТРОКЫ СВОИМИ. СВЯТОПОЛКЪ ЖЕ ИСПОЛНИВЪ СЯ БЕЗАКО-
 НИИ, КАЙНОВЪ СЪМЫСЛЪ ПРИИМЪ, ПОСЫЛАА КЪ БОРИСОУ ГЛА-
 ГОЛАШЕ: ЯКО СЪ ТОВОЮ ХОЩЮ ЛЮБѢВЪ ИМѢТИ, И КЪ ОТЬНЮ
 ПРИДАМЪ ТИ, ЛЬСТИ ПОДЪ НИМЪ, КАКО БЫ И ПОГОУБИТИ.

Святѡполкъ же приде ношню Вѣшеградоу, отай призва Поутышу и вѣшеградскыа болгарыца, и рече имъ: прииете ли ми вѣсѣмъ сердцемъ? рече же Поутыша съ вѣшеградци: можемъ главы свои съложити за тя. онъ же рече имъ: не повѣдоуше никомоу же шѣдъше оубийте брата моего Бориса. они же въ скорѣ обѣщаша си ѿмоу се сътворити. о сѣковыхъ бо Соломонъ рече: скорн соуть пролити кровь безъ правды, ти бо обѣщаютъ си крови, и събирають сѣбѣ зѣла, си поутниѣ соуть съконьчавающихъ безаконнѣ, нечѣстнѣмъ бо свою доушу ѿмлютъ. послани же придоша на Яльтоу ношню, и подѣстоупиша ближе, и слышаша блаженаго Бориса поюща заоутреню, вѣ бо ѿмоу вѣсть оуже, яко хотятъ погоубити и. и вѣставъ нача пѣти, глагола: Господи, чѣто си оумножиша сътоужающн мѣнѣ? мнози вѣстають на мѣ. и пакы: яко стрѣлы твоѣ вѣнъзоша въ мѣнѣ, яко азъ на раны готовъ, и болѣзнь моя прѣдъ мѣною ѿсть. и пакы глаголаше: Господи, оуслыши молитвоу мою, и не вѣнниди въ соудѣ съ равомъ своимъ, яко не оправднть си прѣдъ тобою вѣсѣмъ живыи, яко погна врагъ доушу мою. и коньчавъ ексапсалтъма, оувѣдѣвъ, яко послани соуть гоубитъ ѿго, нача пѣти псалтырь, глагола: яко обидоша мѣ оуныци тоучьни, и съборъ зѣловивыхъ оскде мѣ, Господи, Боже мой, на тя оуповахъ, съпаси мѣ, и отъ вѣсѣхъ гонящихъ избави мѣ. по семь же нача каноунъ пѣти. таче коньчавъ заоутреню помолн си, глагола, зѣри на иконоу, на образъ владычнь, глагола сице: Господи Исоусе Христе, иже симъ образомъ яви си на земли съпасеннѣ ради нашего, изволивъ своею волею пригвоздити на крестѣ роуцѣ свои и принмъ страсть грѣхъ ради нашихъ, тако и мене съподоби приати страсть. се же не отъ противныхъ принимаю, нъ отъ брата своего, и не сътвори ѿмоу, Господи, въ семь грѣха. и помолнвшю си ѿмоу вѣзлеже на одрѣ своемъ. и се, нападоша акы звѣрнѣ дивни около шатъра, и насоуноуша и копни, и прободоша Бориса, и слоугоу ѿго, падъша на немъ, прободоша съ нимъ, вѣ бо съ любимъ Борисомъ. вѣше отрокъ съ родомъ сынъ оугорскъ, именовъ Георгий, ѿгоже любаше по великоу Борисъ, вѣ бо вѣзложилъ на нь гривноу златоу

великоу, въ нейже прѣдѣстоише прѣдѣ нимь, избиша же и
 нны отрокы Борисовы многы. Георгиеви же семоу не мо-
 гоуще въ борзѣ сънати гривны съ шиа, оусѣкноуша гла-
 воу яго, и тако сънаша гривноу тоу, а главоу отверго-
 ша прочь. тѣмъже послаждѣ не обрѣтоша тѣла яго въ
 троупин. Бориса же оубивъше окаинни, въвертѣвъше въ
 шатьрѣ, възложивъше на кола, повезоша и, юще дышюцю
 юмоу. оувѣдѣвъ же се окаинный Святполкъ, яко юще ды-
 шеть, посла два Барыга прикончатъ яго. онѣма же пришь-
 дъшема и видѣвъшема, яко юще живъ юсть, юдинъ юю
 изваѣкъ мѣчь пронъзе и къ сердцю. и тако съконъча сѧ бла-
 женный Борисъ, вѣнъць примъ отъ Христа Бога съ правь-
 дьными, причтъ сѧ съ пророкы и апостолы, съ ликы
 мученичскими въдварѧ сѧ, Яврамоу на лонѣ почиваѧ,
 вида неизреченоую радость, въспѣваѧ съ ангелы и ве-
 села сѧ съ ликы святыхъ. и положиша тѣло яго, при-
 несъше отай Вѣшеградоу, въ церкѣви святаго Василия.
 окаинни же си оубийца придоша къ Святполкоу, акы хва-
 лоу имоуще, безаконьници. соуть же имена симъ законо-
 прѣстоупьникомъ: Поутьша и Гальць, Словичъ, Дашько,
 отьць же ихъ сотона. сици бо слоугы вѣси бѣвають, вѣси
 бо на зѣлою посылаюми бѣвають, ангели на благою посы-
 лаюми. ангелъ бо чловѣкоу зѣла не сътвориеть, нъ бла-
 гою мысантъ юмоу вьсегда, паче же хрестияномъ помога-
 ють и застоупають отъ соупротивьнаго диввола, а вѣси на
 зѣлою вьсегда ловятъ, завидяще юмоу, по неже видятъ чло-
 вѣка Богомъ почтена, и завидяще юмоу на зѣло сълеми ско-
 ри соуть. зѣлъ бо чловѣкъ, тѣща сѧ на зѣлою, не хоуждий
 юсть вѣса, вѣси бо Бога боятъ сѧ, зѣлъ чловѣкъ ни Бога
 бонтъ сѧ, ни чловѣкъ сѧ стыдитъ, вѣси бо креста сѧ боятъ
 господьни, а чловѣкъ зѣлъ ни креста сѧ бонтъ. Святполкъ
 же окаинный помысли въ себѣ, рекы: се, оубихъ Бориса,
 како вы оубити Глѣба? и примъ помыслъ Кайновъ, съ
 льстию посла къ Глѣбоу, глагола сице: понди въ борзѣ,
 отьць ти зоветъ, не здравить бо вельми. Глѣвъ же въ бор-
 зѣ вѣсѣдъ на кони, съ малою дружною понде, вѣ бо по-
 слоушьливъ отьцю. и пришѣдъшю юмоу на Болгоу, на по-
 ли потъче сѧ конь въ ровѣ, и наломи юмоу ногу мало. и

приде Смольньскоу, и понде отъ Смольньска, яко зрѣемо, и ста на Смиадинѣ въ насадѣ. въ се же врѣмѣ пришла въ вѣсть къ Ярославѣ отъ Прѣдъславѣ о отъни съмерти, и посла Ярославъ къ Глѣбоу, глагола: не ходи, отъць ти оумерлъ, а братъ ти оубиенъ отъ Святѣполка. се слышавъ Глѣбъ възъпи вельми съ слезами, плача съ по отъци, паче же по братѣ, и нача молити съ съ слезами, глагола: оубы мѣнѣ, Господи, лоуче бы ми оумрѣти съ братомъ нежели жити на свѣтѣ семь; аще бо быхъ, брате мой, видѣлъ лице твоѣ ангельскоѣ, оумерлъ быхъ съ тобою: нѣнѣ же чьсо ради остахъ азъ ѣдинъ? кѣде соуть слова твоя, аже глагола къ мѣнѣ, брате мой любимыи? нѣнѣ оуже не оуслышу тихаго твоего наказанна. да аще ѣси полоучилъ дерзновеннѣ оу Бога, моли съ о мѣнѣ, да и азъ быхъ тоужде страсть приалъ, лоуче бы ми съ тобою оумрѣти, неже въ свѣтѣ семь прѣльстѣнѣмъ жити. и сице ѣмоу молащю съ съ слезами, се, въ незапоу придоша посланни отъ Святѣполка на погоубленнѣ Глѣбоу, и тоу лбиѣ посланни ѣша корабль Глѣбовъ, и обнажиша ороужнѣ. отроци Глѣбови оуныша. окаманый же посланый Горисѣръ повелъ въ борзѣ зарѣзати Глѣба, поваръ же Глѣбовъ, именемъ Горчинъ, изнѣзъ ножъ зарѣза Глѣба. акы агнѣ непорочно принесе съ на жертвоу Богови, въ воню благооуханна, жертва словеснаа, и приа вѣнѣць, въшьдъ въ невескныи обитѣли оузрѣ желаемаго брата своего, и радоваше съ съ нимъ неизреченою радостию, юже оулоучиста братолюбнѣмъ своимъ. се, коль добро и коль красьно ѣже жити братома въ коупѣ. окамани же възвратиша съ въспѣть, якоже рече Давыдъ: да възвратятъ съ грѣшници въ адъ. онѣмъ же пришьдъшемъ повѣдаша Святѣполкоу: яко сътворихомъ повелѣнаа тобою. онъ же се слышавъ възнесе съ сердце ѣго больма, не вѣды Давыда глаголюща: чьто съ хвалиши о зловѣ, сильныи? безаконнѣ въсь днь оумысли языкъ твой. Глѣбоу же оубиеноу быкъшю и поверженоу на брѣзѣ междуу двѣма кладама, по семь възъмъше везоша и, и положиша и оу брата своего Бориса въ церкѣви свѣтаго Василиа. и съвъкоуплена тѣлома, паче же доушама, оу владыкы въскхъ цѣсаря прѣкѣтва-

юща въ радости бесконъчнѣй, въ свѣтѣ неизреченѣмъ, подающа цѣльбѣнныя дары роусьстѣй земли, и инѣмъ приходящимъ страннѣнымъ съ вѣрою даѣта ицѣленіе, хромымъ ходити, слѣпымъ прозрѣніе, болящимъ цѣлѣбы, окованымъ разрѣшеніе, тѣмнницамъ отверзение, печальнымъ оутѣхоу, напастнымъ избавленіе, и іеста застоупника роусьстѣй земли и свѣтильника снѣюща и моляща сѧ въ иноу къ владыцѣ о своихъ людехъ. тѣмъже и мы должни іесмы хвалити достойно страсотерпыца Христова, моляще сѧ прилежно къ нима, рекоуще: радуйте сѧ, страсотерпыца Христова, застоупника роусьскыя земли, иже ицѣленіе подаѣта приходящимъ къ вамъ вѣрою и любѣвню; радуйте сѧ, небесная жителѧ, въ плоти ангела быста, іединомыслная слоужителѧ, верста іединообразна, свѣтымъ іединодоушна, тѣмъ страждущимъ всѣмъ ицѣленіе подаѣта; радуйте сѧ, Борисе и Глѣкѣ когемоудра, іако потока точита отъ кладязи воды живоносныя, ицѣленіа истѣкають вѣрнымъ людемъ; радуйте сѧ, лоукаваго змиѧ поправѣша, лоуча свѣтозарьна явиста сѧ, іако свѣтилѣ озаряюща всю землю роусьскою, въсегда тѣмоу отъгоняща, являюща сѧ вѣрою неуклонною; радуйте сѧ, недрѣманное око сътяжавѣша, доуша на съвершение божиныхъ свѣтыхъ заповѣдий примѣша въ сердце своемъ, блаженѧ; радуйте сѧ, брата, въ коупѣ въ мѣстѣхъ златозарныхъ, въ селѣхъ небесныхъ, въ славѣ неувѣдающин, іеиже по достоинію съподобиста сѧ; радуйте сѧ, божими свѣтлостями явѣ облістаема, всего мира обѣходита, вѣсы отъгоняща, недоугы ицѣляюща, свѣтильника прѣдобра, застоупника теплая, соуща съ Богомъ, божьствынами лоучами раждизаема въ иноу, доблая страстника, доуша просвѣщающа вѣрнымъ людемъ, възвысила бо іеть ваю свѣтоносная любѣ небесная, тѣмъ красныхъ всѣхъ наследоваста въ небеснѣмъ житин, славоу и райскою пицоу и свѣтѣ разоумный, красныя радости; радуйте сѧ, іако вся напашающа сердца, горести и болѣзни отъгоняща, страсти зѣлыя ицѣляюща, каплями кровными свѣтыми очервивѣша багряницу, славная, тоу же красною носяща съ

Христомъ цѣсарьствоуета всегда, моляща сѧ за новыя люди христіаньскыя и съродьникы своя, земля бо роусьска благослови сѧ ваю кровню, и мощьми лежаща въ церкѣви доухомъ божьствьнѣ просвѣщаюта, въ нейже съ моученикы яко моученика за люди своя молита сѧ. радоуйта сѧ, свѣтлѣй звѣздѣ, за оутра възходящии. нѣ христолюбиваѧ страсототерпца и застоупьника наша, покорита поганыя подѣ нозѣ княземъ нашимъ, моляща сѧ къ владыцѣ Богоу нашему мирно прѣвѣвати въ съвѣкоуплени и въ съдравии, избавляюща отъ оусобьныя рати и отъ пронырства диявола, съподобита же и насъ, поющихъ и почитающихъ ваю чьстноюе торжество, въ всѧ вѣкы до съконьчаниа.

XLVIII. Святполкъ же съ окаянѣй и зълѣй оуби Святослава, пославъ къ горѣ оугорьскѣй, вѣжащю юмоу въ Оугры, и нача помышляти, яко извию всю братию свою, и приемоу власть роусьскоюу едннѣ, помысливъ въскооумиємъ своимъ, не вѣдѣ, яко Богъ даюетъ власть, юмоуже хоцетъ, поставляюетъ бо цѣсаря и князя вышньий, югоже хоцетъ. аще бо каа земля оуправитъ сѧ прѣдъ Богомъ, поставляюетъ юй цѣсаря или князя правьдѣна, любяща соудѣ и правьдоу, и властеля оустраюетъ и соудню правьцаго соудѣ. аще бо князи правьдиви бѣваютъ въ земли, то многа отѣдаютъ сѧ съгрѣшенниа земли: аще ли зѣли и лоукави бѣваютъ, то больше зѣло наводитъ Богъ на землю, по неже тѣ глава юсть земли, тако бо Исания рече: съгрѣшиша отъ главы и до ногоу, юеже юсть отъ цѣсаря и до простыхъ людей. лютѣ бо градоу томоу, въ немъже князь оунѣ, любий вино пити съ гоусльми и съ младыми съвѣтѣникы. сяковыа бо Богъ даюетъ за грѣхы, а старыа и моудрыа отиметь, якоже Исания глаголетъ: отиметь Господь отъ Иероусалима крѣпѣкаго, исполина и чловѣка храбра и соудню и пророка и съмысльна и старьца и дивьна съвѣтѣника и моудра хытрца и разоумьна послоушьлива. и поставлю оуношю князя имъ, и роугателе обладають ими. Святполкъ же окаянѣй нача княжити Кыевѣ. съзвавъ люди нача даати овѣмъ корзна, а дроугымъ коунами, раздая множество отьча богатства. Ирославоу

же не вѣдоущю отъни съмерти Барязи вѣхоу мнози оу
 Ирславѣ, и насиліе творяхоу новоградьцемъ и женамъ
 нхъ. и вѣставъше новоградьци извѣша Барыгы въ дворѣ
 Поромони, и разгнѣва сѣ Ирславъ, и шѣдъ на Рокомъ
 сѣде въ дворѣ, и пославъ къ новоградьцемъ рече: оуже
 мѣнѣ снхъ нѣ крѣсити. и позва къ севѣ нарочитыи моу-
 жа, иже вѣхоу исккли Барыгы, и облыстивъ ѿ искче. въ
 тоужде ноцѣ приде ѣмоу вѣсть изъ Кыіева отъ сестры
 ѣго Прѣдъславы: се, отыцъ ти оумерлъ, а Святѣполкъ сѣ-
 дить ти Кыіевѣ, оубивъ Бориса и по Глѣба пославъ, а
 блюди сѣ ѣго по великоу. се слышавъ печальнѣ бысть о
 отыци и о дружинѣ. за оутра же събравъ извѣтъкъ
 Новоградьцѣ Ирславъ рече: о любѣ моѣ дружина, юже
 вѣчера извѣхъ, а нынѣ быша на докѣ. и оутре слезы,
 и рече имъ на вѣщи: отыцъ мой оумерлъ, а Святѣ-
 полкъ сѣдять Кыіевѣ, избиваѣ братию свою. и рѣша
 новоградьци: аще, княже, и братія наша искчена соуть,
 можемъ по тебѣ брати. и събра Ирславъ Барыгы тысоу-
 щю а прочинхъ вой чѣтыри дѣсѣти тысоущѣ, и поиде на
 Святѣполка, нарекъ Бога, рекы: не ѿ почухъ избивати
 братию, нѣ онъ: да боудеть отъмьстѣнникъ Богъ крове
 братія моѣѣ, за не безъ вины пролиѣ кровь Борисовоу и
 Глѣбовоу правѣдноу. ѣда и мѣнѣ сицежде сътворить?
 нѣ соуди ми, Господи, по правдѣ, да съконьчають сѣ
 зѣлова грѣшѣнаго. и поиде на Святѣполка. слышавъ же се
 Святѣполкъ, идоуща Ирславѣ, пристрой безъ числа вой,
 Роуси и Печенѣгы, и изиде противоу Любѣчю, обѣ онъ
 полъ Днѣпра, а Ирславъ обѣ сѣ.

XLIX. Въ лѣто .⁵²⁴ѣѣкд. приде Ирславъ на Святѣ-
 полка, и сташа противоу обѣ оба полы Днѣпра, и не смѣ-
 хоу ни сѣ на онѣ наити, ни ти на снхъ, и стоимѣ мѣсѣца
 три противоу севѣ. и коєвода нача Святѣполчѣ, вѣдѣи вѣз-
 лѣ брѣгѣ, оукарѣти новоградьца, глагола: чѣто придостѣ
 сѣ хромьцемъ сѣмъ, а въ плотъници соущѣ? а приставимъ
 въ храмъ роувити нашихъ. се слышавъше новоградьци
 рѣша Ирславоу: ѣко за оутра прѣвеземъ сѣ на ны, аще
 кѣто не поидеть сѣ нами, сами ѣго потънемъ. вѣ бо оуже
 въ замразѣ. Святѣполкъ стоимѣ между двѣма ѣзерѣма.

и всю ноць пила бѣ съ дружиною своєю. Ярославъ же за оутра исполчивъ дружиною свою противоу свѣктоу прѣвезе ся. и въсѣдъше на брѣгъ отринноуша ладни отъ брѣга, и поидоша противоу сѣбѣ, и състоупиша ся на мѣстѣ. въсть сѣча зѣла, и не бѣ льзѣ ѳезеромъ Печенѣгомъ помагати. и притисноуша Святполкъ съ дружиною къ ѳезероу, и въстоупиша на ледъ, и обломи ся съ ними ледъ, и одалати нача Ярославъ, Святполкъ же вѣжа въ Ляхы. Ярославъ же сѣде Кыевѣ на столѣ отъни и дѣдъни. и бытъгда Ярославъ лѣтъ двою десятоу и осми.

Въ лѣто .¹⁰¹⁷ѳѣке. Ярославъ иде въ Кыевъ, и погорѣ церкѣви.

Л. Въ лѣто .⁶⁵²⁶ѳѣкс. приде Болеславъ съ Святполкомъ на Ярослава съ Ляхы. Ярославъ же съвѣкоупивъ Роуць, Барыгы и Словѣны, поиде противоу Болеславоу и Святполкоу, и приде Болыню, и сташа оба полты рѣкы Боуга. и бѣ оу Ярослава кормильць и воєвода, именовъ Боуды, и нача оукарати Болеслава, глагола: да то ти проведемъ трѣскою чрѣво твоє толстою. бѣ бо Болеславъ великъ и тяжкъ, яко ни на кони могъ сѣдѣти, нѣ быше съмысльнѣ. и рече Болеславъ къ дружинѣ своєй: аще въ сего оукора нѣ жалъ, азъ ѳединѣ погыноу. въсѣдъ на конь въбереде въ рѣкоу, и по немъ вон ѳего: Ярославъ же не оутягноу исполчити ся, и побѣди Болеславъ Ярослава. Ярославъ же оубѣжа съ четырьми моужи Новоу Градоу, Болеславъ же вѣниде въ Кыевъ съ Святполкомъ. и рече Болеславъ: разведѣте дружиною мою по градомъ на покормъ. и бысть тако. Ярославоу же прибѣгъшю Новоу Градоу, хотыше вѣжати за море, и посадникъ Къснѣтинъ, сынъ Добрынь, съ новоградъци расѣкоша ладни Ярослава, рекоуще: хоцемъ ся и ѳеще бити съ Болеславомъ и съ Святполкомъ. начаша скотъ събирати, отъ моужа по четыри коуны, а отъ старостъ по десять гривнѣ, а отъ воляръ по осмь на десѣте гривнѣ. и приведоша Барыгы, и вѣдѣша имъ скотъ, и съвѣкоупи Ярославъ вон многы. Болеславъ же бѣ Кыевѣ сѣди, окаянъй же Святполкъ рече: ѳеликоже Ляховъ по градомъ, избивайте ѳ. и избива Ляхы. Болеславъ же побѣже изъ Кыева, възъмъ имѣннѣ и

болгары Ирослава и сестры его, и Анастаса пристави десятиного къ имѣнню (бѣ бо сѧ иемоу вѣвѣрилъ лѣстню) и людей множество веде съ собою, и грады червеньскыи заи сѣбѣ, и приде въ свою землю. Святполкъ же нача книжити Кыевѣ, и поиде Ирославъ на Святполка, и побѣди Ирославъ Святполка, и бѣжа Святполкъ въ Печенѣгы.

6527
 LI. Въ лѣто .x.ѣфкз. приде Святполкъ съ Печенѣгы въ силѣ тыжыцѣ, и Ирославъ събра множество вой, и изиде противоу иемоу на Алктоу. Ирославъ ста на мѣстѣ, идеже оубиша Бориса. и въздѣвъ роуцѣ на него рече: кровь брата моего въпиеть къ тебѣ, владыко, мести отъ крове правдынаго сего, якоже мѣстилъ еси крове Явелевы, положивъ на Кайнѣ стенание и трясение, тако положи и на сѣмь. помоливъ сѧ рече: брата моя, аще юста и тѣломъ отъ сюда, нѣ молитвою помозѣта ми на противнаго сего, оубищю и гордаго. и се иемоу рекъшю пондоша противоу сѣбѣ, и покрыша поле алытскою окон отъ множества вой. бѣ же пятѣкъ тѣгда, възсходящю солнцю, и състоупиша сѧ обон, и бысть сѣча зѣла, якоже нѣ была въ Роуси. и за роукы иемлюще сѣчахоу сѧ, и състоупиша сѧ трижды, яко по оудолнѣмъ крови тещи. къ вечероу же одолѣ Ирославъ, а Святполкъ бѣжа. и бѣжашю иемоу нападе на нь бѣсѣ, и раславѣша кости его, и не можаше сѣдѣти на кони, и несѣхоутъ и на носилѣхъ, и принесоша и къ Берестню, бѣгающе съ нимъ. онъ же глаголаше: побѣгнѣте съ мѣною, женоутъ по насѣ. отроци же его въсылахоу противоу: юда кѣто женеть по насѣ? и не бѣ никогоже въ слѣдѣ гоняща, и бѣжахоу съ нимъ. онъ же въ немоци лежа. и възсхопивъ сѧ глаголаше: юсе женоутъ, побѣгнѣте. не можаше терпѣти на единомъ мѣстѣ, и пробѣжа лядскою землю, гонимъ божию гнѣвомъ, и пробѣжа въ поустыню междуу Ляхы и Чехы, и тоу испроверже зѣлѣ животъ свой. югоже по правдѣ, яко неправдына, соудоу нашдѣшю на нь, по отъшѣствии сего свѣта приша моукы, окаинаго: показоваше явѣ посланая пагоубыная рана, въ сѣмерть немилостивно възгна и, и по сѣмерти вѣчно моучимъ юсть сѣвязанъ. юсть же могила его въ поустыни

и до сего днѣ, исходить же отъ нея смрадъ зълъ. се же Богъ показа на наказаніе княземъ роусьскымъ, да, аще снѣ ище сицежде сътворять, се слышавъше, тоужде казнь приемоуть, нъ и большоу сѣя, по неже вѣдоуще се сътворишь такожде зѣло оубийство. седмь бо мьстий прии Каннъ, оубивъ Явела, а Ламехъ седмь десѣтъ: по неже вѣ Каннъ не вѣды мьщенія приати отъ Бога, а Ламехъ, вѣды казнь, бывъшую на прародители юго, сътвори оубийство. рече бо Ламехъ къ своимъ женама: моужа оубихъ въ вѣдъ мѣнѣ и оуношю въ извоу мѣнѣ, тѣмъ же, рече, седмь десѣтъ мьстий на мѣнѣ, по неже, рече, вѣдаа сътворихъ. съ Ламехъ оуби два брата Енохова, и поа сѣбѣ женѣ юю: съ же Свѣтополкъ, новыи Явимелехъ, иже сѣя вѣ родилъ отъ прѣлюбодѣнниа, иже изви братню свою, сынъ Гедѣоновы. тако и съ бѣсть. Ярославъ же сѣде Къиѣвѣ, оутерь пота съ дружиною своєю, показавъ побѣдоу и троудъ великъ.

1023
Бъ лѣто . . . *зфки. роди сѣя оу Ярослава сынъ, и нарече имя юмоу Владимѣръ.

Бъ лѣто . . . *зфкд. приде Брычиславъ, сынъ Изяславъ, внуокъ Владимѣръ, на Новъ Градъ, и заа Новъ Градъ, и помѣ множество новоградъць и имѣннѣ ихъ понде Полотъскоу опѣтъ. и пришѣдъшю юмоу къ Соудомирн рѣцѣ, Ярославъ изъ Къиѣва въ седмь днѣ постиже и тоу, и побѣди Ярославъ Брычислава, и новоградъца врати Новоу Градоу, а Брычиславъ бѣжа Полотъскоу.

1022
III. Бъ лѣто . . . *зфл. приде Ярославъ къ Берестню. въ сѣ же вѣрѣмена Мьстиславоу соуцию Тмоуторокани понде на Касогы. слышавъ же се князь касожьскыи Редѣди изиде противоу томоу, и ставъшема обѣма полкома противоу сѣбѣ рече Редѣди къ Мьстиславоу: чѣсо ради гоубивѣ дружиноу между собою? нъ сънидѣвѣ сѣ сама братъ: да аще одолѣиши ты, то възьмѣши имѣннѣ мое и женоу мою и дѣти мои и землю мою; аще ли азъ одолѣю, то възьмоу твоѣ все. и рече Мьстиславъ: тако боуди. и рече Редѣди къ Мьстиславоу: не ороужнѣмъ сѣ вийвѣ, нъ борьбою. и иста сѣ брати крѣпѣко, и на долзѣ борюшема сѣ има нача изнемагати Мьстиславъ, бѣ бо великъ и сильнъ

Редеди, и рече Мьстиславъ: о прѣчистаѣ богородице, помози ми, аще бо одолѣю семоу, съзиждоу церквь въ имя твоѣ. и се рекъ оудари имь о землю, и вьнъзе ножь, и зарѣза Редедию, и шьдъ къ землю его вьзя все имѣннѣ его, женоу его и дѣти его, и дань вьложи на Касогы. и пришьдъ Тмоутороканю заложи церквь святѣмъ богородица, и създа ю, аже стоитъ и до сего днѣ Тмоуторокани.

Въ лѣто .x.ѡѡла. поиде Мьстиславъ на Ирослава съ Козары и съ Касогы.

ЛIII. Въ лѣто .x.ѡѡла. Ирославоу соуцию Новѣ Градѣ приде Мьстиславъ изъ Тмоуторокани Кыевоу, и не приаша его кыианѣ. онъ же шьдъ сѣде на столѣ Черниговѣ, Ирославоу соуцию Новѣ Градѣ тьгда. въ се же лѣто вьсташа волсви въ Соуздали, и извивахоу старою чадь по диволоу наоучению и вѣсованию, глаголюще: яко си держать говнино. и вѣ мьтежь великъ и гладъ по всей той странѣ. и идоша по Волзѣ всеи люднѣ въ Болгары, и привезоша жито, и тако ожнша. слышавъ же Ирославъ волхвѣ приде Соуздалю, и изимавъ волхвѣ расточи, а другѣмъ показни, рекъ сице: Богъ наводитъ по грѣхомъ на коуюждо землю гладомъ или моромъ ли ведромъ ли иною казнию, а чловѣкъ не вѣсть ничьтоже. и вьзвративъ ся Ирославъ приде Новоу Градоу, и посла за море по Барягы. и приде Икоунъ съ Барягы. и вѣ Икоунъ слѣпъ, и лоуда вѣ оу него златомъ истѣкана. и приде къ Ирославоу. и иде Ирославъ съ Икоуномъ на Мьстислава, Мьстиславъ же слышавъ вьзиде противоу има къ Лиственоу. Мьстиславъ же съ вечера исполчивъ дружиноу постави Сѣверъ въ чело противоу Барягомъ, а самъ ста съ дружиною своею по крилома. и бьвѣши ноши бьсть тьма и молния и громъ и дъждь. и рече Мьстиславъ дружинѣ своей: поидѣмъ на ны. и поиде Мьстиславъ, и Ирославъ противоу юмоу. и състоупи са чело, Сѣверъ, съ Барягы, и троудиша са Барязи сѣкоуше Сѣверъ, и по семь настоупи Мьстиславъ съ дружиною своею, и нача сѣци Барягы, и бьсть сѣча сильна, яко посвѣтъше молния, блещашеть са ороужнѣ, и вѣ гроза велика и сѣча сильна и страшна. видѣвъ же Ирославъ,

яко побѣждаемъ юсть, побѣже съ Икоуномъ, княземъ варяжьскымъ, и Икоунъ тоу отъвѣже лоуды златыя. Ирославъ же приде Новоу Градоу, а Икоунъ иде за море. Мьстиславъ же о свѣтъ за оутра видѣвъ лежаща сѣченыя отъ своихъ Сѣверъ Барыгы Ирослава рече: кѣто семоу нѣ радъ? се, лежитъ Сѣверянинъ, а се, Барыгъ, а дружина своя цѣла. и посла Мьстиславъ по Ирослава, глагола: сѣди ты на столѣ своемъ Кыевѣ, ты юси старѣйший братъ, а мѣнѣ боуди си страна. и не смѣше Ирославъ нти въ Кыевѣ, дондеже съмирнста ся. и сѣдѣше Мьстиславъ Черниговѣ, а Ирославъ Новѣ Градѣ, и вѣахоу Кыевѣ моужи Ирослави.

Бѣ томъже лѣтѣ роди ся оу Ирослава другый сынъ, и нарече имя юмоу Изяславъ.

105-26 Бѣ лѣто . *сфлг. въ лѣто . *сфлд. Ирославъ съвѣкоупи вои многы, и приде Кыевоу, и сѣтвори миръ съ братомъ своимъ Мьстиславомъ оу Градѣца. и раздѣлиста по Днѣпръ роусьскоую землю: Ирославъ приа сию страну, а Мьстиславъ оноу. и начаста жити мирно и въ братолюбьствѣ, и оуста оусобица и мѣтежъ, и бѣсть тишина велика въ земли.

Бѣ лѣто . *сфле. роди ся третии сынъ Ирославоу, и нарече имя юмоу Святославъ.

Бѣ лѣто . *сфлс. знаменіе яви ся на небеси, яко видѣти въсей земли.

109- Бѣ лѣто . *сфлз. мирно бѣсть.

1130 Бѣ лѣто . *сфли. Ирославъ Белзъ възвалъ. и роди ся Ирославоу четвертый сынъ, и нарече имя юмоу Бѣсевладъ. семь же лѣтѣ иде Ирославъ на Чюдъ, и побѣди я, и постави градъ Юриевъ.

Бѣ сежде врѣмя оумре Болеславъ великый въ Лясѣхъ. и бѣсть мѣтежъ въ земли лядьскѣ: вѣставъше людию избиша епискоупы и попы и боляры своя, и бѣсть въ нихъ мѣтежъ.

Бѣ лѣто . *сфлд. Ирославъ и Мьстиславъ събраста вои многы, идоста на Ляхы, и заоста грады червеньскыя опять, и повоюбаста лядьскоую землю, и многы Ляхы приведоста, и раздѣлиста я, и постави Ирославъ своя по Роси, и соуть до сего днѣ.

Бѣ лѣто . *сфм. Ярославъ поча ставити градъ по Руси.

Бѣ лѣто . *сфма. Мьстиславнщъ Сѹстахнй оумре.

LIV. Бѣ лѣто . *сфмв. въ лѣто . *сфмг. въ лѣто . *сфмд. ^{65,42} Мьстиславъ изиде на ловы, разболѣ ся, и оумре. и положиша и въ церкѣки оу святаго Сѹпаса, юже бѣ самъ заложилъ, бѣ бо възданою юа при немъ възвыше, яко на кони стоящимъ роукою досащи. бѣ же Мьстиславъ дебелъ тѣломъ, чермьнъ лицемъ, великома очима, храбръ на рати, милостивъ, любаше дружинноу по великоу, имѣнии не щадаше, ни питиа, ни ядениа вранаше. по семь же прѣа власть юго всю Ярославъ, и бысть самовластьць роусьскѣй земли. и иде Ярославъ Новоу Градоу, и посади сына своего Владимѣра Новѣ Градѣ, и епискоупа постави Жидятоу. и въ се врѣмя роди ся Ярославоу сынъ, и нарекоша имя юмоу Вящеславъ. Ярославоу же соущю Новѣ Градѣ вѣсть приде юмоу, яко Печенѣзи остоятъ Кыевъ. Ярославъ събра воа многы, Барягы и Словѣны, и приде Кыевоу, и въниде въ градъ свой. и бѣ Печенѣгъ безъ числа. Ярославъ вьстоупи изъ града, и исполчи дружинноу, и постави Барягы по срѣдѣ, а на правѣй странѣ кыяны, а на лѣвѣмъ крилѣ новоградыца. и сташа прѣдъ градомъ. Печенѣзи пристоупати начаша, и състоупиша ся на мѣстѣ, идеже стонтъ нынѣ Святая Софня, митрополиа роусьская: бѣ бо тѣгда поле вънѣ града. и бысть сѣча зѣла, и юдва одолѣ къ вечероу Ярославъ. и повѣгоша Печенѣзи разьно, и не вѣдахоу ся камо бѣжати, и ови бѣгающе тонахоу въ Ситомли, ини же въ инѣхъ рѣкахъ, а прокъ нхъ провѣгоша и до сего дьне. въ сежде лѣто вѣсади Ярославъ Соудислава въ пороукѣ, врата своего, Плесковѣ, оклеветанъ (бо бѣ) къ нему.

LV. Бѣ лѣто . *сфме. заложн Ярославъ градъ великый, оу негоже града соутъ златая врата. заложн же и церкѣвь Святыхъ Софня, митрополию; и по семь церкѣвь на златыхъ вратѣхъ святыхъ богородица благовѣщению; по семь святаго Георгия монастырь и святыхъ Ирину. и при семь нача вѣра хрестинаньская плоднн ся и раширати, и черноризьци почаша множити ся, и монастыреве починахоу быти. и бѣ Ярославъ любя церкѣвнныа

1037

оуставы, попы любаше по великоу, изъ лиха же черно-
 ризьца, и книгамъ прилежа, почиташа и часто въ ноци и въ
 днѣ. и събра письца многы, и прѣкладаше отъ Грекъ на
 словѣньскою писмо, и съписаша книгы многы, и съниска,
 имиже поучающе сѧ вѣрнии люднѣ наслаждаются сѧ оуче-
 ннѧ божьствѣнаго: якоже бо се нѣкъто землю разореть,
 другъ же наскѣеть, ини же пожинають, и ядятъ пищоу
 нескоудноу, тако и съ: отьць бо юго Владимѣръ землю
 възора и оумакъчи, рекъше крещениюмъ просвѣти, съ же
 наскѣа книжьными словесы сердца вѣрныхъ людей, а
 мы пожинаемъ, оучение приемлюще книжьною. велика бо
 бѣваетъ польза отъ оучениа книжьнаго, книгами бо каже-
 ми и оучими яесмы поутн покаанию, моудрость бо обрѣта-
 емъ и въздержание отъ словесъ книжьныхъ, се бо соуть
 рѣкы напаяюща въселеноу, се соуть исходища моудрости,
 книгамъ бо яеть нещѣтна глоубина, сими бо въ печали
 оутѣшаеми яесмы, си соуть оузда въздержанию. моудрость
 бо велика яеть, якоже и Соломонъ похвалаша глаголаше:
 азъ, прѣмоудрость, въселнхъ съвѣтъ и разоумъ, съмысль
 азъ призвахъ; страхъ господень...., мои съвѣти, мои моу-
 дрость, мое оутверждение, мои крѣпость; мѣною цѣса-
 реве цѣсарствоуютъ, и сильнии пишють правдоу; мѣною
 вельможа величаютъ сѧ, и моучители держать землю; азъ
 любящаша мѧ люблю, ищущии мене обрѣщють благодать.
 аще бо понщѣши въ книгахъ моудрости прилежаю, то о-
 брѣщѣши великоу пользоу доуши своей, иже бо книгы часто
 чьтеть, тѣ бесѣдоуютъ съ Богомъ или святыми моужи; по-
 читаша пророчьскыя бесѣды и евангельская оучениа и апо-
 столъская и житнѧ святыхъ отьць, въсприемлюеть доуши
 великоу пользоу. Прославъ же съ, якоже рекохомъ, любимъ
 въ книгамъ, и многы написавъ положи въ церкѣви Святѣй
 Софнѣ, юже създа самъ: оукраси ю златомъ и серебромъ и
 съсоуды церкѣвными, въ нейже обычьными пѣсни Богоу
 въздають въ годы обычьными. и ины церкѣви ставаше по
 градомъ и по мѣстомъ, поставаша попы и даа имъ отъ
 имѣннѧ своего оурокъ, велѧ имъ оучити люди, по неже
 тѣмъ яеть пороучено Богомъ, и приходити часто къ
 церкѣвамъ. и оумножиша сѧ прозвоутери и люднѣ хрести-

инокъсти. радоваше ся Ярославъ, видя множество церквнй и люди хрестіанъ, зѣло, а врагъ сѣтовашеть, побѣждаемъ новыми людьми хрестіаньскими.

Бѣ лѣто .x.сѣмс. Ярославъ иде на Итвыгы.

Бѣ лѣто .x.сѣмз. свѣщена бысть церкы свѣтныя вогородици, юже създа Владимѣръ, отьць Ярославъ, митрополитомъ Феопемптомъ.

Бѣ лѣто .x.сѣми. иде Ярославъ на Литвоу.

Бѣ лѣто .x.сѣмд. иде Ярославъ на Мазовѣшанъ въ ладнѣхъ.

Бѣ лѣто .x.сѣн. иде Владимѣръ, сынъ Ярославъ, на Имя, и побѣди я. и помроша кони оу вой Владимѣръ, яко и юще дышющемъ конемъ съдирахоу хъзы съ нѣхъ: толикъ бо бѣ моръ въ конѣхъ.

LVI. Бѣ лѣто .x.сѣна. посла Ярославъ сына своего Владимѣра на Грекы, и вѣда юмоу вои многы, а воєводство пороучи Бѣшатѣ, отьцю Иневоу. и поиде Владимѣръ въ ладнѣхъ, и придоша въ Доунай, и поидоша къ Цѣсарю Градоу: и бысть боурѣ велика, и разби корабли Роуси, и княжь корабль разби вѣтръ, и вѣзя князя въ корабль Иванъ Творимириць, воєвода Ярославъ. прочии же вои Владимѣри вѣвержени быша на брѣгъ, числомъ шестысоуць. и хотѣшемъ поити въ Роусь, не идѣше съ ними никътоже отъ дружинны княжа. и рече Бѣшата: азъ поидоу съ ними. и вѣскде изъ корабля къ нимъ, ректы: аще живѣ боудоу, то съ ними; аще погыноу, то съ дружиною. и поидоша, хотѣше въ Роусь. и бысть вѣсть Грекомъ, яко избилѣ море Роусь. и посла цѣсарь, именемъ Мономахъ, по Роуси оладнѣ четыри на десяти. Владимѣръ же видѣвъ съ дружиною, яко идоуть по немъ, вѣспитивъ ся изби оладнѣ гречьскыи. и вѣзвратиша ся въ Роусь вѣсѣдъшей въ корабли свои. Бѣшатоу же яша съ изверженными на брѣгъ, и приведоша я Цѣсарю Градоу, и ослѣпиша Роуси много. по трѣхъ же лѣтѣхъ мироу вѣвѣшю поущенъ бысть Бѣшата въ Роусь къ Ярославоу. вѣ сѣжде врѣмена вѣдасть Ярославъ сестроу свою за Казимира, и вѣдасть Казимиръ за вѣно людий осмь сѣтъ, яже вѣ вѣкниа Болеславъ, побѣдикъ Ярослава.

1044
 Бѣ лѣто . *сѣнв. вѣгребѡша два князѣ, Ярополка и Ольга, сына Святослава, и крестиша кости юю, и положиша ѿ въ церкѣви свѣтѣи богородица.

Бѣ се же лѣто оумре Ярочиславъ, сынъ Изяславъ, вноукъ Владимѣръ, отць Бѣсеславъ, и Бѣсеславъ, сынъ юго, сѣде на столѣ юго, югоже роди мати отъ волхвованниа, матери бо родивъши юго вѣсть юмоу ѡзва на главѣ юго, рекоша же волсви матери юго: се ѡзвѣно навѣжи на нь, да носитъ ю до живота своѣго. юже носитъ Бѣсеславъ и до сего дѣне на себѣ: сего ради немилостивъ юсть на кровопролитнѣ.

Бѣ лѣто . *сѣнг. заложѣ Владимѣръ свѣтоюю Софию Новѣ Градѣ.

Бѣ лѣто . *сѣнд. въ лѣто . *сѣне. Ярославъ иде на Мазовѣшанѣ, и покѣди ѿ, и князѣ ихъ оуби Моислава, и покори ѿ Казимироу.

1050
 Бѣ лѣто . *сѣнс. въ лѣто . *сѣнз. въ лѣто . *сѣни. прѣстави сѣ книгѣни Ярославѣ.

1051
 LVII. Бѣ лѣто . *сѣнд. поставѣ Ярославъ Илариона митрополитомъ Роуси въ свѣтѣи Софин, събравъ епискоупы. и се да сѣкажемъ, чѣсо ради прозва сѣ пещерѣскѣи монастырь. боголюбивомоу князю Ярославоу любѣщию Берестовою и церкѣвъ тоу соущюю свѣтѣихъ апостолѣ и попы многѣ навѣдѣщию, въ нихъже бѣ презвоутеръ, именемъ Иларионъ, моужь благъ, книжнъ и постъникъ, и хождѣше съ Берестоваго на Днѣпръ, на холмѣ, кѣде нынѣ ветѣхѣи монастырь пещерѣскѣи, и тоу молитвоу творѣше, бѣ ко тоу лѣсѣ великѣ. и ископа пещерѣкоу малоу, двоусажьноу, и приходѣ съ Берестоваго отъпѣваше часты, и моляше сѣ тоу Богоу въ тайнѣ. по сѣмъ же Богъ князю вѣложи въ сердце, и поставѣ и митрополитомъ въ свѣтѣи Софин, а сѣ пещерѣка тако оста. и не по мнозѣхъ дѣнехъ бѣ нѣкѣи чловѣкѣ мирѣскѣи, именемъ Антипа, отъ града Любѣча. и вѣложи сѣмоу Богъ въ сердце въ страноу ити. онъ же оустреми сѣ въ Свѣтоюю Гороу. и видѣ монастыря тоу соущаѣ, и обѣходивъ, вѣзлюбивъ чернѣчскѣи образъ, приде въ монастырь тоу, и оумоли игоумѣна того, да бѣ на нь вѣзложилъ образъ мнишѣскѣи. онъ же

послушавъ его постриже и, нарекъ имя егоу Антоний,
 наказавъ его и наоучивъ чернѣчьскомуу образу, и рече
 егоу: иди въ Русь опять, и боуди благословеніе отъ
 Святыхъ Горы, яко отъ тебе мнози чернѣци быти
 имоуть. и благослови и, и отпусти его, рекъ ему: иди съ миромъ.
 Антоний же приде Кыевоу, и мыслаше, кѣде бы жити. и ходи по монастыремъ, и не възлюбилъ,
 Богоу не хоташю. и поча ходити по дѣрѣмъ и по горамъ,
 ища, кѣде бы егоу Богъ показалъ. и приде на холмъ,
 идеже вѣ Иларіонъ ископалъ пещеркоу, и възлюбилъ мѣсто
 се, и въсели сѧ въ не. и нача молити сѧ Богоу съ слезами,
 глаголю: Господи, оутверди мѧ въ мѣстѣ семъ, и да боудеть
 на мѣстѣ семъ благословеніе Святыхъ Горы и моего
 иноумена, иже мѧ постригаль. и поча жити тоу, моли
 Бога, иды хлѣбъ соухъ, и то чрѣзъ днь, и воды въ
 мѣроу въкоушаша, и копаша пещероу не да сѣбѣ оупокоитъ
 днь и ношь, въ трюдѣхъ прѣбываша, въ бѣдѣхъ и въ
 молитвахъ. по семъ же оувѣдѣша добри чловѣци, и при-
 хождахоу къ нему, приносяще ему же на потрѣбоу, и
 прослоу, якоже великый Антоний: приходяще къ нему
 прошахоу оу него благословенія, по семъ же прѣставльшю
 сѧ великомуу князю Ярославу приа власть сынъ его
 Изяславъ, и сѣде Кыевѣ. Антоний же прославленъ бысть
 въ русскетѣхъ земли: Изяславъ же, оувѣдѣвъ житіе его,
 приде съ дружиною своею, проси оу него благословенія и
 молитвы. и оувѣданъ бысть всѣми великый Антоний и
 чьтомъ: и начаша приходити къ нему братиѧ, и нача
 примати и постригати и: и събра сѧ братиѧ къ нему
 числомъ два на десѧте. и ископаша пещероу великоу и
 церквѣ и келни, иже соуть и до сего дне въ пещерѣ подъ
 ветхымъ монастыремъ. съвъкоупленѣ же братиѧ, рече
 имъ Антоний: се, Богъ васъ, братиѧ, съвъкоупи, и отъ
 благословенія есте Святыхъ Горы, и мѣже мене постриже
 иноуменъ Святыхъ Горы, а азъ васъ постригаль: да боуди
 благословеніе на васъ, первое отъ Бога, а второе
 отъ Святыхъ Горы. и се рече имъ: живѣте о сѣбѣ, и по-
 ставлю вы иноумена, а самъ хошю въ оноу гороу ити ед-
 инъ, якоже и прѣжде вѣхъ обыкаъ, оуединивъ сѧ, жити.

и постави имъ игоуменовъ Барлама, а самъ иде въ гороу, и ископа пещероу, иже есть подъ новыми монастыремъ, въ нейже съконьча животъ свой, живъ въ добродѣтели, не исхода изъ пещеры лѣтъ четьри десяти николиже, въ нейже лежать мощи его и до сего днѣ. братиѣ же съ игоуменовъ живахоу въ пещерѣ. и оумноживъшемъ ся братиѣ въ пещерѣ, помыслиша поставити вънѣ пещеры монастырь. и приде игоумень и братиѣ къ Антонию, и рекоша ему: отъче, оумножило ся братиѣ, а не можемъ ся вмѣстити въ пещероу: да бы Богъ повелѣлъ и твоѣ молитва, да быхомъ поставили церквѣвцю вънѣ пещеры. и повелѣ имъ Антоний. они же поклониша ся ему, и поставиша церквѣвцю малоу надъ пещерою въ имя святыя богородица оусѣпение. и нача Богъ оумножати черноризца молитвами святыя богородица. и свѣтъ сътвориша братиѣ съ игоуменовъ поставити монастырь. и идоша братиѣ къ Антонию, и рѣша: отъче, братиѣ оумножаютъ ся, а хотѣли быхомъ поставити монастырь. Антоний же радъ бывъ рече: благословенъ Богъ о всемъ, и молитва святыя богородица и соущихъ отцы въ Святѣй Горѣ да боудеть съ вами. и се рекъ посла єдиногo отъ братиѣ къ Изяславоу князю, рекъ тако: княже мой, се, Богъ оумножаютъ братиѣ, а мѣстьце мало: да бы ны далъ гороу тоу, иже есть надъ пещерою. Изяславъ же слышавъ радъ бысть, и посла моужь свой, и въда имъ гороу тоу. игоумень же и братиѣ заложилъ церквѣв великоу, и монастырь оградиша столпиемъ, келіѣ поставиша многы, церквѣв съвершиша, и иконами оукрашилъ. и отъ толѣ почла ся пещерскый монастырь, имже вѣша жили чернцы прѣжде въ пещерѣ, а отъ того прозва ся пещерскый монастырь. есть же монастырь пещерскый отъ благословения Святыя Горы пошлѣ. монастыреви же съвершеноу, игоуменьство держацию Барламови, Изяславъ постави монастырь святаго Дмитрия, и въведе Барлама на игоуменьство къ святому Дмитрию, хотя сътворити вышій сего монастыря, надѣѣ ся богатствѣ. мнози бо монастыри отъ цѣсарь и отъ боярѣ и отъ богатства поставлени, нѣ не соуть тацѣ, кацѣ соуть поставлени слезами, пощеніемъ, молитвою,

вѣдѣннѣмъ. Антоний бо не имѣ злата, ни сребра, нѣ сътижа слезами и пощеннѣмъ, якоже глаголахъ. Барламоу же шѣдъшю къ святомуу Дмитрию, съвѣтъ сътворише братиа идоша къ старьцю Антонию, и рекоша: постави намъ игоумена. онъ же рече имъ: кого хощете? они же рѣша: кого хощеть Богъ и ты. и рече имъ: кѣто болий въ васъ, якоже Θεодосий послушливый, кротъкий, съмѣреный: да съ боудеть вамъ игоуменъ. братиа же ради бывше поклониша сѣ старьцю, и поставиша Θεодосиа игоуменомъ братиа числомъ два десяти. Θεодосиѣви же приѣмъшю монастырь почѣ имѣти въздержаннѣе и велико пощеннѣе и молитвы съ слезами, и съвѣкоуплати нача многы черноризьца, и съвѣкоупи братиа числомъ съто. и нача искати правила черньческаго, и обрѣте се тѣгда Михаилъ черньць монастыря стоудийскаго, иже бѣ пришълъ изъ Грекъ съ митрополитомъ Георгиѣмъ, и нача оу него искати оустава черньць стоудийскыхъ, и обрѣтъ оу него съписа, и оустави въ монастыри своемъ, како пѣти пѣнниа монастырская и поклоны како держати и чѣтениа почитати и стоаннѣе въ церкъви и въсь рядъ церкъвыный и на трапезѣ сѣданнѣе и чѣто ѣсти въ кымъ дѣни, въсе съ оуставленнѣмъ. Θεодосий въсе то изобрѣтъ прѣдасть монастырю своемуу: отъ того же монастыря прѣйша въси монастыреве оуставъ. тѣмъже почѣтенъ ѣсть монастырь пещерскый старѣй въсѣхъ. Θεодосиѣви же живоушю въ монастыри и правашю добродѣтѣльною житнѣе и черньцьскою правило и принимающю въсѣкого приходащаго къ немуу, къ немуу же и азъ придохъ, хоудый и недостойный рабъ, и приять ми, лѣтъ ми соущю седми на десяти отъ рождениа моего. се же написахъ и положихъ, въ кою лѣто почалъ быти монастырь, и чѣсо ради зоветь сѣ пещерскый. а о Θεодосиѣвѣ житни пакы съкажемъ.

Въ лѣто . *сфѣ. прѣстави сѣ Владимѣръ, сынъ Иро-
славль старѣй, Новѣ Градѣ, и положенъ бысть въ святѣй
Софин, юже бѣ самъ създалъ.

Въ лѣто . *сфѣа. оу Бѣсевлада роди сѣ сынъ, и нарече
имѣ юмоу Владимѣръ, отъ цѣсарица грекыни.

LVIII. Въ лѣто . *сфѣв. прѣстави сѣ великый князь

роусьскыи Ярославъ. и иеще живущю иемоу наряди сыныи свои, рекы имъ: се, азъ отъхожду свѣта сего, сынове мои, имѣйте въ себѣ любовь, по неже вы есте братиа единого отца и матери. да аще будете въ любви между собою, Богъ будетъ въ васъ, и покоритъ вы противныи подъ вы, и будете мирно живущи: аще ли будете ненавидно живущи, въ расприхъ и которающе ся, то погмьнете сами, и погубите землю отцыи своихъ и дѣдъ своихъ, юже налѣзоша трудоу своимъ великымъ. нъ прѣбывайте мирно, послушающе братъ врата. се же пороучаю въ себе мѣсто столь старѣйшемуу сыноу моему и братоу вашему Изяславоу, Кыевъ, сего послушайте, якоже послушасте мене, да тѣ вы будетъ въ мене мѣсто; а Святославоу даю Черниговъ, а Всеволоду Переяславъ, а Вячеславоу Смольнскъ. и тако раздѣли имъ грады, заповѣдавъ имъ, не прѣстоупати прѣдѣла братниа, ни изгонити, рекы Изяславоу: аще кто хоцетъ обидѣти брата своего, то ты помагай, игоже обидитъ. и тако оуряди сыныи свои прѣбывати въ любви. самому же волюноу соущю и пришедъшю Кышеградоу разболѣ ся вельми, Изяславоу тѣгда соущю Новѣ Градѣ, а Святословоу Владимѣри, Всеволоду же тѣгда соущю оу отца, бѣ во любимъ отыцемъ паче всеа братниа, игоже имаше присно оу себе. Ярославоу же приспѣ концыи житиа, и прѣдасть доушю свою въ соуботоу первою поста святаго Θεодора. Всевадъ же съпрята тѣло отыца своего, и възложыше на сани возоша и Кыевоу, попове поюще обычныи пѣсни. плакаша ся по немъ людие. и принесъше положиша и въ рацѣ мраморанѣ въ церкѣви святыхъ София. и плака ся по немъ Всевадъ и людие вси. живе же всехъ лѣтъ семьдесятъ и шесть.

1055
 LIX. Начало княжения Изяслава Кыевѣ. въ лѣто .xv. прешедъ Изяславъ съде Кыевѣ, Святославъ Черниговѣ, Всевадъ Переяслави, Игорь Владимѣри, Вячеславъ Смольнскѣ. въ се же лѣто иде Всевадъ на Торкы, и побѣди Торкы. въ семь же лѣтѣ приходи Полоушь съ Половци, и сътвори Всевадъ миръ съ ними, и възвратиша ся въспать, отъ нюдоуже пришли.

Въ лѣто . . . *сфѣд. въ лѣто . . . *сфѣе. прѣстави ся Вя-
щеславъ, сынъ Ярославъ, Смольнѣстк, и посадиша И-
гора Смольнѣстк, изъ Владимѣри въведѣше.

Въ лѣто . . . *сфѣс. побѣди Изяславъ Голыдь.

Въ лѣто . . . *сфѣз. Изяславъ, Святославъ и Бѣсевладъ
высадиша стрѣлы своего изъ пороуба, сѣдѣ бо лѣтъ два
десяти и чѣтыри, заводивѣше крестоу, и бысть черныцемъ.

Въ лѣто . . . *сфѣи. прѣстави ся Игорь, сынъ Ярославъ.
въ семь же лѣтъ Изяславъ и Святославъ и Бѣсевладъ и
Бѣсеславъ, съвѣкоупивѣше воа бещисльнѣ, пондоша на ко-
нихъ и въ ладнихъ, бещисльнѣ множество, на Торкы. се
слышавѣше Торци оубоша ся, пробѣгоша и до сего днѣ,
и помроша вѣгающе, возниемъ гнѣвомъ гоними, ови отъ
зимы, друзи же гладомъ, ини же моромъ и соудомъ божи-
емъ. тако Богъ избави хрестинанты отъ поганыхъ.

Въ лѣто . . . *сфѣд. придоша Половци первое на роусь-
скою землю воювати: Бѣсевладъ же изиде противоу имъ
мѣсяца февраля въ вѣторый днѣ. и кивѣшемъ ся имъ
побѣдиша Бѣсевлада, и воювавѣше отидоша, се бысть пер-
вое зло отъ поганыхъ и безбожныхъ врагъ. бысть же
князь ихъ Искаль.

Въ лѣто . . . *сфо. въ лѣто . . . *сфоа. Соудиславъ прѣ-
стави ся, Ярославъ братъ, и погребоша и въ церквѣ
святаго Георгия. въ се же лѣто Новѣ Градѣ иде Болховъ
въспати днѣи пать: се же знаменнѣ не добро бысть, на
четвертое бо лѣто пожже Бѣсеславъ градъ.

LX. Въ лѣто . . . *сфов. вѣжа Растиславъ Тмоуторо-
каню, сынъ Владимѣръ, внуокъ Ярославъ, и съ нимъ
вѣжа Порѣи и Бѣшата, сынъ Остромиръ, воюводѣ ново-
градьскаго, и пришѣдъ выгна Глѣба изъ Тмоуторокани, а
самъ сѣде въ него мѣсто.

Въ лѣто . . . *сфог. иде Святославъ на Растислава къ
Тмоутороканю, Растиславъ же отъстоупи кромѣ изъ гра-
да, не оуболавъ ся него, нъ не хотѣ противоу стрѣики сво-
еюму оружия възяти. Святославъ же пришѣдъ Тмоуто-
роканю посади сына своего пакы, Глѣба, и възрати ся
опыть. Растиславъ же пришѣдъ пакы выгна Глѣба, и при-
де Глѣбъ къ отцю своему, Растиславъ же сѣде Тмоуто-

рогани. въ се же лѣто Бѣсславъ рать почалъ. въ си же врѣмена бѣсть знаменіе на западѣ, звѣзда прѣвелика, лоуча имоуши акы кровавы, въсходящи съ вечера по заходѣ солнѣчнѣмъ, и прѣбѣсть за семь дѣний. се же проявляше не на добро, по семь бо бѣша оубовица многы и нашествию поганыхъ на роусьскою землю, си бо звѣзда бѣ акы кровава, проявляюши кровопролитіе. въ си же врѣмена бѣсть дѣтищъ въверженъ въ Сѣтомль, сего же дѣтища въвлѣкоша рѣволови въ неводѣ, ѡгоже позоровахомъ до вечера, и пакы въвергоша и въ водоу, бѣшетъ бо сица: на лиці ѡмоу срамьнии оудове, иного нѣ лѣзѣ казати срама ради. прѣдъ симъ же врѣменемъ и солнѣце прѣмѣни сѣ, и не бѣсть свѣтло, нѣ акы мѣсяць бѣсть, ѡгоже невѣгласи глаголють сѣнѣдаѡмоу соущю. се же бѣвають сица знаменія не на добро, мы бо по сѣмоу разоумѣемъ, ѡкоже древле при Антиокѣ въ Иероусалимѣ слоучи сѣ въ незапоу по всемоу градуу за чѣтыри десѣти дѣний авлѣти сѣ людемъ на въздоусѣ на конихъ рищющемъ въ ороужіи, златы имоушемъ одежда, и полкы обѣявляющемъ, и ороужіемъ двизающемъ сѣ: се же проявляше нахожденіе Антиохово на Иероусалимѣ. по семь же при Неронѣ цѣсари въ томъже Иероусалимѣ въ сѣи звѣзда на образѣ копниѣ надѣ градуу: се же проявляше нахожденіе рати отъ Римлянъ. и пакы сицеже бѣсть при Оустинианѣ цѣсари: звѣзда въ сѣи на западѣ, испоущаюши лоуча, юже прозываютъ блистальницею, и бѣсть блистаюши дѣний два десѣти, по семь же бѣсть звѣздамъ теченіе съ вечера до заутри, ѡко мѣнѣти въсѣмъ, ѡко падають звѣзды, и пакы солнѣце безъ лоучь сѣше: се же проявляше крамолы, недоугы чловѣкомъ, оумертвию бѣше. пакы же при Маврикии цѣсари бѣсть сице: жена дѣтищъ роди безъ очию и безъ роукоу, въ чрѣсла бѣ ѡмоу рѣбнѣ хвостъ прираслъ; и пѣсь роди сѣ шестоногъ; въ Африкии же два дѣтища родиста сѣ, ѡдинъ о чѣтырехъ ногахъ, а двоугый о двою главоу. по семь же бѣсть при Костантинѣ иконоворци, сынѣ Леоновѣ: теченіе звѣздноу бѣсть на небѣ, отрѣвахоу бо сѣ на землю, ѡко видѣшимъ мѣнѣти коньчиноу; тѣгда же въздоухъ възвѣла сѣ по великоу; въ Соурин же

бѣсть троусъ великъ, земли раскдѣши сѣ трии пѣприръ, изиде дивно изъ земли, мѣска, чловѣчьскомъ гласомъ глаголющи и проповѣдаючи нантнѣ изъзыка, ѣже и бѣсть: наидоша бо Срацини на палестиньскою землю. знаменна бо въ небеси или звѣздахъ ли солнѣци ли пѣтицами ли ѣтеромъ чимъ не на благо бѣвають, нѣ знаменна сици на зѣло бѣвають, ли проявленнѣ рати ли гладоу, ли съмерть проявляютъ.

LXI. Бѣ лѣто .x.ѡфог. Рагиславоу соуциу Тмоуторокани и ѣмляциу дань оу Касогъ и въ инѣхъ странахъ, сего же оубоавѣше сѣ Греци послаша сѣ льстнѣю Котопана. ономоу же пришѣдѣшиу къ Рагиславоу и вѣвѣривѣшиу сѣ ѣмоу чѣташетъ и Рагиславъ. ѣдиною же пиюциу Рагиславоу сѣ дроужиноу, рече Котопанъ: княже, хоциу на тѣ пити. ономоу же рекъшиу: пий, онъ испивъ половиноюу, а половиноюу дастъ князю пити, дотисноувъ сѣ пальцемъ въ чашю, вѣ бо имѣи подъ ногътемъ раствореннѣ съмертьно, и вѣдастъ князю, оурекъ съмерть до осми днѣни. ономоу же испивѣшиу, Котопанъ пришѣдъ Коръсоуниу повѣдаше, ѣко въ снѣ днѣ оумретъ Рагиславъ, ѣкоже и бѣсть. сего же Котопана побнѣша каменнѣмъ коръсоунѣстни людинѣ. кѣ же Рагиславъ моужь добръ на ратъ, вѣзрастомъ же лѣпъ и краснѣмъ лицемъ и милостивѣмъ оубогымъ. и оумре мѣсѣца февралѣ въ третни днѣ. и тамо положенъ бѣсть въ церквѣи свѣтѣи богородица.

LXII. Бѣ лѣто .x.ѡфод. зарати сѣ Бѣсеславъ, сынъ Бричиславъ, полотьскѣи, и замъ Новъ Градъ. Ирославици же триѣ, Изяславъ, Свѣтославъ, Бѣсевладъ, сѣвѣкоупивѣше вои, идоша на Бѣсеслава, зимѣ соуци велицѣ. и придоша къ Мѣньскоу, и Мѣнианѣ затвориша сѣ въ градѣ. си же братни вѣзвѣша Мѣньскѣ, и неѣкоша моужа, а женѣ и дѣти вѣдаша на щитѣ, и пондоша къ Немизѣ. и Бѣсеславъ понде противоу. и сѣвѣкоупнѣша сѣ обои на Немизѣ мѣсѣца марта въ третни днѣ, и бѣше снѣгъ великъ, и пондоша противоу сѣбѣ. и бѣсть сѣча зѣла, и мнози падоша, и одолѣша Изяславъ, Свѣтославъ, Бѣсевладъ, Бѣсеславъ же бѣжа. по семь же, мѣсѣца июля въ десѣтѣи днѣ, Изяславъ, Свѣтославъ и Бѣсевладъ, цѣловавѣше крестъ чѣстѣнѣи къ

Бѣсславоу, рекоша ѿмоу: приди къ намъ, яко не сътворимъ ти зѣла. онъ же надѣявъ ся цѣлованию креста прѣяха въ ладни чрѣзъ Днѣпръ. Изяславоу же въ шатерь прѣидоущю, тако яша Бѣсслава на Рѣши оу Смольньска, прѣстоупивъше крестъ. Изяславъ же приведеъ Бѣсслава Кыиевоу въсади и въ пороубъ съ двѣма сынома.

LXIII. Въ лѣто придоша иноплемѣнники на роусьскоу землю, Половци мнози, Изяславъ же и Святославъ и Бѣсевладъ изидоша противоу имъ на Яльтоу. и бывъши ноши подидоша противоу себѣ, грѣхъ же ради нашихъ поустѣ Богъ на ны поганыхъ, и побѣгоша роусьетни книзи, и побѣдиша Половци. наводитъ бо Богъ по грѣвоу своему иноплемѣнники на землю, и тако съкроушени ими възвратятъ ся къ Богоу, оубоѣнаѣ же рати бѣваетъ отъ съваждения диявола. Богъ бо не хоцетъ зѣла чловѣкомъ, нѣ блага, а дияволъ радоуетъ ся зѣломоу оубийствоу и кровопролитию, подвизаѣ свары и зависти, братоненавидѣннѣ, клеветы. земли же съгрѣшивъши которѣй люво, казнить Богъ съмертноу ли голодомъ ли наведѣннѣемъ поганыхъ ли ведромъ ли гоусѣницею ли инѣми казньми, аще ли покаивъше ся, боудемъ, въ немъже ны Богъ велитъ жити, глаголетъ бо пророкомъ намъ: обратите ся къ мѣнѣ всѣкъмъ сердцема вашимъ, постомъ и плачемъ; да аще сице сътворимъ, всѣхъ грѣхъ прощени боудемъ: нѣ мы на зѣлоуе възвращаемъ ся, акы свинни въ калѣ грѣховнѣмъ присьно валяюще ся, и тако прѣбываемъ. тѣмъже пророкомъ намъ глаголетъ: разоумѣхъ, рече, яко жестокъ ѿси, и шна желѣзна твоя. того ради оудержахъ отъ васъ дѣждь, прѣдѣлъ ѿдинъ одѣждихъ, а дроугаго не одѣждихъ, исъше, и поразихъ въ зноѣмъ и различными казньми; то и тако не обратисте ся къ мѣнѣ: сего ради виноградъ ваша и смокъвнѣе ваше, нивы и доубравы ваша истрохъ, глаголетъ Господь, а зѣловъ вашихъ не могохъ итерти; послахъ на вы различныи волѣзны и съмерти тяжкыи, и на скоты казнь свою послахъ: то и тоу не обратисте ся, нѣ рѣстѣ: моужаймъ ся. до колѣ не насытите ся зѣловъ вашихъ? вы бо оуклонисте ся отъ поутѣ моего, глаголетъ Господь, и съблазнисте многы; сего ради

воудоу съвѣдѣтель скорѣ на противныи и на прѣлюбо-
 дѣйца и на клепоущаа ся именемъ моимъ въ лъжю и на
 лишающаа мѣзды наймъника и на насильствоущаа сирот-
 тѣ и въдовици и на оукланяющаа соудѣ кривѣ: по чѣто не
 въздержасте ся въ грѣсѣхъ вашихъ, нѣ оуклонисте законъ
 мой, и не съхранисте ихъ? обратите ся къ мѣнѣ, и обращаю
 ся къ вамъ, глаголетъ Господь, и азъ отверзоу вамъ хля-
 би невесельныи; и отвращю отъ васъ гнѣвъ мой, дондеже
 все обилуиетъ вамъ, и не имоутъ изнемоци виноградни
 ваши, ни нивы, нѣ вы отяжасте на мѣя словеса ваша, гла-
 голюще: соудѣтънъ работай Богоу: тѣмъже оусты чьтоутъ
 мѣя, а сердце ихъ далече отъстоитъ мене: сего ради, ихъ-
 же просимъ, не приеимлемъ: боудеть бо, рече, егда при-
 зовете мѣя, азъ же не послушаю васъ, възнищете мене зѣли,
 и не обращаете; не възхотѣша бо ходити по поутемъ мо-
 имъ, да того ради затвориетъ ся небо, ово ли зѣлѣ
 отверзаиетъ ся, градъ въ дѣжди мѣсто поускаа, ово ли
 мразомъ плоды оублаваа и землю зноимъ томѣ, нашихъ
 ради зѣлобъ: аще ли ся покаимъ отъ зѣлобъ нашихъ, то
 акы чадомъ своимъ дастъ намъ всѣа прошения, и одѣ-
 ждять намъ дѣждь ранъ и позднъ, и наполнятъ ся гоу-
 мна наша пшеница, пролѣютъ ся точила виньнаа и ма-
 сльнаа, и въздамы вамъ за лѣта, аже поаша проузи и
 хроустове и гоусѣкница: сила моя велика, юже послахъ на
 вы, глаголетъ Господь вседержитель: си слышаше въс-
 тягнѣмъ ся на добро, възнищете соуда, избавите обиди-
 маго, на покашнне придѣмъ, не въздающе зѣла за зѣло,
 ни клеветы за клеветоу, нѣ любовьнию прилѣпимъ ся госпо-
 ди Бозѣ нашему, постомъ и рыданнѣмъ и слѣзами омыва-
 юще всѣа прѣгрѣшениа, не словомъ нарицающе ся христи-
 яни, а поганьскы живууще: се бо, не поганьскы ли живемъ
 аще оусѣрѣсти вѣроуше? аще бо кто оусѣращеть черно-
 ризца, то възвращаиетъ ся, ли едннѣць ли свинию, то не
 поганьскы ли есть? си бо по диаволоу наоущеннѣю кобъ
 снѣю держать; друзи же и закыханию вѣроуютъ, еже бы-
 ваиетъ на здравнѣ главѣ: нѣ сими диаволъ льститъ и дру-
 гыми нравы, всѣачьскыми льстими прѣваклыми нѣ отъ
 Бога, троубами и скомрахи, гоусльми и роусални: видимъ

бо и гриша оутлачена и людей много множество, яко оупни-
 хати начьноуть друугъ друуга, позоры дѣюще отъ вѣса
 замышленого дѣла. а церкѣви стоять: югда же вѣвають
 годъ молитвы, мало ихъ обрѣтають ся въ церкѣви. да се-
 го ради казни приемлемъ отъ Бога всьмачьскыи и нахожде-
 ние ратьныхъ, по божию повелѣнню приемлемъ казнь
 грѣхъ ради нашихъ. мы же на прѣдълежащие възвратимъ
 ся. Изяславоу же съ Всеволодомъ Кыевоу повѣгъшию а Свят-
 тославоу Черниговоу, людие кыевьстии прибѣгоша Кые-
 воу, и сътвориша вѣще на торговлици, и рѣша, пославъше
 ся къ князю: се, Половци расоули ся по земли, дай, кня-
 же, оружие и коня, и юще внемъ ся съ ними. Изяславъ же
 сего не послоуша. и начаша людие говорити на воєводуу на
 Косниачька, идоша на гороу, съ вѣща, и придоша на дворъ
 Косниачьковъ, и не обрѣтъше юго сташа оу двора Бричи-
 слава, и рѣша: поидѣмъ, вьсадимъ друужиною свою изъ
 погреба. и раздѣлиша ся на двоие: половина ихъ иде къ
 погребоу, а половина ихъ иде по мостоу: си же придоша на
 княжь дворъ. Изяславоу же сѣдѣшоу на сѣнехъ съ друу-
 жиною своею, начаша прѣкти ся съ княземъ. стоимъ
 долѣ, князю же изъ окънѣца зрящю и друужинѣ стоящи
 оу князи, рече Тоукъ, братъ Чюдинъ, Изяславоу: види-
 ши, княже, людие възвыли, посли, ать Бьсеслава влю-
 доуть. и се юмоу глаголющю, друугамъ половина людей при-
 де отъ погреба, отворивъше погребъ, и рекоша друужина
 князю: се, зъло юсть, посли къ Бьсеславоу, ать призвавъ-
 ше лъстню къ окънѣцю проньзоуть и мьчють. и не послоу-
 ша сего князь. людие же кликнуша, и идоша къ пороубоу
 Бьсеславу. Изяславъ же се видѣвъ, съ Всеволодомъ повѣ-
 госта съ двора, людие же вьсѣкоша Бьсеслава изъ пороуба
 въ пятый на десѣте днь сѣмтѣбри, и поставиша и срѣдѣ
 двора княжа, дворъ же княжь разграбиша, вѣчисльно
 множество злата и сребра, и коунами и вѣланю. Изяславъ
 же вѣжа въ Лахъ. по семь же Половцемъ воюющемъ по
 земли роуьстѣй, Святославоу соущю Черниговѣ, и По-
 ловцемъ воюющемъ около Чернигова, Святославъ събравъ
 друужинъ юколко изиде на ны къ Сновьскоу. и оузрѣша
 Половци идоущь полкъ, и пристроиша ся противоу. и ви-

дѣвъ Святославъ множество ихъ рече дружиниѣ своей: потыгнѣмъ, оуже намъ нѣ лъзѣ камо сѣ дѣти. и оудариша въ конѣ, и одолѣ Святославъ въ трехъ тысоуцахъ, а Половѣць бѣ двѣ на десѣте тысоуци, и тако биеми, а друзи потопоша въ Сновѣ, а князи ихъ иша роукама, въ первѣй дѣнь ноября. и възврати сѣ съ повѣдою въ градъ свой Святославъ. Бѣсславъ же сѣде Кѣевѣ. се же Богъ яви слоу крестѣноу, по неже Изяславъ цѣловавъ крестъ на нѣ, тѣмъже наведе Богъ поганѣма, сего же явѣ избави крестъ чѣстѣный. въ дѣнь бо въздвиженѣ Бѣсславъ въздѣхноувъ рече: о крестѣ чѣстѣный, по неже къ тебѣ вѣровахъ, избави мѣ отъ рова сего. Богъ же показа слоу крестѣноу на показанѣ земли роусьстѣй, да не прѣстоупають чѣстѣнаго креста, цѣловавъше юго: аще ли прѣстоупитъ кто, то и сѣде приметъ казнь и на придоуцимъ вѣцѣ казнь вѣчноу. по неже велика юсть сила крестѣнаѣ, крестомъ бо повѣждены бѣвають силы бѣсовьскѣма, крестъ бо княземъ въ бранехъ пособитъ, въ бранехъ крестомъ съграждаемѣ вѣрѣни людию повѣждають соупостаты противѣныма, крестъ бо въ скорѣ избавляють отъ напастѣй, призывающе юго съ вѣрою, / ничесоже сѣ боить вѣси тѣкъмо креста, аще бо бѣвають отъ бѣсъ мѣчѣтаниѣ, знаменавъше лице крестомъ, прогонимѣ бѣвають. Бѣсславъ же сѣдѣ Кѣевѣ мѣсяцѣ седмѣ.

LXIV. Въ мѣто . . . сѣфоз. поидѣ Изяславъ съ Болеславомъ на Бѣсслава, Бѣсславъ же поидѣ противоу, и приде Бѣлоу Градоу Бѣсславъ. и бѣвшѣ ноци оутавъ сѣ кѣянѣ бѣжа изъ Бѣла Града Полотьскоу. за оутра же видѣкѣше людию князи бѣжавъша възвратиша сѣ Кѣевоу, и сѣтвориша вѣще, и послаша сѣ къ Святославоу и къ Бѣсвладоу, глаголюще: мѣ оуже зѣло сѣтворили юсмѣма, князи своего прогнавъше, а се, ведѣтъ на нѣмъ людьскоу землю, а поидѣта въ градъ отѣца своего: аще ли не хошѣта, то намъ невола, зажегъше градъ свой, стоупити въ грѣчьскоу землю. и рече имъ Святославъ: вѣ послѣвѣ къ братоу своему, аще поидѣтъ на вы съ Лѣхѣ гоубити васъ, то вѣ противоу юмоу ратию, не давѣ бо погоубити града отѣца своего: аще ли хошѣтъ съ миромъ, то въ малѣ придетъ

дружинѣ. и оутѣшиста кыяны. Святославъ же и Бѣсевладъ посласта къ Изяславоу, глаголюща: Бѣсеславъ ти вѣжалъ, а не води Ляховъ Кыяноу, противна бо ти нѣ тоу: аще ли хоцеши гнѣвомъ ити и погубити градъ, то вѣси, яко на-ма жалъ отъня стола. то слышавъ Изяславъ остави Ляхы, и понде съ Болеславомъ, мало Ляховъ понмъ. посла же прѣдъ собою сына своего Мьстислава Кыяноу. и пришедъ Мьстиславъ искче кыяны, иже вѣша высккли Бѣсеслава, числомъ седмь десятъ чади, а друггыи испѣпиша, друггыи же безъ вины погуби, не испытавъ. Изяславоу же ндоуцію къ градоу изидоша людию противоу съ поклономъ, и при-иша князь свой кыяне, и сѣде Изяславъ на столѣ сво-емъ мѣсца мая въ вѣторый днь. и распоуца Ляхы на покормъ, и избивахоу Ляхы отай. и възврати ся въ Ляхы Болеславъ въ землю свою. Изяславъ же възгна торгъ на гороу, и прогна Бѣсеслава изъ Полотьска, и посади сы-на своего Мьстислава Полотьстѣ: онъ же въ скорѣ оумре тоу, и посади въ него мѣсто брата юго Святполка, Бѣсе-славоу же вѣжавъшю.

1076
Въ лѣто .x.ѣфои. роди ся оу Бѣсевлада сынъ, и наре-коша и именемъ Растиславъ. въ се же лѣто заложена въсть церкы: святаго Муханла въ монастыри Бѣсевлажди на Бьдобичи.

1077
LXV. Въ лѣто .x.ѣфод. воюваша Половци оу Ро-стовьци и оу Неятина. въ се же лѣто выгна Бѣсеславъ Свят-полка изъ Полотьска.

Въ се же лѣто повѣди Ярополкъ Бѣсеслава оу Голотичь-ска. въ си врѣмена приде волхвъ, прѣкльщенъ вѣсомъ, при-шдъ бо Кыяноу глаголаше, сице повѣдаи людемъ: яко на пятою лѣто Днѣпроу потеши вѣспати и землямъ прѣстоу-пати на ина мѣста, яко стати гречьстѣи земли на роусь-стѣи а роусьстѣи на гречьстѣи, и прочимъ землямъ измѣ-нити ся. югоже невѣгласи послоушахоу, вѣрнии же смѣа-хоутъ ся, глаголюще юмоу: вѣсъ тобою играеть на пагоу-роу тебѣ. юже и въсть юмоу. въ единоу бо ноць въсть безъ вѣсти. вѣси бо подѣтъкъше на зѣло вѣводятъ, по семъ же насмисають ся, вѣвергъше и въ пропасть съмертноую, наоучивъше глаголати, якоже се съкажемъ вѣсовьскою наоу-

ценіе и дѣйство. бѣвѣши во єдиноу скоудости въ ростовѣ-
стѣи области вѣстаста два волхва отъ Иррслава, глаго-
люща: яко вѣ свѣвѣк, кѣто обиліе держитъ. и поидоста
по Волзѣ. кѣде приоста въ погостѣ, тоу же нарицаста лоучь-
шамъ жены, глаголюща: яко си жито держитъ, а си медь,
а си рывы, а си скороу. и привождоу къ нима сестры
свои, матере и жены свои, она же въ мѣчѣтѣ прорѣзавѣша
за плещемъ вынимаста любо жито, любо рывоу, и оубива-
шета многы жены, и имѣниіе ихъ отимашета севѣ. и при-
доста на Бѣло Юзеро, и вѣ оу нею людей нѣхъ три съта.
въ се же вѣрѣмъ приключи сѣ прити отъ Святослава дань
землющю Иневи, сыноу Бѣшатноу, и повѣдаша ємоу бѣ-
лоєзерьци, яко два коудесьника извила оуже многы жены
по Волзѣ и по Шекенѣ, и пришѣла єста сѣмо. Инь же
испытавѣ, чия єста смерда, и оувѣдѣвѣ, яко своего
кнѣзя, пославѣ къ нимъ, иже около єю соутъ, рече имъ:
выдайте волхва та сѣмо, яко смерда єста моего кнѣзя.
они же сего не послоушаша. Инь же понде самъ безъ ороу-
жия. и рѣша ємоу отроци єго: не ходи безъ ороужия, осра-
мѣть ти. онъ же повелѣ възати ороужия отрокомъ, и вѣ-
ста два на десѣте отрока съ нимъ. и понде къ нимъ къ лѣ-
соу. они же сташа, исполчивѣше сѣ противоу. Иневи же
идоущю съ топорьцемъ вѣстоупиша отъ нихъ тріе моужи,
и придоша къ Иневи, рекоуще ємоу: видѣ идиши на
сѣмерть, не ходи. ономоу повелѣвѣшю бити ѣ, къ про-
чимъ же понде. они же соуноуша сѣ на ны, єдинъ грѣши
сѣ Иня топоромъ, Инь же обрати топоръ оудари и ты-
ліемъ, и повелѣ отрокомъ сѣци ѣ. они же вѣжаша въ
лѣсѣ. оубиша же тоу попина Инева. Инь же вѣшѣдъ въ
градъ къ бѣлоєзерьцемъ рече имъ: аще не имете волхвоу
сею, не идоу отъ васъ и за лѣто. бѣлоєзерьци же шѣдѣше
ѣша ѣ, и приведоша ѣ къ Иневи. и рече ѣма: чѣсо ради по-
гоубиша толико чловѣкѣ? онѣма же рекѣшема: яко ти
держать обиліе; да аще истрѣбивѣ снхъ, боудеть говино:
аще ли хоцеша, то прѣдъ тобою вынѣмѣвѣ жито ли рывоу
ли ино чѣто. Инь же рече: по истинѣ лѣжа то; сѣтвориашъ
Богъ чловѣка отъ земли, сѣставленъ костями и жилами
отъ крове, нѣсть въ немъ ничѣтоже, и не вѣсть никѣтоже,

МБЧТ
А СМЭ

нѣ тѣкѣмо єдинѣ Богѣ вѣсть. она же рекоста: вѣ вѣвѣ, како єсть чловѣкѣ сѣтворенѣ. онѣ же рече: како? она же рекоста: Богѣ мѣвѣ сѣ въ мовѣници и вѣспотнѣвѣ сѣ, отерѣ сѣ вѣхѣтемѣ, верже сѣ небесе на землю, и распрѣ сѣ сотона сѣ Богомѣ, комоу вѣ немѣ сѣтворити чловѣка, и сѣтвори дѣволѣ чловѣка, а Богѣ доушу вѣ нь вѣложи: тѣмѣже аще оумреть чловѣкѣ, вѣ землю идеть тѣло, а доуша къ Богоу. рече има Иѣнь: по истинѣ прѣльстѣлѣ ва єсть вѣсѣ. коємоу богоу вѣроуєта? она же рекоста: антихрестоу. онѣ же рече има: то кѣде єсть? она же рекоста: сѣдѣтъ вѣ бездѣнѣ. рече има Иѣнь: какѣй то богѣ, сѣдѣй вѣ бездѣнѣ? тѣ єсть вѣсѣ, а Богѣ єсть на небеси, сѣдѣй на прѣстолѣ, славѣмѣ отѣ ангелѣ, иже прѣдѣстоѣтъ ємоу сѣ страхомѣ, не могоуше на нь зрѣти. а сѣй отѣ ангелѣ сѣверженѣ бысть, єгоже въ глаголетѣ антихрестѣ, за величанѣє єго низверженѣ бысть сѣ небесе, и єсть вѣ бездѣнѣ, икоже то въ глаголетѣ, жѣды, єгда придетѣ Богѣ сѣ небесе, сего имѣ антихреста сѣвѣжетѣ оузами, и посадѣтъ н, ємѣ єго, сѣ слоугами єго и иже къ ємоу вѣроуєтъ. вама же и сѣде моукоу приѣти отѣ мене, и по сѣмерти тамо. онѣма же рекѣшема: нама бози повѣдають, не можеши нама сѣтворити ничѣтоже. онѣ рече има: лѣжють вама бози. она же рекоста: нама стати прѣдѣ Свѣтославомѣ, а ты не можеши сѣтворити ничѣтоже. Иѣнь же повелѣ вѣти ѣ и поторгати брадѣ єю. сѣма же тепенома и брадѣ єю поторганѣ просѣкѣпомѣ рече има Иѣнь: чѣто вама бози молвѣтъ? онѣма же рекѣшема: стати нама прѣдѣ Свѣтославомѣ, повелѣ Иѣнь вѣложити роубль вѣ оуѣта има и привѣзати ѣ къ оупроугоу. и поуѣсти прѣдѣ собою вѣ ладѣи, и самѣ по нѣхѣ иде. сташѣ на оуѣстинѣ Шекенѣ, и рече има Иѣнь: чѣто вама бози молвѣтъ? она же рѣста: сѣце нама бози молвѣтъ: не быти нама живома отѣ тебе. и рече има Иѣнь: то ти вама право повѣдали. она же рекоста: нѣ аще на поуѣстиши, много ти добра боудеть: аще ли наю погоуѣши, многоу печаль примѣши и зѣло. онѣ же рече има: аще ваю поуѣцю, то зѣло ми боудеть отѣ Бога. и рече Иѣнь повозѣнникомѣ: цѣ комоу васѣ кто родинѣ оубѣнѣнѣ отѣ сѣю? они же рѣша: мѣнѣ матѣи, другомоу сѣстра, иномоу рождѣнѣє. онѣ же рече имѣ:

мъстите своихъ. они же понмъше оубиша ѿ, и повѣсиша ѿ на доубѣ, отъмъстнѣ примъша отъ Бога по правдѣ. И неви же идоуцю домови, въ дреугою ношь медвѣдь възлѣзъ и оугрызъ юю сѣнѣсть. и тако погыбноуста наоущениемъ бѣсовскымъ, инѣмъ вѣдоуца, а своєю пагоубы не вѣдоуца. аще ли быста вѣдала, то не быста пришла на мѣсто се, идеже ѿтома има быти; аще ли и ѿта быста, то по чьто глаголаста: нѣ оумрѣти нама, ономоу мыслицю оубити ѿ? нѣ се юсть бѣсовскою наоущению, бѣси бо не вѣдять мысли чловѣчскыи, нѣ вѣлагають помыслъ въ чловѣка, тайны не съвѣдоуше. Богъ юдинъ съвѣсть помышленниа чловѣчская, бѣси же не съвѣдають ничьтоже, соуть бо немощни и хоуди възоромъ. ѿко и се съкажемъ о възорѣ нухъ и о мраченни нухъ. въ си бо лѣта приключи си нѣкоюмоу новоградцю прити въ Чюдъ, и приде къ коудесьникоу, хоти волхвованиа отъ него. онъ же по обычаю своему нача призывать бѣсы въ храминоу свою. новоградцю же сѣдацию на празѣ тожде храмнны, коудесьникъ лежаше оцѣпѣкъ, и шибѣ имъ бѣсъ. коудесьникъ же вѣставъ рече новоградцю: вози не смѣють прити, нѣчьто имаши на себѣ, югоже возть си. онъ же поманувъ на себѣ крестъ, отъшѣдъ повѣси кромѣ храмнны тоа. онъ же нача опять призывать бѣсы. бѣси же метавъше имъ повѣдаша, чьсо ради пришьлъ юсть. по семь же поча прашати юго: чьсо ради возть си, югоже се носимъ на себѣ креста? онъ же рече: то юсть знамению небеснаго Бога, югоже наши вози возть си. онъ же рече: то каци соуть вози ваши? кѣде живоуть? онъ же рече: въ бездѣнахъ, соуть же образомъ черни, крилати, хвосты имоуше, въсходять же и подъ небо, слоушающе вашнхъ боговъ, ваши бо вози на небеси соуть. аще кѣто оумреть отъ вашнхъ люднй, то възносимъ юсть на небо: аще ли отъ нашнхъ оумреть, то носимъ къ нашнмъ богомъ въ бездѣноу. ѿкоже и юсть, грѣшнници бо въ адѣ соуть, жьдоуше моукы вѣчнныа, а правьднници въ небесннѣмъ жилищи вѣдваряють си съ ангелы. сици ти юсть бѣсовская сила и лѣпота и немощь, тѣмъже прѣльщають чловѣкы, велише имъ глаголати видѣнниа, ѿвляюще си имъ, несъвершеномъ вѣроу, ѿвляюще си въ сѣнѣ, инѣмъ въ

мъчѣтъ, и тако волхвоуютъ наоущеннѣемъ вѣсовскыи. па-
че же женами вѣсовская волшвенни бѣвають, некои бо
вѣкъ женоу прѣльсти, си же моужа, тако въ вса роды
много волхвоуютъ жены чародѣйствомъ и отравою и инѣ-
ми вѣсовскыи кѣзньми; нѣ и моужи прѣльщени бѣва-
ютъ отъ вѣсовъ невѣрнии, тако се въ первыи роды, при
апостолѣхъ бо бѣсть Симонъ волхвъ, иже твораше волше-
ствомъ пѣсомъ глаголати чловѣчскы, и самъ прѣкмѣни-
шетъ : си, ово старъ, ово младъ, око ли и иного прѣкмѣ-
нше въ иного образъ, въ мъчѣтани сице твораше; Ианний
и Мамверий волшвеннѣемъ чюдеса творашета противоу Мой-
сиеви, нѣ въ скорѣ не възмогоста противоу Моисиеви; нѣ
и Коупоу твораше мъчѣтание вѣсовско, тако и по во-
дамъ ходити, и ина мъчѣтаниа твораше, вѣсомъ льстимъ,
на пагоубоу себѣ и инѣмъ. сице вѣ волхвъ вѣсталъ при
Глѣбѣ Новѣ Градѣ, глаголашетъ бо людемъ, твори си акы
Богъ, и многы прѣльсти, мало не всего града, глаголашетъ
во : тако все вѣдаю, хоула вѣроу хрестиянскоую, глагола-
шетъ во : тако прѣидоу по Болховоу прѣдѣ вѣскми. и бѣсть
матежь въ градѣ, и вса иша иемоу вѣроу, и хотяхоу по-
гоубити епискоупа, епискоупъ же възъмъ крестъ и оваккъ
си въ ризы ста, рекы : иже хоцетъ вѣроуати волхвоу, тѣ
да идеть за нѣ; аще ли вѣроуиетъ кѣто, тѣ къ крестоу да
идеть. и раздѣлиша си на двою, князь бо Глѣбъ и дру-
жина его идоша, и сташа оу епискоупа, а людие вси идо-
ша за волхва. и бѣсть матежь великъ между ими. Глѣбъ
же възъмъ топоръ подъ скоутомъ приде къ волхвоу, и рече
иемоу : то вѣси ли, чѣто оутро хоцетъ бѣти, чѣто ли до
вечера? онъ же рече : все вѣдаю. и рече Глѣбъ : то вѣси ли,
чѣто хоцетъ бѣти дньскъ? чюдеса велика сътворю, рече
Глѣбъ же вкыиамъ топоръ раста и, и паде мертвъ, и людие
разидоша си. онъ же погыбе тѣломъ и доушею, прѣдавъ
си днаволоу.

LXVI. Въ лѣто . . . прѣнесоша святаа страстот-
терпыца Бориса и Глѣба. съвѣкоупивъше си Ирославици,
Изяславъ, Святославъ, Бисевладъ, митрополитъ же, иже
тѣгда вѣ, Георгий, епискоупъ Петръ перемыславскый,
Миханлъ юриевскый, Феодосий же, игоумень пещеръ-

скый, Гофроний, святаго Миханла игоумень, Германъ, игоумень Святаго Съпаса, Никола, игоумень переиславъскый, и вси игоумени, и сътворише праздникъ праздниковаша свѣтло, и прѣложиша ѿ въ новою церквѣ, юже съдѣла Изяславъ, ѿже стонѣ и нѣнѣ. и възьмѣше первое Бориса въ дрѣвянѣ рацѣ Изяславъ, Святославъ, Бѣсевладъ, възьмѣше на рама своя понесоша, прѣдъ идоущемъ черноризцемъ, свѣція держащемъ въ роукахъ, и по нихъ диякони съ кадильцѣ, и по семь презвитери, и по нихъ епискоупи съ митрополитомъ, и по сихъ съ ракою идихоу. и принесѣше въ новою церквѣ отверзоша ракоу, и исполни сѧ благоуханниа церквы, вонѧ благы. видѣвъше же се прославиша Бога. и митрополита оужастъ обидѣ, бѣ бо нетвердъ вѣрою къ нима, и падъ ницѣ прошаше прощениа. цѣловавъше моци ѿего вѣложиша и въ ракоу камяноу. по семь же възьмѣше Глѣба въ рацѣ камянѣ вѣставиша на сани, и ѿмѣше за оужа везоша и. ѿко бѣша въ двѣрехъ, ста рака, и не иде. и повелѣша народоу възвати: Господи, помилуй, и повезоша и. и положиша ѿ мѣсяца мая вѣторый дѣнь. и отпѣвъше литургню обѣдаша братиѧ на съкоупѣ, кѣждо съ болярѣ своими, съ любѣвию великою. и бѣ тѣгда держа Бѣшеградъ Чюдинъ, а церквѣ Лазорь. по семь же разидоша сѧ въ своя си.

LXVII. Въ лѣто .ж.ѡѡпа. въздвиже дияволъ котороу въ брати сѧ, Ирославицихъ. бѣвъши распри междуу ими бѣста съ себе Святославъ съ Бѣсевладомъ на Изяслава. и изиде Изяславъ изъ Кыева, Святославъ же и Бѣсевладъ вѣнидоста въ Кыевъ, мѣсяца марта двадесатый и вѣторый. и сѣдоста на столѣ на Берестовѣмъ, прѣстоупивѣша заповѣдь отъню. Святославъ же бѣ начало выгнанию братню, желанъ больша власти, Бѣсевлада бо прѣльсти, глагола: ѿко Изяславъ свѣтитъ сѧ съ Бѣсеславомъ, мѣсли на наю: да аще ѿего не варивѣ, имать на прогнати. и тако възостри Бѣсевлада на Изяслава. Изяславъ же иде въ Ляхы съ имѣниемъ многомъ, глагола: ѿко симъ налѣзоу вам. ѿже все възыша Ляхове оу него, показавѣше ѿмоу поуть отъ себе. а Святославъ сѣде Кыевѣ, прогнавъ брата своѧго, прѣстоупивѣ заповѣдь отъню, паче же божию. велий бо ѿсть грѣхъ прѣ-

стоупати заповѣдь отъца своего. ибо исперва прѣстоупиша сынове Хамови на землю Сидовоу, и по четърехъ сътѣхъ лѣтъ откъщеніе приаша отъ Бога: отъ племени во Сидова соуть Еврѣи, иже избивъше хананѣйско племѣя въсприаша свой жрѣбий и свою землю. пакы прѣстоупи Исавъ заповѣдь отъца своего, и приа оубийство, не добро бо іестъ прѣстоупати прѣдѣла чоуждего. въ се же лѣто основана бысть церквы пецерьская игоуменомъ Θεодосіемъ и епискоупомъ Миханломъ, митрополитоу Георгию тѣгда соущю въ Грецѣхъ, Святославоу Кыневк сѣдѣцю.

1074 LXVIII. Въ лѣто . * 5892. Θεодосій, игоуменъ пецерьскый, прѣстави сѣ. съкажемъ же о оустѣпени юго мало. Θεодосій бо обвѣчай имѣше, приходящю постыномуу врѣмени, въ недѣлю масляноую, вечеръ, по обвѣчаю цѣловавъ братню всю, поучити ихъ, како проводити постыное врѣмя, въ молитвахъ ноцныхъ и днєвныхъ, блюсти сѣ отъ помыслъ скверныхъ, отъ бѣсовскаго насѣяния, бѣси бо, рече, насѣвають черноризцемъ помышленія, похотѣннѣя лоукава, въжагающе имъ помыслы, и тѣмъ врѣждаемъ бывають имъ молитвы: да приходяща такоуша мысли възбраннѣи знаменнѣемъ крестнымъ, глаголюще сице: Господи Исоусе Христе, Боже нашъ, помилууй насъ, аминъ; и къ сѣмъ въздєржаніе имѣти отъ многаго брашнѣа, въ іадєнии бо мнзѣк и питии безмѣрянѣк възрастають помысли лоукави, помыслоу же възрастѣшемъ сътваряетъ сѣ грѣхъ; тѣмъ же, рече, противте сѣ бѣсовскомуу дѣйствоу и протыръствоу ихъ, блюсти сѣ отъ лѣности и отъ многаго сѣна, бодромъ быти на пѣннѣе церквыноіе и на прѣдѣннѣе отъчєскаѣа и почитаннѣа книжныаѣа, паче же имѣти въ оустѣхъ псалтырь Давыдовъ подобаетъ черноризцемъ, сѣмъ прогонити бѣсовское оупыніе, паче же имѣти въ сѣбѣ любовь въсѣмъ мньшимъ и къ старѣшимъ покореніе и послоушаніе, старѣшимъ же къ мньшимъ любовь и наказаніе, и образъ бѣвати собою въздєржаннѣемъ и въдѣннѣемъ, хожденнѣемъ и сѣмѣреннѣемъ, тако наказывати мньшаѣа и оутѣшати ѣа и тако проводить постъ. глаголетъ бо сице: яко Богъ далъ іестъ намъ четъри десѣти днннѣи сѣа на очищеніе доуши, се бо

есть десятина даема отъ лѣта Богоу: дѣний бо есть отъ
 года до года три съта и шесть десятъ и пять, а отъ сихъ
 дѣний десятый дѣнь въздаати Богови десятиноу, еже
 есть постъ четъредесятный, въ нѣже дѣни очистивъши
 ся доуша празднуюють свѣтло на възкресеніе господне,
 веселѣши ся о Бозѣ. постъное бо врѣмя очищѣеть оумъ
 чловѣкоу. пощеніе бо исперва проображено бысть: Идамоу
 первое не въкоушати отъ дрѣва единого; постивъ бо ся
 Мойсей дѣний четъри десяти съподобн ся прияти законъ
 на горѣ синайстѣй, видѣвъ славоу Божию; постомъ Са-
 монла мати роди; постивъше ся Ниневитѣне гнѣва Божия
 избѣша; постивъ ся Данилъ видѣши велика съподобн
 ся; постивъ ся Илия акы на неко възать бысть въ пи-
 щю породноую; постивъше ся трие отроци оугасиша си-
 лоу огньноую; постивъ ся и Господъ четъри десяти дѣний
 намъ показа постъное врѣмя; постомъ апостоли искорени-
 ша вѣсовское оущеніе; постомъ явиша ся отъци наши акы
 свѣтила въ мирѣ, иже сияють и по смѣрти, показавъше
 троуды великы и въздержаніе, яко се великый Антоній
 и Сѹдимій и Сава и прочни отъци, ижъже ми порывъноу-
 имъ, братиѣ. и сице поучивъ братию цѣлова всѣхъ по имене
 ни, и тако изидаше изъ монастыря, възимаѣ мало ко-
 врижкъ; и въшкдъ въ пещероу затворише двѣри пещерѣ, и
 закъпаше перстию, и не глаголаше никомоу же: аще ли боу-
 даше ноуждно орудіе, то окъньцемъ маломъ бесѣдова-
 ше въ соуботоу ли въ недѣлю, а въ нѣтъ дѣни прѣбываше въ
 постѣ и въ молитвахъ, въздержѣ ся крѣпко. и прихужда-
 ше въ монастырь въ пятъкъ на каноунъ Лазаревъ, въ сий
 бо дѣнь кончають ся постъ четърь десяти дѣний, начина-
 ютъ отъ перваго понедѣльника наставъши Θεодоровѣ не-
 дѣли, кончавають же ся въ пятъкъ Лазаревъ: а стра-
 стьная недѣля оуставлена есть постити ся страстий ради
 господнь. Θεодосіевн же пришедъшю по обычаю цѣлова
 братию, и празднова съ ними недѣлю цвѣткою, и до-
 шкдъ велика дѣне възкресенна по обычаю праздника свѣт-
 ло, и въпадѣ въ волѣзнь. разволѣвъшю бо ся ѣмоу и во-
 лѣвъшю дѣний пять, по семь бывъшю вечероу повелѣ изне-
 сти ся на дворѣ: братиѣ же възвѣвъше и на сани постави-

ша и прямо церкѣви. онъ же повелѣ звати братию всюю. братия же оударивъше въ било събраша ся вси. онъ же рече имъ: братия мои и отъци мои и чада мои, се азъ отъхождаю отъ васъ, якоже яви ми Господь въ постыноу врѣмѣ, въ пещерѣ соущю ми, изити отъ свѣта сего. въ же кого хощете игоуменовъ имѣти себѣ? да и азъ благословеннiе подалъ быхъ ѿмоу. они же рекоша: ты ѿси намъ вѣсѣмъ отъць, да ѿгоже изволиши самъ, ты намъ боуди отъць и игоуменъ, и послоушаемъ ѿго яко и тебе. отъць же нашъ Θεодосiй рече: шѣдъше кромѣ мене нарѣцѣте, ѿгоже хощете, кромѣ двою братоу, Николы и Игната, въ прочиныхъ кого хощете, отъ старѣйшихъ и до меньшихъ. они послоушавъше ѿго отъстоупиша мало къ церкѣви, и съдоумавъше послаша брата два, глаголюще сице: ѿгоже изволить Богъ и твоѣ чыстѣнаѣ молитва, ѿгоже тебѣ любо, того нарѣци. Θεодосiй же рече имъ: да аще отъ мене хощете игоумена прияти, то азъ сътворю вамъ, не по своѣмоу изволеннiю, нъ по божию строеннiю. и нарече имъ Иакова презвитера. братия же нелюбо бысть, глаголюще: яко не съде ѿсть постриженъ, бѣ бо Иаковъ пришьлъ съ Летьца съ братомъ своимъ Павломъ. и начаша братия просити Стефана дѣместьника, соуща тѣгда оученика Θεодосiева, глаголюще: яко съсь възраслъ ѿсть подъ роукою твоєю, и оу тебе послоужилъ ѿсть; сего ны вѣдай. рече же имъ Θεодосiй: се, азъ по божию повелѣннiю нареклъ быхъ Иакова, се же въ свою волю сътворити хощете. и послоушавъ ихъ прѣдасть имъ Стефана, да боудеть имъ игоуменъ, и благослови Стефана, и рече ѿмоу: чадо, се, прѣдаю ти монастырь, блюди съ опасеннiемъ ѿго, и ѿже оустроихъ въ слоужьбахъ, то держи, прѣданныи монастырьска и оустава не измѣнай, нъ твори всѣ по законоу и по чинноу монастырьскоу. и по семь възъмъше и братия несоша въ келню, и положиша на одрѣ. и шестоу дню наставъшю, больноу соущю вельми, приде къ нему Святославъ съ сыномъ своимъ, Глѣбомъ, и сѣдѣша има оу него рече ѿмоу Θεодосiй: се, отъхождаю свѣта сего, и се, прѣдаю ти монастырь на съблюденнiе, ѿда боудеть кою съмятеннiе въ немъ. и се, пороучаю игоуменьство Сте-

фаноу, не дай єго въ обиду. князь же цѣловавъ єго обѣ-
 ща сѧ пещи сѧ монастыремъ, и иде отъ него. седмому же
 дѣни пришедъшю призва Стефана и братию, оуже изнема-
 гающую, и нача имъ глаголати сице: аще по моему отъ-
 шествии свѣта сего воудоу Богоу оугодилъ, и приалъ мѧ
 воудеть Богъ, ти по моему отъшествии монастырь сѧ
 начьнеть стронти и прибывати въ немъ, то вѣдите, яко
 приалъ мѧ єсть Богъ: аще ли по моеї смерти оскоудѣ-
 вати начьнеть монастырь черноризьци и потрѣбами мона-
 стырьскими, то вѣдоуще воудѣте, яко не оугодилъ єсмь
 Богоу. и се ємоу глаголюцю плакахоу сѧ братиѧ, глаголю-
 щие: отъче, моли сѧ за ны къ Богоу, вѣмъ бо, яко Богъ
 троуда твоего не прѣзритъ. и прѣсѣдѧци брати ноць тоу
 оу него и наставъшю дѣни осмому, въ вѣтороую соуботоу
 по Пасцѣ, въ часъ вѣторый дѣне прѣдасть доушу въ роу-
 цѣ божи, мѣсяца мая въ третии дѣнь, индикта пер-
 вѧ на десѧте. и плакаша сѧ по немъ братиѧ. вѣ же
 Θεодосий заповѣдалъ положити сѧ въ пещерѣ, идеже по-
 каза троуды многы, рекы сице: въ ноць похраните тѣло
 мое. якоже и сътвориша. вечероу бо приспѣвъшю, братиѧ
 възъмъше тѣло єго положиша и въ пещерѣ, проводивъше
 съ пѣсньми и съ свѣщами чьстєно, на хвалоу Богоу нашему
 Исоусоу Христоу, Стефаноу же прѣдержацю монастырь и
 блаженою стадо, єже вѣ съвѣкоупилъ Θεодосий, такы
 черница, (иже) яко свѣтила въ Роуси сияють: ови бо вѧхоу
 постыници крѣпъци, ови же на бѣдѣниє, ови на кланѧние
 колѣбною, ови на пощениє чрѣзъ дѣнь и чрѣзъ два дѣни,
 ини же ѧдоуще хлѣбъ съ водою, ини зелиє варено, дроузни
 сыро, въ любѣви прѣбывающе, мьньшини покарѧюще сѧ
 старѣйшимъ и не смѣюще прѣдъ ними глаголати, нъ всє
 съ покорениємъ и съ послушаниємъ великомъ; такожде и
 старѣйшини имахоу любѣвь къ мьньшимъ, и наказахоу ѧ,
 оутѣшающе, яко чада възлюблена. аще который братъ въ
 єтеро прѣгрѣшениє вѣпадаше, оутѣшахоу и, и епитимию
 єдиногo брата раздѣлахоу триє ли четыриє, за великоу
 любѣвь, такова бо бѧше любѣвь въ брати той и въздержѧ-
 ниє велико. аще братъ єтеръ вѣндѧше изъ монастыря,
 всѧ братиѧ имахоу о томъ печаль великоу, и посылающе по

нь призывахоу брата къ монастырю, и шьдъше въси кля-
 нахоу сѧ игоуменоу, и молѣхоу игоумена, и принимахоу
 брата въ монастырь съ радостію. тацѧ бо бѣша любѣвни-
 ци и въздержьници и постыници, отъ нихъже намѣню и к-
 коланко моужь чюдныхъ. яко се первый Дамианъ пре-
 звоутерь бѣше такъ постыникъ и въздержьникъ, яко развѣ-
 хлѣба ти воды пѣсти ѧмоу до смѣрти своѣя. аще кѣто
 коли принесаше дѣтищѣ колѣнъ, кацѣмъ любо недоугомъ
 одержимъ, въ монастырь, ли съвершенъ чловѣкъ, кацѣмъ
 любо недоугомъ одержимъ, прихощаше въ монастырь къ
 блаженному Θεодосію, повелѣваше сѧмоу Дамиану мо-
 литвоу сътворити болющемоу, и аѣніе сътворише мо-
 литвоу, и масломъ помазаше, и принимахоу ицѣлєніе
 прихощаши къ нему. разболѣвъшю же сѧ и коньць при-
 яти лежащю ѧмоу къ немощи, приде ангелъ къ нему въ
 образѣ Θεодосіевѣ, дарова ѧмоу цѣсарьство небєсное
 за трудоу ѧго. по семь же приде Θεодосій съ братією, и
 присѣдахоу оу него, ономоу же изнемагающю възрѣвъ на
 игоумена рече: не забывай, игоумене, ѧже ми ѧси обѣщаль-
 ношь сѧ. и разоумѣ великій Θεодосій, яко видѣниє ви-
 дѣлъ, и рече ѧмоу: брате Дамиане, ѧже ти ѧсмь обѣ-
 щаль, то ти боуди. онъ же съмѣживъ очи прѣдасть доухъ
 въ роуцѣ божи: игоуменъ же и братиѧ похраниша тѣло
 ѧго. такъ же бѣ и друугый братъ, именемъ Ниреміа, иже
 помышаше крещеніе земля роуськихъ. сѧмоу бѣ даръ даро-
 ванъ отъ Бога: проповѣдаше прѣди боудоущаѧ, и аще ко-
 го видѣше въ помышлєніи, обличаше и въ тайнѣ, и на-
 казаше блюсти сѧ отъ дѣавола; аще который братъ оу-
 мышляше ити изъ монастыря, и оузрѣше и, пришьдъ
 къ нему обличаше мысль ѧго, и оутѣшаше брата; аще ко-
 моу чѣто речаше, ли добро, ли зѣло, събоудышетъ сѧ
 старьче слово. бѣ же и друугый старьць, именемъ Матѣрѣй:
 бѣ прозорливъ. єдиною бо ѧмоу стоѧщю въ цѣркѣви на
 мѣстѣ своємъ, възведъ очи свои позрѣ по братиѧ, иже
 стоять поюще по обѣмъ странама, и видѣ обиходѣща бѣ-
 са, въ образѣ Духа, въ лоудѣ и носѧща въ приполѣ цвѣтѣкъ,
 иже гладголетъ сѧ лѣпѣкъ; и обиходѣ подѣле братію,
 възимаѧ изъ лона лѣпѣкъ, вержаше на кого любо: аще

прилянише комоу цвѣтѣкъ поющихъ отъ братиѣ, мало
 постоявъ, раслабленъ оумомъ, виноу сътвори какоу любо,
 изидаше изъ церкѣви, и шедъ въ келию оусѣниаше, и не
 възвращашеть ся въ церкѣвь до отпѣктиѣ: аще ли вер-
 жаше на другога, и не прилянише къ немуу цвѣтѣкъ,
 стояше крѣпѣкъ въ пѣнни, дондеже отъпоухоу оутре-
 нюю, и тѣгда изидаше въ келию свою. се же видѣ
 старьць повѣдаше братиѣ своѣѣ. пакы же видѣ старьць
 се: по обычаю бо семоу старьцю отъстоявъшю оутренюю
 прѣдъ зорѣми идоша по келиямъ своимъ, съ же старьць
 посла нсхождаше изъ церкѣви: идоуцю же ѣмоу ѣдиною
 сѣде опочиваѣа подъ виломъ, бѣ бо келиѣ ѣго подалѣ
 церкѣве, и видѣ се, яко толпа поиде отъ вратъ, възведъ
 очн свои видѣ ѣдиного сѣдища на свинни, а другоу
 текоуца около ѣго. и рече имъ старьць: камо идете? и
 рече сѣдѣи на свинни бѣсъ: по Михалѣ по Тольбековница,
 старьць же знамена съ крестънымъ знаменнѣемъ, и приде въ
 келию свою. яко бѣсть свѣтъ, и разоумѣ старьць, рече ке-
 лийникоу: иди, въпрашай, ѣ ли Михалъ въ келии. и рѣша
 ѣмоу: яко давѣ скочилъ ѣсть съ столпиѣ по заоутрени. и
 повѣда старьць видѣниѣ се игоуменоу и братиѣ. при семъ
 бо старьци Осодосий прѣстави ся, и бѣсть Стефанъ игоу-
 менъ и по Стефанѣ Никонъ, семоу и ѣще соуцю старьцю.
 ѣдиною ѣмоу стояцю на оутрени, възведъ очн свои, хотѣ
 видѣти игоумена Никона, видѣ осьла стояща на игоумени
 мѣстѣ, и разоумѣ, яко не вѣсталъ ѣсть игоуменъ. тако
 же и ина многа видѣниѣ провидѣ старьць, и почи въ ста-
 рости добрѣ въ монастыри семъ. яко се бѣсть другоу
 черноризьць, именемъ Исакий, якоже и ѣще соуцю ѣмоу
 въ мирѣ, въ житиѣ мирьстѣмъ, и богатоу соуцю ѣмоу,
 бѣ бо коупецъ, родомъ торопычаннѣ, помысли бѣти
 мнѣхъ, и раздаѣ имѣниѣ своѣ трѣбоующимъ и монасты-
 ремъ, и иде къ великому Антонию въ пицѣроу, моли съ
 ѣмоу, да бѣ и сътвориѣ черноризьцемъ, и приѣтъ и
 Антоний, и възложи на нь портъ чернѣчьскыѣ, нарекъ
 имя ѣмоу Исакий, бѣ бо имя ѣмоу Чернѣ. съ же Исакий
 вѣсприѣтъ житнѣ крѣпѣко, оважче бо съ въ власницю,
 и повелѣ коупити себѣ козълъ, и одра мѣхомъ козълъ, и

вѣзвалѣче на власианицю, и осѣше около него кожа сыра, и за-
 творн сѧ въ пещерѣ въ единой оулицн въ келийци малѣ, яко
 четырь лакѣтъ, и тоу моляше Бога съ слезами: бѣ же шде
 него проскоура ядина, и та же чрѣзъ днь, воды въ мѣроу
 пиаше: приношашетъ же емуу великый Антоный, и пода-
 ваше емуу окъньцемь, яко сѧ вѣмѣшаше роука, и тако при-
 маше пицю. и того сътвори лѣтъ седмь, на свѣтъ не вы-
 лазн, ни на ребрѣхъ не лѣгаш, нѣ сѣды мало принимаше сна.
 и единою, по обычаю, наставъшю вечероу, почн кланати
 сѧ, пои псалмъ, ои и до полоунощнн; яко троуждашетъ
 сѧ, сѣдѧше на сѣдалѣ своемь. единою же емуу сѣдѧцю
 по обычаю и свѣцю оугаснвѣшю, вѣнезапоу свѣтъ вѣснн,
 яко отъ солнца, въ пещерѣ, яко зракъ вѣнимаи чловѣ-
 коу, и поидоста два оуноши къ немуу красьна, и блиста сѧ
 лице юю акы солнце, и глаголаста къ немуу: Исакнє, вѣ
 єсвѣ ангела, и се, идеть къ тебѣ Христосъ, падъ поклони
 сѧ емуу. онъ же не разоумѣ бѣсовьскаго дѣйства, ни памяти
 имѣ прѣкрестити сѧ, и вѣстоупивъ поклони сѧ, акы Христоу,
 бѣсовьскоу дѣйствоу: бѣси же клнкоуша, и рѣша: нашъ
 єси, Исакнє, оуже. и вѣведѣше и въ келийцю посадиша и, и
 начаша садити сѧ около него, и вѣсть полна келинн нухъ и
 оулица пещерьскаѧ. и рече єдинъ отъ бѣсовъ, глаголемый
 Христосъ: вѣзмѣте сопѣли, боубьны и гоусли, и оуда-
 райте, атъ нѣ Исакнє съплѧшетъ. и оударнша въ сопѣли,
 въ гоусли и въ боубьны, и начаша имь играти, и оуто-
 мивѣше и оставнша и єле жива, и отидоша, пороугавѣше
 сѧ емуу. за оутра же вѣвѣшю свѣтоу и прнспѣвѣшю вѣ-
 коушению хлѣба, прнде Антоннє по обычаю къ окъньцю, и
 глагола: Господи, благослови, отче Исакнє. и не вѣсть
 отвѣта. и рече Антоннє: се, оуже прѣставилъ сѧ єсть. и
 посла въ монастырь по Феодоснє и по братню. и отъко-
 павѣше, идеже бѣ заграждєно оустнє, прншѣдѣше вѣзѧша
 и, мѣртва мѧнаше, и изнесѣше положиша и прѣдъ пеще-
 роу, и оузрѣша, яко живѣ єсть, и рече нгоуменъ Феодо-
 снє, яко се имать вѣти отъ бѣсовьскаго дѣйствнѧ. и по-
 ложиша и на одрѣ. и слоужаше около него Антоннє. вѣ сн же
 врѣмена приключн сѧ прнн Исѧславоу изъ Лѧховъ. и нача
 гнѣвати сѧ Исѧславъ на Антоннє изъ Вѣсслава, и прн-

славъ Святославъ въ ношѣ поимъ Антонни Черниговоу. Антоний же пришедъ къ Черниговоу възлюбивъ Болдинны Горы, и ископавъ пещероу тоу сѣ въсели. и есть тоу монастырь святыи богородица, на Болдинныхъ Горахъ, и до сего дни. Θεодосий же, оувѣдавъ, яко Антоний шель Черниговоу, шедъ съ братнию възы Исакни, и принесе и къ сѣбѣ въ келню, и слоужаше около юго, вѣ бо раславленъ тѣломъ, яко не мощи юмоу обратити сѣ на другоую страну, ни вѣстати, ни сѣдѣти, нѣ лежаше на юдиной странѣ, подъ сѣ полкваше, многажды и червниѣ вѣкынахоу сѣ подъ бедроу юмоу съ мочении и съ полквании. Θεодосий же самъ сконма роукама омываше и съпряташеть и. и за двѣ лѣтѣ сѣтвори се около юго. се же бѣсть чюдно и дивно: яко за двѣ лѣтѣ лежа сий ни хлѣба вѣкоуси, ни воды, ни отъ какого брашна, ни овоца, ни изыкомъ проглагола, нѣ нѣмъ и глаохъ лежа за двѣ лѣтѣ. Θεодосий же молаше Бога за нѣ, и молитвоу твораше надъ нимъ день и ношѣ, дондеже на третию лѣто проглагола и слыша и на ногы нача вѣстати акы младенець и нача ходити. и не брѣжаше въ церквѣ ходити, и ноуждею привлѣчахоутъ и къ церквѣ. и тако по малоу наоучиша и. и по сѣмъ наоучи сѣ на трапезницу ходити, и посаждахоу и кромѣ братниа, и положахоу прѣдъ нимъ хлѣбъ, и не вѣзьмаше юго, нѣ ли вѣложити боудаше въ роуцѣ юмоу. Θεодосий же рече: положите хлѣбъ прѣдъ нимъ, а не вѣкладайте въ роукы юмоу, атъ самъ есть. и не брѣже за недѣлю исти. и по малоу огладавъ сѣ коукаше хлѣба, тако наоучи сѣ исти. и тако избави и Θεодосий отъ кѣзни дивола. Исакни же вѣсприятъ вѣздержаннѣ пакы жестоко. Θεодосию же прѣставльшю сѣ и Стефану въ юго мѣсто бѣвѣшю, Исакни рече: се, оуже прѣльстилъ мя юси бѣлъ, диволе, сѣдѣща на юдиномъ мѣстѣ: а оуже не имамъ сѣ затворити въ пещерѣ, нѣ имамъ ты повѣдити, ходи въ монастыри. и облѣче сѣ въ власницю, и на власницю свитоу вотоланноу, и нача оуродство творити, и помагати поча поваромъ, вари на братнию. и на заоутреню ходи прѣжде вѣсѣхъ стоимше крѣпко и неподвижимо: югда же приспѣшаше зима и мрази лютии, стоимше въ прабошнихъ въ чрѣвнихъ въ

протѣпѣтаныхъ, яко примерзвашета нозѣ его къ камени,
 и не движаше ногама, дондеже отъпоахоу заоутреню. и по
 заоутрени идаше въ поварьницю, и приготавливаше огонь и во-
 доу и дрова. и придиахоу и прочии повари отъ братии. единъ
 же поваръ бѣ такожде именованъ тѣмъ, Исакий, и рече по-
 смнхаша сѧ Исакию: оно ти сѣдитъ врагъ чернъ, иди и ими
 и. онъ же, поклонивъ сѧ яемоу до земли, шедъ на врага, и
 принесе яемоу прѣдъ всѣми повары, и оужасоша сѧ, и повѣ-
 даша игоуменю и братии. и начаша братии чѣстити и. онъ
 же, не хотѧ славы чловѣчьскыя, нача оуродьство творити
 и пакостити ово игоуменю, ово братии, ово мирьскымъ
 чловѣкомъ, да дроузи раны яемоу даахоу. и поча по мируу
 ходити, такожде оуродомъ сѧ твори. и въсели сѧ въ пещероу,
 въ нейже прѣжде Антоний быль, оуже бо Антоний прѣста-
 вилъ сѧ быше, и съвѣкоупи къ себѣ оубныхъ, и въскладаше на
 нѧ порты чернчьскыя, да ово отъ игоумена Никона при-
 мамше раны, ово отъ родителя тѣхъ дѣтскихъ. съ же то
 все терпѣше, подимаше раны и наготоу и стоудень днь и
 ношь. въ единою же ношь въжегъ пещь въ истѣвѣцѣ въ пе-
 щерѣ, яко разгорѣ сѧ пещь, бѣ бо оутла, и нача палати
 пламень оутлазнами: ономоу же нѣ чимъ заложити, и въ-
 стоупль ногама босама ста на пламени, дондеже изгорѣ
 пещь, и излѣзе. и ина многа повѣдахоу о немъ, а дроуго-
 моу и самовидьць быхъ. и тако възвѣ повѣдоу на бѣсы,
 и яко моухъ ни въ чѣтоже имаше страшениа ихъ и
 мѣчтанниа ихъ, глаголашеть бо къ нимъ: аще мѧ вѣсте
 прѣлѣстии въ пещерѣ первою, по неже не вѣдахъ къзний
 вашихъ и лоукавьства: нынѣ же имамъ Господа Иисуса
 Христа и Бога моего и молитвоу отца моего Θεодосиѧ,
 надѣю сѧ на Христа, имамъ повѣдити васъ. многажды бо
 вѣси пакости дѣахоу яемоу, и глаголахоу: нашъ яеси, и по-
 клонилъ сѧ яеси нашему старѣйшинѣ и намъ. онъ же глаго-
 лаше: вашъ старѣйшина антихрестъ яестъ, а вы вѣси яесте;
 и знаменаше лице свое крестнымъ образомъ. и тако ищез-
 нахоу. овогда же пакы въ ноци приходахоу къ нему,
 страхъ яемоу творящѣ въ мѣчтѣхъ, яко се много народъ съ
 мотыками и съ лыскари, глаголюще: раскопанъ пеще-
 роу сию, и сего загребѣмъ съде; ни же глаголахоу: вѣжи,

Исакниѣ, хотиати тя загрести. онъ же глаголаше къ нимъ: аще бысте чловѣци были, то въ днѣ бысте пришли; а въ мѣстѣ тьма, и въ тьмѣ ходите, и тьма въ нѣтъ. и знамена сѣ крестомъ, и ищезноуша. дрогоици бо страхахуотъ и въ образѣ медвѣжди, овогда же лютомъ звѣремъ, ово воломъ, ово змии плажаху къ нему, ово ли жабы и мыши и всѣмъ гадъ, и не моглоша йому ничьтоже сътворити, и рѣша ему: Исакниѣ, повѣдидь еси насъ. онъ же рече: якоже и въ первѣе мене повѣдиди есте въ образѣ Иисусъ Христовѣ и въ ангельствѣмъ, недостойни соущи того видѣнии; нъ се, по истинѣ являете сѣ то перво въ образѣ звѣринѣмъ и скотнимъ и змиамъ и гадомъ, ациже и сами есте, скверньни, зѣли въ видѣнии. и абие погыбоша въси отъ него. и отъ толѣ не бысть ему пакости отъ бѣсовъ. якоже самъ повѣдаше се: яко се бысть ми за три лѣта брань сѣ. по томъ почѣ жити крѣпле и въздержаніе имѣти, пощеніе и бѣдѣніе, и тако живущю ему сконьча житіе свое. и разболѣ сѣ въ пещерѣ. и не соша и больна въ монастырь, и до осмаго днѣ о Господи сконьча сѣ. игоуменъ же Иоанъ и братиѣ съпрятавшѣ тѣло его погребоша и. тацѣ три быша черноризци **Θεοδοσιѣва** монастыря, иже сѣиють и по смѣрти яко свѣтила, и молятъ Бога за съде соущюю братію и за мирьскою братію и за приносящѣмъ въ монастырь, въ немъже и до нынѣ добродѣтѣльное житіе живуотъ, обьще вси въ крѣпкѣ, въ пѣнии и въ молитвахъ и послушани, на славу Богу всемогущему, **Θεοδοσιѣ** вами молитвами съблюденіи, емуже слава въ вѣкы; аминь.

LXIX. Въ лѣто .x.ѡѡг. почѣта бысть церкы пещерьская надъ основаниемъ Стефаномъ игоуменомъ, изъ основаниа бо **Θεοдосий** почалъ, а на основании Стефанъ почѣ, и коньчана бысть на третіеи лѣто, мѣсяца июля .xl. днѣ. въ се же лѣто придоша съли изъ Нѣмьць къ Святославу, Святославъ же величѣа сѣ показа имъ богатство свое, они же видѣвшѣ бесчисленное мнржество, злато и сребро и паволокы, рѣша: се ни въ чьтоже есть, се бо лежитъ мертво, сего соутъ кметіе лочьше, моужи бо сѣ доицютъ и больша сего. сице сѣ похвали **Иезекий**, цѣсарь иудѣйскъ,

къ съломъ цѣсаря асоурійска, ꙗгоже вѣси възата бѣша въ
Вавилонъ: тако и по сего смѣрти вѣсе имѣннѣ расъпа сѧ
разъно.

Въ лѣто .⁶⁵⁸⁴ѡѢПД. ходи Владимѣръ, сынъ Бѣсе-
влаждь, и Ольгъ, сынъ Святославль, Ляхомъ въ помощь
на Чехы. сего же лѣта прѣстави сѧ Святославъ, сынъ Ш-
рославль, мѣсяца декабря .кз. отъ рѣзаннѣ желѣве, и
положенъ Черниговѣ оу Святаго Сѣпаса. и сѣде по немъ
Бѣсевладъ на столѣ, мѣсяца генваря (въ .а. днь. въ се
же лѣто роди сѧ оу Владимѣра сынъ Мъстиславъ, вноукъ
Бѣсевлаждь).

Въ лѣто .⁶⁵⁸⁵ѡѢПЕ. поиде Изяславъ съ Ляхы, Бѣсе-
владъ же поиде противоу ѡмоу. и сѣде Борисъ Черниговѣ
мѣсяца мая .д. днь. и вѣсть книженнѣ ꙗго осемь дннѣ.
и вѣжа Тмоутороканю къ Романови. Бѣсевладъ же иде про-
тивоу братоу Изяславоу на Болынь, и сѣтвориста миръ. и
пришѣдъ Изяславъ сѣде Кыѣвѣ мѣсяца июля .еі. днь,
Ольгъ же, сынъ Святославль, вѣ оу Бѣсевлада Черниговѣ.

LXX. Въ лѣто .⁶⁵⁸⁶ѡѢПС. вѣжа Ольгъ, сынъ Святославль,
Тмоутороканю отъ Бѣсевлада мѣсяца априля (въ .і. днь).
въ се же лѣто оубиенъ вѣсть Глѣбъ, сынъ Святославль,
въ Заволочни. вѣ же Глѣбъ милостивъ оубогымъ и странь-
нолюбивъ, тѣщаниѣ имѣи къ церкѣвамъ, теплъ на вѣроу
и кротѣкъ, възоромъ краснъ: ꙗгоже тѣло положено вѣсть
Черниговѣ за Сѣпасомъ мѣсяца ноуля .кз. днь. сѣдѣщию
Святополкоу въ ꙗго мѣсто Новѣ Градѣ, сыноу Изяславлю,
Ирополкоу сѣдѣщию Бѣшеградѣ а Владимѣроу сѣдѣщию
Смольньстѣк приведе Ольгъ и Борисъ поганымъ на роуьскоую
землю, и поидоста на Бѣсевлада съ Половци. Бѣсевладъ
же изиде противоу има на Сожици, и повѣдиша Половци
Роуь, и мнози оубиеннѣ бѣша тоу: оубиенъ вѣсть Иванъ
Жирославищъ и Тоукы, Чюдинъ братъ, Порѣй, и ини мнози,
мѣсяца августа въ .ке. Ольгъ же и Борисъ придоста
Черниговоу, мѣняще одолѣвъше, а земли роуьстѣкѣ много
зѣло сѣтворъше, проливъше кровь хрестіаньскоу, ꙗже
крове вѣзищеть Богъ отъ роукоу ѡю, и отвѣтъ дати има
за погоубленымъ доуша хрестіаньскы. Бѣсевладъ же приде
къ братоу своѣмоу Изяславоу Кыѣвоу. и цѣловавъша сѧ сѣ-

доста. Бѣсевладѣ же исповѣда всѣя бѣвѣшаша. и рече юмоу Изяславѣ: брате, не тоужи, видиши ли, колико сѣ мѣнѣ склочи: первоею, не выгнаша ли мене, и имѣннѣ мое разграбнша? и пакы, кою виноу вѣторою сѣтворилѣ бѣхѣ, не изгнанѣ ли бѣхѣ отѣ вѣлю, братоу своєюю? не влоудилѣ ли бѣхѣ по чюждимѣ землямѣ, имѣннѣ лишенѣ, не сѣтворивѣ зѣла ничѣтоже? и нынѣ, брате, не тоуживѣ: аще боудеть нама причастнѣ вѣ роусьстѣй земли, то обѣма; аще лишена боудевѣ, то оба; азѣ сѣложю главоу свою за ты. и се рекѣ оутѣши Бѣсевлада, и повелѣ сѣбирати вои отѣ мала до велика. и поиде Изяславѣ сѣ Ярополкомѣ, сыномѣ своимѣ, и Бѣсевладѣ сѣ Владимѣромѣ, сыномѣ своимѣ, и поидоша къ Черниговоу, и Черниговѣци затвориша сѣ вѣ градѣ. Ольгѣ же и Борисѣ не вѣста вѣ Черниговѣ. Черниговѣцемѣ же не отворивѣшемѣ сѣ пристоупиша къ градоу: Владимѣрѣ же пристоупи къ вратомѣ вѣсточьнымѣ, и отѣ Стрижени отѣи врата, и вѣзѣша градѣ окольний, и пожгоша и, людемѣ же вѣбѣггѣшемѣ вѣ дѣнѣшний градѣ. Изяславѣ же и Бѣсевладѣ слышаша, яко идеть Ольгѣ и Борисѣ противоу, Изяславѣ же и Бѣсевладѣ оуранивѣшаша поидоста отѣ града противоу Ольгови. рече же Ольгѣ къ Борисови: не ходивѣ противоу, не можевѣ стати противоу четыремѣ княземѣ; нѣ посливѣ сѣ мольбою къ стрыѣма своимѣ. и рече юмоу Борисѣ: ты готова зри, азѣ имѣ противьнѣ вѣскѣмѣ, похваливѣ сѣ вельми, не вѣдѣи, яко Богѣ гордымѣ противитѣ сѣ, сѣмѣренымѣ же даѣеть благодать: да не хвалитѣ сѣ сильнѣй силою своєю. и поидоста противоу, и бѣвѣшемѣ имѣ на мѣстѣ оу села на Нѣжатинѣ нивѣ и сѣстоупивѣшемѣ сѣ обонимѣ бѣсть сѣча зѣла: первоею оубиша Бориса, сына Бѣчеслава, похваливѣшаго сѣ вельми; Изяславоу же стоищу вѣ пѣшьцихѣ, вѣнезапоу приѣхавѣ єдинѣ оудари и копнѣмѣ за плещѣ: тако оубиенѣ бѣсть Изяславѣ, сынѣ Ярославѣ. продолженѣ бѣвѣши сѣчи побѣже Ольгѣ вѣ малѣ дружинѣ, и єдва оутече: вѣжа Тмоутороканю. оубиенѣ бѣсть князѣ Изяславѣ мѣсяца октямберѣ вѣ .г. дѣнь. и вѣзѣмѣше тѣло єго привезоша и вѣ ладни, и поставиша противоу Градѣцю: и изиде противоу юмоу вѣсь градѣ Кыєвѣ,

и възложивъше тѣло ѿго на сани повезоша и, и съ пѣсньми поповѣ и черноризци понесоша и въ градъ, и не бѣ лъзѣ слышати пѣннѣ въ плачи и велицѣ въпли, плака бо сѣ по немъ въсь градъ Кѣневъ. Ирополкъ же идѣше по немъ, плача сѣ съ друужиною своею: отъче, отъче мой, чѣто еси пожилъ безъ печали на свѣтѣ семь, многы напасти приимъ отъ людей и отъ братиѣ своеѣ. съ же погыбе, не отъ брата, нѣ за брата своего положи главоу свою. и принесѣше положиша тѣло ѿго въ церквѣ свѣтѣи вогородица, възложивъше и въ ракоу мраморноу. въ же Изяславъ моужь възоромъ краснѣ и тѣломъ великѣ, незлобнѣ нравомъ, кривдѣи ненавидѣ, любѣ правдоу, не бѣ бо въ немъ лъсти, нѣ простѣ моужь оумомъ, не въздаѣ зѣла за зѣло. колико бо ѿмоу сътвориша кѣманѣ: самого выгнаша, а домъ ѿго разгравнѣша, и не възда противоу томоу зѣла; аще ли кѣто дѣють въ: сѣчѣць нечѣе, то не съ то сътвори, нѣ сынѣ ѿго. пакы же брата ѿго прогнаста и, и ходи по чюждей земли блондѣ. и сѣдѣщю ѿмоу пакы на столѣ своемъ, Ысеевлодоу пришѣдѣщю погѣжденоу къ немоу; не рече ѿмоу: колико отъ ваю приахъ, не въздастѣ зѣла за зѣло, нѣ оутѣши, рекы: ѿельмаже ты, брате мой, показа къ мѣнѣ любѣвь, и възведе мѣ на столѣ мой, нарекъ мѣ старѣишиноу сѣбѣ: се, азъ не помѣноу зѣловѣи первѣи, ты ми еси братѣ, а ѣ текѣ, и положю главоу свою за ти: ѿже и бысть, не рече бо ѿмоу: колико зѣла сътвориста мѣнѣ, и се, нѣнѣ текѣ сѣ склочи; не рече: се кромѣ мене; нѣ на сѣ прѣѣ печаль братнѣю, показѣ любѣвь великоу, съвершѣа апостола, глаголюща: оутѣшайте печальныѣ. по истинѣ, аще чѣто сътворилъ есть въ свѣтѣ семь, ѿтеро съгрѣшениѣ, отъдастѣ сѣ ѿмоу, за неже положи главоу свою за брата своего, не желѣа больша власти, ни имѣннѣ хотѣа больша, нѣ за братнѣю обиду. о сѣковѣхъ ко Господѣ рече: да кѣто положитѣ доушу свою за друугѣ свои. Соломонъ же рече: братиѣ въ бѣдахъ пособивѣ бѣвають, любѣи бо есть въше въсего. ꙗкоже Иоанъ глаголетѣ: Богъ любѣи есть, прѣбываѣи въ любѣви въ Бозѣ прѣбываѣеть, и Богъ въ немъ прѣбываѣеть; о семь съвершѣаѣеть сѣа любѣи, да достоиннѣ имамъ въ днѣ соуднѣи, да ꙗкоже онъ есть, и мы ѿсмы

1070

въ мирѣ сѣмь; боизни нѣсть въ любѣви, нѣ съвершена лю-
 бвь вънѣ измѣцетъ боизнь, тако боизнь моучение имать,
 боизъ же сѣ нѣсть съвершенъ въ любѣви; аще кѣто речеть:
 люблю Бога, а брата своего ненавижду, лъжь есть, не лю-
 бивъ ко брата своего, іегоже видить, Бога, іегоже не видить,
 како можетъ любити? снѣ заповѣдь имамы отъ него, да лю-
 бивъ Бога люкитъ брата своего. въ любѣви бо все съверша-
 ютъ сѣ: любѣве ради и грѣши распыають сѣ, любѣве бо ра-
 ди съниде Господь на землю, и распятъ сѣ за ны грѣш-
 ныа, възъмъ грѣхы наша пригвозди сѣ на крестѣ, давъ
 намъ крестъ свой на прогнание ненависти въсовскыа;
 любѣве ради моученици пролиша крови своя; любѣве же
 ради снѣ князь пролиа кровь свою за брата своего, съвер-
 шамъ заповѣдь господню. Бѣсѣвладъ же сѣде Кѣмевѣ на
 столѣ отца своего и брата своего, прѣимъ власть роусь-
 скоюю всюю. и посади сына своего Владимѣра Черниговѣ,
 а Ярополка Владимѣри, придавъ іемоу Туровѣ.

ЕХХІ. Въ лѣто . *ѣфз. приде Романъ съ Половци къ
 Войню, Бѣсѣвладъ же ста оу Перемеславѣ, и сътвори миръ съ
 Половци, и възврати сѣ Романъ съ Половци възспать, и
 оубиша и Половци мѣсяца августа . в. дѣнь. соуть ко-
 сти іего и до селѣ тамо лежаще, сына Святослава, вну-
 ка Ярославѣ. а Ольга іемъше Козаре поточиша за море
 Цксарю Градоу. Бѣсѣвладъ же посади посадника Ративора
 Тмоуторокани.

Въ лѣто . *ѣфп. заратиша сѣ Торци перемеслав-
 стии на Роусь, Бѣсѣвладъ же посла на ны сына своего Вла-
 димѣра. Владимѣръ же шѣдъ повѣди Торкы.

Въ лѣто . *ѣфд. вѣжа Игоревнѣ Давыдъ съ Вла-
 даремъ Растиславицемъ мѣсяца мая . иі. дѣнь. и придо-
 ста Тмоутороканю, и іаста Ративора, и сѣдоста Тмоуто-
 рокани.

Въ лѣто . *ѣфч. Осень оумре, половьчскыи князь.

Въ лѣто . *ѣфча. приде Ольгѣ изъ Грекъ Тмоуторо-
 каню, и іа Давыда и Владаря Растиславица, и сѣде Тмоу-
 торокани. и нечѣ Козары, иже вѣша съвѣтъници на оуби-
 ние брата іего и на самого, а Давыда и Владаря поустѣ.

Въ лѣто . *ѣфчв. приходи Ярополкъ къ Бѣсѣвладу на

1071

1072

1073

1074

1084
 великъ дѣнь. въ се же врѣмя вѣвѣгоста Растиславица два
 отъ Ярополка, и пришѣдъша прогнаста Ярополка, и посла
 Бѣсевладъ Владимѣра, сына своего, и выгна Растиславица,
 и посади Ярополка Владимѣри. въ се же лѣто Давыдъ заи
 Грекъ въ Олешни, и заи оу нихъ имѣниѣ, Бѣсевладъ же
 пославъ приведе и, и вѣда ѿмоу Дороговоуждѣ.

1085
 Въ лѣто .жсфчг. Ярополкъ же хотѣше ити на Бѣсевра-
 да, послоушавъ зѣлѣхъ съвѣтъникъ. се оувѣдавъ Бѣсеврада
 посла противоу ѿмоу сына своего Владимѣра: Ярополкъ
 же оставивъ матеръ свою и дружиноу Лоучьстѣ бѣжа въ
 Ляхы. Владимѣроу же пришѣдъшю Лоучьскоу вѣдаша си
 Лоучане. Владимѣръ же посади Давыда Владимѣри въ Я-
 рополка мѣсто, а матеръ Ярополчю и женоу ѿго и дружи-
 ноу ѿго приведе Кыievoу, имѣниѣ вѣзьмъ ѿго.

(Въ лѣто .жсфчд. Бѣсевладъ заложи церквѣ святаго
 Яндръки при Иванѣ, прѣподовьнѣмъ митрополитѣ; и сътво-
 ри оу церквѣи тои монастырь, въ немъже постриже си
 дѣщи ѿго дѣвою, именовъ Инька. сиа же Инька, съвѣкоу-
 пивъши черноризица многы, прѣбываше съ ними по мо-
 настырьскомоу чиноу.)

LXXII. Въ лѣто .жсфчд. приде Ярополкъ изъ Ляховъ,
 и сътвори миръ съ Владимѣромъ, и иде Владимѣръ въспати
 Черниговоу, Ярополкъ же сѣде Владимѣри. и прѣсѣдѣвъ
 мало дѣний иде Звениградоу; и не дошѣдъшю ѿмоу града
 провонѣнъ вѣсть отъ проклятаго Нерадѣца, отъ дивола
 наоущена и отъ зѣлѣхъ чловѣкъ. лежащю ѿмоу тоу на
 возѣ саблюю съ коня прободе и мѣсяца ноимѣри въ .кв.
 дѣнь. и тѣгда въздвигнувъ сиа Ярополкъ выторгнуу изъ
 себе саблю, и вѣзъпи великомъ гласомъ: то тѣ ми, враже,
 оулови. и бѣжа Нерадѣць треклятый Перемышлю къ Рюри-
 кови. и Ярополка вѣзьмъше отроци на конь прѣдъ сиа,
 Радѣко, Бойкына и ини мнози, несоша и Владимѣрю и отъ
 тоудоу Кыievoу. и изиде противоу ѿмоу благовѣрный
 князь Бѣсевладъ съ своимъ сыномъ, съ Владимѣромъ и съ
 Растиславомъ, и вси воляре и блаженый митрополитъ Иоанъ
 съ черноризьци и съ прозвоутеры, и вси кыиане великъ
 плачь сътвориша надъ нимъ, и съ псалмы и пѣсньми прово-
 диша и до святаго Дмитрия, и съпрятавъше тѣло ѿго съ

четию положиша и въ рацѣ мраморанѣ въ церкѣви святаго апостола Петра, юже вѣ самъ началъ здати прѣжде, мѣсяца декабря въ .е. день. многы вѣдѣти примѣ, безъ вины изгонимъ отъ братиа своего, обидимъ, разграбленъ, проче и смѣрть горькою приять, нѣ вѣчнѣй жизни и покою съподови си. такъ вѣше блаженый св. князь, тихъ, кроткъ, смѣренъ и братолюбивъ, десятиною дамъ святѣй богородици отъ всего своего имѣннѣ по всѣмъ лѣтамъ, и моляше Бога всегда, глагола: Господи Боже мой, прими молитвою мою, и даждь ми смѣрть, якоже двѣма братома моима, Борисоу и Глѣбоу, отъ чюждею роукою, да омыю грѣхы всѣя своею кровию, и избоудоу соуетьнаго сего свѣта и матежа, скѣтий вражий. ягоже прошения не лишн яго благый Богъ: въсприятъ блага она, и хѣже око не видѣ, ни оухо слыша, ни на сердце чловѣкоу не възидоша, таже оуготова Богъ любившимъ яго. (въ се же лѣто ходи Бѣсевладъ къ Перемышлю).

Въ лѣто . *ѡѣче. . *ѡѣчс. свѣщена вѣшесть церкѣви святаго Михаила монастыря Бѣсевлажда митрополитомъ Иоаномъ, а игоуменьство тѣгда держацю того монастыря Лазоревн. томъжеде лѣтѣ иде Святлополкъ изъ Нова Града Тоуровоу на княженне. въ се же лѣто оумре Никонъ, пецерскый игоумень. въ се же лѣто възаша Болгаре Моуромъ.

LXXIII. Въ лѣто . *ѡѣчз. свѣщена вѣшесть церкѣви пецерскаѣ святыа богородица монастыря Феодосиева Иоаномъ митрополитомъ и Лоукою, вѣклоградскымъ епискоупомъ, и Исаниемъ, епискоупомъ ростовьскымъ, и Иоаномъ, черниговьскымъ епискоупомъ, и Антониемъ, гоургевьскымъ, при благороднѣкмъ князи Бѣсевладѣ, державнѣкмъ роуьскыа земля, и чадоу яго, Владимѣрѣ и Растиславѣ, воєводство держацю кыиевскыа тысоуца Иневи, игоуменьство держацю Иоаноу. въ се же лѣто прѣстави си Иоанъ митрополитъ: вѣшесть же Иоанъ моужь хытръ книгамъ и оучению, милостивъ оубогымъ и вдовицамъ, ласкавъ же къ всѣакому, богатоу и оубогоу, смѣренъ же и кроткъ, молчаливъ, рѣчистъ же, книгами святыми оутѣшаша печальныа: и сякого не вѣшесть прѣжде въ Роуси, ни по немъ не боудеть

сакъ. въ се же лѣто иде Іѣнька въ Греку, дѣщи Бѣсевлажда, речена прѣжде, и приведе Іѣнька митрополита Иоана скопчинноу, югоже видѣвъше люднѣ вси рекоша: се навѣ юсть пришълъ, отъ года бо до года прѣвѣвъ оумре: бѣ же съ моужь не книжнѣ, нѣ оумомъ проетъ и просторекъ. въ се же лѣто свѣщена бѣсть церкы свѣтаго Муханла переславьскыа Ефремомъ, митрополитомъ томъ церквы, юже бѣ създадъ, великоу соущю, бѣ бо прѣжде въ Переславлѣ митрополнѣ, и пристрон ю великою пристроюю, оукрасивъ ю въсякою красотою и церквынѣми съсоуды. съ же Ефремъ бѣ скопць, въсокъ тѣломъ; многа зданнѣ въздвиже: доконьчавъ церквы свѣтаго Муханла заложи церквы на вратѣхъ граднѣхъ въ нмѣ свѣтаго моученика Феодора и по семь свѣтаго Андрѣа оу церквы отъ вратъ и строеннѣ банною камнѣ: сего же не бѣсть прѣжде въ Роуси; и градъ бѣ заложилъ камнѣ отъ церквы свѣтаго моученика Феодора, и оукраси градъ переславьскыи зданнѣ церквынѣми и прочиннѣ зданнѣ.

LXXIV. Бѣ лѣто .⁶⁵⁹⁹ѡѣчд. игоуменъ и черноризьци свѣтъ сътворше рѣша: не добро юсть лежати отъцю нашемоу Феодосиѣви кромѣ монастыри и церквы своѣи, по неже тѣ юсть основалъ церквы, и черноризьца съвѣкоупилъ. и свѣтъ сътворше повелѣша оустронти мѣсто, идеже положити мощи юго. и прнспѣвшю праздникоу оусѣпениа богородица тремн днѣми, повелѣ игоуменъ роушити, кѣде лежати мощи юго, отъца нашего Феодосиѣа, югоже повелѣнио бѣхъ азъ грѣшнѣи първою самовидьць, юже съкажю, не слоухомъ бо слышавъ, нѣ самъ о себѣ начальникъ: прншѣдъшю бо игоуменоу къ мѣнѣ и рекъшю ми: пондѣвѣ въ пещероу къ Феодосиѣви, азъ же прншѣдъ и съ игоуменомъ, не съвѣдоущю никомоу же, разгладавъша, коудѣ копати, и знаменавъша мѣсто, кѣде копати, кромѣ оустниа. рече же къ мѣнѣ игоуменъ: не мози повѣдати никомоу же, нѣ поими, югоже хоцѣши, да ти поможетъ. азъ же пристронхъ семь днѣи рогалнѣ, и мнѣ копати. и въ вѣторнѣи вечерѣ поухъ съ собою два брата, и не вѣдоущю никомоу же, прндохъ въ пещероу, и отъпѣвъ псалмѣ почухъ копати. и оутроудивъ ся вѣдахъ другомоу братоу, копахомъ до по-

лоуноцима, троудихомъ си, и не могуще си докопати, начахомъ тоужити, яеда како на страну копаемъ. азъ же възъмъ рогалню начахъ копати рамано, другоу моемоу опочивающую прѣдъ пещерою; и рече ми: оудариша въ било; и азъ въ тѣ часъ прокопахъ на мощи Θεодосиѣвѣ, ономоу глаголющую къ мѣнѣ: оудариша въ било; мѣнѣ же рекоущю: прокопахъ оуже. яегда же прокопахъ, овѣдержашеть ми оужасть, и начахъ звати: Господи, помилуѣй. о сѣ часъ же сѣдмста два брата въ монастыри, яеда игоуменъ оутанвѣ си нѣ съ кымъ прѣнесеть яего отай, и къ пещерѣ зрѣша, яегда оудариша въ било, видѣста три столпы, ако доугты зарьны, и стоимъше придоша надъ верхъ церкѣве, идеже положенъ бысть Θεодосий. въ се же врѣмѣ видѣ Стефанъ, иже бысть въ яего мѣсто игоуменъ, въ се же врѣмѣ бысть епискоупъ, видѣ въ своемъ монастыри чрѣзъ поле зарю великоу надъ пещерою, и мѣнѣвъ, яко несоуть Θεодосия, вѣ бо яемоу възвѣщено прѣжде днѣмъ яединѣмъ, и съжаливѣ си, яко безъ него прѣносятъ и, въ сѣдъ на конь въ борзѣ поѣха, поймъ съ собою Климентъ, яегоже игоумѣна постави въ свое мѣсто, и идѣста, видоуща зарю великоу; и якоже придоста близъ, видѣста свѣща многы надъ пещерою, и придоста къ пещерѣ, и не видѣста ничѣтоже, и придоста дѣноу въ пещероу, намъ сѣдѣщемъ оу мощи яего. яегда бо прокопахъ, послахъ къ игоуменоу: приди, да вынемѣмъ и. игоуменъ же приде съ двѣма братома. и прокопахъ вельми, и възлохомъ, и видѣхомъ мощи яего лежаща, нѣ състави не распали сѣ быша, и власи главѣни притяскли быхоу. и възложше и на манѣтию и възъмъше на рамо вынесоша и прѣдъ пещероу. на другѣмъ же дѣнѣ събраша сѣ епискоупи, Ефремъ перемславскѣмъ, Стефанъ владимѣрскѣмъ, Иоанъ черниговскѣмъ, Маринъ гоургеѣвскѣмъ, и игоумѣни отъ възѣхъ монастырѣвъ съ черноризѣци, и придоша и людиѣ благовѣрѣни, и възмѣша мощи Θεодосиѣвѣ съ тѣмнѣномъ и съ свѣщамѣ, и принесѣше положиша и въ церкѣви своѣй яемоу, въ притворѣ на десѣнѣмъ странѣ, мѣсѣца авгоуста въ .дѣ. дѣнѣ, въ дѣнѣ четвѣртѣкѣ, въ часъ .а. дѣнѣ, индикта .дѣ. и праздѣноваша свѣтло въ тѣ дѣнѣ. се же повѣмъ мало нѣчѣто, яеже сѣ събысть проречѣниѣ Θεодо-

ениево: игоуменьство во Θεодосию держацю въ животѣ своемъ, правляше стадо, пороученое ѿмоу Богомъ, черноризьца, не тѣкѣмо же сѣи единицы, нѣ и мирьскыи печаше сѣи, о доушахъ ихъ, како вѣша съпаси сѣи, паче же о доуховныхъ сынѣхъ своихъ, оутѣшаша и наказаша приходящѣи къ нему, другонци въ домъ ихъ приходи и благословение имъ подаваша. единою во ѿмоу пришдѣшю въ домъ Иневы къ Иневи и къ подружню ѿго Марии, Θεодосий во вѣлюбѣи, за неже живиша по заповѣди господни, и въ любѣви между собою прѣбываша: единою же ѿмоу пришдѣшю къ нима оучашеть ѿ о милостыни къ оубогымъ, о цѣсарьствни невеснѣмъ, ѿже приати правдыникомъ, а грѣшникомъ моукоу, о съмертьнѣмъ часѣ. и се ѿмоу глаголющю и о положени тѣла въ гробѣи ѿма, рече ѿмоу Инева: кѣто вѣсть, кѣде сѣи ма положить? рече же ѿи Θεодосий: по истинѣ, идеже лигоу азъ, тоу и ты положена будеши. се же съвѣсть сѣи. игоуменоу во прѣставлшю сѣи прѣжде. и. лѣтъ, се съвѣсть сѣи: въ се бо лѣто прѣстави сѣи Инева, именемъ Мариа, мѣсѣца августа .31. днь. и пришдѣше черноризьци, пѣвѣше обывчныи пѣсни, принесѣше положиша ю въ церкѣви свѣтлыи богородица противоу гробоу Θεодосиевоу, на шюи странѣ. Θεодосий же положенъ въ сѣи въ .дѣ., а сѣи въ .31. се же съвѣсть сѣи проречение блаженнаго отьца нашего Θεодосиа, добраго пастоуха, иже пасаше словесныи овца нелицемѣрно, съ кротостию и съ рассмотрениемъ, влуды ихъ и вѣды за нѣи, моли сѣи за пороученое ѿмоу стадо и за люди хрестиянскыи, за землю русьскоую, иже и по отъшествови твоёмъ отъ сѣи жизни молиши сѣи за люди вѣрныи и за свои оученикы, иже възирающе на ракоу твою поминають оучение твоё и въздержание твоё, и прославляють Бога. азъ же грѣшныи твой рабъ и оученикъ не доумѣю, чимъ похвалити добраго твоего жити и въздержаниа, нѣ се рекоу мало нѣчто: радуѣи сѣи, отьче нашъ и наставниче, мирьскыи лица отриноувѣ; молчанне възлюбивѣ, Богоу послужилъ ѿси въ тишинѣ, въ мнишествомъ жити, всако съвѣ принесение божествоное принеслъ ѿси, пощениемъ прѣвзвѣннъ сѣи, плотьскыи страсти и сласти възнена-

видѣвъ, красотоу и желаніе свѣта сего отринувъ, въ-
слѣдоуи стопамъ, въсокомыслѣннымъ отцемъ ревнитоу
молчаніемъ, възвышаша съ сѣмѣреніемъ и оукрашаша съ, въ
словесехъ книжныхъхъ веселоуи съ, радоуи съ, оукраплъ съ,
надеждоу вѣчныхъхъ благъ примъ, оумертвивъ плотъ-
скоую похоть, источникъ безаконна и мѣтежа, прѣпо-
добне, вѣсовьскыхъ кѣзний избѣгъ и сѣтій его, съ
правдыными, отче, почилъ іеси, възпримъ противоу
трудоу своимъ възмездіе, отцемъ наследникъ бывъ,
послѣдовавъ оученію ихъ и правоу ихъ и въздержанію
ихъ, и правило ихъ права; паче же ревноваше великому
Феодосію правомъ и житіемъ, подоба съ житію его и
въздержанію ревнитоу, послѣдствоуи обычаю его и прѣ-
хода отъ дѣла въ дѣло оумше и обичными мольбъ Бо-
гоу въздаи, въ волю благооуманна приноси кадило мо-
литвенноу, тмианъ благовоный, побѣдивъ мирскоую
похоть и миродержца князи вѣка сего, соупротивника
поправъ дивола и его кѣзни побѣдникъ яви съ, про-
тивнымъ его стрѣламъ и гордымъ помысламъ ставъ
соупротивно, оукрапивъ съ оружіемъ крестнымъ и вѣ-
роу неповѣдимоу, божию помощію: моли съ за ма, отъ-
че чьстный, избавленоу быти отъ сѣти неприяницы, и
отъ противника врага съблюди ма твоими молитвами.

Въ се же лѣто бысть знаменіе въ солнці, яко по-
гыбноути іемоу, и мало съ его оста, акы мѣсяць бысть,
въ часъ .в. днѣ, мѣсяца мая .ка. днѣ.

Въ се же лѣто, Бисладоу ловы дѣюцю звѣрны за
Бышеградомъ, заметавшемъ тенета и канчаномъ клик-
ноувшемъ, съпаде прѣвеликъ змій отъ небесе, и оужасо-
ша съ вси людие. въ се же вѣкми земаи стоукноу, яко
мнози слышаша.

Въ се же лѣто волхвъ яви съ Ростовѣ, иже въ скорѣ
погыбе.

LXXV. Въ лѣто .жсх. прѣдивно бысть Полотыскъ
въ мѣчтаніи, бываше въ ноци тоутынь, стонаше по оуди-
ци, яко чловѣци рищюше вѣси: аще кѣто выльзеше изъ
храминны, хоти видѣти, авніе оумзвенъ боудаше невиди-
мо отъ вѣсовъ извоу, и съ того оумирахоу, и не смыхоу

излазити изъ храмъ. по семь же начаше въ днѣ явлѣти ся на конихъ, и не бѣ ихъ видѣти самѣхъ, нъ конь ихъ видѣти копыта; и тако оумзвляхоу люди полотьскыи и яго область. тѣмъ и чловѣци глаголахоу: яко навнѣ вниють полощанъ. се же знаменнѣ поча быти отъ Дрючьска. въ си же врѣмена бысть знаменнѣ въ небеси, яко кроугъ бысть по срѣдѣ неба прѣвеликъ. въ се же лѣто ведро быше, яко изгараше земля, и мнози борове възгарахоу си сами и влата. и многа знаменнѣ бывахоу по мѣстомъ. и рать велика быше отъ Половъць и отъ всюдоу: възвѣша три грады: Пѣсочнъ, Переволокоу и Прилоукъ; и многа села воюваша по обѣма странама.

Бъ се же лѣто воюваша Половъци Лыхъ съ Насилькомъ Растиславищемъ. въ се же лѣто оумре Рюрикъ, сынъ Растиславль. въ си же врѣмена мнози чловѣци оумирахоу различными недоугъ, якоже глаголахоу продающей коретъ: яко продахомъ коретъ отъ Филипова днѣ до мѣсопоуста седмь тысоуць. се же бысть за грѣхъ наша, яко оумножиша си грѣси наши и неправды. се же наведе на ны Богъ, вели намъ имѣти покаиннѣ и възстѣгнути си отъ грѣха и отъ зависти и отъ прочинихъ зълыхъ дѣлъ неприязнинъ.

LXXVI. Бъ лѣто .жсха., индикта .а., прѣстави си великый князь Бъсевладъ, сынъ Ярославль, вноукъ Владимѣрь, мѣсяца апрѣля въ .гг. днѣ, а погребенъ бысть .дг. днѣ, недѣли соуци тѣгда страстнѣй и дни соуцю четвертъкоу, въ нѣже положенъ бысть въ гробѣ въ величѣй церквѣи святыхъ Софни. си бо благовѣрный князь Бъсевладъ бѣ изъ дѣтска боголюбивъ, любѣ правдоу, набѣды оубогыи, въздаѣ чьсть епискоупомъ и презвоутеромъ, излиха же любѣаше черноризца, и подаше трѣкованнѣ имъ, бѣ же и самъ въздержа си отъ пианьства и отъ похоти: тѣмъ любимъ бѣ отцемъ своимъ, яко глаголати отцю къ нему: сыноу мой, благо тебѣ, яко слышу о тебѣ кротость, и радоую си, яко ты покони старость мою. аще ти подасть Богъ прияти власть стола моего по братни своей съ правдою, а не съ насилнѣмъ, то ягда Богъ отведеть ты отъ жития сего, да лижеши, идеже азъ лягоу, юу гроба моего, по неже люблю ты паче братни

твою. се же съвѣсть сѧ отьца ѧго прореченіе, ꙗкоже глаго-
 лалъ бѣ, семоу примѣшю послѣжде въсемъ братиѣ столъ оть-
 ца своѧго. съ же Къѣвѣ княжа, бѣша ѧмоу печали больша
 паче неже сѣдѣщю ѧмоу въ Переяславлѣ: сѣдѣщю бо ѧмоу
 Къѣвѣ печаль бѣсть ѧмоу отъ сыновѣць своихъ, ꙗко на-
 чаша ѧмоу сътоужати, хотѣ власти, овѣ сѧ, овѣ же дру-
 гыѣ: съ же, съмирѣвати ихъ, раздаваше власти имъ. въ
 сихъ печалехъ вѣсташа и недоузи ѧмоу, и приспѣваше ста-
 рость къ сѧмъ. и нача любити съмыслъ оунѣхъ, съвѣтъ
 сътвори сѣ ними: сѧ же начаша заводити и, негодовати
 дружинѣ своѧи первѣи и людемъ не доходити княжа
 правды, и начаша тиоуни гребити, люди продавати, се-
 моу не вѣдоущю въ волѣзнихъ своихъ. разболѣвшю сѧ ѧ-
 моу вельми посла по сына своѧго Владимѣра Черниговоу.
 пришѣдъшю Владимѣроу, видѣвъ и вельми больна соуща,
 плака сѧ. присѣдѣщю Владимѣроу и Растиславоу, сыноу
 ѧго меньшомуу, пришѣдъшю же часоу, прѣстави сѧ ти-
 хо и кротъко, и приложи сѧ къ отьцемъ своимъ, кня-
 живъ лѣтъ . еі. Къѣвѣ, а въ Переяславлѣ лѣто, а въ
 Черниговѣ лѣто. Владимѣръ же плакавъ сѧ съ Растисла-
 вомъ, братомъ своимъ, съпрѣтаста тѣло ѧго, и събраша
 сѧ епискоупи и игоумени и черноризьци и попове и болгаре и
 прости людиѣ, и възвѣмъше тѣло ѧго съ обычнѣи пѣ-
 снѣи положиша и въ святѣй Софѣи, ꙗкоже рекохомъ прѣ-
 жде. Владимѣръ же нача размышляти, рекъ: аще сѧдоу
 на столѣ отьца своѧго, то имамъ рать съ Святѣполкомъ
 възати, ꙗко ѧсть столъ прѣжде отьца ѧго бѣлъ. и раз-
 мысливъ посла по Святѣполку Тоуровоу, а самъ иде Черни-
 говоу, а Растиславъ Переяславлю. и миноувъшю великоу дѣни,
 прѣшѣдъши праздниѣ недѣли, въ дѣнь антипасты, мѣся-
 ца априлѣ въ .кд. дѣнь, приде Святѣполкъ Къѣвоу. и изи-
 доша противоу ѧмоу кыѣне съ поклономъ, и приша и съ
 радостію, и сѣде на столѣ отьца своѧго и стрѣи своѧго. въ се
 врѣмѣ пондоша Половци на роусьскоую землю, и слышавъше,
 ꙗко оумерлъ ѧсть Всевладъ, послаша сълы къ Святѣполкоу
 о мирѣ. Святѣполкъ же, не сѣдоумавъ съ большею дружи-
 ноу отънею и стрѣи своѧго, съвѣтъ сътвори сѣ пришѣ-
 дъшими сѣ нимъ, и изима сълы, въсаждаѣ ѧ въ истѣбькоу.

слышавъше же се Половци, почаша воювати, и придоша
 Половци мнози, и остоупиша Торчскый Градъ. Свѣто-
 полкъ же поусте сълы половчьскыи, хотѣ мира, и не
 въсхотѣша Половци мира, и поустеиша ся по земли воюю-
 щѣ. Свѣтополкъ же почѣ събирати вой, хотѣ на нѣ, и рѣ-
 ша ѣмоу моужи съмыслни: не коушай ся противоу имъ,
 яко мало имаши вой. онъ же рече: имъю отрокъ своихъ
 пять сътъ, иже могоуть противоу имъ стати. начаша же
 друззи несъмыслни глаголати: поиди, княже, съмыслни
 же глаголахоу: аще бы пристроналъ ихъ осмь тисоушь, не
 лихо ти есть; наша земля оскоудѣла есть отъ рати и отъ
 продаждь. нъ послѣ ся къ братоу своему Владимѣроу, да
 бы ти помоглъ. Свѣтополкъ же послоушавъ ихъ посла къ
 Владимѣроу, да бы помоглъ ѣмоу. Владимѣръ же събра
 вой свою, и посла по Ростислава, брата своего, Переславу,
 велѣ ѣмоу помогати Свѣтополкоу. Владимѣроу же приш-
 дъшю Кыевоу, съвѣкоупиша ся оу свѣтаго Михаила, и
 възвѣста междуоу собою распри и которы, и оудливѣша ся
 цѣловаста крестъ междуоу собою. Половциемъ воюющемъ по
 земли, рѣша има моужи съмыслни: по чѣто вы распри
 имата междуоу собою? а погани гоубятъ землю русьскоую:
 послѣди ся оудадита, а нынѣ поидѣта противоу поганымъ
 любо съ миромъ, любо ратню. Владимѣръ хотѣше мира,
 Свѣтополкъ же хотѣше рати, и поиде Свѣтополкъ и Вла-
 димѣръ и Ростиславъ къ Трепюлю, и придоша къ Струги.
 Свѣтополкъ же и Владимѣръ и Ростиславъ съзваша дру-
 жиноу свою на съвѣтъ, хотѣше постоупити чрѣзь рѣкоу, и
 начаша доумати, и глаголаше Владимѣръ: яко съде стоѣ-
 ще чрѣзь рѣкоу въ грозѣ сей сътворимъ миръ съ ними, и
 пристоухоу съвѣтоу сѣмоу съмыслни моужи, Ишь и про-
 чии, кыиже не въсхотѣша съвѣта, нъ рекоша: хоуемъ
 ся бити, постоупимъ на оную страну рѣкы, и възлюбнша
 съвѣтъ съ, и прѣидоша Стругноу рѣкоу, бѣ во наводьнила
 ся велики пѣда. Свѣтополкъ же и Владимѣръ и Ростис-
 лавъ, исполчивъше дружинноу, поидоша, и идѣше на
 десѣнѣи странѣ Свѣтополкъ, на шюи Владимѣръ, посредѣ
 же бѣ Ростиславъ, и минувъше Треполь, придоша
 валь, и се Половци идѣхоу противоу, и стрѣльци противоу

прѣдъ ними. нашимъ же ставъшемъ между валомъ по-
 ставиша стѣны свои, и поидоша стрѣльци изъ валовъ, и
 Половци пришьдъше къ валови поставиша стѣны свои, и
 налагоша первое на Святополка, и възломнша полкъ его.
 Святополкъ же стояше крѣпко, и повѣгоша люднѣ, не
 сътерпяще ратьныхъ противленнн, и послѣжде побѣже Свя-
 тополкъ. по томъ настоупиша на Владимѣра, и вьсть
 брань люта. побѣже и Владимѣръ съ Растиславомъ. и при-
 вѣгоша къ рѣцѣ Стоупнѣ, и вѣереде Владимѣръ съ Растис-
 лавомъ, и нача оутapati Растиславъ прѣдъ очима Влади-
 мѣрема, и хотѣ похватити брата своего, и мало не оуто-
 пе самъ. и оутопе Растиславъ, сынъ Бѣсевлаждь. Владимѣръ
 прѣверде рѣкою съ малою дружиною, мнози бо падоша отъ
 полка его, и болгаре его тоу падоша, и прѣшьдъ на оноу
 странеу Днѣпра плака сѧ по братѣ своему и по дружинѣ
 своей, и иде Черниговоу печальнъ зѣло. Святополкъ же
 вѣвѣже въ Треполь, и затвори сѧ тоу, и бѣ тоу до вечера,
 и на тоу ноци приде Къиевоу. Половци же видѣвъше съдо-
 лѣвъше поустниша сѧ по земли воююще, и друзини вѣзвра-
 тиша сѧ къ Торцьскомоу. си же сѧ зѣлова съключи въ днь
 възнесеннн Господа нашѣго Иисуса Христа, мѣсѧца мая
 въ .кѡ. Растислава же искавъше обрѣтоша въ рѣцѣ, и вѣз-
 ьмъше принесоша и Къиевоу, и плака сѧ по немъ мати его,
 и вси люднѣ пожалнша сѧ по немъ по великоу, оуности его
 ради. и събраша сѧ епискоупи и попове и черноризьци, и
 пѣсни обьчньнн пѣвъше положиша и въ церкѣви свѣтнн
 Софнн оу отца своего. Половцемъ же осѣдншемъ Тор-
 чьскнмъ, противншемъ же сѧ Торкомъ и крѣпко борю-
 щемъ сѧ изъ града, оубивахоу многы отъ противннхъ:
 Половци же начаша налѣгати, и отимахоу водоу, и изнема-
 гати начаша люднѣ въ градѣ водьною жаждею и гладомъ.
 и прислаша къ Святополкоу, глаголюще: аще не пришлешн
 брашна, прѣдати сѧ имамъ. Святополкъ же посла имъ,
 и не бѣ льзѣ вѣкрасти сѧ въ градъ множьствомъ вой рать-
 ннхъ. и стояша около града недѣль девѣть, и раздѣлиша
 сѧ на двоѣ: мѣднн сташа оу града, рать борюще, друзини
 поидоша Къиевоу, и поустниша сѧ на воропѣ между Къ-
 иевъ и Бѣшеградъ. Святополкъ же вьнде на Желаню, и

подоша противоу себѣ обон, и състоупиша сѧ, и оукрѣпи сѧ брань. и побѣгоша наши прѣдъ иноплемєньникы, и падахоу извени прѣдъ врагы нашими, и мнози погыбоша и быша мертви паче неже оу Треполя. Святѡполкъ же приде Кыievoу самъ третій, а Половци възвратиша сѧ къ Торчскомоу. быша же сѧ зълая мѣсца июли въ .кв. на оутрнѧ же, въ .кд., въ свѧтоую моученикоу Бориса и Глѣба, бысть плачь великъ въ градѣ, а не радость, грѣхъ ради нашихъ великыхъ, за оумноженіе безаконий нашихъ. се бо Богъ на ны попусти поганыхъ, не яко милоуѧ ихъ, нъ насъ кажа, да быхомъ сѧ възстигноули отъ злыхъ дѣлъ. симъ казнить ны, нахожденіемъ поганыхъ, се бо есть батогъ ѧго, да негли възстигноувше сѧ възпомнимъ сѧ отъ злаго пути своего. сего ради въ праздникы Богъ намъ наводитъ сѣтованіе, якоже сѧ сътвори въ се лѣто первое зъло на възнесеніе господьне, ѧже оу Треполя; второе же въ праздникъ Бориса и Глѣба, ѧже есть праздникъ новыи роусьскыи земли. сего ради пророкъ глаголаше: прѣложю праздникы ваша въ плачь и пѣсни ваша въ рыданіе. сътвори бо сѧ плачь великъ въ земли нашей, опустѣша села наша и гради наши, и быхомъ вѣгающе прѣдъ врагы нашими. якоже пророкъ глаголаше: падете прѣдъ врагы вашими, поженоутъ въ ненавидѣшии васъ, и побѣгнете, никомоу женоуцию васъ; съкроушию роуганіе гордыни вашей, и боудеть въ тѣщетоу крѣпость ваша, оубиють въ приходий мечь, и боудеть земля ваша поуста, и двори ваши поустни боудоутъ, яко въ хоуди есте и лоукави, и азъ подоу къ вамъ шротню лоукавою. тако глаголетъ Господь Богъ израилевъ. иде лоукавии сынове измаилєви пожигахоу села и гоумна, и многы церкѣви запалиша огнемъ; да не чюдить сѧ никътоже о семъ: идеже множество грѣховъ, тоу видѣніе въсако показанно. сего ради въселенѧ прѣдасть сѧ, сего ради гнѣвъ простре сѧ, сего ради земля моучена бысть: ови ведоутъ сѧ плѣнени, друзѣни постѣкаємни бывають, друзѣни на мсть даємни бывають, горькоу сѣмерть приємлюще, друзѣни трепещють, зряще оубиваемыхъ, друзѣни гладомъ оумаршєми и водьною жаждєю: ѧдино прѣщєніе, ѧдина казнь, многовещьны имоуше

раны, различны пѣчали и страшны моукы, ови выжими и пятами пѣхаеми и на змѣк держими и оураніеми. и се притранѣе и страшнѣе, яко на хрестіаньстѣ родѣ страхъ и колѣбаніе и вѣда оупространи се. правдѣно и достойно іестъ, тако да накажемъ се; тако вѣроу имемъ, аще кажемъ іесмы; подобаше намъ прѣданомъ быти въ роукы изыкоу странноу и незаконнѣйшоу всѣмъ землямъ. рыцѣмъ велегласно: правдѣнъ іеси, Господи, и прави соуди твои. рыцѣмъ по оному разбойникоу: мы достойна іже съдѣяхомъ, прияхомъ. рыцѣмъ и съ Новомъ: яко Господєви любо бысть, тако и бысть. боуди нми господєне благословєно въ вѣкы. да нахожденіемъ поганыхъ и моучими нми владѣкоу познаемъ, іегоже мы прогнѣвахомъ: прославлєни бывѣше не прославихомъ; почтєни бывѣше не почтєхомъ; освѣтивѣше се не разоумѣхомъ; коуплєни бывѣше не поработахомъ; породивѣше се не яко отца постыдѣхомъ се. съгрѣшихомъ, и казними іесмы; якоже сътворихомъ, тако и страждемъ: гради всєи опоустѣкша и села; прѣидѣмъ поля, ндеже пасома вѣша стада конь, овцы и волове, всє тѣще нынѣ видимъ, нивы порастѣше звѣремъ жилища быша. нѣ облаче надѣємъ се на милость божию; кажетъ бо нѣ добрѣ благый владѣка, не по незаконію нашему сътвори намъ, ни по грѣхомъ нашимъ вѣздасть намъ. тако подобаєтъ благому владѣцѣ казати, не по множество грѣховъ. тако Господь сътвори намъ: създа, падѣша вѣстави, Ядамлє прѣстоуплєніе прости, баню нетлѣннѣ дарова, и свою кровь за нѣ излия. якоже нѣ видѣ неправо прѣкѣтѣвающа, нанесє намъ соущію рать и скорєвь, да и не хотѣше всѣако въ боудоущий вѣкѣ обрѣщємъ милость: доуша бо, съде казнима, всѣако милость въ боудоущий вѣкѣ обрѣщєтъ и льготоу отъ моукъ, не мьститъ бо Господь дважды о томѣжде. о неиздрєченому чловѣколюбнѣ, якоже видѣ нѣ неволею къ нему оурашаща се; о тѣмами любѣве, іеже къ намъ, по неже хотѣше оуклонихомъ се отъ заповѣднѣ іего. се оуже не хотѣше терпимъ, се съ ноуждею, и по неже неволею, се оуже волею. кѣде бо бѣ тѣгда оу насъ оумилєніє? нынѣ же всѣа полна соутъ слєзъ; кѣде бѣ оу насъ вѣздыханіє?

самъ повелѣлъ имъ воювати: се оуже третнѣе наведе поганьша на землю роусьскою, ѣгоже грѣха да бы и Богъ простилъ, за неже много хрестіанъ изгоублено бысть; а дружини пѣкнени и расточени по землямъ.

Еъ се же лѣто придоша проузи на роусьскою землю, мѣсяца августа въ .кз., и поидоша въсакоу травоу и многа жита: и не въ сего слышано въ днехъ первыхъ въ земли роусьскѣй, ѣже видѣста очи наши, за грѣхы наша.

Еъ се же лѣто прѣстави ся епискоупъ владимѣрскый Стефанъ мѣсяца априля въ .кз. днь, въ часъ шестый ноши, кывъ прѣжде игоумень пицерьскомоу монастырю.

LXXVIII. Еъ лѣто .жсхг. идоша Половци на Греку съ Девгеневичемъ, и воюваша по гречьскѣй земли; и цѣсарь и Девгеневича, и повелѣ и ослѣпити. въ то же лѣто придоша Половци, Итларь и Кытанъ, къ Владимѣроу на миръ. и приде Итларь въ градъ Переяславъ, а Кытанъ ста между валомъ съ вон; и вѣда Владимѣръ Кытанови сына своего Святослава въ таль, а Итларь бысть въ градѣ съ лѣпѣйшею дружиною. въ то же врѣмя быше пришлъ Славята изъ Кыева къ Владимѣроу отъ Святополка на нѣкое орудіе, и начаша доумати дружина Ративора съ княземъ Владимѣромъ о погоубленни Итларевы чадн. Владимѣръ же не хоташе сего сътворити, отвѣща бо: како се могоу сътворити, ротѣ съ ними ходивъ? отвѣщавъше же дружина рекоша Владимѣроу: княже, нѣтоу ти въ томъ грѣха; да они въсегда къ тебѣ ходише ротѣ гоубять землю роусьскою, и кровь хрестіаньскоу проливають веспрѣстанн. и послоуша нхъ Владимѣръ, и въ тоу ноцъ посла Владимѣръ Славятоу съ нѣколкою дружиною и съ Торкы между вала; и выкрадъше первое Святослава, по томъ оубиша Кытана, и дружиноу ѣго избиша, вечероу соущю тѣгда соуботномоу, а Итларевн въ тоу ноцъ лежацию оу Ративора на дворѣ съ дружиною своею и не вѣдоущю, чѣто ся надъ Кытаномъ сътвори. на оутрнѣ же, въ недѣлю, заоутрени соущи родинѣ, пристрон Ративоръ отрокы въ орудіи, и истъвькоу пристави истопити имъ. и присла Владимѣръ отрока своего Байдюка по Итларевоу чадъ, и рече Байдюкъ

нынѣ же плачь по всѣмъ оулицамъ оупространи сѧ изби-
 ѣннѣхъ ради, ѡже избиша беззаконьни. Половци воюваша
 много, и възвратиша сѧ къ Торчскому, и изнемогоша
 людие въ градѣ гладомъ, и прѣдаша сѧ ратынѣмъ. По-
 ловци же, принимѣше градъ, западиша и огнемъ, и люди
 раздѣлиша, и ведоша въ вѣжа къ сердоволемъ своимъ и съ-
 родьникомъ своимъ, много родоу хрестияньскоу страждо-
 щю: печальни, мучими, зимою оцѣпленѣми, въ дщи и въ
 жажди и въ бѣдѣ опоустнѣвъше лица, почернѣвъше тѣ-
 лесты, незнаемою страню, изыкомъ испаленымъ назн-
 ходише и боси, ногы имоуше съводены терниемъ; съ
 слезами отвѣщевахоу другъ къ другу, глаголюще: азъ
 вѣхъ сего града; и другъ: азъ сѧ весь; тако съвъпра-
 шахоутъ сѧ съ слезами, родъ свой повѣдающе и въздышо-
 ще, очи възводяще на небо къ Вышнему, съвѣдоушему
 тайны, да никътоже дерзнетъ рещи: ѡко ненавидими Бо-
 гомъ ѡсмь; да не боудеть: кого бо тако Богъ любитъ, ѡ-
 коже ны възлюбилъ ѡсть? кого тако почаль ѡсть, ѡкоже
 ны прославилъ ѡсть и възнеслъ? никогоже. тѣмъже паче
 ярость свою въздвиже на ны, ѡко паче всѣхъ почтени
 бывъше горе всѣхъ съдѣхомъ грѣхы; ѡкоже паче всѣхъ
 просвѣшени бывъше, владычню волю вѣдоуше и прѣ-
 зрѣвъше, въ лѣпотоу паче инѣхъ казними ѡсмь. се бо
 азъ грѣшнѣй и много и часто Бога прогнѣваю, и часто
 съгрѣшаю по всѣмъ дѣни.

Въ се же лѣто прѣстави сѧ Растиславъ, сынъ Мьсти-
 славъ, вноукъ Изяславъ, мѣсяца октямьри въ первѣй
 дѣнь; а погребенъ бысть ноямьри въ шестѣй на десѣте
 дѣнь въ церкѣви свѣтлыи Богородица Десѣтиннѣи.

LXXVII. Въ лѣто .x.хв. сътвори миръ съ Половци
 Свѣтополкъ, и поѧ себѣ женоу дѣщерь Тоугорканю, князи
 половчѣскаго. томъ же лѣтѣ приде Ольгъ съ Половци
 изъ Тмоуторокани Черниговоу; Владимѣръ же затвори сѧ
 въ градѣ. Ольгъ же приде къ граду, и пожже около гра-
 да церкѣви и монастыри. Владимѣръ же сътвори миръ съ
 Ольгомъ, и иде изъ града на столъ отьнь Перемслагаю, а
 Ольгъ вѣниде въ градъ отьца своего, Половци же начаша
 воювати около Чернигова, Ольгови не възбраняюще, бѣ бо

самъ повелѣлъ имъ воювати: се оуже третниѣ навѣде поганыхъ на землю роусьскою, ѣгоже грѣха да бы и Богъ простилъ, за неже много хрестіанъ изгоублено бысть; а дружини плѣнени и расточени по землямъ.

Бъ се же лѣто придоша проузи на роусьскою землю, мѣсяца августа въ .кз., и поидоша въстакоу травоу и многа жита: и не въ сего слышано въ днѣхъ первыхъ въ земли роусьскѣй, ѣже видѣста очи наши, за грѣхы наша.

Бъ се же лѣто прѣстави ся епискоупъ владимѣрьскый Стефанъ мѣсяца априля въ .кз. днь, въ часъ шестый ноши, кымъ прѣжде игоуменъ пицерьскомоу монастырю.

LXXVIII. Бъ лѣто .хлхг. идоша Половци на Греку съ Девгеневичемъ, и воюваша по гречьскѣй земли; и цѣсарь и Девгеневича, и повелѣ и ослапити. въ то же лѣто придоша Половци, Итларь и Кытанъ, къ Владимѣроу на миръ. и приде Итларь въ градъ Переяславль, а Кытанъ ста между валомъ съ вон; и вѣда Владимѣръ Кытанови сына своего Святослава въ таль, а Итларь бысть въ градѣ съ лѣпѣйшею дружиною. въ то же врѣмя више пришлъ Славята изъ Кыева къ Владимѣроу отъ Святослава на нѣкоѣ орудіе, и начаша доумати дружина Ратибора съ княземъ Владимѣромъ о погубленіи Итларевы чади. Владимѣръ же не хоташе сего сътворити, отвѣща бо: како се могу сътворити, ротѣ съ ними ходивъ? отвѣщавъше же дружина рекоша Владимѣроу: княже, нѣтоу ти въ томъ грѣха; да они въсегда къ тебѣ ходише ротѣ гоубять землю роусьскою, и кровь хрестіаньскоу проливають веспрѣстанн. и послоуша нухъ Владимѣръ, и въ тоу ношь посла Владимѣръ Славятоу съ нѣколкою дружиною и съ Торкы между вала; и выкрадъше первое Святослава, по томъ оубиша Кытана, и дружиною ѣго избиша, вечероу соущю тѣгда соуботномоу, а Итларевн въ тоу ношь лежацию оу Ратибора на дворѣ съ дружиною своею и не вѣдоущю, что ся надъ Кытаномъ сътвори. на оутри же, въ недѣлю, заоутрени соущи годинѣ, пристрон Ратиборъ отрокы въ оружии, и истъбькоу пристави истопити имъ. и присла Владимѣръ отрока своего Байдюка по Итларевоу чадѣ, и рече Байдюкъ

Итларевн: зоветь въ князь Владимѣръ, рекъ тако: обоувѣше сѧ и въ теплѣхъ истѣбѣхъ заоутрокавѣше оу Ратнеборѣ, приѣдѣте къ мѣнѣ. и рече Итларь: тако боуди. и яко вѣлѣзоша въ истѣбкоу, тако запрени быша. и възлѣзѣше на истѣбкоу проковаши ѧ въ верхъ, и тако Олбигъ Ратнебориць, принимъ лоукъ свой и иложивъ стрѣлоу, оудари Итларя въ сердце: и дружинноу ѧго вѣсю ижеиша. и тако зѣлѣхъ испроверже животъ свой Итларь въ недѣлю сырпоустьноую, въ часъ первый днѣ, мѣсяца февралѣ въ .кд. днѣ. Святполкъ же и Владимѣръ посласта къ Ольгови, велѣша ѧмоу понти на Половѣца съ собою. Ольга же обѣщавъ сѧ съ нима и пошѣдъ, не иде съ нима въ поуть ѧдинъ. Святполкъ же и Владимѣръ идоста на вѣжа, и възвѣста вѣжа, и наѣниша скоты и коня, вельбоуды и челядь, и приведоста ѧ въ землю свою. и начаста гнѣвѣхъ имѣти на Ольга, яко не шѣдѣшю ѧмоу съ нима на поганьшя. и посласта Святполкъ и Владимѣръ къ Ольгови, глаголюща сице: се, ты не шѣлѣхъ ѧси съ нама на поганьшя, иже погоубили соуть землю роусьскоу; а се оу тебе есть Итларевиць, любо оубий, любо и дай нама, тѣ есть врагъ нама и роусьстѣй земли. Ольга же сего не послоуша, и бысть междуу ими ненависть.

Въ се же лѣто придоша Половѣци къ Гоургевоу, и стоѣша около ѧго лѣто вѣсе, и мало не възвѣста ѧго. Святполкъ же оумири ѧ. Половѣци же придоша за Рось, Гоургевѣци же вѣвѣгоша, и идоша Къиевоу. Святполкъ же повелѣхъ роувити градъ на Битьчевѣ холмоу, въ свое имя нарекъ Святполчъ градъ, и повелѣхъ епискоупоу Маринноу съ Гоургевѣци сѣсти тоу и Засаковѣцемъ и прочинимъ отъ инѣхъ градъ; а Гоургевъ зажъгоша Половѣци тѣшь.

Сего же лѣта исходѣша иде Давыдъ Святославиць изъ Нова Града Смольньскоу; Новоградѣци же идоша Ростовоу по Мьстислава Владимѣрища, и поѧмѣше ведоша и Новоу Градоу, а Давыдови рекоша: не ходи къ намъ. и пошѣдъ Давыдъ врати сѧ Смольньскоу, и сѣде Смольньстѣ, а Мьстиславъ Новѣ Градѣ сѣде.

Въ се же врѣмя приде Изяславъ, сынъ Владимѣръ,

изъ Коурьска къ Моуромоу; и пришла и Моуромьци, и посадыника и Ольгова.

Въ се же лѣто придоша проузи мѣсяца августа въ .ки. день, и покрыша землю, и бѣ видѣти страшно: и ндыхоу къ полоунощнымъ странамъ, идоуще травоу и проса.

LXXIX. Въ лѣто .¹¹¹⁴схд. Святполкъ и Владимѣръ посласта къ Ольгови, глаголюща сице: понди Къиевоу, да порядъ положимъ о роусьскѣй земли прѣдъ епискоупы и прѣдъ игоумены и прѣдъ моужи отьць нашихъ и прѣдъ людьми градьскыми, да въхомъ обранили роусьскою землю отъ поганыхъ. Ольгъ же въспримъ съмыслъ боуи и слова величава рече сице: нѣсть мене лѣпо соудити епискоупоу ли игоуменомъ ли смердомъ. и не въсхотѣ ити къ братома своимъ, послоушавъ зѣлныхъ съвѣтъникъ. Святполкъ же и Владимѣръ рекоста къ нему: да се ты ни на поганыхъ идиши, ни на съвѣтъ къ нама, то ты мыслиши на наю, и поганымъ помагати хоцеши, а Богъ промеждуоу нами боудеть. Святполкъ же и Владимѣръ пондоста на Ольга Черниговоу, Ольгъ же въвѣже изъ Чернигова, мѣсяца мая въ третини день, въ соуботоу. Святполкъ же и Владимѣръ гнаста по немъ, Ольгъ же въвѣже въ Стародоубѣ, и затвори ся тоу. Святполкъ же и Владимѣръ остоупи-ста и въ градѣ, и внахоутъ ся изъ града крѣпъко, а си пристоупахоу къ градоу, и извени бывахоу мнози отъ обо-ныхъ; и бысть междуоу ими брань люта, и стоимъ около града дний .л. и .г., и изнемагахоу людие въ градѣ. и вьиде Ольгъ изъ града, хоти мира, и въдаста юмоу миръ, рекоуша сице: иди къ братоу своему Давыдову, и придѣта Къиевоу на столъ отьць нашихъ и дѣдъ нашихъ, яко то юсть старѣйшии градъ въ земли въ всей, Къиевъ, тоу достоинно сънати ся и порядъ положити. Ольгъ же овѣща ся се сътворити, и на семь цѣловаша крестъ. въ се же врѣми приде Боникъ съ Половци къ Къиевоу въ недѣлю отъ вечера, и повоюва около Къиева, и пожьже на Берестовѣмъ дворъ княжь. въ се же врѣми воюва Коурь съ Половци оу Переяславлѣ, и Оустниѣ пожьже мѣсяца мая .кд. день. Ольгъ же вьиде изъ Стародоуба, и приде

въторыхъ же къ сѣвероу, и вѣлѣзъше въ притворъ оу гроба
 Θεодосіева, іемлюще иконы, зажигахоу двѣри, и
 оукарихоу Бога и законъ нашъ. Богъ же терпѣше, іеще бо
 не съконьчали сѧ вѣхоу грѣси ихъ и безаконна ихъ, тѣмъ
 глаголахоу: кѣде іестъ Богъ ихъ, да поможетъ имъ, и
 избавитъ іа? и ина словеса хоульна глаголахоу на святыхъ
 иконы насмихающе сѧ, не вѣдоуще, іако Богъ кажетъ ра-
 бы свои напастыми ратыными, да іавіатъ сѧ іако злато
 искоушено въ горноу: хрестіаномъ бо многыми скорбыми
 и печальми вѣннати въ цѣсарство небесною, а симъ по-
 ганымъ и роугателемъ на семь свѣтѣкъ примъшемъ веселіе
 и пространство, а на ономъ свѣтѣкъ прияти моукоу съ дия-
 воломъ и огнь вѣчный. тѣгда же зажъгоша и Дворъ Крас-
 ный, іегоже поставилъ благовѣрный князь Ръсевладъ на
 холмоу, нарицаемъкъ Бѣдобичи: то всею оканни По-
 ловьци запалиша огнемъ. тѣмъже и мы, послѣдоюще проро-
 коу Давыдоу, вѣпнемъ: Господи Боже мой, положи іа іако
 коло, іако трость прѣдъ лицемъ вѣтроу, іако огонь, иже по-
 палаіетъ доубравы. тако поженши іа боурею твоєю; испол-
 ни лица ихъ досаждения. се бо оскверниша и пожъгоша свя-
 тый домъ твой и монастырь матери твоєи и троупіе
 рабъ твоихъ; оубиша бо іаколико отъ братиѧ нашеи ору-
 жиємъ безбожныи сынове Изманлеви, поущени бо на казнь
 хрестіаномъ ищли соуть си отъ поустыни етревьскыи
 междуу вѣстокомъ и сѣверомъ, ищло же ихъ іестъ четыре
 колѣна: Торкъмени, Печенѣзи, Торци и Половьци. Медо-
 дий же свѣдѣтельствоуетъ о нихъ, іако въ осемъ колѣнъ
 пробѣгли соуть, іегда искче іа Гедеонъ, да осемъ ихъ вѣжа въ
 поустыню, а четыре искче. друзнии же глаголютъ іа сыны
 Ямоновы, се же іако сѧ сынове бо Моавли Хвалиси,
 а сынове Ямонови Болгаре, а Грацини отъ Изманла тво-
 рятъ сѧ Ягарини, и прозваша имя сѣвѣ Саракине, рекъше
 Сарини іесмы. тѣмъже Хвалиси и Болгаре соуть отъ дѣще-
 рию Лотовоу, иже зачастую отъ отьца своєго, тѣмъже не-
 чисто іестъ племя ихъ, а Изманлъ роди .vi. сына, отъ
 нихъже соуть Торкъмени и Печенѣзи и Торци и Коуман-
 ни, рекъше Половьци, иже исходятъ отъ поустыни. и
 по сиухъ осми колѣнъ къ коньчинѣ вѣка изидоуть закле-

пени въ горѣ Александромъ македоньскымы нечисти
чловѣци.

LXXX. Пооучение. Изъ хоудый дѣдомъ своимъ Про-
славомъ, благословеннымъ, славнымъ нареченый въ кре-
щении Василій, роусьскымы именовъ Владимѣръ отьцемъ
възлюбленнымъ и матерію своею Мономахъ.
. и хрестіаныхъ людей дѣла, ко-
лико бо съблюде по милости своей и по отьни молитвѣ
отъ всѣхъ бѣдъ. сѣди на санехъ помыслихъ въ доуши
своей, и похвалихъ Бога, иже мѣ сихъ днєвъ грѣшнаго
допроводи. да, дѣти мои, или инъ кто, слышавъ сию
граматицю, не посмѣйте ся, нъ ѡмоуже любя дѣтий мо-
ихъ, и приметь ю въ сердце свое, не лѣкнети ся на-
чнєть такожде троуждати ся: первое, Бога дѣла и
доуша своя, страхъ имѣйте божий въ сердци своемъ,
милостыню творяще неоскоудноу, то бо ѡсть начатъкъ
всѣакомуу доброу. аще ли комуу нѣ любя граматича си, да
не поохригуютъ ся, ни тако се рекоуть: на далєчи поути, да
на санехъ сѣди безлѣпичю ѡси молвилъ. оусрѣтоша бо мѣ
сѣли отъ братиѣ моєи на Болзѣ, и рѣша: потѣсни ся къ
намъ, да въженемъ Растиславища, и власть ихъ оти-
мемъ; ѡже ли не поидеши съ нами, то мѣ сѣбѣ боудемъ, а
ты сѣбѣ. и рѣхъ: аще вы ся и гнѣваете, не могу кы ѡ
ити, ни креста прѣстоупити. и отрадивъ ѡ, възъмъ
псалтырю, въ печали разгѣноухъ ю, и то ми ся выни:
въскоую печалоуєши, доуше? въскоую съмоуцаєши мѣ? и
проча. и по томъ събрахъ словьца си люба, и съкладохъ
по радюу, и написахъ. аще вы послѣдныѣ не любя, а
прѣдныѣ принимайте. въскоую печальна ѡси, доуше моя?
въскоую съмоуцаєши мѣ? оуповай на Бога, ѡко исповѣмъ
ся ѡмоу. не ревнюй лоукавноуюцимъ, ни завиди творя-
щимъ безаконіє, за не лоукавноуюцини потрѣбять ся,
терпачини же Господа ти обладають землею. и ѡще мало, и
не боудеть грѣшника; възидеши мѣста ѡго, и не обра-
щеши. кротѣци же наследятъ землю, и насладятъ ся на
множествѣ мира. назирають грѣшныи правдынаго, и
поскрегѣреть на къ зюбѣ своимъ. Господъ же посмѣеть

ся юмоу, и прозреть, яко придетъ днь юго. ороужие
 извлѣкоша грѣшници, напригоша лоукъ свой истрѣлати
 ница и оубога, заклаати правдыя сердцьемь. ороужие ихъ
 вънидетъ въ сердца ихъ, и лоуци ихъ съкроушати ся.
 лоуче юсть правдѣннику мало паче богатства грѣшныхъ
 многа. яко мышца грѣшныхъ съкроушати ся, оутвер-
 ждають же правдѣнныя Господь. яко се грѣшници погыб-
 ноуть, правдѣнныи же милоуютъ и дають. яко благо-
 словиши юго наследати землю, клеоуци же юго потрѣ-
 вати ся. отъ Господа стопы чловѣкоу исправати ся. югда
 ся падеть, не развнеть ся, яко Господь подьемлетъ роукоу
 юго. оунъ вѣхъ, и състаркхъ ся, и не видѣхъ правдѣн-
 ка оставлена, ни скмени юго просица хлѣба. весь днь
 милоуютъ и въ замъ дають правдѣнныи, и племя юго
 благословлено боудеть. оуклони ся отъ зѣла, сътвори до-
 бро, възици мира и пожени, и живи въ вѣкы вѣка. въне-
 гда стати чловѣкомъ, оубо живы пожерли ны быша; въне-
 гда прогнѣвати ся ярости юго на ны, оубо вода бы ны по-
 топила. помилуй мя, Боже, яко попра мя чловѣкъ, весь
 днь боря ся сътоужи ми. попраша мя врази мон, яко
 мнози борюци ся съ мѣною съ вѣше. възвеселить ся
 правдѣнникъ, югда видить мьсть; роуцѣ свои оумыють
 въ крови грѣшника. и речеть оубо чловѣкъ: аще юсть
 плодъ правдѣника, и юсть оубо Богъ соудай земли. изъ-
 ми мя отъ врагъ моихъ, Боже, и отъ вѣстающихъ на мя
 отими мя. избави мя отъ творищихъ безаконие, и отъ
 моужь крови съпаси мя. яко се оуловиша доушу мою.
 яко гнѣвъ въ ярости юго и животъ въ воли юго; вечеръ
 въдворить ся плачь, а за оутра радость. яко лоучши
 милость твою паче живота моего, оустѣнкъ мои похвалита
 ты. тако благословлю ти въ животѣ моемь, и о имени
 твоємь въздѣю роуцѣ мои. покры мя отъ сѣнма лоука-
 ваго и отъ множества дѣлающихъ неправдоу. възвеселите
 ся, вси правдѣнни сердцьемь. благословлю Господа на вся-
 ко врѣмя, въ иноу хвала юго, и проча. якоже Василий оу-
 чаше, събравъ тоу оуноша, доуша чисты, несквернны,
 тѣлесты хоуды, кротъкоу бесѣдоу и въ мѣроу слово Го-
 сподне: яди и питию безъ лица велика кыти, при ста-

рыхъ молчати, прѣмоудрыхъ слоушати, старѣйшимъ покарати ся, съ тѣчнѣми и мѣньшимъ любѣвь имѣти, безъ лоукы бесѣдоюще, а много разоумѣти, не сверѣповати словомъ, ни хоулити бесѣдою, не обило смнати ся, срамлати ся старѣйшихъ, къ женамъ нечпымъ не бесѣдовати, долоу очи имѣти, а доушоу горѣ, прѣвѣгати, не стрѣкати оучити льгѣкыхъ, власти ни въ коууже имѣти и еже отъ вѣсѣхъ чѣсть. аще ли кѣто васъ можетъ инѣмъ оуслѣти, отъ Бога мѣзды да чаесть, и вѣчнѣхъ благъ насладити ся. о владѣчице богородице, отими отъ оубогаго сердца моего гордость и боуесть, да не възношу ся соуеютою мира сего; въ поустошьнѣмъ семь житии наоучи ся, вѣрнѣй чловѣче, быти благочестию дѣлатель, наоучи ся, по евангельскомоу словеси, очима оуправленію, языкоу оудержанію, оумоу съмѣренію, тѣлоу поравощенію, гнѣвоу погоубленію, помыслѣ чистѣ имѣти, поноуждаи ся на добрата дѣла, Господа ради; лишаеми не мѣсти, ненавидимъ любо гонимъ терпи, хоулимъ моли, оумертви грѣхъ, избавите обидима, соудите сиротѣ, оправдайте вѣдовницу; придѣте, да сътяжемъ ся, глаголетъ Господь; аще боудоутъ грѣси ваши яко оброщени, яко снѣгъ обѣлюи, и прочее. вѣснѣесть весна постынаи и цвѣтъ покаини; очистимъ себе, братиѣ, отъ всякои скверны плотскыи и доушевыныи, и свѣтодавцю въпиюще рыцѣмъ: слава тебѣ, чловѣколюбче. по истинѣ, дѣти моя, разоумѣйте, како ти есть чловѣколюбчеъ Богъ милостивъ и прѣмилостивъ. мы чловѣци, грѣшннн соуше и съмертннн, то иже ны зѣло сътворитъ, то хоуемъ и пожрѣти и кровь яго пролиати въ скорѣ: а Господь нашъ, владѣи и животомъ и съмертнню, съгрѣшении наша вѣше главы нашеи терпите, и пакы и до живота нашего, яко отьць, чадо своею любѣи и виѣи, и пакы привлачитъ је къ себе: тако же и Господь нашъ показалъ ны есть на врагы повѣдоу, тремн дѣлаы добрыми извѣти яго и повѣдити яго: покаиниѣмъ, слезами и милостынею; да то вы, дѣти моя, не тяжька заповѣдь божиѣ еже тѣми дѣлаы тремн извѣти грѣховъ своихъ и цѣсарьствннн не лишити ся. а Бога дѣлаи, не лѣкните ся, молю вы ся, не забывайте трехъ дѣлаы

тѣхъ: не во соуть тяжька, ни єдиночство, ни чернчство, ни гладъ, яко ини добри терпять, нѣ малымъ дѣломъ оулоучити милость божию. чѣто єсть чловѣкъ, яко помъниши и? велий єси, Господи, и чюдьна дѣла твоѧ, никакъже разоумъ чловѣчскъ не можетъ исповѣдати чюдєсъ твоихъ. и пакы рьцѣмъ: велий єси, Господи, и чюдьна дѣла твоѧ, и благословено и хвально имя твоє въ вѣкы по всей земли, єже кѣто не похвалить, ни прославляють силы твоѧ и твоихъ великыхъ чюдєсъ и добротъ, оустроєныхъ на семь свѣтѣ; како небо оустроєно, како ли солнце, како ли луна, како ли звѣзды и тьма и свѣтъ и земля, на водахъ положена, Господи, твоимъ промысломъ; звѣрїє разьноличьни и пѣтица и рьбы оукрашєны твоимъ промысломъ, Господи. и семоу чудоу дивоуємъ сѧ, како отъ персти сѣзда чловѣка, како образи разьноличьни въ чловѣчскыхъ лицихъ: аще и весь миръ сѣвѣкоупить сѧ, не вси кѣ єдинъ образъ, нѣ кыйже своимъ лица образомъ, по божи мѡдрости. и семоу сѧ подивоуємъ, како пѣтица небєсьныхъ изъ ириѧ идоуть, и первїє въ наши роуцѣ, и не ставятъ сѧ на єдиной земли, нѣ и сильныхъ и хоудыхъ идоуть по всѣмъ землямъ, божимъ повелѣнїемъ, да наполнятъ сѧ лѣси и поля. все же то далъ Богъ на оугодиє чловѣкомъ, на сѣнѣдѣ, на веселїє. велика, Господи, милость твоѧ на насъ, иже та оугодиѧ сѣтворилъ єси чловѣка дѣла грѣшна. и ты же пѣтица небєсьныхъ оумоудренъ тобою, Господи, єгда повелиши, то вѣспоють, и чловѣкы веселятъ тебе; єгда же не повелиши имъ, изыкъ же имѣюще онѣмѣють. а благословенъ єси, Господи, и хвальнъ зѣло, всяка чюдєса и ты доброты сѣтворивъ и сѣдѣлавъ: да иже не хвалить тебе, Господи, и не вѣроуютъ всѣмъ сердьцемъ и всею доушею въ имя Отца и Сына и свѧтаго Доуха, да боудеть проклятъ. си словьца прочитающе, дѣти мои, божѣствнаѧ, похвалите Бога, давѣшаго намъ милость свою и се отъ хоудаго моего безоумна наказанїє. послоушайте мене, аще не всего примете, то половиноу. аще вы Богъ оумакъчить сердьце, слезы свои испустите о грѣсѣхъ своихъ, рекоуще: якоже блѡдъницю и разбойника и мытарѧ помиловалъ єси, тако

и насъ грѣшныхъ помилоуѣ. и въ церкѣви то дѣйте и ложаще сѧ. не грѣшите ни единою же ношю, аще можете, поклонити сѧ до земли; ꙗко ли вы сѧ начнете не моши, а трижды; а того не забываете, не лѣните сѧ, тѣмъ бо ношнымы поклономъ и пѣниемъ чловѣкъ побѣждаетъ дивола, и что въ днь съгрѣшитъ, тѣмъ чловѣкъ избываетъ. аще и на кони ѡздыше не боудеть ни съ кымъ орудия, аще инѣхъ молитвъ не оумѣете молвити, а Господи помилоуѣ зовѣте беспрѣстани въ тайнѣ, та бо ꙗсть молитва всѣхъ лѣпльши, нежели мѣслити безлѣпцю. всего же паче оубогыхъ не забывайте, нѣ ꙗкомо могуше по силѣ кормите, и придавайте сиротѣ, и вдовницю оправдите сами, а не въдавайте сильнымъ погоубити чловѣка. ни права, ни крива не оубивайте, ни повелѣвайте оубити ꙗго: аще боудеть повиненъ смрти, а доуша не погоубляйте никакоже хрестияны. рѣчь молвѣше, и лихо и добро, не клекте сѧ Богомъ, ни хрестите сѧ, нѣктоу бо ти ноужда никоюже; аще ли вы боудеть крестъ цѣловати къ брати или къ комоу, ꙗко ли оуправивъше сердце свое, на немъже можете оустояти, таже цѣлоуѣте и цѣловавъше блюдѣте, да не, прѣстоупни, погоубите доуша свою. епискоупи, попи и игоумени, съ любѣвию възимайте отъ нихъ благословеннѣ, и не оустраняйте сѧ отъ нихъ, и по силѣ любвите и навѣдите, да примете отъ нихъ молитвоу отъ Бога. паче всего гордости не имѣйте въ сердце и въ оумѣ, нѣ рыцѣмъ: смртни ꙗсмъ, дньсь живи, а за оутра въ гробѣ; се все, что нѣ ꙗси въдалъ, нѣ наше, нѣ твою, пороучилъ нѣ ꙗси на мало дний. и въ земли не храните, то нѣ ꙗсть великъ грѣхъ. старыа чѣти ꙗко отьца, а младыа ꙗко братию. въ домоу своемъ не лѣните сѧ, нѣ все видите; не зрите на тивоуна, ни на отрока, да не посмѣють сѧ приходѣши къ вамъ домоу вашему, ни обѣдоу вашему. на войноу вышѣдъше не лѣните сѧ, не зрите на воюводы; ни питию, ни ѡдению не лагодите, ни съпанню; и стража сами наряждевайте, и ношю, отъ всюдоу нарядивъше около васъ, таже лѣзѣте, а рано вѣстанѣте; а ороужия не сънимайте съ себе въ борзѣ, не разгладявъше лѣнощами, въ незапоу бо чловѣкъ погыбають.

лъжа блуди сѧ и пишньства и блѡда, въ томь бо доуша погыбаеть и тѣло. коуда же ходише поутемь по своимъ землямъ, не дайте пакости дѣяти отрокомъ, ни своимъ, ни чюждимъ, ни въ селѣхъ, ни въ житѣхъ, да не клати васъ начьноутъ. коуда же поидете, идеже станете, напоите, накормите оунина. боле же чѣтѣте гостя, отъ коудоуже къ вамъ придетъ, или простъ, или добръ, или сълъ, аще не можете даромъ, брашьномъ и питиємъ: ти бо мимо ходише прославить чловѣка по всѣмъ землямъ любо добрымъ любо злымъ. больнаго присѣдите, надъ мертвѣца идѣте, яко вси мертвѣни иесмы; и чловѣка не минѣте, нъ привѣщавъше добро слово юмоу дадите. жены свои любите, нъ не дайте имъ надъ собою власти. се же въ коньць всемоу: страхъ божиимъ имѣйте выше всего. аще забываете сего, а часто прочитайте: и мнѣ коудеть безъ срама, и вамъ боудеть добро. югоже оумѣюще, того не забываете добраго, а югоже не оумѣюще, а тому сѧ оучите, якоже отьць мой, дома сѣды, изоумѣаше пять языкъ, въ томь бо чьсть юсть отъ инѣхъ земля. лѣность бо всемоу мати: юже оумѣють, то забодеть, а югоже не оумѣють, а тому сѧ не оучитъ. добръ же творяще не можѣте сѧ лѣнити ни на чьтоже доброю, первое къ церкѣви: да не застанеть васъ солнце на постели. тако бо отьць мой дѣлашеть блаженый и вси добрии моужи съвершени. заоутреню отъдавъше Богоу хвалоу и по томь солнцю въсходящю оузрѣвъше солнце, прославити Бога, съ радостию рече: просвѣти очи мои, Христе Боже, иже далъ ми юси свѣтъ твой красный, и юще, Господи, приложи ми лѣто къ лѣтоу, да прокъ, грѣховъ своихъ показвъ сѧ и оправдивъ животъ, тако похваляю Бога. и сѣдъше доумати съ дружиною или люди оправлявати или на ловъ ихати или поиздити или леши съпати: съпание юсть отъ Бога присоуждено полоу дѣне, о тѣ чинъ бо почиваеть и звѣрь и пѣтица и чловѣци. а се въ повѣдаю, дѣти мои, троудъ свой, юже сѧ юсмь троуждалъ, поути дѣи и ловы три на десѧте лѣта: первое къ Ростовоу идохъ, сквозѣ Бѣтича, посла мѧ отьць, а самъ иде Коурьскоу; и пакы въторою къ Смольнскоу съ Ставкомъ Скордѣтищемъ, тѣ пакы отиде къ

Берестню съ Изяславомъ, а мене посла Смольнскоу; та и-Смольнська идохъ Владимѣрю; тожде зимы тай посла-ста Берестню брата на главныя, иде вѣхоу пожгли, тай тоу блюдохъ градъ тѣхъ; та идохъ Переяславию отьцю; а по велицѣ дѣни изъ Переяслави та Владимѣрю, на Соутѣскоу мира творить съ Ляхы; отъ тоуда пакы на лѣто Владимѣрю опятъ; та посла ми Святославъ въ Ляхы: ходивъ за Глоговы до чешьскаго лѣса ходихъ въ земли ихъ четыре мѣсяца. въ тожде лѣто и дѣти ся роди старѣйшиє новоградскоє. та отъ тоуда Тоуровоу; а на весноу та Переяславию; таже Тоуровоу. и Святославъ оумре. и изъ пакы Смольнскоу; а и-Смольнська тойжде зимѣ та къ Новоу Градоу; на весноу Глѣбови въ помощь; а на лѣто съ отьцемъ въ Полотьскѣ; а на другоую зимоу съ Святполкомъ подъ Полотьскѣ; ожьгоша Полотьскѣ; онъ иде Новоу Градоу, а и съ Половци на Одрьскѣ, воюя; та Черниговоу; и пакы и-Смольнська къ отьцю придохъ Черниговоу. и Ольгъ приде, изъ Владимѣря выведенъ, и възвахъ и къ себѣ на овѣдъ съ отьцемъ въ Черниговѣ, на Краснѣмъ Дворѣ, и вѣдахъ отьцю три съта гривнѣ злата. и пакы и-Смольнська же пришьдъ проидохъ сквозѣ половчьскыя вои, вѣи ся, до Переяслави, и отьца на-лѣзохъ съ полкоу пришьдѣша; тай пакы ходихомъ, томъ-жде лѣтѣ, съ отьцемъ и съ Изяславомъ вѣтъ ся Черниговоу съ Борисомъ, и повѣдихомъ Бориса и Ольга; и пакы идохомъ Переяславию, и стахомъ въ обровѣ. и Бѣсеславъ Смольнскѣ ожьже, и азъ вѣскдъ съ Черниговьци о двою коню не застахомъ въ Смольнскѣ, тѣмъ-же поутемъ по Бѣсеславѣ пожегъ землю и повоювавъ до Лоукама и до Логожьска, та на Дрючскѣ воюя, та Черниговоу. а на тоу зимоу повоюваша Половци Стародоубѣ вѣсь, и азъ шѣдъ съ Черниговьци и съ Половци, на Деснѣ изимахомъ князя Ясадоука и Слаука, и дружиноу ихъ избиша; и на за-оутриє за Новомъ Градомъ разгнахомъ сильны вои Белкатгина, а се мьчи и пакнѣ вѣсь отьмахомъ. а въ Вятича ходихомъ по двѣ зимѣ на Ходотоу и на сына его; и къ Корьдноу ходихъ первоую зимоу; и пакы по Изяслави-шихъ за Микоулинѣ, и не постигохомъ ихъ; и на тоу ве-

сноу къ Ярополкоу съвѣкоуплатъ си на Броды; томѣжде лѣтѣ гонихомъ по Половѣцихъ за Хоролъ, иже Горошинъ възаша; и на тоу ѣсенѣ идохомъ съ черниговѣци и съ Половѣци, съ Читѣвѣици, къ Мѣньскоу: изъвахомъ градъ, и не оставихомъ оу него ни челадина, ни скотинѣ; на тоу зимоу идохомъ къ Ярополкоу съвѣкоуплати си на Броды, и любѣвъ великоу сѣтворихомъ; и на весноу посади мѣ отьць въ Переяслави прѣдъ братиѣю, и ходихомъ за Соупой; и идоуша къ Прилоукоу градоу срѣктоша нѣ въ незапоу половѣчьстни князи, осемъ тысоушь, и хотѣхомъ съ ними ради бити си, нѣ ороужие вѣхомъ оуслали на прѣдъ на повозѣхъ, и вѣнидохомъ въ градъ; толнко Семьцю шша єдиногo жива ти смѣдъ нѣколко, а наши онѣхъ боле избѣша и изимаша, и не смѣша ни конѣ помѣти въ роуцѣ, и вѣжаша на Соулоу тоѣ ноци; и за оутра, на Господинѣ дѣнь, идохомъ къ Бѣлкѣ Бѣжи, и Богъ нѣ поможѣ и свѣтѣя богородица: избѣша девѣть сѣтъ Половѣць и два князи шша, Багоубарсова врата, Яскни и Сакзи, а два моужа толнко оутекоста; и по томѣ на Святославѣ гонихомъ по Половѣцихъ и по томѣ на Торчѣскѣй градъ и по томѣ на Гюргѣвѣ по Половѣцихъ; и пакы на тойжде странѣ оу Красьна Половѣца побѣдихомъ; и по томѣ съ Растиславомъ же оу Барина вѣжа възвахомъ; по томѣ ходивѣ Владимѣрю пакы Ярополка посадихъ, и Ярополкъ оумре; и пакы по отьни сѣмѣрти и по Святуполцѣ на Соулѣ бивѣше си съ Половѣци до вечера, вѣхомъ оу Халѣпа, и по томѣ мирѣ сѣтворихомъ съ Тоугорканомъ и съ инѣми князи половѣчьскѣми; и оу Глѣбовѣ чадѣ поухомъ дружиноу свою вѣсю, и по томѣ Ольгѣ на мѣ приде съ половѣчьскою землею къ Черниговоу, и виша си дружина моѣ съ нимъ осемъ дѣний о малоу гробѣю, не вѣдадоуше имѣ въ острогѣ. сѣжаливѣ си хрестѣианѣхъ доушь и сѣлъ горѣицихъ и монастырь, рѣхъ не хвалити си поганѣмъ, и вѣдахъ вратоу отьца єго мѣсто, а самѣ идохъ на отьца своєго мѣсто, Переяслави. и изидохомъ на свѣтаго Бориса дѣнь изъ Чернигова, и вѣвахомъ сквозѣ полкѣ половѣчьскѣмъ, не въ сѣто дружинѣ и съ дѣтѣми и съ женами, и облизухотѣ си на насъ акы волци стоѣше и отъ прѣвоза и съ

горь, Богъ и святый Борисъ не да имъ мене въ корнсть, невръждени доидохомъ Переяславу, и сѣдѣвъ въ Переяслави три лѣта и три зимы и съ дружиною своею, многы вѣды придохомъ отъ рати и отъ глуда; и идохомъ на вой ихъ за Римовъ, и Богъ ны поможе, и избиша я, а другъша поимаша; и пакы Игларевою чады избиша, и вѣжа ихъ въздохомъ, шедъше за Голтавомъ; и Стародоубоу идохомъ на Ольга, за не ся быше приложилъ къ Половцемъ; и на Боугъ идохомъ, и съ Святполкомъ на Боняка за Рось; и Смольнскоу идохомъ, съ Давыдомъ съмиривъше ся; пакы идохомъ другою съ Бороница; тѣгда же и Торци придоша къ мѣнѣ, изъ Половць Читѣвниши, и идохомъ противоу имъ на Соулоу; и по томъ пакы идохомъ къ Ростовоу на зиму, и по три зимы ходихомъ Смольнскоу. и се нѣмѣ идоу Ростовоу. и пакы съ Святполкомъ гонихомъ по Боняцѣ, но ли оли оубиша, и не постигохомъ ихъ; и по томъ по Боняцѣ же гонихомъ за Рось, и не постигохомъ его; и на зиму Смольнскоу идохъ, и-Смольнска по велицѣ дѣни вѣидохъ. и Гюргева мати оумре. Переяславу пришедъ на лѣто събрахъ братию. и Бонякъ приде съ вѣсѣми Половци къ Къснатию, идохомъ за на изъ Переяслави за Соулоу, и Богъ ны поможе, и полкы ихъ повѣдихомъ, и князи изимахомъ лѣпльшаша, и по Рождествѣ сътворихомъ миръ съ Янепоу, и поимъ оу него дѣщерь идохомъ Смольнскоу; и по томъ идохъ Ростовоу. пришедъ изъ Ростова пакы идохъ на Половца на Оуроубоу съ Святполкомъ, и Богъ ны поможе; и по томъ пакы на Боняка къ Лоубьноу, и Богъ ны поможе; и по томъ ходихомъ въ войноу съ Святполкомъ; и потомъ пакы на Донъ идохомъ съ Святполкомъ и съ Давыдомъ, и Богъ ны поможе; и къ Вьреви вьхоу пришли Янепа и Бонякъ, и хотѣша възати и: и къ Ромноу идохъ съ Ольгомъ и съ дѣтми на на, и они ошютивъше вѣжаша; и по томъ къ Мѣнскоу ходихомъ на Глѣва, еже ны вѣше люди замлъ, и Богъ ны поможе, и сътворихомъ свое мышленое; и по томъ ходихомъ къ Владимѣрю на Ярославца, не терпаше зѣловъ его; а изъ Чернигова до Къяева нестижъ издихъ къ отьцю, дѣнемъ яемъ прѣ-

изднлъ до вечерни. а въскхъ поутнй осмь десятъ и три
 великхъ, а прока не испоманю мнъшихъ. и мировъ яесмь
 сътворилъ съ половъчьскыи князи безъ яединого два десятъ,
 и при отъци и кромѣ отъца, а дамь скота много и многы
 порты свои. и поустнлъ яесмь половъчьскыхъ князь лѣпль-
 шихъ изъ оковъ толико: Шароуканъ два брата, Багоубар-
 совы три, Овчинны брати . д., а въскхъ лѣпльшихъ кня-
 зий инѣхъ съто; а самы князи Богъ живы въ роуцѣ дава:
 Коксоусъ съ сыномъ, Якланъ, Боурчевищъ, Таревьскый князь
 Язгоулоуѣ, и инѣхъ кметий младыхъ . е., то тѣхъ жи-
 вы ведохъ, исккохъ и въметахъ въ тоу рѣчькоу въ
 Главлнй; по чрѣдамъ извнено не съ . с. въ то врѣмѣ
 лѣпльшихъ. а се троуждахъ съ ловы дѣла, по неже сѣдохъ
 въ Черниговѣ, а изъ Чернигова вышъдъ и до лѣта
 по сътоу оуганевалъ и имъ даромъ всею силою кромѣ ино-
 го лова, кромѣ Тоурова, иже съ отъцемъ ловилъ яесмь
 всякъ звѣрь. а се въ Черниговѣ дѣлалъ яесмь: конь дикыхъ
 своимъ роукама съвязалъ яесмь въ поуцахъ . л. и . к. жи-
 выхъ конь, а кромѣ того же по Росн издн яесмь своимъ
 роукама тѣ же коня дикыя. тоура ми два метала на
 розѣхъ и съ конемъ, яелень ми яединъ болъ, а два лоси, яе-
 динъ ногама тѣпѣталъ, а дроугый рогома болъ, вепрь ми
 на бедрѣ мѣчь отѣшалъ, медвѣдъ ми оу колѣна подѣклада
 оукоусллъ, лютый звѣрь скочилъ къ мѣнѣ на бедры, и
 конь съ мѣною поверже; и Богъ неврѣждена ми съблюде. и
 съ коня много падахъ, главоу си разбихъ дважды, и роу-
 цѣ и нозѣ свои врѣдихъ въ оуности своей, не блюды живо-
 та своего, ни щадн главы своей. яеже было творити отро-
 коу моемоу, то самъ яесмь сътворилъ, дѣла на войнѣ и на
 ловѣхъ, ношь и днь, на зноу и на зимѣ не дамь себѣ оу-
 покоя. на посадннкы не зря, ни на бирнча самъ творилъ,
 чьто было на добѣ, весь нарядъ и въ домоу своемъ
 та я творилъ яесмь. и въ ловьчнхъ ловьчнй нарядъ самъ
 яесмь держалъ и въ конюскѣхъ и о соколѣхъ и о ястрыбехъ.
 таже и хоудаго смерда и оубогыя въдовица не далъ яесмь
 сильнымъ обидѣти, и церквънаго наряда и слоужьбы
 самъ яесмь призиравъ. да не зазрите ми, дѣти мои, ни инѣ
 кѣто, прочьтѣ, не хвалаю бо съ, ни дерзости своей, нѣ

хвалю Бога, и прославляю милость его, иже ми грѣшнаго и хоудаго селико лѣтъ съблюде отъ тѣхъ часъ смѣртныхъ, и не лѣнива ми былъ сътворилъ, хоудаго, и на всѣ дѣла чловѣчская потрѣбна. да сию граматницу прочитающе потѣснѣте ся на всѣ дѣла добра, славище Бога съ свѣтлыми его. смѣрти бо ся, дѣти, не кошаце, ни рати, ни звѣри, нѣ моужьскою дѣло творите, како вы Богъ подасть. еже бо изъ отъ рати и отъ звѣри и отъ воды, и отъ коня съпадамъ ся, то никѣтоже васъ не можетъ вѣрѣдити ся и оубити, по неже не боудеть отъ Бога повелѣно; а еже отъ Бога боудеть смѣртъ, то ни отьць, ни мати, ни брати не могоуть откѣати. нѣ аще добро есть блюсти, божию блюденію лѣпле есть чловѣчскаго.

О многострастный и печальный азъ, много борещи ся сердцею, и одолѣваеши, доуше, сердцею моемоу, за не нетлѣннѣ соущи помышляю, како стати прѣдъ страшнымъ соудію, каіанна и съмирениа не примѣшемъ между собою. иже бо молвить: Бога люблю, а брата своего не люблю, лѣжь есть. и пакы: аще не отъпоустите прѣгрѣшний братоу, ни вамъ отъпоустить отьць вашъ небесный. пророкъ глаголетъ: не ревнуюй лоукавноующимъ, ни завиди творцимъ безаконіе. что есть добро и красно, нѣ братиа въ коупѣ. нѣ се диволе наоущеніе: то бо были рати при оумныхъ дѣдѣхъ нашихъ, при добрыхъ и блаженныхъ оьцихъ нашихъ; диволь бо не хошетъ добра родоу чловѣчскомуу, съваждеваетъ ны. да се ти написахъ, за не приноуди ми сынъ твой, ежеже іеси хрестилъ, иже то сѣдять близь тебе, прислалъ къ мѣнѣ моужь свой и граматоу, рекы: ладимъ ся и съмиримъ ся, а братьцю моемоу соудъ пришель, а вѣкъ іемоу не боудѣвѣ мьстника, нѣ възложивѣ на Бога, и станутъ си прѣдъ Богомъ; а роусьскы земли не погоубимъ. и азъ видѣхъ съмѣреніе сына своего, съжалихъ си, и Бога оустрашихъ ся, и рекохъ: онъ въ оумности своей и въ безоумни сице съмѣряеть ся, на Бога оукладаеть: азъ чловѣкъ грѣшнѣ іесемъ паче всѣхъ чловѣкъ. послоушахъ сына своего, написахъ ти граматоу: аще ю примѣши съ добромъ ли съ пороуганиемъ, свое же оузрю на твоёмъ писаниі. сими бо словесы

варихъ ти прѣди, игоже почлахъ отъ тебе, съмѣрениемъи
покаяниемъ, хотя отъ Бога ветхыхъ своихъ грѣховъ оста-
вленна. Господь бо нашъ не чловѣкъ есть, нъ Богъ всей
въселенѣи, иже въ мгновении ока вса сътворить, иже
хочеть, ть самъ прѣтерпѣ хоуление и оплевание и оуда-
рение, и на смерть вѣда съ, животомъ владѣи и смер-
тию, а мы что есмь? чловѣци грѣшны, лиси, днь жи-
ви, а оутро мертви, дньсь въ славѣ и въ чьсти, а за оу-
тра въ гробѣ и безъ памяти, ни събрание наше раздѣ-
лятъ. зри, брате, отца наю: что възвста, или чимъ
има порти? не тькмо, иже еста сътворила доуши своєю? нъ
да сими словеса, пославъше выше прѣди, брате, къ мѣнѣ в-
ррити мене; игда же оубиша дѣти мое и твоє прѣдъ тобою,
выше тебѣ, оузрѣвъше кровь иго и тѣло оубиноувъше, ико
цвѣтъ новъ процвѣтъше, ико агньць заколенъ, рещи вы-
ше, стояще надъ нимъ, вѣникноуци въ помыслы доуши сво-
єю: оубы мѣнѣ, что сътворихъ, и пождалъ иго безоу-
мня, свѣта сего мѣчтьнаго кривости ради налѣзохъ грѣхъ
себѣ, отьцю и матери слезы; и рещи выше давидьскы:
ико безаконие мое азъ знаю, и грѣхъ мой прѣдъ мѣною
есть въ иноу. не крове дѣла пролитна помазаникъ кожнй Да-
видъ, нъ прѣлюбодѣшние сътворивъ постыпа главою свою, и
плака съ горько въ ть часъ, и отьда иемоу съгрѣшениа иго
Богъ. и къ Богоу выше покаяти съ, и къ мѣнѣ выше грама-
тоу оутѣшьноу и снѣхоу мою послати къ мѣнѣ, за не
нѣсть въ ней ни зѣла ни добра, да быхъ обимъ ю оплакалъ
моужа ию и онъ сватѣбъ ию, въ пѣсний мѣсто: не ви-
дѣхъ бо ию первыа радости, ни вѣнчаниа ию, за грѣхы
своа. а Бога дѣла поустри ю къ мѣнѣ въ борзѣ съ первымъ
словомъ, да не съ нею коньчавъ слезы посажду на мѣстѣ, и
сидеть акы горлица на соусѣ дрѣвѣ желѣющи, и изъ оутѣ-
шю съ о Бозѣ; тѣмъ бо поутемъ шьли дѣди и отьци наши:
соудъ отъ Бога иемоу пришлъ, а не отъ тебе. аще бы
тъгда свою волю сътворилъ, и Моуромъ налѣзалъ, а Росто-
ва бы не занималъ, а послалъ къ мѣнѣ, отъ сюда съ бы-
хомъ оуладили; нъ самъ разоумѣи, мѣнѣ ли бы послати
къ тебѣ достойно, чи ли тебѣ къ мѣнѣ? да иже иси велѣлъ
дѣяти: си съ къ отьцю, десятию и есмь послалъ.

дивно ли, еже мужь оумерлъ въ полкоу ти? лѣпльше соуть измерли и роди наши. да нѣ въинскывати было чюждего, ни мене въ срамъ, ни въ печаль въвести. наоучиша бо и паробъци, да быша себѣ налѣзли, нѣ ономоу налѣзоша зъло. да еже начынеши казти съ Богоу, и мѣнѣ докро сердце сътворити, пославъ сълѣ свой или попъ, и грамотоу напиши съ правдою, тай власть възьмеши съ докромъ, и наю сердце обратиши къ себѣ, и лѣпльше боудемъ яко и прѣжде; нѣсмь ти вражьбитъ, ни мьстникъ. не хотѣхъ во крови твоѣи видѣти оу Стародоуба: нѣ не дай ми Богъ крови отъ роукоу твоѣю видѣти, ни отъ повелѣнниа своего никоторагоже брата. аще ли лѣжю, а Богъ ми вѣдаеть и крестъ честнѣй; еже ли то боудоу грѣхъ сътворишь, еже на ты шьдъ къ Черниговоу, поганыхъ дѣла, ли того съ каю. да то изыкомъ братни пожаловахъ, и пакы еже повѣдахъ, за не чловѣкъ есмь. аще ти добро, да съ тѣмъ; ели ти лихо, да то ти сѣднѣ сынъ твой хрестнѣй съ малымъ братомъ своимъ, хлѣбъ дадоуца дѣднѣ, а ты сѣднѣ въ своемъ. а о се съ ради. еже ли хоцеши тою оубити, то ти еста. по еже не хоцю въ лиха, нѣ добра хоцю братни и роусьстѣй земли. а егоже ты хоцеши насилеми, тако вѣ даша оу Стародоуба, мила съ дѣюца по тебѣ, отъчиноу твою. али Богъ послоухъ томоу, съ братомъ твоимъ радила съ есвѣ, а не поможетъ радити съ безъ тебе. и не сътворила есвѣ лиха ничѣтоже, нѣ рекла есвѣ: сн къ братоу, дондеже оуладимъ съ. еже ли кѣто васъ не хоцеть добра, ни мира хрестнѣномъ, а не боуди емоу отъ Бога мира оузрѣти на ономъ свѣтѣ доуши его. не по ноужди ти молвлю, ни вѣда ми котора, по Бозѣ, самъ оуслышиши; нѣ доуша ми своя лоучьши всего свѣта сего; на страшнѣй при бе-соуперникъ обличаю съ, и прочею.

Прѣмоудрости наставнѣице и съмыслоу давьче, несъмьслнѣмъ казателю и ницимъ застоупнѣице, оутверди въ разоумѣ мое сердце, Владыко, ты даждь ми слово отъче, се бо оустѣнама моима не възврани въпити ти: милостиве, помнлоуи падъшаго. оупованнѣ мое Богъ, прнѣжнѣице мое Христосъ, покровъ мой свѣтѣй Доухъ; надежде и по-

крове мой, не прѣзри мене, благаи, тебе бо имоуще по-
 мощьницу въ печали и въ болѣзни и въ зѣлѣхъ въскъхъ,
 и тебе славаю, прѣпѣтаи. и разоумѣйте и видите, яко азъ
 юсмь Богъ, испытаи сердца и свѣдѣи мысли, обличаи
 дѣла, опалии грѣхъ, соудай сиротѣ и оубогоу и нищю.
 въсклони се, доуше моя, и дѣла свои помысли, иже
 съдѣи, прѣдъ очи свои принеси и, и капли испоусте слезъ
 своихъ, и повѣждаи свѣ дѣяния и всаи мысли Христоу, и
 очисти се. Идрѣю чьстѣнѣи, отъче трѣблаженѣи, пастоу-
 ше критскѣи, не прѣстай моли се за ны чьтоущаи ти,
 да избеудемъ всаи гнѣва и печали и тлаи и грѣха и вѣдъ же,
 чьтоуще память твою вѣрѣно. градъ свой съхрани, дѣвице,
 мати чистаи, иже о тебѣ вѣрѣно цѣсарьствоуеи, да то-
 бою крѣпимъ се, и тебѣ се надѣемъ, повѣждаемъ всаи
 брани, испромѣтаемъ противѣнѣи, и творимъ послоуша-
 нию. о прѣпѣтаи мати, рождьшии въскъхъ святыхъ прѣ-
 святаго Слова, примѣши нынѣшнѣи приношению, отъ
 всакои напасти застоупи и грядущаи моукы къ тебѣ въ-
 пиющихъ; молимъ ти се, раби твои, и прѣкланяемъ си
 колѣнкъ сердца нашего; приклони оухо твою, чистаи, и
 съпаси ны въ скорбехъ погроужаущаи се присьно, и съблю-
 ди отъ всакого плѣнѣнѣи вражѣи твой градъ, богороди-
 це. пощади, Боже, наследѣи твоего, прѣгрѣшѣнѣи наша
 всаи прѣзри, нынѣ насъ имѣи молащѣихъ ти, на земли
 рождьшюю ти безъ скмене, земьноую милость, изволивъ
 облѣчи се, Христе, въ чловѣчьство; пощади ма, съпасе,
 рождъ се и съхранъ рождьшюю ти нетлѣнѣноу по рождѣ-
 ствѣ, югда сидѣши соудити дѣла моя, яко безгрѣшнѣи и
 милостивъ, яко Богъ и чловѣколюбьць. дѣво прѣчистаи,
 ненесоусьна бракоу, богообрадованаи, вѣрѣнѣимъ направле-
 нию, съпаси ма погыбѣшаго, къ Сыноу ти въпиюща. по-
 милоуи ма, Господи, помилоуи; югда хоцѣши соудити, не
 осоуди ма въ огнь, ни обличи мене яростию си; молить ти
 дѣва чистаи, рождьшаи ти, Христе, и множество ангелъ
 и моученикъ съборъ. о Христѣ Исоусѣ Господи нашемъ, ю-
 моуже подоваеи чьсть и слава, Отцю и Сыноу и Свято-
 муу Доухоу, всегда и нынѣ и присьно вѣкѣ.

LXXXI. Се же хоцю съказати, иже слышахъ прѣжде

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

[The text in this section is extremely faint and illegible due to heavy horizontal banding and low contrast. It appears to be a list or index of items, possibly names or titles, arranged in a columnar format. The text is mostly obscured by the scanning artifacts.]

[This section contains a few lines of text at the bottom of the page, which are also mostly illegible due to the same scanning issues. It appears to be a continuation of the list or index from the upper section.]

вѣхомъ прѣжде глаголали. Ольгови обѣщавъшию сѧ ити къ братоу своему Давыдови Смольнскоу и прити съ братомъ своимъ Кыиевоу и обрядъ положити, не въсхотѣ сего Ольгъ сътворити, нѣ пришедъ Смольнскоу и поимъ вои понде къ Моуромоу, въ Моуромѣ тѣгда соуцю Изяславоу Владимѣрицю. вѣсть же вѣсть Изяславоу, яко Ольгъ идеть къ Моуромоу. посла Изяславъ по вои Соуздаю и Ростовоу и по вѣклоузерьца, и събра вои многы. и посла Ольгъ сълѣ свои къ Изяславоу, глагола: иди въ власть отьца своего Ростовоу, а то юсть власть отьца моего; да хощю тоу сѣди порядъ сътворити съ отьцемъ твоимъ, се бо мѧ выгналъ изъ града отьца моего; а ты ли ми сѣде хлѣба моего же не хощеши дати? и не послоуша Изяславъ словесъ сихъ, надѣя сѧ на множество вой. Ольгъ же надѣя сѧ на правдоу, яко правъ бѣ въ семь, понде къ градоу съ вои; Изяславъ же исполчи сѧ прѣдъ градомъ на поли. Ольгъ же понде къ нему полкомъ, и състоупиша сѧ оуби, и вѣсть брань люта. и оубиша Изяслава, сына Владимѣри, вноука Бѣсевлажда, мѣсяца семтиберѧ въ .5. днь, прочни же вои побѣгоша, ови чрѣзъ лѣсъ, дружини въ градъ. Ольгъ же вѣниде въ градъ, и прииша и граждани, Изяслава же вѣзъмѣше положиша въ монастыри святаго Сѣпаса, и отъ тоудоу прѣнесоша и Новоу Градоу, и положиша оу святыхъ София на лѣвѣй странѣ. Ольгъ же по приятии града изима ростовьца и вѣклоузерьца и соуздальца и съкова, и оустреми сѧ на Соуздаю. и пришедъ Соуздаю, соуздальци даша сѧ юмоу. Ольгъ же омиривъ градъ овы изима, а дружити расточи, и имѣниа ихъ отъи. и иде Ростовоу, и ростовьци вѣдаша сѧ юмоу. и прѣи всю землю моуромьскоу и ростовьскоу, и посажда посадьники по градомъ, и дани поча брати. и посла къ нему Мьстиславъ сълѣ свой изъ Нова Града, глагола: иди изъ Соуздали опять Моуромоу, а въ чюждей власти не сѣди; и азъ пошлю молитъ сѧ съ дружиною своею къ отьцю своему, и съмирю ти съ нимъ: аще и брата моего оубилъ юси, то юсть не дивно, въ ратехъ бо и цѣсари и мужи погѣбають. Ольгъ же не въсхотѣ сего послоушати, нѣ паче помышляше и Новъ Градъ прѣяти. и посла Ольгъ Ирослава, брата своего, въ стража, а самъ стояше на поли оу Ро-

снхъ четырь лѣтъ, иже съказа ми Гоурята Роговищъ новоградъць, глагола сице: яко послахъ отрокъ мой въ Печероу, люди, иже соуть дань дающе Новоу Градоу. и пришдѣшю отрокоу моемоу къ нимъ, отъ тоудоу иде въ Югроу, Югра же иестъ языкъ нѣмъ, и съсѣдять съ Самодию на полоунощныхъ странахъ. Югра же рекоша отрокоу моемоу: дивно мѣ находихомъ чюдо, иегоже нѣсмѣ слышали прѣжде снхъ лѣтъ, се же нынѣ третиею лѣто поча быти. соуть горы зандоуща въ лоукоу моря, имѣже вѣсота яко до небесе, и въ горахъ тѣхъ клнчъ великъ и говоръ, и сѣкоуть гороу, хотише вѣсѣши сѣ; и въ горѣ той просѣчено окънице мало, и тоудѣ молвятъ, и иестъ не разоумѣти языкоу ихъ, нѣ кажоуть на желѣзо, и помавають роукою, просяще желѣза; и аще кѣто дастъ имъ ножъ ли ли сѣкыроу, они даютъ скорою противоу. иестъ же поуть до горъ тѣхъ непроходимъ пропастьми, снѣгомъ и лѣсомъ, тѣмѣже не доходимъ ихъ вѣсегда; соуть же и подале на полоунощни. мѣнѣ же рекъшю къ Гоурятѣ: сѣ соуть людие заклепenni Александромъ, македоньскымъ цѣсаремъ, якоже съказаетъ о нихъ Методий патарийскый: Александръ, цѣсарь македоньскый, възиде на вѣсточныхъ страны до моря, наричемою Болнчьною мѣсто, и видѣ тоу чловѣкы нечисты отъ племени Ифетова, ихъже нечистотоу видѣхъ: идяхоу скверноу вѣсакоу, комары и моухы, котѣкы, змиа, и мертвѣць не погрѣбахоу, нѣ идяхоу и женьскыа изврагы и скоты вѣсѣ нечистыа. то видѣвъ Александръ оубоа сѣ, иеда како оумножать сѣ и осквернять землю, и загна ихъ на полоунощныхъ страны въ горы вѣсокыа. и Богоу повелѣвшю състоупиша сѣ о нихъ горы полоунощныхъ, тѣкмо не състоупиша сѣ о нихъ горы на два на десяти лакѣти. и тоу сътвориша сѣ врата мѣдѣна, и помазаша сѣ асоунхитомъ; и аще хотиатъ възяти, не възмогоуть, ни огнемъ могоуть ижещи, вещь бо асоунхитова сица иестъ: ни огонь можетъ вѣжещи иего, ни желѣзо иего приметъ. въ послѣднихъ же дѣни по снхъ изидоуть осмь колѣнъ отъ поустыни етревьскыа, изидоуть и сѣ скверньнии языци, иже соуть въ горахъ полоунощныхъ, по повелѣнию божию.

LXXXII. Нѣ мѣ на прѣднихъ възвратимъ сѣ, якоже

вѣхомъ прѣжде глаголали. Ольгови обѣщавъшю сѧ ити къ братоу своему Давыдови Смольнскоу и прити съ братомъ своимъ Кышевоу и обрядъ положити, не вѣсхотѣ сего Ольгъ сътворити, нѣ пришьдѣ Смольнскоу и поимъ вои понде къ Моуромоу, въ Моуромѣ тѣгда соущю Изяславоу Владимѣрицю. вѣсть же вѣсть Изяславоу, яко Ольгъ идеть къ Моуромоу. посла Изяславъ по вои Соудалю и Ростовоу и по вѣлоезерьца, и събра вои многы. и посла Ольгъ сълѣт своимъ къ Изяславоу, глагола: иди въ власть отьца своего Ростовоу, а то юсть власть отьца моего; да хощю тоу сѣди порядъ сътворити съ отьцемъ твоимъ, се бо ми вѣгналъ изъ града отьца моего; а ты ли ми сѣде хлѣба моего же не хощеши дати? и не послоуша Изяславъ словесъ сихъ, надѣи сѧ на множество вой. Ольгъ же надѣи сѧ на правдоу, яко правъ бѣ въ семь, понде къ градоу съ вои; Изяславъ же исполчи сѧ прѣдъ градомъ на поли. Ольгъ же понде къ нему полкомъ, и състоупиша сѧ обои, и вѣсть брань люта. и оубиша Изяслава, сына Владимѣри, вноука Бѣсевлажда, мѣсяца сѣмтибрия въ .5. днь, прочии же вои повѣгоша, ови чрѣзъ лѣсъ, дружини въ градъ. Ольгъ же вѣниде въ градъ, и приша и граждани, Изяслава же вѣзьмѣше положиша въ монастыри святаго Сѣпаса, и отъ тоудоу прѣнесоша и Новоу Градоу, и положиша оу святыхъ Гофии на лѣвѣи странѣ. Ольгъ же по прияти града изима ростовьца и вѣлоезерьца и соудальца и съкова, и оустреми сѧ на Соудаль. и пришьдѣ Соудалю, соудальци даша сѧ юмоу. Ольгъ же омиривъ градъ овѣ изима, а другъти расточи, и имѣни ихъ отъи. и иде Ростовоу, и ростовьци вѣдаша сѧ юмоу. и прѣи всюю землю моуромьскоу и ростовьскоу, и посажда посадьникы по градомъ, и дани поча брати. и посла къ нему Мьстиславъ сълѣ свой изъ Нова Града, глагола: иди изъ Соудали опять Моуромоу, а въ чюждеи власти не сѣди; и азъ пошлю молитъ сѧ съ дружиною своею къ отьцю своему, и съмирю ти съ нимъ: аще и брата моего оубилъ юси, то юсть не дивно, въ ратехъ бо и цѣсари и моужи погыбають. Ольгъ же не вѣсхотѣ сего послоушати, нѣ паче помышляше и Новъ Градъ прѣяти. и посла Ольгъ Ярославъ, брата своего, въ стража, а самъ стоише на поли оу Ро-

стова. Мьстиславъ же съдоума съ новоградьци, и послаша Добрыню Рагоуиловища прѣдъ совою въ стража; Добрыня же первое изима даньникы. оувѣдавъ же Ярославъ се, яко изима даньникы (Ярославъ же стояше на Медвѣдници въ стражихъ), повѣже той ноши, и приеѣже къ Ольгови, и повѣда юмоу, яко идеть Мьстиславъ, и стражи изимани. и понде къ Ростовоу, Мьстиславъ же приде на Болгоу, и повѣдаша юмоу, яко Ольгъ въспятилъ ся юсть къ Ростовоу, и Мьстиславъ понде по немь. Ольгъ же приде къ Соуздаю, и слышавъ, яко идеть по немь Мьстиславъ, повелѣ зажеши Соуздаю градъ, тѣкмо оста ся дворъ монастырьскый пещерьскаго монастыря и церкви, яже тамо юсть святаго Дмитрия, юже вѣ далъ Ефремъ и съ селы. Ольгъ же повѣже къ Моуромоу, а Мьстиславъ приде Соуздаю, и сѣди тоу послыаше къ, Ольгови, мира проси, глагола: азъ юсмь мьний тебе, съли ся къ отьцю юмоу, а дружиноу, юже юси заимъ, врати; и изъ тебе въ всемь послоушаю. Ольгъ же посла къ нему съ лъстною хоти мира. Мьстиславъ же, имъ лъсти вѣрты, распоусти дружиноу по селомъ. и наста Феодорова недѣля поста, и приспѣ Феодорова соубота. а Мьстиславоу сѣдищу на обѣдѣ, приде юмоу вѣсть, яко Ольгъ на Клязмѣ, близъ во вѣ пришълъ безъ вѣсти. Мьстиславъ во юмоу имъ вѣроу, не постави стражевъ. нъ Богъ вѣсть избавляти благочестивыи свои отъ лъсти. Ольгъ же оустанови ся на Клязмѣ, мьни, яко Мьстиславъ повѣгнеть; къ Мьстиславоу же събраша ся дружина въ тѣ днь, и въ другый новоградьци и ростовьци и вѣлоузерьци. Мьстиславъ же ста прѣдъ градомъ, исполчивъ дружиноу. и не постоупи ни Ольгъ на Мьстислава, ни Мьстиславъ на Ольга. и стоиета противоу себѣ .д. дьни. и приде Мьстиславоу вѣсть: яко послалъ ти отьць врата Ыщеслава съ Половьци. и приде Ыщеславъ въ четвергъ по Феодоровѣ недѣли, въ постѣ, и въ пятъкъ приде Ольгъ, исполчивъ ся, къ градоу, а Мьстиславъ понде противоу юмоу съ новоградьци и съ ростовьци. и вѣдасть Мьстиславъ стигъ Владимѣрь половьчиноу именемъ Коуноую, и вѣдавъ юмоу пѣшьца постави и на правѣмъ крилѣ. и заведъ Коуноуи пѣшьца напѣ стигъ Владимѣрь. и оузрѣ

Ольгъ стигъ Владимѣръ, и оубога сѧ, и оужасъ нападе на нь и на вога ѧго. и пондоша къ боюви противоу севѣ, Ольгъ противоу Мьстиславоу, а Ярославъ понде противоу Бящеславоу. Мьстиславъ же прѣшдѣ пожаръ съ новоградци състоупиша сѧ на Коулачьцѣ. и бѣсть брань крѣпѣка. и нача одалати Мьстиславъ. и видѣвъ Ольгъ, ѧко понде стигъ Владимѣръ, нача заходити въ тылъ ѧго, и оубога сѧ побѣже Ольгъ, и одолѣ Мьстиславъ. Ольгъ же привѣже къ Моуромоу, и затвори Ярослава Моуромѣ, а самъ иде Рязаню. Мьстиславъ же приде Моуромоу, и сътвори миръ съ моуромьци, и поа свои люди, ростовьца и соудальца, и понде къ Рязаню по Ользѣ. Ольгъ же вѣвѣже изъ Рязани, а Мьстиславъ пришдѣ сътвори миръ съ Рязаньци, и поа люди свои, ѧже вѣ заточилъ Ольгъ. и посла къ Ольгови, глагола: не вѣгай никаможе, нѣ пошли сѧ къ братини своѣй съ мольбою, не лишать ти роусьскыя земли; и азъ пошлю къ отцю молитъ сѧ о тебѣ. Ольгъ же обѣща сѧ тако сътворити. Мьстиславъ же възвративъ сѧ въспитъ Соудалу, отъ тоудоу приде Новоу Градоу въ свой градъ, молитвами прѣподобьнаго епискоупа Никытты. се же бѣсть исходьщю лѣтоу . *схд. индикта .д. на полты.

LXXXIII. Въ лѣто . *схѣ. придоша Святполкъ, Владимѣръ, Давыдъ Игоревичъ, Василько Растиславищъ и Давыдъ Святославищъ и братъ ѧго Ольгъ, и съниша сѧ Любьчи на оустроѣниѣ мира, и глаголаша къ севѣ, рекоуще: по чѣто гоубимъ роусьскоую землю, сами на сѧ котороу дѣюше? а Половци землю нашу несоутъ разьно, и ради соутъ ѧже между нами рати: да нѣнкъ отъ селѣ имѣмъ сѧ по ѧдино сердце, и блюдѣмъ роусьскыя земли, и кѣждо да держитъ отъчиноу свою: Святполкъ Кыевъ Изяславлю, Владимѣръ Бьсевлаждю, Давыдъ и Ольгъ и Ярославъ Святославлю, а имѣже раздаша Бьсевладъ градъ, Давыдоу Владимѣръ, Растиславищема Перемышь Володаревн, Теревовль Васильковн. и на томъ цѣловаша крестъ: да аще кѣто отъ селѣ на кого боудеть, то на того боудемъ вси и крестъ чьстѣнъ. и рекоша вси: да боудеть на нь крестъ чьстѣнъ и вси земля роусьская. и цѣловавше сѧ пондоша къ своимъ си. и приде Святполкъ

съ Давыдомъ Кыевоу, и ради быша людиѣ вси, нъ тѣкмо диволъ печальнѣ быше о любѣви сей. и вѣлѣзе сотона въ сердце нѣкоторымъ моужемъ, и почаша глаголати къ Давыдови Игоревнцю, рекоуще сице: яко Владимѣръ съложилъ ся ѣсть съ Басилькомъ на Святполка и на ты. Давыдъ же, ѣмъ вѣроу лѣживымъ словесемъ, нача молвити на Басилька, глагола: кѣто ѣсть оубилъ брата твоего Ярополка? а нынѣ мыслить на мя и на ты, и съложилъ ся ѣсть съ Владимѣромъ: да промышлай о своей главѣ. Святполкъ же съмыте ся оумомъ, рекы: ѣда се право боудеть или лѣжа, не вѣдѣ. и рече Святполкъ къ Давыдови: да аще право глаголеши, Богъ ти боуди послоухъ; да аще ли завистию молвиши, Богъ боудеть за тѣмъ. Святполкъ же съжали си по братѣ своему, и о себѣ нача помышляти, ѣда се право боудеть. и та вѣроу Давыдови, и прѣклети Давыдъ Святполка, и начаста доумати о Басильцѣ. а Басилько сего не вѣдаше ни Владимѣръ. и нача Давыдъ глаголати: аще не имевѣ Басилька, то ни тебѣ княженни Кыевѣ ни мѣнѣ въ Владимѣри. и послоуша ѣго Святполкъ. и приде Басилько въ .д. номьбери, и прѣвезе ся на Быдобычъ, и иде поклонитъ ся къ святомуу Муханлоу въ монастырь, и оужина тоу, а товары свои постави на Роудици. вечероу же бывѣшю приде въ товаръ свой. наоутрию же бывѣшю присла Святполкъ, рекы: не ходи отъ именинѣ моухъ. Басилько же отъпрѣ ся, рекы: не могу жьдати, ѣда боудеть рать дома. и присла къ немуу Давыдъ: не ходи, брате, не ослоушай ся брата старѣйшаго. и не въсхотѣ Басилько послоушати. и рече Давыдъ Святполкоу: видиши ли, не помьнить тебе ходи въ твою роукоу; аще ти отидеть въ свою власть, самъ оузриши, аще ти не займетъ градъ твоихъ Тоурова и Пиньска и прочихъ градъ твоихъ. да помьнеши мене: нъ призвавъ нынѣ и ѣмъ и даждь мѣнѣ. и послоуша ѣго Святполкъ, и посла по Басилька, глагола: да аще не хоцеши жьдати до именинѣ моухъ, да приди нынѣ, и цѣлоуѣши мя, и посѣдимъ вси съ Давыдомъ. Басилько же обѣща ся прити, не вѣдѣ лѣсти, юже коваше на нь Давыдъ. Басилько же вѣсѣдъ на конь поуха, и оустрѣте и дѣтскыи ѣго, и повѣда ѣмоу, гла-

гола: не ходи, княже, хотять ти яти. и не послуша юго, помышляма: како ми хотять яти? оногды цѣловали крестъ, рекоуще: аще кѣто на кого боудеть, то на того боудеть крестъ и мы вси. и помысливъ си прѣкрести ся, рекы: воли господни да боудеть. и приаха въ малѣ дружинѣ на княж дворъ, и вылѣзе противоу юго Святполкъ, и идоша въ истъвькоу, и приде Давыдъ, и сѣдоша. и нача глаголати Святполкъ: остани ся на святѣкъ. и рече Басилько: не могоу остати, брате, оуже юсмь повелѣлъ товаромъ понти прѣди. Давыдъ же сѣдаше акы нѣмъ. и рече Святполкъ: да заоутрокай, брате. и обѣща ся Басилько заоутрокати. и рече Святполкъ: посѣдита въ съде, а изъ лѣзоу и наряждю. и лѣзе вънъ, а Давыдъ съ Басилькомъ сѣдоста. и нача Басилько глаголати къ Давыдоу, и не бѣ въ Давыдѣ гласа ни послушаниа; бѣ бо оужаслъ ся, лѣсть имѣи въ сердце. и посѣдѣвъ Давыдъ мало рече: кѣде юсть братъ? они же рѣша юмоу: стоитъ на сѣнехъ. и въставъ Давыдъ рече: азъ идоу по нь, а ты, брате, посѣди. и въставъ иде вънъ. и яко вѣстоупи Давыдъ, запроша Басилька, въ пятый ноябрь, и оковаша и въ двои оковы, и приставиша къ нему стража на ноць. на оутрие же съзва Святполкъ воляръ и кыянъ, и повѣда имъ, юже бѣ юмоу повѣдалъ Давыдъ: яко брата ти оубилъ, и на ты съвѣщаль ся съ Владимѣромъ, и хоцеть ти оубити и градъ твой зати. и рѣша воляре и людие: тебѣ, княже, достонть блюсти главы своѣи: да аще юсть право молвилъ Давыдъ, да приметъ Басилько казнь: аще ли неправо глагола Давыдъ, да приметъ мьсть отъ Бога, и отъвѣщаетъ прѣдъ Богомъ. и оувѣдѣша игоумени, и начаша молити ся о Басильцѣ Святполкоу. и рече имъ Святполкъ: юто Давыдъ. оувѣдѣвъ же се Давыдъ нача поущати на ослабленіе: аще ли сего не сътвориши, а поуститиши и, то ни тебѣ княжити ни мѣнѣ. Святполкъ же хоташе поустити и, нъ Давыдъ не хоташе, блкды ся юго. и на тоу ноць везоша и Бѣлоу Градоу, иже градъ малъ оу Кыева яко десять верстъ въ дале, и привезоша и на колѣхъ, окована соуща, и съсадиша и съ колъ, и ведоша и въ истъвькоу малоу. и сѣдицю юмоу, оузрѣ Басилько

торчина остриша ножь, и разоумѣ, яко хотять и слѣпнѣти, и възъпи къ Богоу плачемъ великомъ и стенаниемъ. и се вѣлѣзоша посланни Святѣполкомъ и Давыдомъ Сновидъ Изечевиць, конюхъ Святѣполчь, и Дьмитръ, конюхъ Давыдовъ, и почаста простирати ковьръ, и простеръша нѣста Василька, хотяща и поврѣщи. и боряшеть ся съ нима крѣпъко, и не можаста ѣго поврѣщи. и се вѣлѣзъше друзѣни повергоша и, и съвѣзаша и, и сънѣмъше дѣскоу съ печи възложиша на перси ѣго. и сѣдоста оба полъ Сновидъ Изечевиць и Дьмитръ, и не можаста ѣго оудержати. и пристоупиша ина два, и сънѣста другоую дѣскоу съ печи, и сѣдоста, и оудавиша и рамяно, яко персемъ троскотати. и пристоупи торчинъ, именемъ Берендий, овъчюхъ Святѣполчь, держа ножь и хоти оударити и въ око, и грѣши ся ока, и прѣкрѣза ѣмоу лице, и ѣсть рана та на Васильцѣ и нѣнѣ. и по семь оударѣ и въ око, и изъи зѣницю, и по семь въ другою око, и изъи другоую зѣницю. и томъ часѣ бѣсть яко и мертвъ. и възъмъше и на ковьрѣ възложиша на кола яко мертва, и повезоша и Владимѣрю. и бѣсть везомоу ѣмоу, сташа съ нимъ, прѣшѣдъше мостъ здвиженъскый, на торговищи, и съвѣлѣкоша съ него срачькоу, кровавоу соущю, и вѣдѣша попадни опрати, попадни же оправъши възложи на нь, онѣмъ обѣдоующемъ. и плакати ся нача попадни, яко мертвоу соущю ономоу. и ощюти плачь, и рече: кѣде се ѣсмь? они же рекоша ѣмоу: въ Здвиженни градѣ. и въпроси воды, они же дѣша ѣмоу, и испи воды, и вѣстоупи въ нь доуша, и оупомѣноу ся, и пощюпа срачькы, и рече: чемоу ѣсте сънѣли съ мене срачькоу? да вѣхъ въ той срачьцѣ кровавѣ съмерть приналъ и сталъ прѣдъ Богомъ. онѣмъ же обѣдавъшемъ пондоша съ нимъ въ скорѣ на колѣхъ, а по гроудноу поутѣ, бѣ бо тѣгда мѣсяць гроуднъ, рекъше ноябрь. и придоша съ нимъ Владимѣрю въ шестый дѣнь, приде же и Давыдъ съ нимъ, акы нѣкакъ оуловъ оуловнѣвъ. и посадиша и въ дворѣ Бакиевѣ, и приставиша три десѣти моужь стрѣщи ѣго и два отрока княжа, Оулана и Кольчу. Владимѣръ же слышавъ, яко нѣтъ вѣсть Василько и ослѣплѣнъ, оужасе ся, и вѣсплакавъ рече: сего не вѣвало ѣсть въ роусь-

стѣй земли ни при дѣдѣхъ нашихъ ни при отъцнхъ нашихъ, сѣкого зѣла. и тоу авнѣ посла къ Давыдоу и къ Ольгови Святославицема, глагола: пондѣта къ Градѣцю, да поправимъ сѣго зѣла, ѣже сѣ сътвори се въ роусьстѣй земли и въ насъ, въ братни, ѣже въверженъ въ нѣы ножь: да аще сѣго не оуправимъ, то больше зѣло вѣстанеть въ насъ, и начьнеть братъ брата закалати, и погьбнеть земля роусьская, и врази наши, Половци, пришѣдѣше възьмоуть землю роусьскою. се слѣшавъ Давыдъ и Ольгъ печальна бѣста вельми, и плакаста сѣ, рекоуца: како сѣго нѣ было въ родѣ нашемъ. и тоу авнѣ събравѣша вои придоста къ Владимѣроу. Владимѣроу же съ вои стоащю въ бороу, Владимѣръ и Давыдъ и Ольгъ послаша моужа своа, глаголюще, къ Святполкоу: чѣто се зѣло сътворилъ ѣси въ роусьстѣй земли, и въвергъ ѣси ножь въ нѣы? чѣмоу ѣси ослѣпилъ братъ свой? аще ти бѣ вина каа бѣла на нѣ, обличилъ бѣ и прѣдъ нами, и оупрѣвъ и сътворилъ ѣмоу: а нѣынѣ авнѣ виноу ѣго, ѣже ѣмоу се сътворилъ ѣси. и рече Святполкъ: како повѣда ми Давыдъ Игоревнѣ: како Василько брата ти оубилъ, Ярополка, и тебе хоцеть оувити и заати власть твою, Тоуровъ и Пиньскъ и Берестнѣ и Погориноу, и заходилъ ротѣ съ Владимѣромъ, како сѣсти Владимѣроу Кьивѣ, а Василькови Владимѣри: а невола ми своа главѣ баюсти. и не изъ ѣго ослѣпилъ, нѣ Давыдъ, и велъ и къ сѣбѣ. и рѣша моужи Владимѣри и Давыдови и Ольгови: извѣта о сѣмъ не имѣй, како Давыдъ ѣсть слѣпилъ и, не въ Давыдовѣ градѣ шѣтъ ни ослѣпленъ, нѣ въ твоємъ градѣ шѣтъ и ослѣпленъ. и се имѣ глаголющемъ разидоша сѣ разьно. на оутриѣ же хотѣшемъ имѣ чрѣзъ Днѣпръ на Святполка, Святполкъ хотѣ повѣгнути изъ Кьива, и не даша ѣмоу кьивне, нѣ послаша Бьсѣвлаждю и митрополита Николоу къ Владимѣроу, глаголюще: молимъ сѣ, княже, тебѣ и братома твоима, не мозѣте погоубити роусьскыа земли: аще бо възьмете рать междю собою, поганинѣ имоуть радовати сѣ, и възьмоуть землю нашу, юже бѣша сътѣжали отъци ваши и дѣди ваши трудоу великомъ и храбрьствомъ, поварающе по роусьстѣй земли нѣы земли принскывахоу, а вы хоцете по-

гоуенти землю роусьскою. Бъсєвлажда же и митрополитъ придоста къ Владимѣроу, и молиста сѧ ѧмоу, и повѣдѧста мольбоу кыянъ, ѧко творити миръ и блюсти землю роусьскыѧ и брань имѣти съ поганьми. се слышавъ Владимѣръ, расплакавъ сѧ рече: по истинѣ, отьци наши и дѣди наши съблюди землю роусьскою, а мѧ хоцѧмъ погоубити. и прѣклони сѧ на мольбоу книгынниноу, чьтѧшетъ ю акы матерь отьца ради своего, вѣ бо любимъ отьцю своемоу по великоу и въ животѣ и по съмерти, не ослоушаша сѧ ѧго ни въ чемъ же, тѣмъ же и послоуша ѧѧ акы матери. и митрополита такожде чьтѧше, санъ свѧтительскыѧ, и не прѣслоуша мольбы ѧго, Владимѣръ бо тако быше любьзливъ: любьвъ имѣѧ къ митрополитомъ и къ епискоупомъ и къ игоуменомъ, паче же черньчьскыѧ чинъ любьвѧ, черньца, приходящѧ къ немоу, напиташе и напѧше акы матери дѣти свои, и аще кого видѧше ли шюмьна ли въ коемъ заворѣ, не осоуждаше, нъ всѧ на любьвъ прѣкładaше и оутѣшаше. нъ мѧ на свое възвратимъ сѧ. книгыни вьтѧвши оу Владимѣра приде Кыневоу, и повѣдѧ всѧ рѣчи Свѧтополкоу и кыяномъ, ѧко миръ боудеть. и начаша междуо собою моужа слати, и оумириша сѧ на семь, ѧко рѣша Свѧтополкоу: ѧко се Давыдова съколота, то нди ты, Свѧтополче, на Давыда, любо ими, любо прожени и. Свѧтополкъ же ѧмъ сѧ по се, цѣловаша крестъ между собою, миръ сътворише. Басилькови же соуцю Владимѣри на прѣжде реченѣмъ мѣстѣ, ѧко приближи сѧ постъ великыѧ, и мѧнѣ тоу соуцю, Владимѣри, въ ѧдиноу ношь присла по мѧ князь Давыдъ. и придохъ къ немоу, и сѣдахоу около ѧго дружина, и посадивъ мѧ рече ми: се молвилъ Басилько си ноши къ Оуланови и Кольчи, рекы тако: се слышю, ѧже идеть Владимѣръ и Свѧтополкъ на Давыда; да ѧже бѧ мене Давыдъ послоушалъ, да вѧхъ послалъ моужь свой къ Владимѣроу, вратить сѧ, вѣдѣ бо сѧ съ нимъ, чьто молвилъ, и не пондетъ. да се, Басилю, шлю ты, нди къ Басилькови, тезоу своемоу, съ сима отрокома, и молви ѧмоу тако: ѧже хоцѧши послати моужь свой, и вратить сѧ Владимѣръ, то вѣдамъ ти, которыѧ ти градъ любѣ, любо Бъсєваждѣ, любо Шеполь, любо

Перемиль. азъ же идохъ къ Василькови, и повѣдахъ ѿмоу
 вса рѣчи Давыдовы. онъ же рече: сего ѿсмы не молвилъ,
 нъ надѣю ся на Богъ, пошлю, да быша не пролинали мене
 ради крови. нъ семоу ми дивно, дають ми градъ свой, а
 мой Тербовль, моя власть, пожьдавше и нынѣ. якоже
 и бысть, въ скорѣ бо прѣи власть свою. мѣнѣ же рече: иди
 къ Давыдови, и рѣчи ѿмоу: пришли ми Коульмѣи, тѣ
 пошлю къ Владимѣроу. и не послуша ѿго Давыдъ, и по-
 сла ми пакы, рекы: нѣ тоу Коульмѣи. и рече ми Василько:
 посѣди мало. и повелѣ слоузѣ своему ити вѣнъ, и сѣде
 съ мѣною, и нача ми глаголати: се слышу, еже ми хо-
 щеть дати Ляхомъ Давыдъ; то се мало ся насытилъ крове
 моеи, а се хочеть боле насытити ся, еже ми вѣдасть имъ?
 азъ бо Ляхомъ много зѣла сътворихъ, и еже ѿсмы хотѣлъ
 сътворити и мѣстити роусьскѣи земли. и аще ми вѣдасть
 Ляхомъ, не бою ся съ смерти, нъ се повѣдаю ти по исти-
 нѣ, яко на мя Богъ наведе се за мое вѣзвышенне: яко
 приде ми вѣсть, яко идоуть къ мѣнѣ Берендичи и Пече-
 нѣзи и Торци, и рекоухъ въ оумѣ своемъ: еже ми боу-
 доуть Берендичи и Печенѣзи и Торци, рекоу братоу свое-
 моу Володареву и Давыдови: дайте ми дружиноу свою
 млаждшюу, а сама пийта и веселита ся. и помыслихъ:
 на землю лядскоую настоупаю на зимоу, и на лѣто и вѣзь-
 моу землю лядскоую, и мѣщю роусьскоую землю. и по семъ
 хотѣлъ ѿсмы прѣяти Болгары доунайскыи и посадити ѿ
 оу себе. и по семъ хотѣхъ просити ся оу Святополка и оу
 Владимѣра ити на Половца, да любо налѣзоу себѣ славоу,
 а любо главоу свою съложю за роусьскоую землю. ино помы-
 шленне въ сердци моемъ нѣ было, ни на Святополка ни на
 Давыда, а се кленоу ся Богомъ и ѿго пришьствиемъ, яко не
 помыслилъ ѿсмы зѣла брати своеи ни въ чѣмъ же, нъ за
 мое вѣзнесенне низложи ми Богъ и съмѣри. по семъ же при-
 ходищу великоу дѣни, поиде Давыдъ, хоти прѣяти Василь-
 ковоу власть. и оусрѣте и Володарь, братъ Васильковъ, оу
 Боужьска, и не смѣ Давыдъ стати противоу Васильковоу бра-
 тоу, Володарю, и затвори ся въ Боужьскѣ, и Володарь остоу-
 пи и въ градѣ. и нача Володарь молвити: по чѣто зѣло съ-
 творивъ не каеши ся ѿго? да оуже помани ся, колико ѿси

зъла сътвориша. Давыдъ же на Святуполка нача извѣтъ имѣти, глаголю: ци ѿ се сътвориша, ци ли въ моемъ градѣ? азъ си самъ боша, аще быша и мене или и сътворили такожде; неволя ми было пристати въ сѣвѣтъ, ходишю въ роукоу яго. и рече Болодарь: Богъ свѣдѣтель томоу, а нынѣ поусте братъ мой, и сътворю съ тобою миръ. и радъ бывъ Давыдъ посла по Басилька, и приведе и дастъ Болодарю, и сътвориша миръ, и разидоста си. и сѣде Басилько Теревовли, а Давыдъ приде Владимѣрю. и наставъши веснѣ приде Болодарь и Басилько на Давыда, и придоста къ Бъсевлаждю, а Давыдъ затвори си Владимѣри. онѣма же ставъшема около Бъсевлажда, възвоста копиемъ градъ, и зажъгоста огнемъ. и бѣгоша людию огня. и повелѣ Басилько искъши вса, и сътвори мѣщению на людехъ неповинныхъ, и пролиа кровь неповинноу. по семъ же придоста къ Владимѣрю, и затвори си Давыдъ въ Владимѣри, и сиа оступисе градъ. и посласта къ Владимѣрьцемъ, глаголюща: вѣ не придоховѣ на градъ вашъ ни на васъ, нѣ на врагы свои, на Тоурмака и на Лазаря и на Басила, ти бо соуть намолвили Давыда, и тѣхъ иестъ послоушалъ Давыдъ, и сътвориша се зъло: да аще хоцете за сихъ бити си, да се мы готови; а любо, выдайте врагы наша. граждане же се слышавъше съзваша вѣще, и рѣша Давыдови людию: выдай моужа сиа, не виемъ си за сихъ, а за ты бити си можемъ; аще ли, то отворимъ врата градоу, а самъ промышлай о себѣ. и неволя бысть выдати ѿ. и рече Давыдъ: нѣ тоу нхъ съде, вѣ бо ѿ послалъ Лоучьскоу. онѣмъ же пошѣдъшемъ Лоучьскоу Тоурмакъ вѣжа Кыевоу, а Лазарь и Басиль вратисеа си Тоуринскоу. и слышаша людию, яко Тоуринстѣ соуть, и кликнуша людию на Давыда, и рекоша: выдай, кого ти хотять; аще ли, то прѣдаемъ си. Давыдъ же пославъ приведе Басила и Лазаря, и дастъ ѿ, и сътвориша миръ въ недѣлю. а за оутра по зори повѣсиша Басила и Лазаря и растрѣлаша стрѣлами Басильковици, и идоша отъ града. се же въторою мѣщению сътвори, ягоже не быше лѣпо сътворити, да бы Богъ отъмѣстникъ былъ, и възложити было на Бога мѣщению своею, якоже рече пророкъ: и въздамы мѣсть врагомъ, и ненавида-

шимъ мѣ въздаемъ, яко кровь сыновъ своихъ мѣшаютъ и
 мѣстятъ, и въздасть мѣсть врагомъ и ненавидѣшимъ его.
 симъ же отъ града отъшкдъшемъ, сею сънъмъше погрекоша
 ѿ. Святѣполкоу же обѣщавъшю сѧ прогнати Давыда понде
 къ Берестию къ Лиухомъ. се слышавъ Давыдъ иде въ Лиухы
 къ Владиславоу, ища помощи. Лиухове же обѣщаша сѧ ѿмоу
 помагати, и възыша оу него злата пятьдесятъ гривень,
 рекоуще ѿмоу: понди съ нами Берестию, яко се вавить ны
 Святѣполкъ на сънъмъ, и тоу оумиримъ ты съ Святѣпол-
 комъ. и послоушавъ ихъ Давыдъ иде Берестию съ Владисла-
 вомъ. и ста Святѣполкъ въ градъ, а Лиухове на Боузъкъ, и
 съсла сѧ рѣчьми Святѣполкъ съ Лиухы, и въздасть дары ве-
 ликы на Давыда. и рече Владиславъ Давыдови: не послоу-
 шаютъ мене Святѣполкъ, да иди опятъ. и приде Давыдъ
 Владимѣрю. и Святѣполкъ съвѣтъ сътвори съ Лиухы, и
 понде къ Пиньскоу, пославъ по вой. и приде Дороговоуждю, и
 дожда тоу вой своихъ, и понде на Давыда къ градуу, и
 Давыдъ затвори сѧ въ градъ, чаши помощи отъ Лиуховъ, вѣ-
 ша бо ѿмоу рекли: яко аще придоуть на ты роусьстни кня-
 зи, то мѣ ты боудемъ помощьници. и сълѣгаша ѿмоу,
 ѿмлюще злато оу Давыда и оу Святѣполка. Святѣполкъ же
 остоупи градъ, и стои Святѣполкъ около града седмь
 недѣль. и поча Давыдъ молити сѧ: поусти мѧ изъ града.
 Святѣполкъ же обѣща сѧ ѿмоу, и цѣловаста крестъ междуу
 собою. и изиде изъ града, и приде въ Червенъ. а Святѣ-
 полкъ вѣниде въ градъ въ великоую соуботоу, а Давыдъ
 вѣжа въ Лиухы. Святѣполкъ же прогнавъ Давыда нача
 доумати на Болодаря и на Басилька, глаголи: яко се ѿсть
 власть отъца моего и брата. и понде на ны. се слышавъ
 Болодарь и Басилько пондоста противоу, възымъша крестъ,
 ѿгоже кѣ цѣловалъ къ нима на семь: яко на Давыда
 пришълъ ѿсьмъ, а съ вама хоцю имѣти миръ и любѣвь. и
 прѣстоупи Святѣполкъ крестъ, надѣи сѧ на множество
 вой. и срѣктоша сѧ на поли на Рожьни, исполнивъшемъ сѧ
 овоимъ. и Басилько възвыси крестъ, глаголи: яко сего ѿси
 цѣловалъ; се первѣѿе възимъ ѿси зракъ очию моею, а се
 нынѣ хоцеша възяти и доушю мою: да боуди междуу нами
 крестъ съ. и пондоша къ себѣ къ боюви. и състоупиша сѧ

полци, и мнози чловѣци благовѣрнии видѣша крестъ надъ Басильковъ вой възвѣшъ сѧ велими. брани же велицѣ вѣвѣши и мнозѣмъ падающею отъ обою полкоу, видѣвъ Святѣполкъ, яко люта брань, повѣже, и прибѣже Владимѣрю. Болодаръ же и Басилько повѣдивѣша, стапта тоу, рекоуща: довлѣиетъ нама на между своєю стати. и не идоста никаможе. Святѣполкъ же прибѣже Владимѣрю, и съ нимъ сына его два и Ярополчица два и Святѣоша, сынъ Давыдовъ Святѣславица, и прочая дружина. Святѣполкъ же посади въ Владимѣри Мѣстислава, иже вѣ немю отъ наложница, а Ярославъ посла въ Оугры, вави Оугры на Болодаря, а самъ иде Кыевоу. Ярославъ же, сынъ Святѣполкъ, приде съ Оугры и краль Коломанъ и два епискоупа, и стапта около Перемышля по Бягроу, а Болодаръ затвори сѧ въ градѣ, Давыдъ же въ тѣ чинъ пришѣдъ изъ Лаховъ посади женоу свою оу Болодаря, а самъ иде въ Польшца. и оустрѣте и Бонякъ. и врати сѧ Давыдъ, и поидоста на Оугры. идоущема же има стапта ноцьлегоу: и яко вѣсть полоу ноци, вѣставъ Бонякъ отъыха отъ вой, и поча вѣти волчьскы, и волкъ отъвѣ сѧ немю, и начаша волци вѣти мнози. Бонякъ же приухавъ повѣда Давыдови: яко повѣда ны юсть на Оугры за оутра. и на оутриѣ Бонякъ исполчи вои своя, и вѣсть Давыдовъ вой съто, а оу самого три съта. и раздѣли ѧ на три полкы, и поиде къ Оугромъ. и поустри на воровъ Ялтоунапоу въ пяти десѣтъ чади, а Давыда постави подъ стягомъ, а самъ раздѣли сѧ на двѣ части по пяти десѣтъ на страноу. Оугри же исполчиша сѧ на застоупы, вѣ во Оугръ числомъ съто тысоушь. Ялтоунапа же пригна къ первою застоупоу, и стрѣливѣше повѣгнуша прѣдъ Оугры, Оугри же погнаша по нихъ. и яко вѣжаще минуша Боняка, Бонякъ гнаше сѣкы въ тылъ, а Ялтоунапа възращашетъ сѧ въспѣть, и не допоущахоу Оугръ опѣть, и тако множицею оубиваи събѣнша ѧ въ мѣчь. Бонякъ же раздѣли сѧ на три полкы, и събѣнша Оугры акы въ мѣчь, яко се соколъ събѣнваетъ галица. и повѣгоша Оугри, и мнози истопоша въ Бягроу, а друзини въ Саноу. и вѣжаще възле Сана въ гороу съпихахоу другъ друга, и гнаша по нихъ два дѣни сѣкоущѣ.

тоу же оубиша и пискоупа ихъ Коупана и отъ воляръ мно-
 гы, глаголахоу бо, яко погыбело ихъ четьри десяти ты-
 соущь. Шрославъ же вѣжа на Ляхы, и приде Берестню, а
 Давыдъ заимъ Соутѣскоу и Червенъ, приде въ незапоу, и
 заимъ владимѣрца, а Мьстиславъ затвори сѧ въ градѣ съ
 засадою, иже вѣша оу него берестiane, пинiane и въгоше-
 вьци. и ста Давыдъ, остоупивъ градъ, и часто пристоу-
 паше. юдиною подѣстоупиша къ градоу подѣ вѣжами,
 онѣмъ же виюшемъ сѧ съ града и стрѣляющемъ сѧ между
 собою, идихоу стрѣлы акы дѣждь. Мьстиславоу же хотя-
 щю стрѣлнн, въ незапоу оударенъ въстѣ подѣ пазоухоу
 стрѣлою на забралѣхъ сквозѣ дѣскоу скважнею, и съведоша
 и, и на тоу ноци оумре, и таиша и три дѣни, и въ четвер-
 тый дѣнь повѣдаша на вѣщи. и рѣша людиѣ: се князь оу-
 биенъ; да аще сѧ вѣдамъ, Святполкъ погоубить ны
 всѧ. и послаша къ Святполкоу, глаголюще: се, сынъ
 твой оубиенъ, а мы изнамагамъ гладомъ: да аще не
 придеши, хотять сѧ людиѣ прѣдати, не могоуще глада
 терпѣти. Святполкъ же посла Поутятаоу, воєводуоу своего.
 Поутята же съ вои пришѣдъ къ Лоучьскоу къ Святоши,
 сыноу Давыдовоу, тоу вяхоу моужи Давыдови оу Свято-
 ша, заходилъ бо вѣ ротѣ Святоша къ Давыдови: аще
 поидеть на ты Святполкъ, то повѣмъ ти. и не сътвори
 сего Святоша, нѣ изима моужа Давыдовы, а самъ понде
 на Давыда. и приде Святоша и Поутята августа въ пя-
 тый дѣнь, Давыдовомъ воємъ облежашемъ градъ, въ
 полоудѣниѣ, Давыдови съпящю, и нападоша на ны, и по-
 чаша сѣщи. и граждѧне скочиша съ града, и почаша сѣщи
 вои Давыдовы, и повѣже Давыдъ и Мьстиславъ, сы-
 новьць юго. Святоша же и Поутята прѣйста градъ,
 и посадиета посадьника Святполча Басила. и приде Свят-
 тоша Лоучьскоу, а Поутята Кыевоу. Давыдъ же повѣже въ
 Половца, и оуерѣте и Бонякъ. и понде Давыдъ и Бо-
 някъ на Святошю къ Лоучьскоу, и остоупиша Святошю въ
 градѣ, и сътвориша миръ. и изиде Святоша изъ града, и
 приде къ отьцю своему Черниговоу. а Давыдъ прѣй
 Лоучьскъ, и отъ тоудоу приде Владимѣрю, посадьникъ же
 Басиль вѣвѣже, а Давыдъ прѣй Владимѣрь, и сѣде въ

немь. а на вѣторое лѣто Святѡполкъ, Владимѣръ, Давыдъ и Ольгъ привавиша Давыда Игоревнища, и не даша юмоу Владимѣри, нѣ даша юмоу Дороговоуждѣ, въ немьже и оумре. а Святѡполкъ прѣи Владимѣръ, и посади въ немь сына своего Шрослава.

LXXXIV. Въ лѣто .x̄s̄x̄s̄. приде Владимѣръ и Давыдъ и Ольгъ на Святѡполка, и сташа оу Градѣца. и сътвориша миръ, якоже и въ прѣждьнеие лѣто съказахъ.

(Въ се же лѣто заложи Владимѣръ церквѣ камѣноу свѣтѣи богородица Перемслави, на книжи дворѣ. тогожде лѣта заложи Владимѣръ Мономахъ градъ на Остри.)

Въ лѣто .x̄s̄x̄з̄. изиде Святѡполкъ на Давыда къ Владимѣрю, и прогна Давыда въ Лихѣ. въ се же лѣто повниени Оугри оу Перемшли. въ се же лѣто оубниенъ Мьстиславъ, сынъ Святѡполчъ, въ Владимѣри, мѣсица июня въ .vi. днь.

Въ лѣто .x̄s̄x̄и. вѣнде Мьстиславъ отъ Давыда на море мѣсица июня въ .i. томьжде лѣтѣ брати сътвориша миръ между собою, Святѡполкъ, Владимѣръ, Давыдъ и Ольгъ, въ Оувѣтишихъ мѣсица августа въ .i. днь. тогожде мѣсица въ .л. томьжде мѣстѣ, брати вьси съниша ся, Святѡполкъ, Владимѣръ, Давыдъ и Ольгъ, и приде къ нимъ Игоревнищъ Давыдъ, и рече къ нимъ: на чѣто мы есте привавили? есте есте: комоу до мене обида? и отвѣща юмоу Владимѣръ: ты еси прислалъ къ намъ: хошю, брати, прити къ вамъ и пожаловати ся своєю обиды; да се еси пришълъ, и сѣдиши съ братиєю на єдиноу ковѣрѣ: то чѣмоу не жалоуєши ся, до кого ти насъ жалоба? и не отвѣща Давыдъ ничѣтоже. и сташа вьси брати на конихъ. и ста Святѡполкъ съ своєю дружиною, а Давыдъ и Ольгъ съ своєю разьно, кромѣ себе, а Давыдъ Игоревнищъ сѣдыше кромѣ, и не припоушахоу єго къ себѣ, нѣ особь доумахоу о Давыдѣ. и съдоумавъше послаша къ Давыдоу моужа своа, Святѡполкъ Поутытоу, Владимѣръ Орогости и Ративора, Давыдъ и Ольгъ Торчина. послани же придоша къ Давыдови, и рекоша юмоу: се ти молвятъ брати: не хошемъ ти дати стола владимѣрьскаго, за не вѣвергъ еси ножъ въ ны, єгоже нѣ было въ роуьстѣи

ЗЕМЛИ; да се мѣ тебе не имемъ, ни иного ти зѣла не сътвори-
римъ, нѣ се ти даемъ: шьдъ сѣди въ Боужьстѣмъ, въ остро-
зѣ, а Доубьнъ и Черторыйскъ то ти дають Святюполкъ, а се ти
дають Владимѣръ двѣ сътѣ гривнъ, а Давыдъ и Ольгъ
двѣ сътѣ гривнъ. и тѣгда послаша сълѣ свои къ Володаре-
ви и къ Басилькови: пойми брата своего Басилька къ себѣ,
и боуди вама юдина власть, Перемышь; да аще вама любо,
да сѣдита: аще ли ни, да поустити Басилька сѣмо, да и кор-
мимъ сѣде, а хлапѣ наша выдайта и смердѣ. и не послу-
ша сего Володарь, ни Басилько. а Давыдъ сѣде Боужьстѣ.
и по семь выдасть Святюполкъ Давыдови Дороговоуждъ,
въ немъже и оумре; а Владимѣръ выда сынови своему
Ирославоу.

LXXXV. Въ лѣто .x̄s̄x̄d. прѣстави ся Бьеславъ, полоть-
скый князь, мѣсѣца априля въ .дѣ. днь, въ девятый часъ
днѣ, въ срѣдоу. въ тожде лѣто зарати ся Ирославъ
Ирополчищъ Берестин, и иде на нь Святюполкъ, и заста
въ градѣ, и юмъ окова и, и приведе и Кыievoу. и моли
ся о немъ митрополитъ и игоумени, и оумолиша Святю-
полка, и заводиша и въ ракоу святою Бориса и Глѣба, и
сѣниша съ него оковы, и поустиша и. томъжде лѣтѣ
сѣвъкоупиша ся всѣ брати: Святюполкъ, Владимѣръ
и Давыдъ и Ольгъ и Ирославъ, братъ юю, на Золотъчи.
и прислаша Половци сълѣ отъ всѣхъ князий къ всѣй
братин, просяще мира. и рѣша имъ роусьстии князи: да
аще хоцете мира, да сѣвъкоупимъ ся оу Сакова. и послу-
шаша Половци, и сѣниша ся оу Сакова, и сътвориша
миръ съ Половци, и поиша тали междуоу собою, мѣсѣца
сѣмтибрия въ .еѣ. днь, и разидоша ся разьно.

(Въ се же лѣто Владимѣръ заложити церквѣ въ Смольнь-
стѣ святѣи богородица камяноу, епискоупию.)

Въ лѣто .x̄s̄xi. вывѣже Ирославъ Ирополчищъ изъ
Кыieва, мѣсѣца октибрия въ первый. тогожде мѣсѣ-
ца на исходѣ прѣльстивъ Ирославъ Святюполчищъ Иро-
слава Ирополчища ятъ и на Ноурѣ, и приведе и къ отцю
Святюполкоу, и оковаша и. томъжде лѣтѣ, мѣсѣца дека-
брия въ двадѣсѣтый, приде Мьстиславъ, сынъ Владимѣръ,
съ Новоградъци: вѣ бо Святюполкъ съ Владимѣромъ ридѣ

имѣлъ, яко Новоу Градоу быти Свѣтополчию и посадити сынъ свой въ немъ, а Владимѣроу посадити сынъ свой Владимѣри. и приде Мъстиславъ Кыіевоу, и сѣдоша въ истѣвѣ, и рѣша моужи Владимѣри: се, прислалъ Владимѣръ сына своего, да се сѣдять новоградьци, да поимъше сына твоего идоуть Новоу Градоу, а Мъстиславъ да идетъ Владимѣрю. и рѣша новоградьци Свѣтополкоу: се, мы, княже, прислани къ тебѣ, и рекли ны тако: не хощемъ Свѣтополка ни сына его; аще ли двѣ главѣ имѣють сынъ твой, то пошли и; а сего ны далъ Бѣсѣвладъ, и въскормилъ юсмы себѣ князь, а ты юси шлъ отъ насъ. Свѣтополкъ же многоу прю имѣвъ съ ними, онѣмъ же не хотѣвъшемъ, поимъше Мъстислава, придоша Новоу Градоу. въ тожде лѣто бысть знаменіе на небеси, мѣсяца генваря въ .кд. день, по три дни, акы пожарна заря отъ вѣстока и оуга и запада и сѣвера, и бысть таковъ свѣтъ всюю ношь, акы отъ лоуны полны свѣтищъ са. въ тожде лѣто бысть знаменіе въ лоунѣ мѣсяца февраля въ пятый день. тогожде мѣсяца въ седмый день бысть знаменіе въ солныци: оградило са выше солныце въ три доугы, и быша доугыа доугы хребты къ себѣ. и снѣ видѣше знаменіа благовѣрнии чловѣци съ въздыханіемъ моляху са къ Богоу и съ слезами, да бы Богъ обратилъ знаменіа си на добро: знаменіа бо бывають ова на зѣло, ова ли на добро. на придоущіе лѣто въложи Богъ мысль доброу въ роусьскыа князи: оумыслиша дерзнути на Половца и понти въ землю ихъ, юже и бысть, якоже съкажемъ послѣжде въ пришьдъшіе лѣто. въ се же лѣто прѣстави са Ярославъ Ярополчищъ, мѣсяца августа въ первый на десѣте день. въ се же лѣто ведена бысть дѣщи Свѣтополча Събѣслава въ Лыхы за Болеслава, мѣсяца ноября въ шестый на десѣте день.

(Въ тожде лѣто роди са оу Владимѣра сынъ Андрѣй.)

LXXXVI. Въ лѣто .х.схл. Богъ въложи въ сердце княземъ роусьскымъ Свѣтополкоу и Владимѣроу, и съниста са доумати на Долобѣтѣ. и сѣде Свѣтополкъ съ своею дружиною а Владимѣръ съ своею въ іединомъ шатърѣ. и почаша доумати и глаголати дружина Свѣтополча: яко не-

годѣно нѣмѣ вѣснѣ ити, хощемъ погоубити смерды и ралню ихъ. и рече Владимѣръ: дивно ми, дружина, еже лошади жалоубиете, ежеже кѣто ореть; а сего чемоу не промыслите, еже то начынетъ орати смердъ, и приахавъ Половчинъ оударитъ и стрѣлою, и лошадь его поиметь, а въ село его ахавъ иметь женоу его и дѣти его и все его имѣннѣ? то лошади жаль, а самого нѣ жаль ли? и не могаша отквѣщати дружина Святполча. и рече Святполкъ: се, азъ готовъ оуже. и вѣста Святполкъ, и рече ему Владимѣръ: то ти, брате, велико добро сътворити земли роусьстѣй. и посласта къ Ольгови и Давыдови, глаголюща: поидѣта на Половца, да любо боудемъ живи любо мертви. и послоуша Давыдъ, а Ольгъ не вѣсхотѣ сего, виноу рекы: не съдраваю. Владимѣръ же цѣловавъ врата своѣго поиде Переяславлю, и Святполкъ по немъ и Давыдъ, Святославиць и Давыдъ Бѣсеславиць и Мѣстиславъ, Игоревъ вноукъ, и Бѣщеславъ Ярополчиць и Ярополкъ Владимѣриць. и поидоша на конихъ и въ ладияхъ, и придоша ниже порогъ, и сташа въ протолчахъ въ Хортичимъ островѣ. и вѣсѣдоша на коня, и пѣшцы изъ ладий вѣсѣдѣше идоша въ полн четыри дѣни, и придоша на Соутѣнъ. Половци же слышавъше, яко идеть Роусь, събраша ся безъ числа, и начаша доумати. и рече Оуроусоба: просимъ мира оу Роуси, яко крѣпѣко имоутъ бити ся съ нами, мы бо много зѣла сътворихомъ роусьстѣй земли. и рѣша оунѣйшии Оуроусобѣ: аще ты боиши ся Роуси, нѣ мы ся не боимъ; снѣ бо избивъше поидемъ въ землю ихъ, и примемъ градъ ихъ, и кѣто избавитъ ѿ отъ насъ? роусьстѣй же князи и вои вси моляхуотъ Бога, и обѣты вѣздахуотъ Богоу и прѣчистѣй его матери, овъ коутнѣю, овъ же милостынею оубогымъ, ини же монастыремъ трѣковани. и сице молящемъ ся, поидоша Половци, и послаша прѣдъ собою въ стража Ялтоунапоу, иже слыше въ нихъ моужествомъ. такожде роусьстѣи князи послаша стража своѣ. и оустрѣгоша роусьстѣи стражеве Ялтоунапоу, и обистоупивъше и оубиша Ялтоунапоу и соуцаа съ нимъ, и не избѣсть ни єдинъ, нѣ всѣа избивша. и поидоша полкове половчѣстѣи акы борове, и не кѣ прѣзрѣти ихъ. и

Роусь пондоша противоу нимъ. и Богъ великый вѣложи оужасть великоу въ Половѣца, и страхъ нападе на ны и трепетъ отъ лица роусьскыхъ вой, и дрѣмахоу сами, и конемъ ихъ не вѣ спѣха въ ногахъ: наши же съ веселиемъ на конихъ и пѣши пондоша къ нимъ. Половѣци же видѣвъше оустремленіе роусьское на ся, не достоупивъше повѣроша прѣдъ роусьскими полкы, наши же погнаша, сѣкоуще та. дѣни четвертаго апрѣля мѣсяца велико съпасеніе Богъ сътвори, и на врагы наша дастъ повѣдоу великоу. и оубиша тоу въ полкоу князий два десяти: Оуроусовоу, Къчниа, Яросланапоу, Китанапоу, Коумана, Ясоупа, Коуртъка, Ченегрепоу, Соурьбарта и прочаи князи ихъ, а Белдюзи гаша. по семь же сѣдоша братиа, повѣдивъше врагы своя, и приведоша Белдюзи къ Святполкоу. и нача Белдюзь давати на сѣбѣ злато и сребро и коня и скотъ. Святполкъ же посла и къ Владимѣроу. и пришѣдъшю ѣмоу нача вѣпрашати ѣго Владимѣръ: то вѣдѣла вѣ ротѣ; многажды бо ходивъше ротѣ воюевасте роусьскою землю. то чемоу ты не казаше сыновъ своихъ и родоу своего, не прѣстоупати роты, нѣ проливашеть кровь хрестіаньскоу? да се боуди кровь твоѣ на главѣ твоѣй. и повелѣ оубити и, и тако расѣкоша и на оуды. и по семь сѣниша ся братиа всѣа, и рече Владимѣръ: съ дѣнь, иже сътвори Господь, вѣзрадоуемъ ся и вѣзвеселимъ ся въ нь: яко Господь избавилъ ны ѣсть отъ врагъ нашихъ, и покори врагы наша, и сѣкроуши главы змиѣкы, и далъ ѣсть ихъ брашно людемъ роусьскимъ. вѣзвѣша бо тѣгда скоты и овѣца и коня и вельблуды и вѣжа съ добытѣкомъ и съ челядню, и заша Печенѣгы и Торкы съ вѣжами. и придоша въ Роусь съ плѣномъ великымъ и съ славою и съ повѣдою великою. семь же лѣтѣ придоша проузи, августѣ въ первый дѣнь. тогожде мѣсяца въ осмый на десяти дѣнь иде Святполкъ, и сѣроуен градъ Гюргевъ, ѣгоже вѣша пожыгли Половѣци. тогожде лѣта ви ся Ярославъ съ Мордовою мѣсяца марта въ четвертый дѣнь, и повѣжденъ бысть Ярославъ.

LXXXVII. Въ лѣто .жсхvi. ведена дѣщи Володарева за цѣсаревнищъ за Алексинищъ Цѣсарю Градоу, мѣсяца ноуля въ двадесатый дѣнь. томъжде лѣтѣ ведена Прѣдъслава,

дѣщи Святѡполча, въ Оугры за кралевнѣ, августѡ въ двадесѡтѣмъ первѣмъ дѣнѣ. томѣжде лѣтѣ приде митрополитѣ Никифорѣ въ Роусѣ, мѣсѡца декабрѡ въ шестѣмъ дѣнѣ. тогожде мѣсѡца прѣстави сѡ Бѣщеславѣ Ирополчнѣ въ третнѣ на десѡте дѣнѣ. тогожде мѣсѡца въ осѣмъмъ на десѡте Никофорѣ митрополитѣ на столѣ посажденѣ. се же сѣкажемѣ: сего же лѣта неходѡща посла Святѡполкѣ Поутѡтоу на Мѣнѣскѣ а Владимѣрѣ сына своѣго Ирополка, а Ольгѣ самѣ иде на Глѣва, поѣмѣше Давыда Бѣссеславица. и не оуспѣша ничѣтоже, и възвратиша сѡ опѡть. и роди сѡ оу Святѡполка сынѣ, и нарекоша имя юѡмоу Брячиславѣ. въ се же лѣто бѣсть знаменнѣ: стоѡше солнѣце въ кроузѣ, а по срѣдѣ кроугѡ крестѣ, а по срѣдѣ креста солнѣце, а вънѣ кроугѡ оба полѣ двѣ солнѣци, а надѣ солнѣцемъ кромѣ кроугѡ доугѡ, рогома на сѣверѣ: тако же знаменнѣ и въ лоунѣ тѣмѣжде образѡмъ мѣсѡца февралѡ въ четвѣртѣмъ и пятѣмъ и шестѣмъ дѣнѣ, въ дѣнѣ по три дѣни, а въ ношѣ въ лоунѣ по три ноши.

Въ лѣто .x.сѣдмѣ. (оували сѡ верхѣ свѡтаго Андреѡ.) въ се же лѣто постави митрополитѣ епискоупѡ Имѣилохнѡ Владимѣрѣ, мѣсѡца августѡ въ двадесѡтѣмъ и седѣмъмъ дѣнѣ. томѣжде лѣтѣ постави Лазарѡ въ Переѣславѣ, ноябрѡ въ вѣторѣмъ на десѡте. томѣжде лѣтѣ постави Мнѡоу Полотѣскоу, декабрѡ въ третнѣ на десѡте дѣнѣ. (томѣжде лѣтѣ яви сѡ звѣзда сѣ хвѡстомъ на западѣ, и стоѡ мѣсѡцѣ. тогожде лѣта пришѣдѣ Бонѡкѣ зимѣ на Зарѡубѣ, повѣди Торкѣ и Берѣндѣ).

Въ лѣто .x.сѣдмѣ. воѣвашѡ Половѣци около Зарѣчьска, и посла на нѡхъ Святѡполкѣ Инѡ Бѣшатица и брата юго Поутѡтоу и Иванка Захарница козарина. и оугоннѣша Половѣца, и плѣнѣ отѣмѣша. въ се же лѣто прѣстави сѡ Инѣ, старѣць добрѣмъ, живѣ лѣтѣ девѡтъ десѡтѣ, въ старѡсти маститѣ. живѣ по законоу божию не хоужднѣ вѣ первѣхъ правѣднѣкѣ, отѣ негоже и азѣ многа словеса слышахѣ, ѡже и въписахѣ въ лѣтописани сѣмѣ. вѣ бо моужѣ благѣ и кротѣкѣ и сѣмѣренѣ, огрѣбѡ сѡ вѣсѡкою вѣщи, югоже и грѡбѣ юсть въ пѣщѣрѣстѣмъ монастыри, въ прѣтворѣ, идеже лежить тѣло юго, положѣно мѣсѡца

ноуны въ двадесатый и четвертый. въ се же лѣто постриже ся Евпракси, Бѣсеважда дѣщи, мѣсяца декабря въ шестый. въ тожде лѣто приеѣже Извѣгнѣвъ къ Святполкоу. въ тожде лѣто постриже ся Святославъ, сынъ Давыдовъ, вноукъ Святославъ, мѣсяца февраля въ седмый на десѣте днь. томъжде лѣтѣ повѣдиша Зимѣгола Бѣсеславиша, всю братию, и дружинны оубиша девѣть тысоуць.

LXXXVIII. Въ лѣто .жсхс. индикта, кроуга лоуны четвертою лѣто, а солнычнаго кроуга осмою лѣто. въ се же лѣто прѣстави ся Владимѣръ, мѣсяца мая въ седмы днь. тогожде мѣсяца воюва Бонякъ, и заа коня оу Переславля. томъжде лѣтѣ приде Бонякъ и Шароуканъ старый и ини князи мнози, и стаа около Лоубьна. Святполкъ же и Владимѣръ и Ольгъ, Святославъ, Мѣстиславъ, Бѣщеславъ и Ярополкъ идоша на Половца къ Лоубьноу, и въ шестый часъ дне бродиша ся чрѣзь Соулоу, и кликнуша на нухъ. Половци же оужасоша ся, и отъ страха не възмогаша ни стѣга поставити, нъ повѣгоша хватающе коня, а дружини пѣши повѣгоша: наши же почаша сѣщи, женоуше а, а дружныя роуками имати, и гнаша ноли до Хорола. оубиша же Таза, Бонякова брата, а Соугра аша и брата его, а Шароуканъ ѣдва оутече. отъвѣгоша же товара своего, иже възвѣша роусьстин вон, мѣсяца августа въ вѣторый на десѣте днь, и възвратиша ся въ свои си съ повѣдою великою. Святполкъ же приде въ пещерскый монастырь на заоутреню на оусѣпennie святыхъ богородица, и братия цѣловаша и съ радостию великою, глоголуше: яко врази наши повѣждени быша, молитвами святыхъ богородица и свѣтаго отьца нашего Θεодосиѣ. такъ бо обѣчай имаше Святполкъ: коли идаше на войноу или инамо, поклонивъ ся оу гроба Θεодосиѣва и молитвоу възьмъ оу игоумена тоу соуцаго, та же идаше на поуть свой. въ тожде лѣто прѣстави ся княгыни, Святполча мати, мѣсяца генваря въ четвертый днь. томъжде лѣтѣ, мѣсяца тогожде, иде Владимѣръ и Давыдъ и Ольгъ къ Яепѣ и другомоу Яепѣ, и сътвориша миръ. и поа Владимѣръ за Юргѣ Яепиноу дѣщерь, Яскневоу вноукоу, а Ольгъ поа за сына Яепиноу дѣщерь, Гиргеневоу вноукоу, мѣсяца

генваря вѣторый на десѣте днь. (а февралѣ пятый трасе ся земля прѣдъ зорѣми въ ноци).

LXXXIX. Въ лѣто .*жсхзі*. заложена бѣсть церкы свѣтаго Мѣхѣла Златоверхѣа Свѣтополкомъ княземъ въ первый на десѣте ноулиѣ мѣсяца. и коньчаша трапезьницю пещерьскаго монастыря при Теокистѣ игоуменѣ, иже ю и заложѣ повелѣниемъ Глѣбовомъ, иже ю и сътѣжа. въ се же лѣто вода бѣсть велика въ Днѣпрѣ и въ Деснѣ и въ Припѣти. въ семь же лѣтѣ вложи Богъ въ сердце Теокистѣоу, игоуменуоу пещерьскомоу, и нача вѣзвѣщати князю Свѣтополкоу, да бѣ въписалъ Теоносѣа въ синодикъ. и радъ бѣвъ обѣща ся сътворити, и повелѣ митрополитоу въписати и въ синодикъ. и повелѣ въписывати по вѣсѣмъ епискоупиамъ, всѣ же епискоупи съ радостію въписаша, поминати и на вѣсѣхъ съборѣхъ. въ се же лѣто прѣстави ся Катѣрина, Бѣсевлажда дѣщи, мѣсяца ноулиѣ въ первый на десѣте днь. въ се же лѣто коньчаша верхъ свѣтѣа богородица на Кловѣ, заложѣ Стефаномъ, игоуменомъ пещерьскымъ.

Въ лѣто .*жсхзі*. прѣстави ся Евпракси, дѣщи Бѣсевлажда, мѣсяца ноулиѣ въ десѣтый днь, и положена бѣсть въ пещерьстѣмъ монастыри оу двѣрий ѣже къ оугоу. и съдѣлаша надъ нею божьнѣкоу, идеже лежитъ тѣло ѣѣ. въ тожде лѣто мѣсяца декабри въ вѣторый днь Дѣмитръ Иворовищъ взя вѣжа половьчьскѣа оу Доноу.

XC. Въ лѣто .*жсхні*. идоша веснѣ на Половѣца Свѣтополкѣ и Владимѣрѣ и Давыдѣ. и дошѣдѣше Боннѣа вратиша ся. томъжде лѣтѣ бѣсть знаменіе въ пещерьстѣмъ монастыри въ первый на десѣте днь февралѣ: яви ся столпъ огньнъ отъ земли до небеси, а молниѣ освѣтиша вѣсю землю, и въ небеси погрѣмѣ въ часъ первый ноци. и вѣсь миръ видѣ. съ же столпъ первѣе ста на трапезьницѣ каменнѣй, ѣко не видѣти бѣсть креста, и постоявѣ мало състоупи на церкѣвъ, и ста надъ гробомъ Теоносѣевомъ, и по томъ стоупи на верхъ акы къ вѣстокоу лицемъ, и по томъ невидимъ бѣсть. се же бѣкаше не огньнъ столпъ, нѣ видѣ ангельскъ: ангелъ бо сице являѣтъ ся,

ово столпомъ огньномъ, ово же пламенемъ. якоже рече Давыдъ: творя ангелы свои доухы и слоугы свои огнь плашрь. и шлени соуть повелѣниемъ божиемъ, а може хощеть владыка и творецъ всѣхъ. ангелъ бо приходитъ, кѣде блгаи мѣста и молитвѣнии домовѣ, и тоу показуютъ нѣчто мало видѣния своего, яко мощно видѣти чловѣкомъ, нѣ мощно бо зрѣти чловѣкомъ іествства ангельскаго, яко и Мойси великый не възможе видѣти ангельскаго іествства: вождашеть бо ѱ въ днь столпъ облачнъ а въ ношь столпъ огньнъ, то се не столпъ вождаше ихъ, нѣ ангелъ идеше прѣдъ ними въ ноши и въ дне. тако и се явленіе нѣкоторою показываше, іемоуже вѣ быти, іеже и бысть: на вѣторою бо лѣто не съ ли ангелъ вождъ бысть на иноплемѣнникы и соупостаты, якоже рече: ангелъ прѣдъ тобою прѣдъ идетъ, и пакы: ангелъ твой боуди съ тобою?

Игоуменъ Селивестръ святаго Михаила написахъ книги сия, лѣтописецъ, надѣя ся отъ Бога милость! прияти, при князи Владимѣрѣ, княжацию іемоу Кыевѣ, а мѣнѣ то врѣмя игоуменацию оу святаго Михаила, въ .x.сѣкд., инѣдикта .д. а иже чьтоуть книги сия, то боуди ми молитва ихъ.

Конецъ.

ADDITAMENTA.

I. LOCI CHRONICORUM NESTORIS DEPROMPTI E SCRIPTORIBUS GRAECIS.

1. E Georgio Hamartolo.

Vide huius editionis caput I.

Καὶ κατακληροῦται τῷ μὲν πρωτοτόκῳ υἱῷ Νῶε Σῆμ ἀπὸ Περσίδος καὶ Βάκτρων ἕως Ἰνδικῆς καὶ Ῥινοκουρούρων τὰ πρὸς ἀνατολὴν, τῷ δὲ Χάμ ἀπὸ Ῥινοκουρούρων ἕως Γαδεύρων τὰ πρὸς νότον, τῷ δὲ Ἰάφεθ ἀπὸ Μηδίας καὶ ἕως Γαδεύρων τὰ πρὸς βορρᾶν. αἱ δὲ λαχοῦσαι χώραι τῷ μὲν Σῆμ εἰσιν αὗται· Περσίς, Βακτριανή, Ὑρκανία, Βαβυλωνία, Κόρδυνα, Ἀσσυρία, Μεσοποταμία, Ἀραβία ἡ ἀρχαία, Ἐλυμαίς, Ἰνδική, Ἀραβία ἡ εὐδαίμων, Κοίλη Συρία, Κομμαγηνή καὶ Φοινίκη πᾶσα καὶ ποταμὸς Εὐφράτης. τῷ δὲ Χάμ Αἴγυπτος, Αἰθιοπία ἡ βλέπουσα κατὰ Ἰνδοῦς, Αἰθιοπία ἑτέρα, ὅθεν ἐκπορεύεται ὁ ποταμὸς τῶν Αἰθιοπῶν, Ἐρυθρὰ ἡ βλέπουσα κατὰ ἀνατολὰς, Θηβαῖς, Λιβύη ἡ παρεκτείνουσα μέχρι Κυρήνης, Μαρμαρίς, Σύρτις, Λιβύη ἄλλη, Νομιδία, Μασσυρίς, Μαυριτανία ἡ κατέναντι Γαδεύρων· ἐν δὲ τοῖς κατὰ βορρᾶν τὰ παρὰ θάλασσαν ἔχει· Κιλικίαν, Παμφυλίαν, Πεισιδίαν, Μυσίαν, Λυκαονίαν, Φρυγίαν, Καβαλίαν, Λυκίαν, Καρίαν, Λυδίαν, Μυσίαν ἄλλην, Τρωάδα, Αἰολίδα, Βιθυνίαν, τὴν ἀρχαίαν Φρυγίαν. καὶ νήσους πάλιν ἔχει· Σαρδανίαν, Κρήτην, Κύπρον καὶ ποταμὸν Γειῶν τὸν καλούμενον Νεῖλον. τῷ δὲ Ἰάφεθ Μηδία, Ἀλβανία, Ἀρμενία μικρὰ τε καὶ μεγάλη, Καππαδοκία, Παφλαγονία, Γαλατία, Κολχίς, Βοσπόρη, Μαιώτις, Δέρβιξ, Σαρμάτις, Ταυριανίς, Βουταρνίς, Σκυθία, Θράκη, Μακεδονία, Δαλματία, Μολοσσοί, Θεσσαλία, Λοκρίς, Βοιωτία, Αἰτωλία, Ἀττικὴ, Ἀχαΐα, Πελληνὴ ἡ καλουμένη Πελοπόννησος. Ἀρκαδία, Ἡπειρώτις, Ἰλλυρίς, Λυχνίτις, Ἀδριακὴ, ἐξ ἧς τὸ ἀδριακὸν πέλαγος, ἔχει δὲ καὶ νήσους· Βρεττανίαν, Σικελίαν, Εὐβοίαν, Ῥόδον, Χίον, Λέσβον, Κυθῆρην, Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν, Ἰθάκην, Κέρκυραν καὶ μέρος τι τῆς Ἀσίας τὴν καλουμένην Ἴωνίαν καὶ ποταμὸν Τίγγριν τὸν διορίζοντα μεταξὺ Μηδίας καὶ Βαβυλῶνος.

E cod. bibliothecae palat. vindob. hist. graec. 40. fol. 18. b., in auxilium vocato textu Phil. Krugii, Forschungen I. 145.

2. E Georgio Hamartolo.

Vide huius editionis caput XI.

Ἐν γὰρ ἐκάστη χώρᾳ καὶ ἔθνει ἐν τοῖς μὲν ἔγγραφος νόμος ἐστίν, ἐν τοῖς δὲ ἢ συνήθεια, νόμος γὰρ ἀνόμοις τὰ πάτρια δοκεῖ· ὧν πρῶτοι Σῆρες οἱ τὸ ἄκρον τῆς γῆς οἰκοῦντες νόμον ἔχουσι τὸ πατρῶον ἔθος, μὴ πορνεῦειν ἢ μοιχεύειν ἢ κλέπτειν ἢ λοιδορεῖν ἢ φονεῦειν ἢ κακουργεῖν τὸ σύνολον. νόμος δὲ παρὰ Βακτριανοῖς ἦτοι Βραχμάνοις καὶ Νησιώταις ἢ ἐκ προγόνων παιδεία τε καὶ εὐσέβεια, μὴ κρεοφαγεῖν ἢ οἶνοποτεῖν ἢ λαγνεύειν ἢ παντοίαν κακίαν διαπράττεσθαι, διὰ πολὺν φόβον θεοῦ καὶ πίστιν, καίτοι γε τῶν παρακειμένων αὐτοῖς μαιφρονούντων καὶ αἰσχροπραγούντων ἐμμανῶς τε καὶ ὑπερφυῶς, ἐν δὲ τοῖς ἐσωτέροις μέρεσι τούτων ἀνθρωποβοροῦντες μάλιστα καὶ κατεσθίοντες ἀλλήλους ὡς οἱ κύνες. ἕτερος νόμος Χαλδαίοις καὶ Βαβυλωνίοις, μητρογαμεῖν καὶ ἀδελφοτεκνοφθορεῖν καὶ μαιφρονεῖν καὶ πᾶσαν θεομισῆ πρᾶξιν ὡς ἀρετὴν ἀποτελεῖν, κἂν πόρρω τῆς χώρας αὐτῶν γένωνται. ἄλλος δὲ παρὰ Γηλαίοις νόμος, γυναῖκα οἰκοδομεῖν καὶ γεωργεῖν καὶ τὰ ἀνδρῶν ἔργα πράττειν, ἀλλὰ καὶ πορνεῦειν, ὡσὰν βούλωνται, μὴ κωλύμεναι παντελῶς ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ἢ ζηλούμεναι, αἱ ὑπάρχουσι καὶ πολεμικώταται, καὶ θηρῶσι τὰ μὴ λίαν ἰσχυρότατα τῶν θηρίων, ἄρχουσι δὲ καὶ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν καὶ κυριεύουσι. ἐν δὲ Βρεττανίᾳ πλείστοι ἄνδρες μιᾷ συγκαθεύδουσι γυναίκι, καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἐνὶ ἑταιρίζονται ἀνδρὶ, καὶ τὸ παράνομον ὡς νόμον καλὸν καὶ πατρῶον πράττουσιν ἀζήλωτον καὶ ἀκώλυτον. Ἀμαζόνες δὲ ἄνδρας οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ περὶ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ὑπερῶριοι γίνονται, καὶ μιγνόμεναι τοῖς γειτνιώσιν ἀνδράσιν ὡς πανήγυριν τινα καὶ μεγάλην ἑορτὴν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἡγοῦνται, ἐξ ὧν κατὰ γαστρός συλλαβοῦσαι παλινοδρομοῦσιν ὄλκαδε πᾶσαι, τῷ δὲ καιρῷ τῆς ἀποκνήσεως τὸ μὲν ἄρρεν φονεύουσι, τὸ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι καὶ ἐπιμελῶς ἐκτρέφουσι.

Locus transscriptus e cod. bibliothecae palat. vindob. hist. graec. 40. fol. 13. a. descriptionis huius auctor est Syrus Bardesan, qui floruit circa medium saeculum secundum, cuius liber in versione anglica Guilelmi Cureton inscribitur *Book of the laws of countries*: vide *Spicilegium syriacum*. London. 1855. III. et 16. e Bardesano eam deprompsit Caesarius frater Gregorii Nazianzeni: vide opus eius: *Quaestiones theologicae et philosophicae*. graece et latine editae ab Elia Ehingero. Augustae Vindelicorum. 1626. 92. vel Gallandi *Bibliothecam veterum patrum Venetiis*. 1765. VI.; saeculo nono Georgius Hamartolus has notitias in sua chronica recepit, e quibus tandem migrarunt in Nestorem nostrum.

3. E Georgio Hamartolo.

Vide huius editionis caput XXIV.

Καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς ἐγνωρίζετο περὶ πόλεων καὶ πανταχοῦ ποιῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ χώρας δαιμονικὰ ἀποτελέσματα. ἀπὸ Ῥώμης δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἐποίησε ταῦτα· φυγαδεύσας τὸ πλῆθος τῶν ὕφρων καὶ σκορπίων ἐκ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ ἀδικεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τῶν ἵππων τὴν ἀταξίαν χαλινώσας ἐν ταῖς συνελύσεσι τῶν ἀρχόντων. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς Ἀντιόχειαν παραγενόμενος καὶ δυσωπηθεὶς ταῦτα ἐποίησε· τυραννόμενοι γὰρ οἱ Ἀντιοχείς ὑπὸ τῶν σκορπίων καὶ τῶν κωνώπων, ποιήσας χαλκοῦν σκορπίον καὶ χῶσας αὐτὸν ἐν τῇ γῇ καὶ μικρὸν στήσας κίονα ἐπάνω προσέταξε καλάμους βασιτάζειν τὸν λαὸν καὶ περιερχομένους ἐν τῇ πόλει κράζειν, τοὺς καλάμους ἐπισείοντας· ἀκώνωπα τῇ πόλει. καὶ οὕτως ἐξηφανίσθησαν ἐκ τῆς πόλεως οἱ τε σκορπίοι καὶ οἱ κώνωπες. αἰτηθεὶς δὲ καὶ περὶ τῶν ἐπικειμένων αὐτῇ σεισμῶν στενάξας ἔγραψεν ἐν διπτύχῳ ταῦτα· οὐαὶ σοι, τάλαινα πόλις, ὅτι σειρμοῖς πολλοῖς καὶ πυρσοῖς κατενέχθεις, κλαύσεται δὲ σε καὶ ὁ παρ' αἰγιαλοῖς Ὀρέντης. περὶ οὗ μέντοι καὶ ὁ μέγας Ἀναστάσιος Θεουπόλεως φησὶ· Ἀπολλωνίου δὲ μέχρι νῦν ἐν τισὶ τόποις ἐνεργοῦσι τὰ ἀποτελέσματα ἰστάμενα, τὰ μὲν εἰς ἀποτροπὴν ζῶων τετραπόδων καὶ πετεινῶν βλάπτειν δυναμένων ἀνθρώπους, τὰ δὲ εἰς ἐποχὴν βευμάτων ποταμῶν ἀτάκτως φερομένων, καὶ ἄλλα εἰς ἕτερά τινα ἐπὶ φθορᾷ καὶ βλάβῃ ἀνθρώπων ὑπάρχοντα ἀποτρόπαια ἴστανται. καὶ γοῦν οὐ μόνον ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ταῦτα καὶ τοιαῦτα εἰργάσαντο οἱ δαίμονες δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ γε καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ παραμένοντες τῷ μνήματι αὐτοῦ, σημειᾷ τινα ἐπέτελεσαν ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ πρὸς ἀπάτην τῶν ἐλεεινῶν ἀνθρώπων, τῶν βράδιως ὑποκλεπτομένων εἰς τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ διαβόλου. τί ἂν τις εἴποι περὶ τῶν κατὰ Μανέθωνα μαγικῶν ἔργων; ὅς τοιοῦτος ἄκρως γέγονε τῇ μαγικῇ ἀπάτῃ, ὅτι ἀεὶ ἔσκωπτε προδήλως τὸν Ἀπολλώνιον, ὡς μὴ ἀκριβῆ τὴν κατ' αὐτοῦ φιλοσοφικὴν ἐμπειρίαν ἐσχηκότα, ἔδει γὰρ αὐτὸν, φησὶν, ὥσπερ ἐγὼ, λόγῳ μόνον ποιεῖν, ἅπερ ἐβούλετο, καὶ μὴ ἀποτελέσμασιν ἐπιτρέπειν τὰ παρ' αὐτοῦ πραττόμενα. ταῦτα δὲ πάντα συγχωρήσει τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργείᾳ τῶν δαιμόνων γίνονται πρὸς τὸ διὰ τῶν τοιούτων πραγμάτων δοκιμάζεσθαι τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον πίστιν, εἰ ἐδραία ἐστὶ καὶ παγία προσμένουσα τῷ κυρίῳ, καὶ μὴ ὑποσυρομένη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν φαντασιωδῶν τεράτων καὶ σατανικῶν ἔργων, τῶν πραττομένων ὑπὸ τῶν δούλων καὶ ὑπηρετῶν κακίας. οὐ μὴν δὴ ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα κυρίου προσεφήτευσάν τινες, ὡς Βαλαάμ καὶ Σαοῦλ καὶ Καϊάφας, καὶ δαιμόνια πάλιν

ἐξέβαλον, ὡς Ἰούδας καὶ υἱοὶ Σκευᾶ. οὐκοῦν καὶ εἰς ἀναξίους ἢ χάρις ἐνεργεῖ πολλάκις, ἵνα ἐτέρους εὐεργετήσῃ, καὶ γὰρ Βαλαὰμ ἀμφοτέρων ἀλλότριος ἦν, βίου ἀρίστου καὶ πίστεως, ἀλλ' ὅμως ἐνήργησεν εἰς αὐτὸν ἡ χάρις διὰ τὴν ἐτέρων οἰκονομίαν. καὶ Φαραὼ τοιοῦτος ἦν, ἀλλὰ κακείνῳ τὰ μέλλοντα προέδειξε. καὶ ὁ Ναυουχοδονόσορ παρανομώτερος, ἀλλὰ γε καὶ τούτῳ πάλιν τὰ μετὰ πολλὰς ὕστερον ἐσόμενα γενεὰς ἀπεκάλυψεν, ὅθεν δῆλον, ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἐναντίων ἐχόντων φρόνημα ἐπὶ τῷ προσχήματι τοῦ Χριστοῦ τεράστια ποιοῦσιν ἐτέρα τέχνη τινὶ πρὸς ἀπάτην ἀνθρώπων ἀπειροκάλων, οἷος ἐγένετο Σίμων ὁ μάγος καὶ Μένανδρος μετ' ἐκείνους καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, δι' οὓς εἰκότως ἔφη· μὴ θαύμασιν ἀπατάσθαι προσήκει μήτε μὴν ἐπαγγελία δαφιλεῖ, δοκιμάζειν δὲ τῶν λεγομένων τὴν ἀλήθειαν.

Locus transscriptus e cod. bibliothecae palat. vindob. hist. graec. 40. fol. 169. a.

4. E Methodio Patarensi.

Vide huius editionis capita LXXIX. LXXXI.

Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τῷ τότε καιρῷ ἐποίησε μετ' αὐτῶν ἔλεος, καὶ ἐλυτρώσατο αὐτούς ἐξ αὐτῶν διὰ τοῦ Γεδεὼν, καὶ ἠλευθερώθη ὁ Ἰσραὴλ ἐκ τῆς δουλείας τῶν τέκνων τοῦ Ἰσμαήλ· οὗτος γὰρ ὁ Γεδεὼν κατέκοψε τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, καὶ ἐκδιώξας ἐξήνεγκεν αὐτούς ἐκ τῆς οἰκουμένης γῆς εἰς τὴν ἔρημον Ἐθρίβ, ἐξ ἧς ἐτύγγαλλον. καὶ οἱ ὑπολειφθέντες δέδωκαν συνθήκας εἰρήνης τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐξήλθον ἐπὶ τὴν ἔρημον τὴν ἐξωτερὰν ἐννέα φυλαί, καὶ μέλλουσιν ἐξιέναι ἄλλο ἅπαξ καὶ ἐρημῶσαι τὴν γῆν καὶ κατακρατῆσαι τὴν οἰκουμένην καὶ τὰς χώρας κ. τ. λ.

Οὗτος (Ἀλέξανδρος) κατελθὼν εἰς τὴν ἡψάν ἀπέκτεινε Δάρειον τὸν Μήδην, καὶ κατεκυρίευσεν χωρῶν πολλῶν καὶ πόλεων, καὶ περιενόστει τὴν γῆν, καὶ κατήχθη ἕως τῆς θαλάσσης τῆς ἐπονομαζομένης Ἠλίου Χώρας, ἐνθα καὶ ἐώρακεν ἔθνη ἀκάθαρτα καὶ δυσειδῆ· εἰσὶν δὲ ἐκ τῶν υἱῶν Ἰάφεθ ἀπόγονοι, ὧν τὴν ἀκαθαρσίαν θεασάμενος ἐμυσάχθη, ἥσθιον γὰρ ἅπαντες αὐτῶν καθαροειδῶς μουσάρ τε καὶ κίβδηλα, κύνας, μύας καὶ ὄφεις, κάτας, ἀμβλώματα, ἐκτρώματα, ἔμβρυα μήπω τελείως ἀπαρτισθέντα ἢ τινα τῆς διαπλάσεως ἀποσώζοντα χαρακτῆρα, καὶ ταῦτα οὐ μόνον κτηνῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶν εἶδος θηρίων ἀκαθάρτων, τοὺς δὲ νεκρούς οὐκ ἔθαπτον, ἀλλ' ἥσθιον αὐτούς. ταῦτα Ἀλέξανδρος ἰδὼν γινόμενα ὑπ' αὐτῶν τὰ μουσάρ καὶ ἀθέμιτα, δεδιὼς, μὴ ποτε μιάνωσι πᾶσαν τὴν γῆν, ἐδεήθη τοῦ θεοῦ περὶ αὐτοῦ, καὶ προστάξας συνήγαγεν ἅπαντας αὐτούς τε καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ πάσας τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, καὶ ἐξαγαγὼν αὐτούς ἐκ

τῆς ἡφίας γῆς κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν, ἕως οὗ εἰσῆχθησαν ἐν τοῖς πέ-
 ρασι τοῦ βορρᾶ, καὶ οὐκ ἔστιν οὔτε εἴσοδος οὔτε ἔξοδος ἀπὸ ἀνατολῶν
 μέχρι δυσμῶν, δι' ἧς πρὸς αὐτοὺς περάσαι καὶ εἰσελθεῖν. αὐδὲ οὖν παρε-
 κάλεσε τὸν θεὸν Ἀλέξανδρος, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ τῆς δεήσεως, καὶ
 προσέταξε κύριος ὁ θεὸς τοῖς δύο ἕρεσιν, οἷς ἔστι προσηγορία οἱ Μαζοὶ
 τοῦ Βορρᾶ, καὶ ἐπλησίασαν ἀλλήλοις ἄχρι πηγῶν δύο καὶ δέκα, καὶ
 κατεσκεύασε πύλας χαλκᾶς, καὶ ἐπέχρισεν αὐτάς ἀσύγχυτον, ἵνα, ἐὰν
 βούλωνται ἀνοῖξαι αὐτάς ἐν σιδήρῳ, μὴ δύνανται, ἢ διαλύσαι αὐτάς
 πυρὶ, μὴ ἰσχύσουσιν, ἀλλ' αὐτίκα τὸ πῦρ ὑπ' αὐτοῦ σβέννυται· τοιαύτη
 γὰρ ἡ φύσις τοῦ ἀσύγχυτου ἔστιν, ὅτι οὔτε σιδήρου ὑφίσταται κατάλυσιν,
 οὔτε πυρὸς διάλυσιν, πάσας γὰρ τὰς τῶν δεισιδαιμόνων ἐπινοίας ἐώλους
 καὶ κενὰς ἀπεργάζεται. ταῦτα τοίνυν τὰ ἐναγῆ τε καὶ κίβδηλα καὶ μυσά-
 ρώτατα ἔθνη πάσαις ταῖς μαγικαῖς κακοτεχνίαις κέχρηται, καὶ ἐν
 τούτοις αὐτῶν τὴν ῥυπαρὰν καὶ ἀπάνθρωπον, μᾶλλον δὲ λέγειν μισόθεον
 κατήρησε δυναστείαν, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε πυρὶ, μήτε
 σιδήρῳ ἢ τινι ἑτέρῳ ἐπινοίᾳ τὰς τοιαύτας ἀναμοχλεῦσαι πύλας καὶ
 ἀποδρᾶσαι. ἐν δὲ τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς κατὰ τὴν τοῦ Ἰεζεκιὴλ προ-
 φητείαν τὴν λέγουσαν· ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς συντελείας τοῦ κό-
 σμου ἐξελεύσεται Γῶγ καὶ Μαγῶγ εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραὴλ, ἃ εἰσὶν
 ἔθνη καὶ βασιλεῖς, οὓς καθεῖρξεν Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς πέρασι τοῦ
 βορρᾶ κ. τ. λ.

Locus descriptus e codicibus bibliothecae palat. vindob. med. 13.
 fol. 38. b. 84 b. et theol. 200. fol. 121. b. Cod. med.: Τοῦ ἐν ἀγίοις πα-
 τρὸς ἡμῶν Μεθοδίου, ἐπισκόπου Πατάρων, τοῦ μάρτυρος, λόγος ἠκριβω-
 μένος περὶ τῆς βασιλείας τῶν ἐθνῶν καὶ εἰς τοὺς ἐσχάτους καιροὺς ἀκριβῆς
 ἀπόδειξις. Cod. theol.: Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου, ἐπισκόπου
 Πατάρων καὶ μάρτυρος, περὶ τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων παρα-
 τάσεως καὶ τῆς τοῦ θεοῦ βοήθειας καὶ ἀντιλήψεως καὶ περὶ τῆς παντε-
 λοῦς ἐκδιώξεως καὶ ἀφανισμοῦ τῶν Σαρακηνῶν καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου
 συντελείας. Slavice apud Karamzinum: Методия, епископа
 патарскаго, слово о царствѣ мзыкѣ послѣднихъ вѣкменѣ.

Notabis, ambos codices scaterere erroribus, praeferendum tamen
 esse medicum theologico, quare in concinnando textu secuti sumus
 priorem in auxilium vocato posteriore et versione latina, quae legitur
 in Magna Bibliotheca Veterum Patrum. Parisiis. 1654. XV. 612—614.
 et versione slavica, quam e bibliotheca Synodi protulit Karamzinus 2.
 nota 64. ἐξιέναι: διεξιέναι lat. exeant. περιενόστει: lat. demultavit
 sl. **ОБЪДЕ**. δυσειδῆ: δυσώδη lat. aspectu horribiles. ἡσθιον
 γὰρ ἅπαντες αὐτῶν καταροειδῶς μισαρά-
 τε καὶ κίβδηλα lat. comedebant enim hi omnem canticorum (sic) spe-

ciem, omne inquinabile: legendum fortasse πᾶν ἀκάθαρτον εἶδος sl. **кѣскѣкъ нечистый видѣъ**. ἐδεήθη τοῦ θεοῦ περὶ αὐτοῦ: lat. deprecatus est dominum deum, ut coniungeret montes (scil. circum eos); desunt igitur quaedam inter θεοῦ et περὶ, et pro αὐτοῦ legendum esse videtur αὐτῶν. ἀσύγχυτον: med. ἀσυγκήτ et ἀσυγκίτου sl. **асингитѣъ, асингитовѣъ** lat. assurim, in Pseudo-Callisthene ἀσοκίτω, ἀσικυτίτω pro ἀσυκίτω et ἀσυχύτω alius codicis. vide editionem C. Müller. Parisiis. 1846. 138. 143. non dubito, quin vera lectio sit ἀσύγχυτον, lexicographis ignotum, unde Nestoris **асоуνηитѣъ** vel **соуνηитѣъ** pro codicum **соуνηκитѣъ** σύγκλητος. in Alexandreide hispanica habes argamassa mortarium. vide Wolf, Studien 76.

De fabulis medii aevi Alexandrum Magnum spectantibus vide Studien zur Geschichte der spanischen und portugiesischen National-literatur von Wolf. Berlin 1859. 68; Alexander, Gedicht des zwölften Jahrhunderts vom Pfaffen Lamprecht. Von H. Weismann. Frankfurt a. M. 1850 II. 263—468 et A. N. Рурин, Очеркъ литературной исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ. Ученыя Записки IV. 45.

II. NOMINA PROPRIA SCANDICAE ORIGINIS.

Prior numerus paginam, posterior lineam editionis huius indicat.

адоульѣъ adulb 25. 30: audhúlf ags. eádwulf theot. audulf Förstem. 180. — audhr divitiae et úlf pro vúlfr lupus.

адоунѣъ adun 25. 30: audhun pro audhvin ags. eádwine angl. edwin theot. audowin Förstem. 179. — audhr divitiae et vinr amicus.

актевоу aktevu pro agatevu 16. 35: anganthiur, saepissime angantýr pro anganthýr ags. ongentheów theot. angandeo Einhardi annales in Monum. Germ. I. 198. Förstem. 88. — angan deliciae et thýr servus.

акоунѣъ akunj adj. possess. 25. 25: hákon, hákun cf. theot. chunihoh Förstem. 315. v. **якоунѣъ** jakun.

алвардѣъ alvard 25. 28: hallvardhr — hallr lapis et vardhr, vördhr custos. nota, codices habere **алвадѣъ** alvad, quod etiam ex **алвалдѣъ** allvaldr nasci potuit.

алданѣъ aldan 25. 33: hálfðan, apud Saxonem haldanus —

- hálfir semis et danr danus. cf. theot. halbwalah, halbthuring Förstem. 596. et dano Förstem. 931.
- алданъ aldanj adj. possess. 26. 27: алданъ hálfdan. v. алданъ aldan.
- амонъдовъ amundov adj. possess. 25. 26: hámundr — há altus et mundr donum.
- аръфастовъ arfastov adj. possess. 25. 24: harfastr, herfastr — har, herr exercitus et fastr firmus. cf. theot. fastheri Förstem. 402. cf. гонастръ gunastr.
- асмудъ asmud 30. 36; 32. 33: ásmundr — áss deus et mundr donum theot. ansemund Förstem. 109.
- аспубранъ aspubran Kunik 2. 178. про поубъксаръ pubksar et апоубкаръ apubkar codicum: aspbrandr — asp populus tremula et brandr ignis, gladius vel ásbrandr — áss deus et brandr ignis, gladius theot. ansiprand, ansprand Förstem. 104.
- африкъ afrik, офрикъ ofrik Kunik 1. 140; 2. 172-175. hafrekr — haf mare et rekr heros. cf. etiam freki lupus.
- берновъ bernov adj. possess. 25. 27: björn, bern ursus theot. bero Förstem. 224.
- блудъ blud 45. 12; 45. 13; 45. 17; 45. 19; 45. 26; 45. 29; 45. 33; 46. 1. Kunik 2. 187. scandicum esse putat, afferens nomina composita cum blundr: blundketill, hrísablundr; blundr proprie est nictatio, somnus cf. theot. plinta Förstem. 270. nota tamen etiam nomen čech. blud čas. mus. česk. 1832. 60.
- броунъ bruny 25. 31. броунъ brun Kunik 2. 178: brúnn, brúni fuscus theot. bruni Förstem. 283.
- буѣфастъ bujefast 25. 20: búfastr appellat., hodie bufast, bofast — bú domicilium et fastr firmus. nota, búa, bú saepius esse prius membrum nominum priorum compositorum. codices habent воуѣфастъ vujefast; apud Tobbien 17. legitur etiam ивоуѣхатъ ibujechat. cf. theot. buo, buman, burad Förstem. 286. 287.
- варягъ varjag saepissime; Gaufredo Malaterra in Historia Sicula lib. III. cap. 27. (Muratori vol. V. pag. 584. a. b.) waringi, graecis βανάγγοι: nota, saeculo decimo quarto

prope ecclesiam S. Sophiae Constantinopoli fuisse μονόδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης καὶ θεομήτορος καὶ ἐπικεκλημένον τῆς Βαραγγιωτίσσης Acta et diplomata graeca edita a Fr. Miklosich et Ios. Müller I. 423. vaeringar i. e. edsforbundne sacramento coniuncti Munch, Det norske Folks Historie I. 2. 84., cui vocabulo respondet graeco-romanum φοιδεράτος — vár ags. vaer sacramentum. alii cum вѣрѣгъ contulerunt aut a вѣрѣгѣ derivarunt Solov. 1. nota 148. cf. Kunik 1. 43. T. C. F. Tafelius putat esse corruptum e φράγχος. Komnenen und Normannen 216., cui astipulari non possumus.

варѣжѣко varjažko 46. 3. nomen derivatum a вѣрѣгъ varjag¹ ore suffixi ѣко ѣко.

вѣрѣмоудъ vermod 15. 27; 16. 34: vermundr — var in verjan defendere et mundr donum theot. warimund Förstem. 1261. вѣрѣмоудъ velmud, quod pro вѣрѣмоудъ in quibusdam codicibus legitur, conferatur cum vilmundr — vili voluntas et mundr donum.

воѣковъ vojkov adj. possess. 25. 26: alii legunt иковъ ikov, quod confer.

воѣстѣ vojst 25. 26.

волчий хвостъ volčij chvost cauda equina 49. 23. Kunik 2. 189. suspicatur esse versionem slavicae nominis cuiusdam scandici.

воуэлѣбъ vuzlêb 25. 33. fortasse corruptum e визлѣбъ vizlêb: víslеifr.

глѣбъ glêb saepe: hleifr panis theot. laib: nota tamen, scandicum h a slavico abiici: аковъ, алвардъ, алданъ, алданъ, амоунъдовъ, арѣфастовъ, африкъ, quapropter Kunik 2. 168. glibr conferendum putavit. nota locum hlibov in Galicia.

гомоль gomol 25. 30: gamall senex, nomen proprium usitatissimum cf. theot. gamalbold, gamalbert, gamalberga etc. Förstem. 466.

grimъ grim 25. 24: grimr severus vel grímr notum nomen proprium theot. grimo Förstem. 547.

гоудовъ gudov adj. possess. 25. 29: v. гоудъ gudy.

гѡдѡ гudy 16. 34 cum гѡдѡ гudy hundi potius conferremus quam godhi sacerdos, quod nomen proprium non est, nisi obstaret slavicum g pro scandico h cf. глѣкъ glêb. nota conferri posse gudhr, gunnr bellicosus (cf. mannr, madhr) et góðhr bonus.

гѡнарѣвъ gunarev adj. possess. 25. 29: gunnarr proprie gunnharr — gunnr bellum et har, herr exercitus theot. gundachar Förstem. 562. ags. gudhhere.

гѡнастръ gunastr 25. 32. Kunik 2. 178: gunnfastr — gunnr bellum et fastr firmus. mirandum tamen, r finale hic non esse abiectum cf. адоулькъ, актевоу, алвардъ etc.

дировъ dirov adj. possess. 11. 37: dýrr v. диръ dir.

диръ dir 10. 28; 11. 24; 11. 30; 11. 31; 11. 34. Kunik 2. 138: dýrr carus.

евлисковъ evliskov adj. possess. 25. 26.

егри egri 25. 26: in hoc nomine fortasse latet eiríkr, hodie erich.

емигъ emig 25. 31: hemingr articulus pedis, nomen proprium usitatum theot. haming Förstem. 600, qui aliter explicavit.

етоновъ etonov adj. possess. 25. 28. cf. jötun gigas.

иворъ ivor 25. 19: ivar, proprie ivharr — iv, unde ý, taxus baccata (theot. îwa) arcus et har, herr exercitus.

иггивладъ iggivlad, quod graece scriberetur ἰγγιβλάδ i. e. ingivlad 25. 30: ingivaldr — ingr, ingi numen gothicorum Ingvionum vel Ingaevonum et vald potestas theot. ingold Förstem. 786, qui aliter explicat.

игелъдъ igeld 25. 32. rectius fortasse иггелъдъ ingeld cf. tamen gramm. I. 66: ingildr, ingjaldr, proprie ingjaldr — ingr, ingi, de quo supra, et gjald, gild; theot. ingild Förstem. 784. cf. инъгелъдъ ingeld.

игорѣвъ igorev adj. possess. 25. 20; 25. 21: ingvarr v. игоръ igor.

игоръ igor saepe Kunik 2. 156; graecis ἰγγωρ, ἰγγορ apud Leonem Diaconum ed. Paris. 65. 89. et apud Constantinum Porphyrogenitum, De admin. imp. ed. Bonn. 74; inger apud Liudprandum: ingvarr pro ingvharr — ingr, ingi, de quo supra, et har, herr exercitus theot. inguheri Förstem. 785.

икморъ ikmor, apud Leonem Diaconum. ed. Paris. 92. **ἰκμορ**
Кunik 2. 185: ingimar theot. inguimerus — ingr, ingi,
 de quo supra, et mar, uti nobis videtur, nomen habens,
 theot. ingomar Förstem. 786.

иковъ ikov adj. possess. 25. 26: ik pro ing cf. theot. ingo
 Förstem. 783.

ингваръ ingvar circa annum 1214, quod nomen etiam **ингоръ**
 ingor scribitur **Кunik 2. 158:** ingvarr pro ingvharr v.
нгоръ igor. nota, etiam in lingua palaeo-slovenica conso-
 nam nasalem posse eici gramm. 1. 66.

ингелъдъ ingeld 16. 34: ingjaldr, ingildr cf. **нгелъдъ** igeld.
искоусевъ iskusev adj. possess. 25. 21: isgautr cf. theot.
 isingaud Förstem. 807. Grimm, Gesch. 1. 440; de con-
 sona finali cf. **синеусъ** sineus.

истръ istr 25. 26. **Кunik 2. 178.**

канимаръ kanimar 25. 22. **Кunik 2. 177:** male **каницаръ** ka-
 nicar.

карлъ karl 15. 27: karl, quod virum significat, theot. carl
 Förstem. 303.

карлы karly 16. 34: karli cf. **карлъ** karl.

карнъ karn 16. 35. slavicum **крънъ** diffissus huc ne trahas.

каршевъ karšev adj. possess. 25. 25. **Кunik 2. 178.**

кары kary 25. 25. kar **Кunik 2. 178. 194:** kári, kárr genius
 venti.

клековъ klekov adj. possess. 25. 28: kloeingr, male klaengr
 — kló ungula et suffixum ingr, quod patronymicis for-
 mandis inservit.

колбѣгъ kolbjag in Pravda ruska: **Kylfingar**, efter hvilke
 Gardarike ogsaa stundom kaldes **Kylfingaland**, ere de
 i den aeldste russiske Lovbog saakaldte **Kolbjager**, og
 synes at vaere Efterkommerne af de gamle Russer, der
 maaskee allerede formedelst Blandingen med **Slaver**
 talte noget gebrokkent (kylfdu til ordhanna) **Munch**,
Det norske Folks Historie 1. 1. 487.

колъ kol 25. 28: kol carbo vel kollr caput cf. theot. colo
 Förstem. 319, qui aliter sentit.

коробичъ korobič 25. 34: separatio vocum hic dubia.

коуци kuci 25. 31.

- ЛИБИ** libi 25. 24: cf. liúfr amatus theot. liuba Förstem. 848.
- ЛИДОУЛЪ** lidul 16. 36: leidhúlf, apud Norvegos hodie leidul — leidh via et úlfr lupus. nota, in **АДОУЛЪ** adulb f in b mutatum, hic vero abiectum esse.
- ЛЫБЕДА** lybed 4. 33; 5. 15: soror Kyji, vere rivulus prope Kioviam 38. 24; 47. 1. cf. N. Zakrevskij, Létopis i opisanie goroda Kieva in Čtenija v občestvê istorii i drevnostej rossijskich 1858. II. **ЛИБЕДА** libed cf. Solov. 1. nota 290. hoc quoque nomen scandicae videtur esse originis: lifandi part. praes. act. f. a lifa vivere, ergo vivens, viva. cf. nomina slavica pendentia a radice živ, quae collegimus in dissertatione academica de formatione nominum priorum slavicoꝝ. vera scriptio **ЛЫБЕДА** lybjad esse videtur.
- ЛЮТЬ** ljut 43. 17: ljótr deformis, notum nomen proprium. nobis scandicum videtur, quamquam a ljut saevus slavi nomina propria derivent.
- МАЛЪФРИДЪ** malfrid 79. 11. **МАЛЪФРЪДА** malfréd Kunik 2. 165. malfridis karamz. 2. nota 241. málfridhr vel málmfridhr; Norvegorum regina, Mstislavi filia, mortua 1125, modo málfridhr, modo málmfridhr vocatur — mál tempus vel málmr metallum, ensis et fridhr pax cf. theot. malfred Förstem. 900, qui parti priori alium sensum tribuere videtur.
- МОНЪ** mony 25. 33. **МОНЪ** mon Kunik 2. 178: cf. mann, madhr homo theot. mannus, manni Förstem. 903; máni luna ne conferas.
- МОУТОУРЪ** mutur 25. 29.
- НИФОВЪ** nifov adj. possess. 31. 7, quod in uno Laurentiano pro reliquorum codicum **НИКИФОРОВЪ** nikiforov legitur Kunik 2. 181. hñefi contulit.
- ОЛБЯГЪ** olbjag 142. 4, quod nomen scribitur etiam **ОЛЪБЕГЪ** olbeg et **ЕЛЪБЕХЪ** elbech.
- ОЛЪМА** olma 11. 36. cf. hólmr, quod quamquam iusulam significet, tamen designandis personis inservit. cf. tamen etiam theot. helm galea, unde helminus, helmuni, helm-bald etc. Förstem. 654.
- ОЛЪМИНЪ** olmin adj. possess. 11. 35: v. **ОЛЪМА** olma.

о́льга olga f. saepe Kunik 2. 142; graecis ἔλγα apud Constantinum Porphyrogenitum: helga sancta, proprie valida cf. goth. haila et nomina theot. pendentia a hailag Förstem. 587.

о́льгъ oleg saepissime Kunik 2. 142: helgr, helgi sanctus, proprie validus, palaeo-slovenice esset ѿльгъ jeleg cf. gramm. I. 376. theot. hailag Förstem. 587. vide nomina slavica pendentia a свѣтъ svět.

о́лькъ olék 25. 31. karamz. 2. nota 307: óleifr, áleifr, óláfr, áláfr — an theot. ano avus et leif reliquiae cf. nomina slavica pendentia a lêky et a prok et germanica derivata a laif Förstem. 824.

о́сколдъ oskold 10. 28; 11. 24; 11. 27; 11. 30; 11. 31; 11. 33. Kunik 2. 138: höskuldr nomen usitatum; askuldr vel askuldr ex askvaldr, quod non usurpatur — prioris vocabuli pars prior ask explicari nequit; posterioris pars prior est askr fraxinus, hasta fraxinea: ambobus vocabulis additur vald, de quo supra cf. theot. ascolt Förstem. 128.

прастѣнь prastên 25. 23; 25. 24; 25. 27: freysteinn v. фрастѣнь frastên.

прѣтичь prêtič 38. 6; 38. 14; 38. 19. videtur esse patronymicum derivatum suffixo ичь ič, palaeo-slovenice иштъ išt, a fretr Kunik 2. 185.

рагоу́йло ragujlo Poln. Sobr. I. 137. 37; 138. 13. et Lët. Perej. 58. 26; 59. 2, quod Kunik 2. 191. scandicum esse putat, slavicum certo non est: nota tamen, editionem anni 1767. II. 17. habere роугайловичъ rugajlovič.

рагоу́иловиць ragujlovišč 162. 2. patronymicum nominis рагоу́йло ragujlo, quod vide.

рогдай rogday in cantilena russica, quod Kunik 2. 190. contulit cum rögn pl. et dagr: e rogday natum videtur рахда́й rachdaj; рахъ rach tamen apud karamz. 4. 175. nihil commune habet cum rog et rach in rogday et rachdaj, sed slavicum est: cf. serb. rahoje, rahac, rašo, raša, rašan, raško et čech. rach, ráš, rašek, rašica.

рогъво́льдъ rogvold 44. 15; 44. 19; 44. 27. Kunik 2. 148:

- ragnvaldr, rögnvaldr — regin plur. rögn numina et vald potestas theot. raginald, reginald Förstem. 1025. nota rogvolodum in inscriptione anni 1171: vide Bulletin histor. — philol. 12. 33.
- РОГЪВОЛЪЖДЪ rogvoldz adj. possess. 44. 23. a rogvold, quod vide.
- РОГЪНЪКДИНЪ rognêdin adj. possess. 44. 22. a rognêkdъ rognêd, quod vide.
- РОГЪНЪКДЪ rognêd f. 44. 25. Kunik. 2. 148: ragnheidhr — — regin numen et heidhr femina theot. reckinheid Förstem. 1018.
- РОУАЛДЪ ruald 16. 35; 25. 33. РОАЛДЪ roald 25. 32: hróaldr ags. hródvald — hródhr laus, gloria et vald potestas theot. hrodowald Förstem. 741.
- РОУАРЪ ruar 16. 35: hróarr (ags. hrodhere) aut pro hródharr e hródhr laus, gloria et har, herr exercitus aut pro hródhgeirr, hródhgar (rógeir, roger) e hródhr laus, gloria et geirr iaculum theot. hrodgar Förstem. 727; cum hrejdharr confertur in Istórič. čtenija 1. 22.
- РОУЛАВЪ rulav 15. 27; 16. 34: hrolláfr, hrolleifr — hródhr laus, gloria et leif reliquiae theot. hrodleif Förstem. 735.
- РЮРИКЪ rjurik 10. 10; 10. 15; 10. 29: hroerekr e hródhrekr, in runis hrurikr, apud Islandios hraerekr theot. hrodric, ruodrich Förstem. 740. — hródhr laus, gloria et rikr potens cf. Kunik 1. 123.
- САМБАТЪ sambat: σαμβατάς, τὸ κáστρον τὸ Κισάβα (Κισόβα, Κισβος, Κισβον) τὸ ἐπονομαζόμενον σαμβατάς Constant. Porphyrog., De admin. imp. ed. Bonn. 75. Dobrovský e suecico conatus est explicare: sam (scand. sam-r, sam-t) unâ et bāt (scand. bāt-r) navis, ergo locus, ubi naves conveniunt Wiener Allg. Literaturzeitung 1814. 403. Slovanka 1814. 246.
- СВЪНАЛЪДИЦЪ svênaldišč 43. 16; 43. 19: svênaldi filius, patronymicum derivatum a свѣналъдъ svênald, quod vide.
- СВЪНАЛЪДЪ svênald 43. 12; 43. 21: sveinaldr — sveinn iuvenis, servus et vald.
- СВЪНЪ svên 25. 33: sveinn iuvenis, servus.

синеускъ sineus 10. 11; 10. 15: signjútr — sigr victoria et njóta, njóta frui cf. Kunik 1. 133.

синъ sin 25. 34. legimus синъ коровичъ sin korobič. si legemus синко ровичъ sinko robič, possemus синко sinko conferre cum sveinki, deminutivo nominis sveinn.

слоды sludy 25. 21.

стегги steggi 25. 28. cf. skeggi barbatus: vide Sprache Nestors §. 69; si cum sequenti етоновъ etonov iunctum legere mavis стеггнетоновъ steggietonov, conferes nomen legati norvegici gudmund stegitan sunu in foedere anno 993 vel 994 facto a Norvegiae rege Olaf cum Angliae rege Aethelred. Thorpe, Leges anglosax. 121. Monum. hist. brit. I. 580.

стемидъ stemid 15. 27; 16. 36: steinfinnr, steinfidhr, apud Adamum Brem. steinfinn; aliud nomen est steinvidhr.

Cf. theot. steining, stainfrid Förstem. 1120; quidam codices habent стемиръ stemir, quod quidam minus bene contulerunt cum станимиръ stanimir Istorič. čtenija 1. 21.

стиръ stir 25. 33: styrr euspis iaculi, bellum.

стодыковъ studkov adj. possess. 25. 25. cf. stundingr; Kunik 2. 178. habet тоудковъ tudkov.

судъ sud 10. 36; 12. 21; 18. 31; 35. 38: sund fretum; non est κέρας sinus ceraticus, sed τὸ στενόν: stenum ita dictum igne vastaverunt Memor. popul. 2. 969.

сфанда sfanda 25. 23. сфанда sfanda Kunik 2. 177: codices habent сфандръ sfandr et сфандръ sfaindr cf. sveinn.

сфенгъ sfeng σφέγγος apud Cedrenum 2. 464. Memor. popul. 2. 1010. karamz. 2. nota 23. Kunik 2. 169: sveinki.

сфенкелъ sfenkel σφέγκελος apud Leonem Diaconum ed. Paris. 83. 85. 89. karamz. 1. nota 407. σφάγγελος apud Cedrenum 2. 395. 402. σφάγγελος apud Scylitzem cf. Leo Diac. ed. Paris. 239.; Kunik 2. 186. contulit svenkel, formatum a sveinn uti arnkel, askel, grimkel etc. ope suffixi kel.

сфирька sfrika 25. 29: suec. sverkir, sverki, sverkvir, sörkvir — svark fuscus.

сфирьковъ sfrikov adj. possess. 25. 24: v. сфирька sfrika. тирей tirej 25. 34.: tírr gloria.

- тpоyадоbъ truadov adj. possess. 25. 29. а тpоyаdъ truad: thróandr, unde thróndr, а verbo thróa angl. thrive felici successu uti cf. тpоyаnъ truаn.
- тpоyаnъ truаn 16. 35: thróandr, unde thróndr, а verbo thróa angl. thrive felici successu uti; rectius fortase тpоyаdъ truad, quod vide sub тpоyадоbъ truadov.
- тpоyворъ truvor 10. 12; 10. 15: suec. thróvardhr pro thórvárdhr — thórr deus tonans et vardhr, vórdhr custos cf. trugils et truid pro thórgils et thórvid.
- тoуpдоbъ turdov adj. possess. 25. 23; 25. 26. а тoуpдъ turd: thódr e thórr deus tonans et ródhr e rádha consulere cf. turdus apud poetam persicum Nisâmi Kunik 2. 185.
- тoуpъбернъ turbern 25. 33: thórbjörn, Danis hodie torben — thórr deus tonans et björn, bern ursus.
- тoуpъкидъ turbid 16. 31: thórfidhr, thórfinnr.
- тoуpъ tury 44. 20. pro тoуpъ tur aliorum codicum; thórr deus tonans Kunik 2. 148.
- oульбъ lebl adj. possess. 25. 23. nominis oульбъ lelb, quod vide.
- oульбъ lelb 25. 22: úlfr; apud Karamzinum 2. nota 307. et apud Kunik 2. 192. habes oульбъ lelb: posterior contulit ulifr cf. oльбъ oléb.
- oустинъ ustinj adj. possess. 25. 30. nominis oустинъ ustin: austeinн, unde eysteinn — au, ey insula et steinn lapis.
- фapлофъ farlof 15. 27; 16. 34: cf. fridhleifr. — fridhr pax et leif reliquiae theot. friduleib Förstem. 427. cf. фpеллафъ frelaf.
- фoстъ fost 16. 36: fastr, fasti firmus theot. fasta f. Förstem. 401.
- фpастъкнъ frastên 25. 32: frausteinn, unde freysteinn — frau, frey dominus et steinn lapis cf. theot. freja, frawilo, frawibald etc. Förstem. 414. vide пpастъкнъ prastên.
- фpеллафъ frelaf 16. 35: fridhleifr — fridhr pax et leif reliquiae theot. friduleib Förstem. 427. In Istorič. čtenija 1. 22. cum hoc nomine collatum lego frjalaf. cf. фapлофъ farlof.
- фpиандъ friand Kunik 2. 172; 2. 174: frjandi part. praes.

act. a frjá (slav. pri) favere, unde fraendi cognatus
theot. friunt Förstem. 431.

φροῦδι frudi 25. 29: fródhr, fródhi prudens theot. frodo
Förstem. 432.

φροῦτανъ frutan 25. 31.

φουρѣстѣнъ furstên 25. 32.

шварнъ švarn Kunik 2. 175. cf. svarinus apud Saxonem
Gramm. 1. 32, 33.

шибридъ šibrid 25. 28: sigfridhr — sigr victoria et fridhr
rax theot. sigifrid Förstem. 1091.

шихъбернъ šichbern 25. 23; Kunik 2. 177. legit шигобернъ
šigobern; idem 2. 188. habet ждѣбернъ ždebern, quod
e sigbern natum putat: idem dicendum de жидѣбернъ
židbern, quod e codice musei Rumjancov depromptum
legitur apud Solov. 1. nota 244.: sigbjörn — sigr victo-
ria et björn, bern ursus theot. sigipero Förstem. 1088.

ѡкоуѣнъ jakun 91. 25; 91. 27; 92. 1; 92. 2; 93. 3: hákon,
hákun — há, hâr (goth. hauhs) altus et kon, kun e
kvin, unde kyn goth. kuni genus, quapropter legitur
etiam hákvin, lat. saepissime haquinus, apud Einhar-
dum hauewin, male hancwin. hákon igitur graece
est ὑψιγενεθλος altam originem habens (cf. theot. chuni-
hoh Förstem. 315), minime vero cocles, uti alii expli-
candum putarunt Kunik 2. 172. Žurnal minist. narod.
prosvěščenija 98. II. 32—58; de оу pro o cf. gramm.
I. 34. 392.

ѡстѡгъ jastjag 25. 27; астигъ astijag apud Tatiščev, ат-
тигъ attjag apud Kunik 2. 178: cf. hastingus nor-
mannus Monum. Germ. 2. 632; 2. 642. — nomen hoc
derivatum videtur ab azds genus (theot. art cf. Grimm.
Lex I. 568.) ope suffixi ing Kunik 1. 12; librarii ѡстѡ-
гъ jastjag confuderunt cum ѡтвѡзи jatvjag, quod
est nomen gentis Iazvingorum: ѡтвѡзи 48. 16. Ка-
рамз. 1. nota 432. 493. Sreznevskij, Izvěstija VII.
351.

III. NOTAE CRITICAE ET EXEGETICAE.

CORRIGENDA. ADDENDA.

Ch. Clébnikovianus saec. XV. E. Editio Commissionis Archaeographicae. I. Ipatianus saec. XIV. L. Laurentianus saec. XIV. (1377.) N. Niconianus saec. XVII. editus 1767. P. Perejaslavlensis saec. XIII. editus 1851. R. Radzivilianus saec. XV. vel XVI. S. Sofijskij vremennik saec. XVI. editus 1820. Sk. Skazanija o Borisé i Glébé izdal I. I. Sreznevskij Peterburg. 1860. I. T. Trojicensis saec. XIV. vel XV. v. Polnoje Sobranije russkich létopisej 1. pag. I—XX.

1. 11. Коулисоурна: pro Коулин ex archegrapho graeco.
16. Гоуркти: Гуртик E. 17. въ соуцихъ: соуцимъ L. 25. Дъркви Дърви: nota codicem vindob. habere Δέρη.
29. отъ неже ex archegrapho graeco.
2. 4. си: вси. 11. Ноуръмане: cum Оурмане L. cf. theot. Ormanie in Gudrûn. Моурманна N. Ноурмани S. 12. Галичане: Galizo land; Normanni totam paeninsulam pyrenaeam ita vocabant. Kunik, Bulletin histor.-philol. VII. 71. 14. съскдять: L. addit съ cf. 160. 5. 16. оурокъ положиша addidimus e Schloezero 1. 63. 30. въсть N. S. тъ N. S. 35. Норци: Норци I. Ch. T. N. Нарци L. Норича, иже соуть Гловени Sk. X. cf. λογγοβάρδων και νόρων και γάλλων apud Caesarium: Cureton, Spicilegium syriacum 39.
3. 9. ante пришьдъше P. habet съ Доунаи. 15. течеть S. N. 16. post же S. N. addunt: и поставиша старкйшиноу Гостомысла. 25. 26. 29. 31. 33. течеть S. N.
4. 18. въ земан словкнѣсткй N. 23. вълкъоуть I. Ch. R. Т. Р. живи N. Р. 30. владкюше — своимъ еісе cum S.
5. 2. post дъне S. addit sequentia: влхоу же тогда погани, жроуше озеромъ и колодяземъ и роценіемъ, шакоже и прочи погани. 6. post градоу N. addit силоу и ратью. 8. яко ante великоу eiectum est. 21. скверъ: на скверъ N.; de Séverianis non cogitans verte: et ad septentriones, si spectes Krivičos, ad Bélo Jezero sedent Vesi. de отъ cf. 5. 19; 71. 34. 31. Норъва: Нерома си ркчъ Жемонтъ P. 38. оурко P.
6. 7. post женъ P. addit доулебль. 24. Оурганчи: Оулоучи L. cf. 12. 17. et vide Nadeždin in Zapiski odesskago

- obščestva istorii I. 235. Solov. 1. nota 45. cf. tamen Šaf. Starož. 546. 36. вѣдадоуще: оузаконено P. LXXVI.
7. 5. игрища fortasse eiiciendum. 25. вожни additum ex archegrapho graeco. иво R. T. S. иво ивѣ L. таче deest in S. иво etsi: иво свѣтильникомъ сжштемъ καὶ ταῦτα λαμπάδων οὐσῶν glag.-cloz. 166. 26. гнѣвлн-во pro кѣсьнѣ respondet graeco ἐμμανῶς. и addidimus. 27. странѣ: странѣ нхѣ L. 31. добродѣтѣль: дѣтель L. 36. ловить N. S. звѣрь крѣпѣкый: ge-ctius fortasse звѣрь не крѣпѣкый cf. archegraphum graecum 184.
8. 4. вѣсьнѣмъ: вѣсьнѣмъ E. N. S. 7. отъ судоу: nota, textum graecum habere οἰκადε. отъ себе N. о себѣ S.: legendum fortasse къ себѣ. 9. моужьскѣ полѣ N. S. отроча E. 14. юлико земля: nota, nos и addidisse, et земля hic vim habere vocabuli людинѣ (otkradoha Maruša, zakaraha Maruša arnautska zenija. bulg. apud Verk. I. 78. cf. bulg. chora); vertes igitur: nos vero christiani, et omnes populi, qui credunt etc. 27. ихѣ additum e P. 28. остроумъ cf. Schloezer 1. 136.
9. 29. иво additum. 33. вѣси и: всѣхѣ cf. Schloezer 3. 15. вѣсехѣ P. 5. 11. 37. изгнаша: изгнаша Гловѣне P. 5. 13.
10. 7. вѣсь: вси L. 10. post придоша P. 5. 20. addit ко Гловеномъ, и съдѣлаша градъ Ладогоу; I. Ch. R. T. habent и придоша къ Гловѣномъ первое, и сроуѣнша городъ Ладогоу, и сѣде старѣйшии въ Ладозѣ, Рюрикѣ. 15. прии власть Рюрикѣ: прии Рюрикѣ власть всю единѣ, и пришедѣ къ Илмерю съдѣла градъ надѣ Блѣховомъ, и прозва и Новѣ Градъ P. 5. 24; idem habent R. T., addentes раздаи волости моужемъ своимъ и города роуѣнти. 22. нѣ: ни L. cf. tamen Karantz. I. nota 282. 33. лѣто P. 5. 37. deest in L. R. T. 34. и дошь-дѣшю vide P. 5. 38.
11. 21. вѣсь: всѣ L. въ Кривича: съ Кривичи L. cf. Solov. I. nota 174. 27. посла P. 6. 16. 35. Олѣминѣ: Олгинѣ P. 6. 31. 36. Олѣма unus I. habet. и на той могилаѣ поставиша цѣркѣвъ святаго Николоу P. 6. 22.

12. 17. Оугличи: Оуличи L. cf. 6. 24. 37. положены: cum Dobrovio malumus hoc quam пр'ложены.
13. 8. а друзни инако P. 7. 11.
14. 6. ab Илюрикъ usque ad . . . сѹл. 23. 15. lacuna est in L. 15. въ ante Моравы eieimus. 26. имъ S. cf. N. 35. post Ольгоу P. 8. 17. addit: острооумноюю и корень и основание в'кр'къ хрестиянскѣй и намъ вождь.
15. 2. толковины E. тѣлковины P. 8. 21, vocabulum ignotum, pro quo quidam Глов'кне scribendum putarunt. 3. post сѹ P. 83. addit отъ Грекъ. 29. имъ P. 30. ключъ: члов'ккъ P. оукладъ deest in P. 34. сѣльбъноуе: хл'кбное E. сѣлюбленое P. 35. про хотять P. rectius legit оуречено.
16. 4. сѣломъ: словомъ E. P. Роуси rectius excidet. 8. гостиниe additum e P. 9. 12. 19. коприньны cf. Schloezer 3. 289., alii кропивьнъ, кропильнъ, кроупинъ ibid. кропиннъ E. кропиньнъ Ch. R. T. cf. bulg. коприна, quod hodie sericum significat. 31. рядъ: rectius рѣда.
17. 4. по хот'книю: похот'книемъ L. 8. просто словесемъ: простословесьнъ L. 9. нъ addidimus. 12. по божи мѣръ и любѣвь cf. Tobbiën 21. 15. въдамъ: въдѣдимъ L. 18. прочинухъ и въсегда лѣтъ: въ прочинухъ и въсегда лѣт'кхъ. 20. неподвижноу: непостыжноу L.; fortasse непостыдноу. 24. аще: иже L., fortasse иже. 26. им'кьемъ: им'кють L. явление: явлени L. 27. да кленеть сѹ: да не кленеть сѹ; про иже ищеть неатню в'кр'къ legendum fortasse не ит'к (въвьши) ией в'кр'к i. e. ne iuret pars illa, quae actionem instituit, quin fides ei habeatur. 33. боудеть, по законоу: fortasse боудеть по законоу commate posito post законоу. 34. на L. post иже eieimus. иметь: да им'кють L. 34. толиц'кмъ же прибоудеть: fortasse legendum илиц'кмъ же пр'кбоудеть cf. Karānz. 1. nota 321, quamquam et ita sensus sit impeditus. 36. тѣжа sing. gen.: тѣжи L.
18. 1. кнѣниие: оубьненіе L. поконоу: законоу L. 4. проц'к: проч'к L. 10. противитъ: приготовитъ L. 15. сѣтрорити: сѣтворити. 17. моучении: мечьтаи Rogodin, Nestor 144. насиліемъ: насиле L. 18. ив'к: ив'к

или. 24. или: ли L. 25. възвратити: възворонити L. 27. нхъ deest in L. 28. аще: ти аще L. 29. такожде: rectius такожде. близъ земли additum cum Strojev S. 124. 36. възытоу быти чемоу: взяти что L. что взыто R. T. о ткхъ: отъ ткхъ L.

19. 9. югда: югдаже. почьсти: почисти aut почьстити. 10. врѣмя юлико: врѣмя и юлико. totus locus sub-obscurus ita videtur vertendus: si (Russi) voluerint (in Graeciam) militatum ire vel negotiatum, et voluerint honorem habere imperatori vestro, quodcumque venerint et quocumque, et voluerint ultro manere apud imperatorem vestrum, maneat. nihil e margine hic in textum receptum esse putamus. cf. Karamz. 1. nota 324. 12. locus impeditissimus. adstipulor Karamzino 1. nota 324. dicenti, hic plura e margine irrepsisse in textum. rectius fortasse, omissis et mutatis non paucis, sic legetur: отъ коюа любо страны пришьдъше Роуць и продаюми въ хрестияны; аще же и хрестияне отъ коюа любо страны приходоуше въ Роуць продаюми бывають,..... по .к. злата, и да придоутъ въ Грекы; et ita vertetur: Russi undecunque venientes et venditi in Graeciam; et si Graeci undecunque venientes in Russia venduntur, possunt redimi vicenis libris auri, et (Graeci) ire in Graeciam. nota, idem valere de Russis, hi quoque eodem pretio possunt redimi et reverti (in Russiam). post бывають addes да искоупать ся. 23. доушоу i. e. servum etiam suum. Schloezer 3. 329. Tobien 36: cf. φυχάριον mancipium Constant. Porphyrog. De admin. imp. ed. Bonn. 77. 155; maxima pars codicum habet правьдоу 36. ивановомъ писаниемъ Karamzinus. 1. 327., secutus Krugium Chronol. 79., et Pogodin Nestor 134. malunt киноварьномъ i. e. διὰ κιννοβάρεως. notabis tamen, in diplomatibus Serborum, qui in plurimis Byzantinos imitati sunt, scribam aliquoties nominari cf. Monum. serb. IV. *к Радое диккъ кань писахъ anno 1189; LXV. и снѣ писа Петриць диккъ anno 1305—1307; CXLIX. при логодетъ Драгославъ anno 1360.
20. 9. мѣсяца септѣвря въ .в., а въ недѣлю .еи., въ лѣто

- сѣзданиа мироу. . *сук. : lege мѣсяца септѣбря, въ
 вътороую недѣлю, индикта .ei., въ лѣто сѣзданиа
 мироу . *сук. nota, codices haec habere: L.: м. с.
 въ .в. а въ недѣлю .ei. въ .л. etc. Ch.: с. .в. въ
 недѣлю .ei. R.: с. .в. недѣли и. T.: с. вторыа недѣ-
 ли .ei. S.: с. .в. недѣли .ei. N.: с. въ .в. недѣлю
 .ei. въ лѣто. vocabulum индикта latere puto in и.,
 quod R. habet post недѣли, et quod Krugius Chronol.
 108. Münzk. 126. 187. numerum octonarium putabat
 indicare. лѣто indictionem esse probari nullo modo pot-
 est Karamz. I. nota 283. 317. 12. ѣфодинами: codi-
 ces, quibus nititur editio Commissionis Archaeographi-
 cae, et hic et 127. 18. habent фѣфодыа, quod Ka-
 ramz. 2. nota 215. per кафтанъ vertit, et 1. nota 330.
 contulit cum Ducangii vocabulo rarissimo et obscuro
 φουφουδοτός. nobis scribendum videtur ѣфодина vel cum
 P. 9. 23. фодина ab usitatissimo graeco ἐφόδιον, quod
 viaticum i. e. res in itinere necessarias significat cf.
 Sprache Nestors §. 55. 22. не: ѿже нѣ. 28. ѣздиши:
 ѿздиши cf. Sprache Nestors §. 1. 29. на нь Ch. R. T.
 на конь L. 33. пѣтою: пѣтою же.
21. 9. ѣго до: ѣго и до. 13. Яполоний Тианианинъ: Яполо-
 нитианинъ E. 21. антиохианомъ: антиохомъ L., quod
 ferri potest. 29. оплаеть: ополчатъ L. смъ Оригени:
 Сиорити L. 32. сѣтворениа: створенаа L. животъ-
 номъ четвероногымъ: четвероногъ L. 37. та: така L.
22. 3. чѣто оубо кѣто: кто оубо что L. о творящихъ
 etc.: о творящихъ волшебныхъ дѣлъ L. отъ Мане-
 дона deest in E. 4. ѿко: ѿко то L., quod recte se ha-
 het cf. ѿко се. 6. не истовоу: не истовьствьноу recipe
 cum L. 11. православнѣй: преславныа L. 17. благо-
 дать дѣйствоуееть: благодатьствоуееть L. 18. благо-
 дательствоуееть: сдѣтельствоуееть L. 21. боудоущаа
 прѣдъпоказа: прѣди боудоущаа показа i. e. прѣди
 показа. 24. прѣдобразомъ: предъ образомъ L. 25. зна-
 мениа творять: знаменаютъ L. 30. сежде: се же.
 31. заратиша си: затвориша си Solov. 1. nota 189.
23. 1. сижде: си же. 5. post si pone punctum. 7. cf. τῆν

- Ἄδριανού, ἣν Ὀρέστην φασὶ πόλισαι τὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτε τὸν πλάνον ὑπέστη μετὰ τὴν ἀναίρεσιν Κλυταιμνήστρας, τῆς ἰδίας μητρὸς, ἐξ ἐκείνου τε Ὀρессиάδας κεκληθῆσθαι τὸ πρότερον, Ἄδριανὸν δὲ Ἄδριανοῦ ὀνομάσαι **Leo Diaconus 130.** τὴν Ἄδριανούπολιν, ἣτις τὸ πρὶν μὲν Ὀρессиὰς ἐκαλεῖτο ἐξ Ὀρέστου, ὃς ταύτην (Κλυταιμνήστραν) ἀποκτείνας λίαν ἐκρέμηγεν, καὶ ἐν τῇ συνελεύσει Ἐβρου, Ἄρζου τε καὶ Ἀρτάκου τῶν τριῶν γε ποταμῶν λουσάμενος τῆς νόσου ἀπήλλακτο **Theophanes continuatus libro VI. in Constantino Porphyrog. 387. vide Th. L. C. Tafelii Constantin. Porphyrog. XXV. 23. περβοικε usque ad Ογγρω 25. omnia desunt in L. 28. ѡко non quadrat. 33. соудѣ: Соудѣ. 37. же свѣтъхъ цѣркѣвнѣ: же и свѣтъхъ цѣркѣвнѣ.**
- 24. 9. ολιπεχъ: λιπεχъ cf. χελάνδιον. 24. сежде: се же. 24. haec linea deest in L., habent I. Ch.**
- 27. 20. ѡже принесѣ: ѡже чѣто принесѣ si quid attulit. 31. по оуставоу и по законоу роуцьскомоу Solov. 1. nota 197. legendum putat грѣчьскомоу.**
- 28. 33. колико: rectius fortasse въ колико.**
- 29. 13. цѣркѣви: цѣркѣви.**
- 31. 5. вѣздолѣ: вѣздле: fluebat enim eo tempore aqua secundum i. e. prope collem Kioviensem. cf. вѣзде Га-на 172. 37. et подѣле 118. 37. 19. за князь за: за князь нашъ за. 21. не: нѣ. 25. 31. ꙗдемъ: ѡдемъ. 38. поуцие quomodo vertam, nescio. notabis, поуцие aequivalere vocabulo крѣпче Istorič. čtenija I. 208: fortasse igitur sensus hic est: maior est (vindicta) nobis Igorii morte i. e. quam pro Igorii morte. alia huius vocabuli significatio est ἐλαεινότερος miserabilior: поуцие вѣскѣхъ чловѣкѣ ѡсмѣ I. Corinth. 15. 19. cod. šiřat. pag. 94.**
- 32. 10. тоу: и тоу. 24. ити: nota codices habere пити, uno P. excepto, qui praebet прити 11. 40.**
- 33. 2. dele signum interrogationis: consciī enim sibi erant, se ipsos occidisse principem, et ad quam rem se traderent (ad mortem nempe). 27. цѣркѣ Karamz. 1. nota 374. сѣра съ огнемъ; rectius чирѣ, quod hodieum apud Russinos in usu est: I. habet чѣркѣ, Ch. чирѣ.**

34. 3. вѣ ко Вѣшеградѣ градѣ Ольжинѣ: nota locum Anabaseos II. c. IV. 27. ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας εἰς τὰς Παρυσάτιδος κόμας, τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. 18. вѣ: и вѣ. 30. церковнѣмь: церкѣвнѣмь. 34. неприизнѣны: неприизнѣны.
35. 17. ante придѣ pone comma. 38. Гоудоу: nota P. habere вѣ Гоудѣ рѣцѣ.
36. 2. оучашетѣ: оуцашетѣ hortabatur. 7. одѣвелѣша: male in L. одобѣлѣша. 8. a deest in omnibus codicibus.
37. 4. имаше: имаше L. 12. Каганомѣ: каганомѣ. 27. водою: жажду Р.
38. 6. 11. Прѣтичѣ: rectius Прѣтичѣ. 19. Прѣтичю: Прѣтичю. 24. Печенѣгомѣ praestat: neque poterant equos suos in Lybed adaquare Pečenêgi; qui plur. instr. cum P. 14. 37. mavult, quaerat subiectum propositionis. 32. бывѣшимѣ: бывѣшимѣ.
39. 6. по: и по.
41. 16. придоша: и придоша.
42. 14. . *сѣос. Sreznevskij putat scribendum esse . *сѣп. Izvêstija VII. 340—345. 17. вѣсѣцѣмь: Иваномѣ ibid. 345—347. 31. клати: колоти L. золоти I. Ch. R. T.; nobis nunc legendum videtur злати: Dobrovský, Wiener Allg. Literaturzeitung 1814. 402, contulit златѣница icterus. Buslajev, O vlijanii 13., explicavit: да изсохнемѣ, сгоримѣ отѣ небеснаго огня. 33. nota, post вамѣ quosdam codices habere пинѣхроусоу, quod per дека златая cum Strojev in S. 1. 51. explicari nequit: πιναχροσῆ enim vox graeca non est. 35. сѣторивѣ: сѣтворивѣ.
43. 6. брашна: брашна. 12. изѣ него R. T. вѣ немѣ I. Ch. по немѣ L. cf. Solov. 1. nota 231. 18. post лѣск dele punctum. 19. заѣхавѣ: заѣхавѣ. 20. ими: има S. 28. черѣзѣ: чрѣзѣ cf. Sprache Nestors §. 34. 37. вѣисподи: вѣ исподи.
44. 1. виждѣ - хотѣлѣ: иждѣ, вѣ ко ихѣ свадилѣ о ловншахѣ звѣринныхѣ Р. 15. 30. 3. прии: rectius прѣи. 5. ко: rectius ю. 11. 12. . *сѣос. . *сѣоз. . *сѣон.: . *сѣпс. . *сѣпз. . *сѣпн. 18. робичица: male P. 16. 4. кривитина. 20. Тоурѣ: alii Тоурѣ. 31. Дорого-

- жичи: *rectius* Дорогожици. 32. Капичемь: *rectius* Капичемь. 36. того: тогожь P. i. e. тогожде.
45. 3. льстиахоу: льщахоу *omnes praeter* L. 15. пристрапати I. Ch. S.: подъстоупити P. 19. pro и рече L. habet льстиаче i. e. льстиаще, quae forma gerundii vim habet Gramm. 3. §. 322: legendum fortasse и льстиаще рече. 21. изъ града: за градъ L., quod stare potest. 38. подъиаста: fortasse потиаста.
46. 4. verba: и много воюва съ Печенѣгы на Владимѣра I. Ch. R. uncis include. 13. прияхомъ: *rectius* прѣяхомъ. 22. ѡли: ѡ ли si vero, intellige: hoc feceris. 27. Гѣморѣгла и Мокъшь: Гима, Рѣгла и Мокъшь και οί άνδρες Χουθ έποησαν την Έργελ, και οί άνδρες Αιμαθ έποησαν την Αοιμαθ 4. Reg. 17. 30. vide praemature philologiae slavicae erepti Petri Preis disputationem in Žurnal minist. narod. prosvěšč. vol. XXIX. IV. 37.
47. 1. же: , юже: quam habitare fecit. 8. вѣ несуть: вѣ и юще несуть P. 12. primum же deest in S. 16. оустноу: nota оустъ ея L. 22. же addimus. 25. бысть: и бысть S., reliqui владаеть. 26. дѣюць: *rectius* aut дѣа aut дѣющій P. 27. брашно: брашьно. 35. моудить: коудеть *omnes*, quod ferri potest.
48. 34. жити: жить *omnes*, quod servari potest.
49. 2. единого: ѡдиногo. 3. потрѣкоуете: претребоуете L. перетеребоуете имъ I. Ch. перѣтребоуете сѧ имъ S. поскѣкоша: nota подѣскѣкоша P. 10. cf. narrationem de S. Andrea c. V. 17. отъчъника I. Ch. R. T.: nota отѣчника L. S. 22. Рѣцѣк: рѣцѣк.
50. 2. не: нѣ не S. 3. како: кака I. Ch. 7. дасть: дасть ко S.
51. 23. соуть: и соуть S. 26. тѣхъ: то L. 37. скажю: съкажю.
52. 35. а ли: *rectius* fortasse ѡ ли, unde оли, али facile nasci potuit cf. 46. 22.
53. 24. почъте: nota почести S. почти L. 30. погребѣоста: погребѣоста и S. 33. тою: того *omnes*.
54. 5. сѧжень: сѧжьнь. 16. и вѣ старѣйшина (имъ S.) Невродъ in *omnibus* codicibus, uno L. excepto. 26. оуче-

- нию: оущению cf. 91. 16; 105. 34. 35. начальникъ: начальникъ.
56. 26. Мойси: Мойсий. 37. аще кѣто колико: и кѣто аще колико.
57. 3. твоухъ: моухъ. 9. послоуша: послоуша юго. 20. идѣше: идѣше. 33. вѣложи: вѣложи ю.
58. 1. вѣшьдѣшоу: же вѣшьдѣшоу. 5. изъ сего: и-сего L. 13. него: юго cf. 101. 31; 108. 18. 24. семоу: семоу же S. 37. въ Данѣ: въ Енданѣ omnes cf. ἐν Δάνυ 3. Reg. 12. 29.
59. 6. отриноу: отриноу и S. 7. и dele. 10. первѣй: первою L. S.
60. 18. чловѣкомъ: чловѣкомъ.
62. 21. вѣша: вѣша.
63. 15. въ небо: на небо L. 38. божи: божий.
64. 1. оубо: omnes male во. 32. Болѣгаре: Болгаре.
65. 1. дѣють dicunt: дѣють L. дѣють и вѣроуетъ S. дей, дѣй i. e. дѣй R. T. 9. избраша: избра S. cf. tamen рѣша 10. 20. на оутриа: на оутрию. 25. иде: иде царь S. I.
67. 2. дѣвою: дѣвою sing. instr., quem omnes habent. 5. посягати и длати unus I. 31. аще ли: I. Ch. addunt ни; Strojev S. 80. 1. aliquid omissum putat.
68. 17. ко: adde cum omnibus Богъ отъць. 23. подобо-соущенъ: nota подобенъ соущенъ L. подобно соущенъ S. 28. Доухъ: Доухъ ли L.
69. 32. поклонятъ: кланяютъ L.
70. 1. цѣловати unus Ch. habet. 8. сѣмо non quadrat: сѣмъ ideo (quia mater est) vel чемоу. 11. превѣмъ: превѣмъ. 17. Григорий: отъ Царя Града Григорий. 29. вѣроу unus Ch. habet.
71. 2. поимъ: cum codd. поима aor. 12. Роучай: rectius роучай, intelligendus esse videtur rivulus Glubočnica cf. N. Zakrevskij, Lëtopiš i opisanie grada Kieva in Čtenija v obščestvê istorii i drevnostej rossijskich 1858. II. 15. чловѣккъ, велий: чловѣккъ. велий. 17. чѣтомъ: чѣстимъ, пат чтимъ omnes habent. 18. Роучаю: роучаю cf. supra 12. 23. пронде: и пронде S. 28. ра-

- вотѣнъ: работникъ L. 34. отъ вѣрка non longe a gira cf. Полочане, отъ нихъже Кривичи 5. 19. скверъ отъ нихъ 5. 21.
72. 3. юже: iеже omnes; nam serviebant mihi. 14. церкъ-внъ: церкъвн. 17. Пероунъ: fortasse Пероунъ. 20. нарочиты: rectius нарочиты. 28. и addidimus. 29. пакыбытны: бытыя omnes.
73. 1. възрадоуемъ: rectius възрадоуимъ. 13. каюциемъ: каюцимъ cf. Лус. 15. 7. 37. повъме: погыме.
74. 14. юсть: iеже I. Ch. 17. отъ: отъ. 19. одолати: одлати. 36. прикъха: приаха.
75. 6. прикъхаша: приахаша. 11. юго: во юго ita omnes. 13. чркъвъ: черевн L. черевъ T. чрево R., recte чркъвнй, unde nslov. črêvelj uti vrabelj а вравнй. князь: князь. 16. съ нь ita recte: съ него I. Ch. съ онъ T. 25. же: во: omnes. 33. за не пркъа славоу отрокъ ть L. Ch., quae vera potest esse lectio; перемславъ отрокъ I. перемславъ отрокоу томоу нма R. T.; dubitari nequit, nomen urbis Перемславль derivandum esse a nomine personae Перемславъ: fallitur enim in hac re Karamz. 1. nota 471.
76. 37. милоути: милоути.
77. 6. и: а omnes. 13. мысъ: отъ мысъ omnes. 22. съ: и съ omnes. 33. а юже вира locus obscurus: оже вира L. S. а еже I. Ch.; de sensu vide Karamz. 1. nota 480.
78. 1. се: се же omnes. 8. и: а omnes. 17. въ что: что въ S. 19. отроукий: отроубъ recte omnes. 24. ме-доу лоувно: лоувно ме-доу S. 31. тали: nota 28. unius tantum obsidis mentionem fieri. 32. post моужа S. addit въ родъхъ.
79. 8. тали своя: at Pečenêgi obsides non dederant. attamen haec in eiusmodi narratiunculis videntur posse negligi. 11. сежде: malo nunc се же. 26. сего не даше: nota, I. Ch. habere поча сего не даати. 31. Ирославъ: omnes addunt же. 33. се: се же omnes. 38. Vladimêrum in ima aedium parte putamus mortuum esse, mortuum vero in superiorem esse tractum, unde facile potuit demitti, quin paries perfringeretur, cum in parte

- superiore aedium locus esset apertus cf. сѣни 48. 38; 106. 19; 165. 17: in hanc vero partem traxerunt eum, nolentes cadaver per portam efferre Weinhold Altnord. Leben 476. Solov. 1. nota 380. Leo Diac. I. IX.
80. 10. послѣжде: послѣжде. 12. аще-Богомъ 81. 2. in I. Ch. 20. сѣ unus Ch. habet cf. S. 30. занмъ отъдасть: nota, in L. legi занмъ соудъ лъжю отдасть. legendum fortasse соудолжю. 33. комоуждо: nota комоуждо L. 34. добръмъ: rectius добрымъ cf. 22.
81. 5. то: то и S.
82. 28. любимъ, quod cum dativo iunctum sensum activum habet: любимъ бѣ книгамъ 94. 30. amans erat librorum. 29. rectius fortasse пригвоздити сѣ роукама ѿго. 36. servum, qui super eum se iecerat, perfoderunt una cum Boriso, amans enim erat (servus) eius (et ideo se super eum iecerat) cf. 81. 28.
83. 4. гривноу — прочь 5. legitur in I. Ch. R. T. 29. зълъ: а зълъ L. 38. ѿмоу cum S. еіісе.
84. 1. зръкѣмо: зръкѣмо ѿдино S. 24. словесьнаи: rectius словесьна.
85. 2. цѣльбѣнныи: rectius цѣльбѣнны. 23. божиухъ: rectius божий. 27. божиими: rectius божини.
86. 20. хоцѣтъ: L. addit дасть. 33. сѣмьслѣна и: смѣрена L.
87. 13. Ырославъ: Ырославъ створи вѣчь на поли S. 30. обѣ оба полы: оба полъ, гесте оба полы 88. 16; 166. 9. 32. воѣвода нача: нача воѣвода S. ѣзди: изди. вѣзле: вѣзле. 37. ѿго потънемъ: потънемъ и S. 38. вѣ cum S. еііciendum.
88. 1. своєю cf. Polnoje Sobr. 3. 1. S. 1. 106. 4. пондоша: тоѣ ноци пондоша S. 9. и бы тѣгда Ырославъ лѣтъ двою десѣтоу и осми: и бы тѣгда Ырославъ въ Новѣ Градѣ лѣтъ два десѣти и осмь cf. Каганз. 2. nota 9. Solov. 1. nota 297. 18. Боуди: Боудъ S. 30. Добрынь: rectius Добрынинъ S. 37. градомъ: unus L. singularem habet.
89. 5. и побѣди — Святѣполка 6. in I. Ch. 17. оубицю и гордаго: гордаго оубицоу S. 20. ѿкоже: акаже L.

24. pro genuino вѣсъ S. habet страхъ. 26. вѣгающе: recte вѣгающе deleto commate. 36. post посланая S. addit на нь. 38. post свързанъ S. addit въ днѣ адоу.
90. 23. Гоудомри: Гоудомрѣ S.; Karamz. 1. nota 21. legendum putat Гоудомѣ. 30. томоу: ѿмоу S. 35. твою: cum S. ante твою adde азъ.
91. 16. наоучению: наоученію cf. 54. 26; 105. 34; 111. 9; 112. 1; 115. 17; nota, 108. 38 et 111. 4. omnes habere наоученію. 21. наводитъ i. e. казнь. 29. Гѣверъ: Гѣвероу S. 33. ѿмоу: rectius fortasse севѣ cum S.
92. 2. лоуды: S. addit своя. 4. сѣчены: cum S. lege искченны. 7. своя: male, S. habet люди мои, ergo мои. сѣди: сиди S. 18. по Днѣпрѣ роуськоую землю: роуськоуюземлю по Днѣпрѣ ex S. 31. сежде: се же.
93. 33. вѣ бо habet S. 34. па: на.
94. 4. ante и comma delendum. 18. ѿкоже: fortasse юже. 29. въсприемлетъ: въсприемлетъ.
95. 13. хѣзы: кожи S.
96. 33. Антипа: hoc nomen legitur in supr. et perejaslavljensi 45, A. Kubarev id post Nestorem fictum putat. Čtenija v obščestvê istorii i drevnostej rossijskich 1858. III. 122.
97. 4. post Горы P. recte addit съ тобою, et pro ѿко praebet и. 15. чрѣзъ днь semel die cf. 120. 4. 27. чѣтомъ: omnes чѣтимъ про чѣстимъ. 38. жити R. T.
98. 4. post николиже addunt никаможе I. Ch. 34. 35. Дмитрия, Дмитрию: Дѣмитрия, Дѣмитрию. 36. богатствѣ loc. habent I. Ch.
99. 3. Дмитрию: Дѣмитрию. 7. ѿкоже etc. videtur esse legendum: кѣто боле (бо?) въ васъ ѿкоже Θεодосій послоушливъ, кротѣкъ, сѣмѣренъ? quis vestrum Theodosio obedientior, mansuetior, humilior? cf. P. 45. 33. 12. нача praecedente поча videtur abundare.
100. 6. подъ вы deest in S. 14. post Переяславль T. S. addunt а Игорю Володимеръ cf. 34; 101. 3. 18. post помагай S. addit по немъ. 25. въ соуботоу etc. февралѣ въ .к. въ соуботоу .а. недѣли (въ соуботоу .а.)

- поста I. Ch. въ святаго Θεодора днь I. мѣсца фе-
вралѣ въ .к. въ соуботоу .а. недѣли поста на память
святаго моученика Федора N. 1. 144. мѣсца февралѣ
въ .к. днь въ соуботоу .а. недѣли поста на память
святаго великомоученика Θεодора тирона S. 28. люднѣ:
вси люднѣ S. 38. пришли: вѣша пришли S.
101. 6. бо deest in S. 7. заводивъше etc. за не водиша
и ротѣ: цѣловавѣ крестѣ вѣсть чернѣцѣмъ ex S.
14. друзи: друзини. 32. .жѣог. I. Ch.
102. 8. сего же: югоже S. 10. бо non quadrat. 11. много: а
много P. 13. югоже etc. aliquid hic minus recte se habet.
14. се же etc. снѣ же знаменнѣ бѣвають S. 18. лю-
демъ solus P. habet. 19. обѣмвляющѣмъ: обоимъ
мвляють сѣ S. 30. више recte deest in P. 33. шестоногъ:
о шести ногъ P. о шти ногъ S. 36. вѣсть abundare
videtur praecedente 35. вѣсть. отрѣвахоу: отрѣва-
хоу. 38. възвляи сѣ: възли сѣ omnes male.
103. 1. pro gen. трнѣ пѣприцѣ rectius ponetur acc. 3. ѣ-
зыка: ѣзыкѣ S. 6. prius na addidimus. 10. и въ инѣхъ
странахъ: оу инѣхъ странѣ S. i. e. apud alias gen-
tes. 11. 14. 19. 21. котопанъ: котопанъ κατεπάνω са-
tapanus cf. Du Cange. 14. хоцю etc.: здравѣ боуди,
хоцю ти пити S. 27. Брячиславъ: pal.-slov. Бряшти-
славъ. 32. шиты: шитѣ S.
104. 3. прѣдидоуцю; S. addit: а Бѣсеславоу по немъ ндоу-
цоу. 9. Ялтоу: Лѣто L. Ялто Ch. N. S. Олто R. T.
14. възвратитѣ сѣ: възпоманоутѣ сѣ L. I. Ch. R. T.
21. въ немъже etc. mihi obscurum est. 35. nota vim
particulae тоу.
105. 32. оусърѣсти: вѣсрѣщѣмъ, вѣстрѣчю I. Ch. R. 33. post
свиннию quidam codd. addunt: или конѣ лысѣ cf. Ка-
гамз. 2. nota 113. cf. N. 1. 157. 34. сн: сѣ omnes.
35. друзи: друзини.
106. 15. Брячиславѣ: Бряшиславѣ. 23. възвѣли fortasse
murmurare coeperunt; nota възвѣсли сѣ S.
107. 5. друзи: друзини. Гновѣ: Гновн omnes. 13. пока-
заниѣ: показаниѣ S. 20. крестѣ etc.: крестомъ бо въ

- скорѣ избавляемъ ся ex Ch. 33. аще ли: а ли S., quod ex omni, ѿли.
108. 9. чади: моужь S. ислѣпиша: ислѣпи; слѣпи S. 13. распоуца: распоусти S. 15. торгъ plebem videtur significare. 21. въ: въ. 22. на Бѣдовѣчи ex I. Ch. 32. измѣнити ся: измѣнати ся S. 33. смѣхаютъ ся R. T.: antiquius смѣхаютъ ся; насмѣхаютъ ся I. Ch. S. 38. наоучивъше: наоустивъше.
109. 10. инѣхъ deest in S. 14. сѣмо: и сѣмо S. 15. яко etc. яко кѣста ѿго ѿмоу князи S. 26. на I. Ch., reliqui Ины. 27. обратя: обративъ S. 36. лѣжа то: лѣжета I. Ch. S. 37. съставленъ: fortasse съставль.
110. 8. васъ omnes. 12. прѣстолѣ: S. addit на небеси. 14. 16. aut съверженъ aut низверженъ eiiciendum. 18. и ѿемъ ѿго: ѿго въ огни вѣчнѣмъ ex S. 19. и recte omittit S. 23. можеша: намъ pro нама addit S. 26. просѣпомъ: розъщепомъ S. 29. поустя: adde ѿ. 33. на habet L.
111. 14. о мрачени: о омрачени. 28. крилати: крила ти cf. крила имоуше и хвосты P. 48. 21. 32. оумреть unus P. habet. 36. quid лѣпота hic sibi velit, non assequor.
112. 3. въ всѣхъ: въ снѣ cf. и нынѣ P. 48. 29. 7. бо deest S. 9. ово: овогда S. 10. иного: инъ S. 13. Коунопъ est Κόνωφ Cynops, cuius fit mentio in vita apostoli et evangelistae Ioannis theologi, 26. die septembris, ed. venetae pag. 167. Κόνωφ δέ τις οἰκῶν ἦν ἐν ταυρί etc. мѣчтаніе вѣсовско: мѣчтаніемъ вѣсовскимъ ex L. recte.
113. 7. възъмъше eiiciendum: cf. 5, et nota, Laurentianum 118. 9. post одержимъ addere принесухоу; eundem 120. 13. post солныца reperere въснѣ, quod deest in me-naeo leopol.; 122. 5. post такожде reverti вѣ; 122. 11. post пакостити reperiti нача. 8. держащемъ: nota omnes habere держаще cf. свѣщеносцемъ и инокомъ N. 12. воня блгъ еісе: deest in P. et N. 32. святитъ ся: сватитъ ся L., quod malo; свадитъ ся P. сватаютъ ся Ch. R. T. N. 33. на L., ubi male E. насъ.

114. 6. при оубнйство omnes. 15. поучити: omnes и по-
оучивъ. 19. въжагающе имъ: вгажающе емоу L. 21. post
възбранати supple подобаетъ cf. 30; 115. 3. 28. бо-
дромъ: въдромъ; бодроу L. 31. симъ: симъ бо
omnes. 32. въскъмъ: къ въскъмъ. 35. хожденнємъ
omnes. 38. сиа: rectius сихъ.
115. 8. бо non quadrat. 17. оущеннє: оученнє omnes.
116. 6. изити: rectius изити ми те exiturum esse.
13. отъстоупиша R. T.: отстоупивше L. 20. постри-
женъ R. T.: постриганъ L. 21. Летьца: nota Лтьца
R. T. Ледца Ch. 22. тьгда: rectius fortasse olim.
36. има omnes habent excepto L. 38. кою: чьто omnes.
117. 3. изнаемагающю: aut юмоу addendum, aut legendum
изнамагати. 4. аще usque ad Богъ eiiciendum videtur,
et pro ти (то L.) legendum аще. 7. прибъвати adde
vel subintellige начьноутъ черноризьци cf. 9. 16. ин-
дикта etc.: индикта въ .ди. лѣто. 32. ѿ addidimus.
34. prius и addidimus.
118. 7. ти L.; post юмоу addendum videtur ничьсоже.
9. принесѣху post одержимъ eiecimus cf. 113. 7.
22. сьмѣживъ omnes, excepto L., qui сомжаривъ ha-
bet. 30. комоу: къ немоу ex L. 36. цвѣткъ I. Ch.
цвѣткы L.
119. 9. post оутренюю I. Ch. addunt: брати отъпѣвъ-
ши заоутреню. 20. подале: подале. 22. бо non quadrat.
30. въ мирѣ еісе: юще юмоу соуцоу въ мирьстѣмъ
жити cf. menaeum leopol. 36. ante има pone e me-
naeo leopol. мирьскою.
120. 4. чрѣзъ днь cf. 97. 15. 7. того: rectius fortasse
такъ. 10. оли раене, pro qua particula menaeum leopol.
habet даже. cf. pal.-slov. ѿме, ѿмѣ, лѣ et serb. поле.
13. post солнѣца repetitur въсина cf. 113. 7. ѿко etc.:
ѿко зракоу чловѣчю отимати сѿ cf. menaeum leopol.
14. два оуноши: rectius fortasse двѣ оуноши. 18. имѣ
addidimus e menaeo leopol. 24. ать: ать I. Ch. cf. 121.
26. 32. идеже e menaeo leopol. 33. изнесъше e menaeo
leopol. 35. иматъ быти: rectius юмоу бысть e menaeo
leopol. 37. изъ Ляховъ: menaeum leopol. addit .хѣоз.

- ман .i. изъ Бъсеслава; *ibidem* про князи Бъсеслава; про изъ Ch. R. T. *legunt* за.
121. 4. до сего мѣста L. до сихъ дний I. Ch. до сего дни R. T.: *lectio L. ferri potest, habet enim I.* до сихъ мѣстѣ *usque ad hoc tempus.* 10. полкваше: плеваше L., поливаше I. Ch. R. T.; *многождѣ potius ad полкваше trahendum.* въкынахоу са: въмѣтахоу са *menaeum leopol.* 13. чюдьно и дивьно: *rectius чюдо дивьно; дивьно чюдо menaeum leopol.* 23. нъ ли nisi? 31. былъ unus L. *habet.* 38. правошнихъ-протѣпѣтаныхъ: въ плесницахъ раздранныхъ е *menaeo leopol.*
122. 2. *post* движаше *adde* са. 6. иди и ими: иди, ими *omnes, recte.* 14. *prius* Антоний е *menaeo leopol.* 15. вѣше *additum.* *post* оуныхъ *menaeum leopol.* *addit* отъ мирьскыи чади. 18. подимаше *menaeum leopol.* про принимаше 19. же *menaeum leopol.* про во *reliquorum codd.* 23. *post* излѣзе *menaeum leopol.* *addit* ничимъже не вѣжденъ.
123. 4. во male. 37. моужи во etc. i. e. *tibi acquirent.*
124. 9. въ *usque ad* Бъсеслаждъ I. Ch. 20. въ .i. днь *in uno L. deest.*
125. 6. *post* лишень *ieicimus* вѣхъ. 7. про сътворихъ *praestat* сътворивъ. 14. въ Черниговѣ I. Ch. 17. Стрижени про стрезени, стръженей *codicum cf. Solov. 2. nota 68.*
126. 12. кривѣдѣ I. Ch. криваго L. крива R. T. cf. правдоу *eadem linea.*
127. 23. Козаре *in uno deest L.*
128. 15. въ чиноу I. Ch. 21. . *сфчд: . *сфче. I. Ch. 26. наоушена: наоученьи L. юмоу: и L. 29. про то тѣ *fortasse legendum* то тѣ. *Solov. 2. nota 32:* этотъ врагъ меня покончилъ. 32. Бойкына *dubium.*
129. 15. възидоша: взиде L. 16. въ *usque ad* Перемышлю 17. I. Ch. 21. томъжде: томъ же L.
130. 3. навъ ю: навъ Е. 5. просторекъ: просторещи L. 9. пристрон ю великою пристроюю: пристрою (прикроутоу) въ ней великою сътвори *omnes praeter L.* 11. же

- во L. въ во тогда L. addit ante многа. 38. оутроудивъ
 ся I. Ch. T.: троудивъ ся L.
131. 1. начахомъ: начахъ L. 5. 9. часть: чинъ L. R. T. recte.
 26. видѣхомъ мощи его лежаща: лежащъ мощьми L.;
 sic fortasse legendum: видѣхомъ и лежащъ мощьми.
 28. на манътию и възьмъше на рамо: вариманътью L.
 31. Маринъ гоурьгевъскый deest in L. 37. post .дѣ.
 L. addit лѣта.
132. 2. праваше: правяцію L. 3. же: во L.
133. 35. стонаше sonus erat: станаше L.
134. 22. .а.: .а. лѣто L.
135. 38. изима сълы въсажда ѿ: изъймавъ слы всажа и;
 lege ergo: изймавъ сълы въсажда ѿ.
136. 4. поустыша ся по земли: стоупиша Половци L.
 38. противоу deest in L.
137. 16. и иде: пришедъ L. 19. ся: се I.
138. 9. великыхъ: и неправды addit L. 31. видѣннѣ въсяко
 показаннѣ: видѣннѣ въсякого показаннѣ L.
139. 6. аще addidimus. 31. томъже: томъ L. 32. нево-
 лею: волею.
140. иже: male omnes иже. 7. страждующю: стражущи L.
 9. опоустынкѣвшѣ: описнившѣ T. побѣдѣвшѣ I. Ch.
 19. тѣмъже: имъже L. 34. пожъже etc. пожже около
 града и монастырѣкъ пожже L. около града посады и
 церкви S.; церкѣви rectius fortasse eiіcies.
141. 20. лѣпѣйшею: лѣпшею L. лоучшею I. Ch. 31. вала
 omnes praeter L., qui валы praebet. 38. Бяндюкъ:
 Бяндюкъ L.
142. 3. приѣдѣте: rectius приидѣте. 5. ѿй: и L. Ольбегъ:
 Ольбегъ L. Ёльбехъ, Ёлбехъ I. Ch. 14. вельбоуды I.
 Ch. R. вельблоуды L. 15. ѿ: и omnes. 17. посласта:
 посла L., quod servari potest. 21. нама omnes praeter
 L., qui omisit. 27. Битчевѣк: Битчевѣ R. T. Бит-
 течевѣ L.
143. 35. отъ вечера cf. nslov. odvečera post meridiem.
144. 4. .ла. omnes praeter L., qui .л. habet. 20. мертва:
 мертвого L. 23. идоущимъ: идоущи omnes. 30. и ad-
 didimus. 38. и delendum.

145. 12. прияти: omnes codd. примуть. 13. огонь вѣчный: уготовани огню вѣчному unus L. habet. 24. ищло: ita L. cf. Sprache Nestors 33. Vergl. Gramm. 1. 216. 27. въ осмь: осмь L. 29. post сынны addendum videtur Моавля или. 32. Ягарани: sic scribendum putamus pro Гарини omnium codicum. имя: имена.
146. 4. нареченый: нареченѣмъ L.; verte: a Iaroslavo dictus in baptismo Basilius, russo nomine Vladimêr a patre dilecto, et a matre Monomachus. aliter Solov. 2. nota 93. 9. съблюде: сблюдѣ L. 13. любя: любо L. cf. 18. 14. и: а L. не: и не L. cf. 147. 11. 15. такожде: тако же и L. 17. творяще: творя L. 20. юси: си L. бо rectius fortasse leges оубо. 21. и рѣша: рѣша L. 23. юже si: иже L. 26. псалтырю forma minus usitata. ю: я L. 35. възвищеши мѣста юго, и не оброщеши: възвѣщеть мѣста своего, и не окрощеть L.
147. 1. оружию: оружиа L. 2. напригоша: наприже L. 6. съкроушати ся: скрушитса L. 8. правьдъднѣй же милуѣтъ и даѣтъ: праведныя же милуа и даѣтъ L. 11. не: и не L.; и in apodosis eiectum est cf. 146. 14. 27. моужь: мужа L. 28. яко: и яко L. 30. оустнѣ: и устнѣ L. 31. тако: яко L. 35. якоже: якоже бо L. 36. тоу quid hic sibi velit, non assequor. 37. тклесы хууды i. e. оуноша: хууду i. e. вѣсѣду L. 38. яди и: яди L.
148. 6. не стрѣкати оучить льгѣкыхъ: monet, ne ferventiores irriterimus 7. власти ни въ коюже имѣти etc. pro nihilo ducere imperium et vulgi honorem. и юже etc. καὶ τὴν παρὰ πάντων τιμῆν. и adiectum est. 10. rectius fortasse насладити ся, quod а чаѣтъ pendeat. 13. благочестно: благочестно L. 20. сътяжемъ: сожжемъ L. 23. скверны: крови L. 24. и свѣтодавъцю: свѣтодавъцю L. 27. то иже ita dubitantes scripsimus: то оже L. 31. и пакы и до живота нашего: addendum fortasse кажетъ. 32. и вня: быя L.
149. 6. рѣчѣмъ: речемъ L. 8. юже si: иже L.; apodosis tamen deest; legendum fortasse юсе etc.: ecce, quis non etc. 13. оукрашенны: украшено L. 15. създа: создавъ

- L. 16. *сѧ addidimus*. 17. лица: лица L. 19. *ириѧ vox ignota*. Karamzino 2. nota 230. *assentire non possumus*. а первѣкѣ въ наши роуцѣк *quid significet, nobis quidem non liquet: in первѣкѣ fortasse latet verbum* парити. 24. иже: иже L. 27. чловѣкѣтъ веселѧтъ тебе *uti videtur, ita vertendum est: per homines i. e. laetitiam afferentes hominibus te laetificant*. 36. слезы: и слезы cf. 146. 14; 147. 17.
150. 1. *ложѧще сѧ: ложа сѧ* L. cf. 146. 17. 2. *не грѣшите etc. ne omittite singulis noctibus, si potestis, (saepius) vos inclinare usque ad terram; si vero non potueritis, saltem ter*. 4. а *rectius eiicies*. 6. тѣмь: а тѣмь L. *избывѧеть i. e. сего*. 7. *издѧще gerundium* cf. Vergl. Gramm. 3. §. 322. 10. лѣпльши: лѣпши L.; *post hanc vocem aliquid videtur excidisse*. 14. *лицѣ: rectius лицѣ и etsi*. 16. и лихѣ и добро: *rectius fortasse и лихѣу и доброу*. 19. *и ли si: али* L. 20. таже: тоже L. cf. Laurent. in Poln. Sobr. I. 103. *linea* 12. 21. *епискоупи etc. quod attinet etc.* 24. *отъ Бога: rectius оу Бога, къ Богоу*. 27. *гробѣк: гробѣ* L. *что ны: честны* L. 30. *младѧи: addendum fortasse любѧ* cf. 148. 2. 31. *не зрите ne confidite* cf. 33; 155. 31. 32. *домоу: и дому* L. 33. *вышедѧще: вышедѣ* L. cf. 146. 17; 150. 1. 36. таже: тоже L. 37. а *оружѧи etc. arma ne abiicite nimis festinanter, loco prae incuria non explorato*.
151. 6. *оуненѧ vox dubia*. Karamzini 2. nota 232. et Ševyr. Istor. russk. slov. 2. 195. *opinio minus videtur probanda*. Solov. 2. nota 41. *putat esse бѣднякъ. legendum fortasse оуница*. *боле: и болѣ* L. *нѣ привѣщавѧще: не привѣчавше* L. 12. *женѧ свои: жену свою* L. 14. *сего: всего* L. 16. *егоже: а егоже* L. 17. *якоже: якоже во* L. 19. *всемоу adde зѣлоу*. 21. *добрѣ* *non quadrat*. 24. *сѣвершени: fortasse и сѣвершени*. 25. *отдѧвѧще, оузрѣкѧще sunt gerundia* cf. 150. 7. *сѣдѧше* 151. 30. 26. *прославити: и прославити* L. 27. *иже: и* L. 29. *прокъ in posterum*. 33. *о тѣ чинѣ* cf. *praefatio-*

- пеш: отъ чина L. 34. иже: recte fortasse иже; оже L. 38. отиде: и отъиде L.
152. 1. та: то L. cf. Laur. in Poln. Sobr. I. 103. linea 8, 9, 10, 12, 13, 15, 23. 2. 3. таи: то и L. 4. блюдохъ: блюдъ L.; de antiquiore aoristi forma non cogitandum. градъ тѣхъ nota блюсти iungi cum gen.: городъ тѣхъ L. 5. Соутѣскоу: Сутейску L. 8. ходихъ: ходивъ L. 9. въ: и въ L. 23. пришѣдъша: пришѣдше L. таи: то и L. cf. 2, 3. 26. обровѣ: Обровѣ E. 28. не: и не L. 35. се мѣчи dubium: се мечи L.
153. 4. изъухахомъ: rectius въухомъ. 8. прѣдъ брати-юю locus impeditus cf. Solov. 2. nota 98. 9. идоуца: ѣдучи L. срѣтоша: и срѣтоша L. 11. ради videtur abundare. 13. жива: живого L. 18. Яскни: Ясини L. cf. bulg. Яскнь. 33. не: и не L. 34. братоу отца его мѣсто: братоу отца своего мѣсто L. i. e. Сѣрнигов. 35. изидохомъ: внидохомъ L. 37. дружинъ: дружинѣ L.
154. 5. и избиша L. 6. на: и L. 9. Боугъ sic fortasse legendum: богъ L. и съ: съ L. 12. Читѣвничи cf. 153. 4.: Ичитѣвничи L. 13. и идохомъ: идохомъ L. 16. но ли оми quid sit, nescio. 22. за на: за не L.; rectius, ni fallimur, на на. 25. Янепою cf. 32.: Япою L. 32. и хотѣша: хотѣша L. и къ: къ L. 33. оцютивъше: очитивше L. 34. иже quia cf. srb. јер.: оже L. 38. нестижъ interpretamur: tanta celeritate, ut nemo nos consequi posset: нестишь L.
155. 4. при отъци etc. aut vivo patre et eo mortuo, aut praesente patre et absente. даи скота etc. dans pecuniam etc. 7. Овчинъ error esse videtur. 11. ведохъ, исккохъ: ведъ, исккъ L. 12. не съ .с. uti videtur: non pauciores ducentis. 15. имъ даромъ: fortasse legendum оударомъ caesim. 16. кромѣ иного лова, кромѣ Тоурова, иже etc. non intelligo: fortasse тоурова i. e. лова, про иже legendum videtur иже. 19. конь еициendum. же: иже L. по Роси e coniectura: по рови L. 27. своѣй: своѣй вѣредихъ L. 31. post творилъ adde

- ієсмь. 33. та: то L. 34. о іастривеуъ: въ etc. L. 35. таже: тоже L. 37. ни: но L.
156. 2. съблюде: сблюдъ L. 3. и на: на L. 7. звѣри: отъ звѣри L. нъ *rectius eiicies*. 8. іеже si: оже L. 9. съпадаа са: *adde не врѣдиуъ са: не врѣдиуъ enim inter са et са excidit*. 11. іеже: иже L. 12. нъ аще: но отче L. 15. доуше: доушк L. за не нетлѣннѣ: зане тлѣннѣ L. 16. *post стати addendum videtur* намъ. 17. съмирениа: смѣрениа L. 18. иже бо молвить: молвить бо иже L. 22. нъ братиа: братиа L. 23. *de iis, quae sequuntur: все L. наоущение: наущение L. cf. 108. 38, ubi omnes codices наоущение habent et наоущение дияволюе in vita Theodosii*. 24. дѣдѣхъ: дѣтѣхъ L. блаженуъхъ: при блаженуъхъ L. 29. съмиримъ са: смѣримъ са L. 38. *pro свое lege aut таже aut обою, сими во словесы etc. his vero verbis te anteverti et humilitate et poenitentia, quam a te expectavi*.
157. 2. оставлениа *addidimus*. 4. иже въ мгновениа ока etc.: иже хоцеть, въ мгновениа ока *вса створити хоцеть L*. 7. лиси *malī: ли си E. cf. рѣчь молвише, и лиха и добро 150. 16; не лиха, нъ добра 158. 21. не сътворила ієскѣ лиха ничьтоже 158. 26. 11. чимъ има порти? rectius fortasse чемоу: quid eis profuerunt vestes? in quibus magnam divitiarum partem apud populos antiquos sitam fuisse demonstrant lat. vestiarius, pal.-slov. ризьница γαζοφυλάκιον, ризьно θησαυρός. ipse Vladimēr Monomachus narrat, se Polonorum principibus dedisse скота много и многы порты своя 155. 4.: L. habet по ротѣ. 11. не: но L. nonne id tantum secum tulerunt (възвѣста) etc. 12. пославѣше *gerund*. 13. дѣты мое и твоє: твоє i. e. іегоже ієси хрестилъ 156. 27. сынъ твой хрестыный 158. 18. *aliter Solov. 2. nota 112*. 14. више: и више L. 14. више тебѣ, оузрѣвѣше кровь іего и тѣло іего оувянуувѣше, іако цвѣтъ новъ процвѣтѣше, іакоже агньць заколенъ, рѣци више *tibi videnti sanguinem eius et corpus eius marcidum, quod uti flos recens ef-**

- floruerat, videnti eum, qui tanquam agnus fuerat
 mactatus, dicendum erat: и быше тѣбѣ үзрѣвше кровь
 его и тѣло үвѣнүвшю, яко цвѣтү новү процвѣтшю,
 якоже агньцю заколенү, и рещи быше L. 16. въ по-
 мыслы: помысли L. 17. пождаетъ его безоумна: in-
 sidiatus amentiae eius. 20. яко незаконнѣ мое haec
 verba a nobis addita sunt. 22. нѣ прѣлюбодѣяннѣ съ-
 творивѣ: прѣлюбодѣяннѣ створи L. 23. и отъда: от-
 да L. 24. и — и: а — а L. 25. къ мѣнѣ rectius eiicies.
 26. обвинѣ ю: обвинѣ L. cf tamen необоуменнѣ е
 cod. saec. XI., ubi неовиненѣ ἀκαταληptos expectave-
 ris. 30. словомѣ, fortasse pro съломѣ, quae vocabula
 saepius confunduntur. post да eiice не: ut, cum ea la-
 crimarum faciens finem, collocem (eam) in hoc loco. на
 мѣстѣ etiam alibi ponitur pro на семь мѣстѣ. 32. дѣди
 и отъци наши: дѣти отци нашихъ L. 33. а не: а L.
 35. отъ сюда dubium est. 37. чи: ци L. да еже: да
 же L. cf. 158. 5. 38. десяткю и: десяткѣ L.
158. 2. нѣ: не L. 3. наоучиша: rectius наоүстиша; на-
 оүчити et наоүстити saepissime confunduntur. 7. тай:
 то и L. 13. ю ли: али L. 14. еже: оже L. 15. ли
 dubium. да то изыкомѣ etc. locus obscurus.
 20. юли: али L. 22. тако: rectius то. 23. мила съ
 дѣюща по тѣбѣ: и милүсѣюща L.; Solov. 2. nota 115.
 legit милоүюще съ 26. нѣ: ни L. 27. еже: оже L.
 28. юмоү eiiciendum videtur. 30. fortasse не по Бозѣ
 i. e. творю', пишоү се: locus obscurus. 31. legendum
 fortasse: да не на страшнѣй при etc.
159. 2. въ зѣлүхъ: отъ злүхъ L. 7. и addidimus.
 15. испромѣтаемѣ: испрометаеть L. творимѣ: тво-
 ритъ L. послушаниѣ: послушеніе L. 17. приношениѣ:
 послушаніе L. 22. всьакого: всяко L. 24. земли и:
 земли L. 26. облѣци: обрати L. 31. ти: си L. me
 ad filium tuum clamantem.
160. 5. юсть: людіе юсть L. съсѣдѣтъ R. T.: сѣдѣтъ L.
 cf. 2. 14. 8. нѣнѣ I. Ch. 12. rectius и нѣсть разоү-
 мѣти. 18. мѣнѣ же рекшю къ Гоүратѣ: да котори
 се людинѣ? онѣ же рече vide P. 51. 35. 20. Александрѣ

- etc. omnes praeter L., qui habet и взиде. 22. Голнь-
чною N. Голньче L.; pro видѣхъ lege видѣвъ, post
quod vocabulum excidisse videtur негодова θεασάμενος
ἐμσαχθη cf. Karamz. 2. nota 64. 25. извраггы: изъ-
врагъ P. 51. 36. 30. .вѣ. локоть L. 32. асоунхитомъ:
соунклантомъ L. възяти: огнемъ взяти L. 33. ни
огнемъ могоутъ ижеци: не възмогоутъ ижеци L. асоун-
хитова: соунклитова L. 36. ante изидоутъ ponendum
videtur югда.
161. 11. се бо мы: fortasse съ бо мы hic enim etc. 13. мо-
его же qui idem meus est.
162. 4. Прослакъ: Прославъ. 11. монастырьскый omitten-
dum videtur. 13. юже бѣ далъ и съ селы i. e. monaste-
rio: юже бѣ создалъ митрополитъ Ефремъ, и съ се-
лы N. 2. 17. 15. post къ dele comma.
163. 14. Рязаньци: рязаньци.
164. 22. 23. товары, товаръ: станы N. 2. 20. cf. Karamz.
1. nota 470.
165. 2. онѣгды: N. 2. 20. habet ономедни.
166. 13. именемъ: именемъ. 21. здвиженьскъ: въздви-
женьскъ Solov. 2. nota 117. cf. Karamz. 2. nota 182.
167. 12. бороу videtur esse nomen proprium. 32. notabis
въсевлаждю et 168. 1. въсевлаждамъ.
168. 11. sic legendum videtur, quamquam ne ita quidem
omnia recte se habeant. 30. си ноци nslov. сноѣ: re-
ctius сей ноци N. 2. 25. 33. fortasse да вратитъ ся.
cum вѣдѣкъ ся cf. не вѣдѣхоу съ камо бѣжати 93. 26.
169. 4. а мой Теревовль etc. verte: mea tamen erit regio Te-
rebovlj, mea ditio, si et nunc exspectavero, perseve-
ravero. 18. 20. Берендичи: rectius fortasse Беренди-
ци. 25. посадити ѿ оу себе sibi subiicere.
170. 4. ходящю въ роукоу его cum essem in potestate eius
(Svjatopolki); въ роукахъ Святѣполчихъ N. 2. 27.
15. и пролиа кровь неповинноу delendum videtur.
22. а любо etc. si vero pugnare nolueritis. 36. да бгы
etc. deus sit ultor cf. 98. 23: da nobis collem illum.
171. 34. на полн на Рожьни locus ignotus Karamz. 2. nota

189. cf. рожье поле 284. рожеямполь Solov. 2. nota 126. земля на коей рожь сѣють Zubr. 2. 33.
172. 25. на воропъ: nota, N. 2. 30. habere изгономъ; male, uti videtur, наворопъ Karamz. 2. nota 191. 28 cf. tamen наврапъ σκῶλα manubiae Vostokovii Lexicon. застоупы: заставы N. 2. 30. cf. Karamz. 2. nota 191. 34. съвнша ѣ въ мѣчь: въ мѣчь N. 2. 30. Бонякъ — мѣчь 35. omittendum videtur. hic N. 2. 30. pro мѣчь habet клоубъ glomus; vertendum fortasse: in turba conferta.
173. 3. на Ляхы: rectius въ Ляхы in Poloniam. 28. н: н.
175. 2. въ остроук cf. Karamz. 2. nota 195. Solov. 2. nota 133. 20. въ ракоу male, ni fallimur. 38. Новоградъци: новоградъци.
176. 21. rectius fortasse друггыѣ друггыѣмъ i. e. cinctus erat sol tribus arcubus (pluviis), quorum terga (partes convexae) sibi obversa erant. 28. пришѣдъше pro придущѣе.
177. 10. сътворити: створиши omnes. 15. а Евѣтополкъ: и omnes. 21. въскдше: въшедъ L. 32. трѣбованин: трѣбованья omnes cf. instr. praecedentes коутыю et милостынею. 38. половъчѣстни habent I. Ch.
178. 5. post достоупивъше omnes ко male addunt. 7. punctum potius pone 8. post мѣстаца. 17. вѣдък hic adverbii vim habet cf. Gramm. 3. §. 883. 21. твоѣ i. e. quem tu effudisti. 23. съ дѣнь, иже locus obscurus. 35. Ярославъ potest eiici.
179. 11. rectius Бръциславъ. 19. 24—27 verba uncis inclusa habes in I. Ch. 32. Инь: Инь.
180. 2. Евпракси: Супракси cf. tamen 181. 20. 2. Избъгнѣвъ: rectius Събъгнѣвъ. 8. кроуга: кроугъ omnes. 17. и additum. 20. ноли: оле, оли R. T. 23. иже: еже omnes male. 27. глаголюще ех N. 30. ноли ante поклонивъ delevimus, secuti N. 32. та же: то же omnes male.
181. 1. 2. verba uncis inclusa habes in I. R. T. 11. синодикъ: сѣнаникъ. 12. сътвори: и створи omnes. и ad-

- ditum. 30. post февралъ adde мѣсяца. 36. лицемъ ex I. Ch. лицъ L.
182. 5. показаютъ: omnes показуютъ. 14. рече cf. глаго-
летъ 80. 15; eodem modo пишеть saepe ponitur pro
pro пишеть съ. 20. ante то adde въ. 21. чьтоуть:
omnes чтеть; aliquid tamen minus bene se habet.
189. 12. post aspubran adde 25. 34. 21. post hanc lineam
pone: кѣрнъ bern Sk. 76: björn, bern ursus. 29. post
hanc lineam pone: бодѣмъ budy. 88. 17, quod sine du-
bio scandicum est.
191. 6. pro 29. scribendum 27.
192. 22. verba: adj. possess. delenda sunt.
193. 35. dele verba: cf. tamen usque ad 38.
194. 25. cum рагоўйло ragujlo cf. lit. ragajlas, quod ac-
ceptum referimus Stanislao Mikucki.

F i n i s.

OTHER DOCUMENTS 100

Type of Cl. sta Leopoldi Sommer.

